

DIALÓGUS

**A Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Karának alumni kiadványa**

2017

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

Állam- és Jogtudományi Kar

CIVIS ACADEMICUS

HONORIS CAUSA-DÍJ

Dr. Josef Bischof

részére,

a német-magyar oktatási és tudományos
kapcsolatok ápolásáért, a szegedi jogi kar
nemzetközi beágyazódásának elősegítéséért.

Szeged, 2017. szeptember 15.

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár, dékán
a Kari Tanács elnöke

Dr. Karsai Krisztina, Dr. Gácsi Anett Erzsébet, Dr. Gál Andor,
Dr. Juhász Krisztina és Dr. Tamási Éva közreműködésével
szerkeszti: Dr. Balogh Elemér

Felelős kiadó: Dr. Balogh Elemér
az SZTE Állam- és Jogtudományi Karának dékánja

<http://www.juris.u-szeged.hu>

Műszaki szerkesztés: „Norma” Nyomdász Kft.
Hódmezővásárhely
Készült az Innovariant Nyomdaipari Kft.-ben

Tisztelt Olvasó!

Szeretettel köszöntöm újabb számunk elején. Folyóiratunk szokásos rovatstruktúrájában ezúttal is gazdag tartalmú írások kaptak helyet. Se szeri se száma a szépen megírt, tartalmas cikkeknek, melyek mind-mind pozitív eseményekről adnak hírt, egyetlen kivétellel: 2017-ben eltávozott közülünk *Ruszoly József* professzor úr, a magyar és európai jogtörténet-tudomány mestere... Krónika rovatunkban közöljük részletes életrajzát, szakmai életút-ismertetését a szeretett tanítvány, *Antal Tamás* tollából. A legtapasztaltabb életkorba lépett kollégáinkkal készített beszélgetések igazi csemegék: egész életút-riportokat olvashatunk, amelyekből meglevenedik karunk több évtizeddel ezelőtti élete. Történelmi olvasókönyv ez, valódi időutazás, egyben szemléletes bizonyítéka annak, hogy az egyetemi élet maga a megtestesült folyamatosság.

Ebben a lapszámban is feltárulnak a tudományos élet hazai és nemzetközi fórumai, ahol a szegediek rendre leteszik névjegyüket. A kétévente megrendezésre kerülő országos diákköri konferenciának ezúttal Miskolc adott otthont, beszámolónk az ott elért szegedi sikereket veszi számba. Kiemelkedően gazdag tudományos 'termést' takaríthattunk be 2017-ben: a szokásosnak mondható doktori (PhD) fokozatszerzők mellett két kollégánk habilitált, azaz szerzett egyetemi tanári tisztség megpályázására jogosító képesítést, és hárman az MTA doktora címet is elnyerték. A mindinkább országos hírne-

Balogh Elemér

vet szerző kari könyvünnepén bemutatott monográfiák is fényesen jelzik az itt folyó elmélyült kutatómunkát.

Oktató-kollégáink, hallgatóink bejárják szinte az egész világot, de főként Európa egyetemeit; az úti beszámolókból áradnak az igazi élmények. Évfolym-találkozókról szóló rovatunkban törekszünk rendre olyanok írásait közreadni, akik még nem szerepeltek a Dialógus hasábjain, most sincs ez másként. Különleges csemegék mindig a jogászból lett művészberek írásai: ezúttal egy Szegedről indult, de énekes, színipályára 'tévedt' joghallgató, *Széles Flóra* vallomásait olvashatjuk. A Pólay Elemér Alapítvány által működtetett Iurisperitus Kiadó gazdag könyvtermésének listáját sem mulasztottuk el közölni.

Karunkon az igényes szakmaiságot sohasem nélkülöző gazdag programokból 2017-ben sem volt hiány. Az alkotmányjogi tanszék kerekasztal-beszélgetést

szervezett környező országok magyar alkotmánybíráinak részvételével, Spanyolországból pedig vendégprofesszorok látogattak el hozzánk. Rendhagyó lépésre szántunk el magunkat ebben az évben: a halmozottan hátrányos helyzetű, fogyatékkal élő gyermekek fejlesztésével foglalkozó szegedi GEMMA iskola támogatása jegyében ’kupakgyűjtő’ mozgalom indult karunkon. Jó áttekintést adunk a jogpszichológia kari oktatásának helyzetéről, és alapos beszámolót olvashatunk a munkaügyi kapcsolatok és társadalombiztosítási képzések 25 éves jubileuma kapcsán megtartott szép kari ünnepségről. Egyik kari öntevékeny hallgatói közösségünk, a Pro Jure Egyesület nagy sikerrel megrendezte az első Jurista Kupát, amelyen részt vett az ország összes jogi karának hallgatói küldöttsége.

A füzet végén szokásos adattárunk kapott helyet: a Kari Hírekben jobbra

külföldi konferencia-szereplések olvashatók, láthatjuk a képzéseinken oklevelet szerzők számaikat, és név szerint is megemlíthetjük díszdiplomásainkat – egykori kedves hallgatóinkat, akik számára a Dialógus készül...

A most kézbe adott kiadványunk már évkönyv-számba megy. Nemcsak terjedelme okán, hanem a minden ediginél gazdagabb tartalom miatt is: a Dialógus nem egy enciklopédia, de olyan válogatás, amely a kezdetektől törekszik a szegedi jogi karon folyó pezsgő életéről hiteles és részletekbe menő hírekkel szolgálni. Így az alaposság is jellemzője az írásoknak, s tudjuk Thomas Manntól, hogy ami alapos, az sohasem lehet unalmas!

Jó olvasgatást kívánok!

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár, dékán

Minden joghallgató álma: ünnepélyes avatás a TIK-ben

Tartalom

Köszöntő	3
Konferenciák	7
Ahol a szándék és a tudás találkozott	7
Reflektorfényben a közvetítők	14
Netzwerk Ost-West Tübingen – Szeged	16
Három jogtörténeti konferencia	17
Közbeszerzés – Verseny – Pályázat	21
PhD	23
Karunk új doktori	23
Farkas Zsuzsanna	23
Kaprinay Zsófia	25
Legeza Dénes	27
Molnár András	28
Rónay Zoltán	31
Sarkady Ildikó	34
Siket Judit	36
Sulyok Márton	39
Tamási Anna Éva	42
Habilitáció	45
Bemutatkoznak a karunkon újonnan habilitált oktatók	45
Kovács Péter	45
Ember Alex	47
DSc.	49
Legújabb MTA doktoraink	49
Blutman László	49
Karsai Krisztina	51
Nagy Ferenc	53
Szemle	55
Jogkimerülés a szerzői jogban	55
A szegedi jogbölcseleti iskola alapítója	58
A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban	61

Exkluzív	64
Professor impiger	64
A szegedi szociális jogi iskola megteremtője	66
Visszatekintés a múltba és jövőkép	69
Amikor a tanítvány adja át a diplomát	80
A jogtudós igazságügyi miniszter	94
Pszichológusként a jogászok között	98
Élmény	103
Spain BCN Program	103
Erasmus programmal Rigában	105
Erasmus Sevillában	107
Évfolyam-találkozók	109
Negyvenöt éve végeztünk	109
Mátészalkától Párizsig	110
Kultúra	112
Metamorfózis	112
Alapítványi hírek	114
Könyvkiadás, ösztöndíjak	114
Élet a Karon	115
Paella és gulyásleves	115
Navigare necesse est	116
Három ország, három alkotmánybíró, két közös nyelv	123
Jurista Kupa	126
Kupakgyűjtés a jogi karon	129
A jog és a pszichológia kézfogója	130
Krónika	133
In memoriam. Búcsú Ruszoly Józseftől	133
Kari Hírek	139
Kitüntetések	142
Diplomaosztó	143
Díszoklevelet kapott	144

Ahol a szándék és a tudás találkozott

A szegedi jogi kar részvétele a XXXIII. OTDK-n

2017 tavaszán immáron XXXIII. alkalommal került megrendezésre az Országos Tudományos Diákköri Konferencia – a hazai felsőoktatási tehetséggondozás legnagyobb seregszemléje –, amely 16 szekcióban közel 4900 fiatal kutató, tudósjelölt számára biztosított lehetőséget kutatómunkájuk prezentálására. A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara a 2016 őszén megrendezett kari fordulót követően 3 szekcióban (Állam- és Jogtudományi Szekció; Had- és Rendészettudományi Szekció; Társadalomtudományi Szekció) összesen 51 dolgozattal képviseltette magát. Hallgatóink összesen 6 első helyezést, 7 második helyezést, 3 harmadik helyezést, 23 különdíjat, valamint 2 legjobb opponensi kitüntetést nyertek. Munkájukat a közel másfél éves felkészülési időszak alatt konzulenseik és a kutatóműhelyeik segítették, áldozatos munkájukért köszönettel tartozunk.

Az Állam- és Jogtudományi Szekció országos versenye 2017. március 29–31. között a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán került megtartásra. A háromnapos rendezvény versenynapján (március 30., csütörtök), 32 tagozatban 286 szerző mutatta be kutatómunkájának eredményét, amelyeket hallgatói opponenciák és a háromtagú zsűri bírálatai követték minden tagozatban. Karunk 37 dolgozattal 38 hallgató,

továbbá 25 opponens hallgató mérette meg magát. Oktatóink közül is szép számmal vettek részt a zsűri bizottságaiban, így *Dr. Farkas-Csamangó Erika* adjunktus (Agrárjogi, Szövetkezeti Jogi és Környezetvédelmi Jogi Tagozat); *Dr. Kiss Barnabás* egyetemi docens (Alkotmányjog I. Tagozat); *Dr. Karsai Krisztina* egyetemi tanár (Büntetőjog III. Tagozat); *Dr. Balogh Elemér* egyetemi tanár (Egyetemes Állam- és Jogtörténet Tagozat); *Dr. Görög Márta* egyetemi tanár (Fogyasztóvédelmi Jogi és Versenyjogi Tagozat); *Dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára* egyetemi docens (Infokommunikációs Jogi Tagozat); *Dr. Nagy Zsolt* egyetemi docens (Jog- és Állambölcséleti Tagozat); *Dr. Rúzs Molnár Krisztina* egyetemi docens (Munkajogi és Szociális Jogi Tagozat); *Dr. Nagy Csongor István* egyetemi tanár (Nemzetközi Magánjogi Tagozat); *Dr. Pákozdi Zita* adjunktus (Polgári Eljárásjogi Tagozat) és *Dr. Hegedűs Andrea* egyetemi docens (Polgári Jogi II. Tagozat).

Hallgatóink 5 első helyezést, 6 második helyezést, 2 harmadik helyezést, 22 különdíjat és 2 legjobb opponensi díjat hoztak el. A helyezéseket, különdíjakat az alábbi táblázat mutatja be. Ezzel az eredménnyel az SZTE ÁJTK a karok közötti rangsorban a 3. legjobb helyen végzett két fővárosi egyetem, az ELTE és a PPKE után.

Állam- és Jogtudományi Szekció		
Előadó (konzulens)	Tagozat	A dolgozat címe
I. díjat nyert		
Tóth Géza (Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár)	Büntető Eljárásjog Tagozat II.	A tettazonosság és a ne bis in idem elv, különös tekintettel a hazai és nemzetközi bíróságok gyakorlatára
Kaskovits Melinda (Dr. Mezei Péter habilitált egyetemi docens)	Infokommunikációs Jogi Tagozat	Szerzői jog a digitális egységes piacon
Krusóczki Bence (Dr. Homoki Nagy Mária egyetemi tanár és Dr. Varga Norbert egyetemi docens)	Magyar Állam- és Jogtörténeti Tagozat II.	A tisztességtelen verseny a Szegedi Királyi Ítéletábla joggyakorlatában
Hajdu Gábor (Dr. Vig Zoltán adjunktus)	Nemzetközi Magánjogi Tagozat	CETA: a külföldi befektetők carte blanche-ja?
Szél Dániel (Dr. Görög Márta egyetemi tanár)	Polgári Jogi Tagozat I.	A posthumus jogvédelem új kérdései: Az elhunytak és a hozzátartozóik személyiségi jogi védelme a gyűlekezési jog viszonyrendszerében
II. díjat nyert		
Lichtenstein András (Dr. Fantoly Zsannett habilitált egyetemi docens)	Büntető Eljárásjog Tagozat I.	A terhelt emberi jogai és a büntetőeljárás egyes alapelvei
Szilágyi Veronika (Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus)	Büntető Eljárásjog Tagozat II.	Az információforrás védelme a büntetőeljárásban
Tapodi Péter Ádám (Dr. Szomora Zsolt habilitált egyetemi docens és Dr. Gál Andor adjunktus)	Büntetőjogi Tagozat I.	A mulasztásról
Pataki Bettina (Dr. Szomora Zsolt habilitált egyetemi docens)	Büntetőjogi Tagozat III.	A gyermek sérelmére elkövetett szexuális erőszak minősítési dilemmái
Labancz Andrea (Dr. Gellén Klára habilitált egyetemi docens és Dr. Mezei Péter habilitált egyetemi docens)	Polgári Jog Tagozat II.	Az innovatív gyógyszerek szabadalmának gazdaságra gyakorolt hatása
Árva Máté (Dr. Papp Tekla egyetemi tanár)	Polgári Jog Tagozat III.	Szerződésszerűség a digitális egységes piac perspektívájából

III. díjat nyert		
Szecső Enikő (Dr. Tóth Judit egyetemi docens)	Alkotmányjogi Tagozat III.	Az autonómia elv szubindividuais jellegének alapjogi kihívásai
Spitzer Jenő (Dr. Schiffner Imola adjunktus és Dr. Hárs András tudományos segédmunkatárs)	Nemzetközi Jogi Tagozat	Az erőszak tilalma és a jogos önvédelem az Iszlám Állam elleni nemzetközi fellépés tükrében
Különdíjat nyert		
Forró Tamás (Dr. Hegyes Péter adjunktus) Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának különdíja	Agrárjogi, Szövetkezeti Jogi és Környezetvédelmi Jogi Tagozat	Az állami közlekedési infrastruktúra-beruházásokhoz kapcsolódó csereerdősítési eljárások jogintézményi háttere
Szecső Enikő (Dr. Tóth Judit egyetemi docens) Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának különdíja	Alkotmányjogi Tagozat III.	Az autonómia elv szubindividuais jellegének alapjogi kihívásai
Nagy Nikolett (Dr. Jubász Zsuzsanna habilitált egyetemi docens) Igazságügy Minisztérium különdíja	Büntetés-végrehajtási Jogi Tagozat	Erőszak és szexualitás a börtön falain belül

Az OTDK záróünnepségének elnöksége

Tóth Géza (Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár) Kúriai külföldi	Büntető Eljárásjog Tagozat II.	A tettazonosság és a ne bis in idem elv, különös tekintettel a hazai és nemzetközi bíróságok gyakorlatára
Tóth Géza (Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár) HVG ORAC külföldi	Büntető Eljárásjog Tagozat II.	A tettazonosság és a ne bis in idem elv, különös tekintettel a hazai és nemzetközi bíróságok gyakorlatára
Tapodi Péter Ádám (Dr. Szomora Zsolt habilitált egyetemi docens és Dr. Gál Andor adjunktus) Wolters Kluwer külföldi	Büntetőjogi Tagozat I.	A mulasztásról
Sztoján Krisztina (Dr. Szomora Zsolt habilitált egyetemi docens) Igazságügy Minisztérium külföldi	Büntetőjogi Tagozat I.	Bűnszövetség és bűnszervezet – minősítési és elhatárolási dilemmák a joggyakorlatban
Pataki Bettina (Dr. Szomora Zsolt habilitált egyetemi docens) Wolters Kluwer külföldi	Büntetőjogi Tagozat III.	A gyermek sérelmére elkövetett szexuális erőszak minősítési dilemmái
Kaskovits Melinda (Dr. Mezei Péter habilitált egyetemi docens) HVG ORAC külföldi 1.	Infokommunikációs Jogi Tagozat	Szerzői jog a digitális egységes piacon
Kaskovits Melinda (Dr. Mezei Péter habilitált egyetemi docens) HVG ORAC külföldi 2.	Infokommunikációs Jogi Tagozat	Szerzői jog a digitális egységes piacon

A szegedi delegáció a Miskolci Egyetem bejáratánál

Sádt Nóra – Hajdú Szabolcs <i>(Dr. Siket Judit tanársegéd)</i> Igazságügyi Minisztérium különdíja	Közigazgatási Jogi Tagozat II.	Tipikusan atipikus avagy a köz szerződése? A Public-Private Partnership elmélete és gyakorlati megvalósulása
Báró-Farkas Margit Chiara – Báró-Farkas Csaba László <i>(Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár)</i> HVG ORAC különdíja	Magyar Állam- és Jogtörténeti Tagozat I.	A cigányságot érintő jogi szabályozás a 20. század második felében
Szívós Kristóf <i>(Dr. Varga Norbert egyetemi docens)</i> Igazságügy Minisztérium különdíja	Magyar Állam- és Jogtörténeti Tagozat I.	A köszönbányászati jog adományozásának egyes kérdései
Krusóczki Bence <i>(Dr. Homoki Nagy Mária egyetemi tanár és Dr. Varga Norbert egyetemi docens)</i> HVG ORAC különdíja	Magyar Állam- és Jogtörténeti Tagozat II.	A tisztességtelen verseny a Szegedi Királyi Ítéltábla joggyakorlatában
Németh György Attila <i>(Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár)</i> Igazságügy Minisztérium különdíja	Magyar Állam- és Jogtörténeti Tagozat II.	A vegyes házasságok jogtörténete 1832 és 1844 között, különös tekintettel Csanád vármegyére

Várakozás az eredményhirdetésre az egyetem aulájában

Spitzer Jenő <i>(Dr. Schiffner Imola adjunktus és Dr. Hárs András tudományos segédmunkatárs)</i> Honvédelmi Minisztérium különdíja	Nemzetközi Jogi Tagozat	Az erőszak tilalma és a jogos önvédelem az Iszlám Állam elleni nemzetközi fellépés tükrében
Hajdu Gábor <i>(Dr. Vig Zoltán adjunktus)</i> Horváth és Társai Ügyvédi Iroda különdíja	Nemzetközi Magánjogi Tagozat	CETA: a külföldi befektetők carte blanche-ja?
Szél Dániel <i>(Dr. Görög Márta egyetemi tanár)</i> Wing Zrt. különdíja	Polgári Jogi Tagozat I.	A posthumus jogvédelem új kérdései: Az elhunytak és a hozzátartozóik személyiségi jogi védelme a gyűlekezési jog viszonyrendszerében
Labancz Andrea <i>(Dr. Gellén Klára habilitált egyetemi docens és Dr. Mezei Péter habilitált egyetemi docens)</i> Ars Boni folyóirat különdíja	Polgári Jog Tagozat II.	Az innovatív gyógyszerek szabadalmának gazdaságra gyakorolt hatása

Büntetőjogi Block

Labancz Andrea (Dr. Gellén Klára habilitált egyetemi docens és Dr. Mezei Péter habilitált egyetemi docens) HVG ORAC különdíja	Polgári Jog Tagozat II.	Az innovatív gyógyszerek szabadalmának gazdaságra gyakorolt hatása
Árva Máté (Dr. Papp Tekla egyetemi tanár) HVG ORAC különdíja	Polgári Jogi Tagozat III.	Szerződésszerűség a digitális egységes piac perspektívájából
Szívós Kristóf (Dr. Pozsonyi Norbert adjunktus) Igazságügy Minisztérium különdíja	Római Jogi Tagozat	Specialiter autem iniuria dicitur ... (Iniuria-tényállások Ulpianus edictum-kommentárában)
A legjobb opponens díját kapta		
Walsb Máté Gergely	Agrárjogi, Szövetkezeti Jogi és Környezetvédelmi Jogi Tagozat	
Nagy Nándor	Közigazgatási Jogi Tagozat II.	

Legjobb opponensi díjat a szekcióban *Walsb Máté Gergely* (Agrárjogi, Szövetkezeti Jogi és Környezetvédelmi Jogi Tagozat) és *Nagy Nándor* (Közigazgatási Jogi Tagozat II.) kaptak.

A Társadalomtudományi Szekció országos versenye 2017. április 11–13. között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karán került megrendezésre, ahol a karunkról 9 bemutatott dolgozattól kettőt díjaztak az alábbiak szerint.

Társadalomtudományi Szekció		
Előadó (konzulens)	Tagozat	A dolgozat címe
I. díjat nyert		
Szaniszló Réka Brigitta (Miletics Péter mesteroktató)	Nemzetközi tanulmányok 2. tagozat	Egy fejezet az afrikai vándorlásból, Magyarország és a második generációs afrikaiak
Különdíjat nyert		
Nagy Anna (Miletics Péter mesteroktató)	Nemzetközi tanulmányok 1. tagozat	A posztmodern terrorizmus és az Iszlám Állam

A Had- és Rendészettudományi Szekcióban karunkat 3 hallgató képviselte, amelyet 2017. április 25–27. között Budapesten a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara rendezett meg. A nevezett dolgozatok közül az alábbi eredmények születtek.

Had- és Rendészettudományi Szekció		
Előadó (konzulens)	Tagozat	A dolgozat címe
II. díjat nyert		
Kardos Tímea Kata (Dr. habil. Fantoly Zsanett egyetemi docens és Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus)	Nemzetbiztonsági Tagozat	A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alapjogi követelményei és gyakorlati problémái, kitekintéssel a leplezett eszközök kérdéskörére
III. díjat nyert		
Nagy Péter (Dr. Karsai Krisztina, egyetemi tanár és Dr. Törő Sándor c. egyetemi docens, a Csongrád Megyei Főügyészség főügyész-helyettese)	Alkalmazott Társadalomtudományok Tagozat	A katonai büntetések és a katonai mellékbüntetések alkalmazása, különös tekintettel a szolgálati törvényben lévő fenytésekre

Minden hallgatónak és témavezetőnek gratulálunk az eredményes szerepléséhez!

A XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferenciát lezáró tudományos ülésen – a Magyar Tudományos Akadémián 2017. november 13-án – a szegedi jogi kar Bűnügyi Tudományok Intézetének vezetőjét, Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanárt Mestertanár Aranyéremmel tüntették ki. Kitüntetéséhez a Kar nevében szívből gratulálunk!

Az ÁJSZ és TTUD Szekciókban a dolgozattal résztvevő hallgatók nevezési

költségeit és részvételi díjának egy részét az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő a Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2015–2016. évi cselekvési programja alapján kiírt 'A tehetséges hallgatók XXXIII. OTDK-án történő részvételének támogatására' NTP-OTDKR-16-0029 elnyert pályázati összegből (és a fenti szervek támogatásával) finanszírozta a SZTE ÁJTK.

Dr. Gácsi Anett Erzsébet
adjunktus

Reflektorfényben a közvetítők

Mediációs konferencia Szegeden

2017. június 16-án első alkalommal rendezett a jogi kar mediációs konferenciát. A rendezvény ötletét több tényező is inspirálta, többes céllal született. A mediáció (vagy szinonim elnevezéssel a közvetítés) jogintézményét 2002-ben szabályozták önálló törvényben. A hatályba lépése óta eltelt másfél évtized so-

rán a jogalkotási folyamatokban látszik, hogy a közvetítés egyre több jogterületet érintően és egyre mélyebben integrálódik a hazai joggyakorlatba. A konferencia egyik célját tehát az jelentette, hogy áttekintést adjon a résztvevőknek arról, hogy az egyes jogterületeken milyen hatékonysággal alkalmazzák a mediációt,

Gaal-Baier Ildikó

valóban betölti-e azt a rendeltetést, amelyet szántak neki. A gyakorlat magával hozza azokat a kihívásokat is, amelyek a mediáció fejlesztését, ill. a szabályozás újragondolását igénylik.

A konferencia nem titkolt célja volt az is, hogy felhívja a figyelmet a 2016 őszétől az SZTE jogi karán indult Általános és Igazságügyi Közvetítői képzésre, amely 3 szemeszteres, 130 órás levelező rendszerben valósul meg. A konferencia előadói közül négyen a képzés oktatói is egyben. A teltházas rendezvénynek az impozáns SZAB székház adott otthont, és a dékán, *Dr. Balogh Elemér* egyetemi tanár nyitotta meg, üdvözlő szavaiban

kitérve a közvetítés intézményének jogtörténeti gyökereire.

Dr. Rúzs Molnár Krisztina, az SZTE egyetemi docense a felsőoktatás és a mediáció kapcsolatrendszerét elemezte, kitérve a jelenlegi és a jövőben megvalósítható, megvalósítandó lehetőségekre. *Gaal-Baier Ildikó* jogász, mediátor Németországból érkezett Szegedre, és a munkavégzés területén tetten érhető gyakorlati kérdésekről, friss kutatási eredményekről számolt be gondolatébresztő előadásában. *Csemáné Dr. Váradi Erika* egyetemi docens a büntetőjog területén alkalmazott közvetítések ak-

Rúzs Molnár Krisztina

Nagyon sok érdeklődő hallgatta az előadásokat

tualitásairól adott elő, sok gyakorlati problémát felvonultatva. *Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta* bíró az EU gyermekbárát igazságszolgáltatási tematikájában helyezte el a bírósági mediáció intézményét, családi ügyekre fókuszálva. *Dr. Juhász Éva* jogász, mediátor a gyermek meghallgatásáról beszélt a válási mediáció eljárásában, elemezve a mellette, valamint ellene felhozható érveket, beépítve külföldi gyakorlatokat, tapasztalatokat. Előadásában *dr. Gyulai Edina*

mediátor a „Kapcsolattartási ügyelet és/vagy kapcsolatügyelet” címmel a gyermekvédelem területén megfogalmazott kihívásokat foglalta össze. Az egynapos konferencián sok elismerő visszajelzés érkezett a konferencia hasznosságáról, és bár első volt ilyen témakörben Szegeden, egészen biztos, hogy rövidesen lesz folytatása.

Dr. Rúzs Molnár Krisztina
egyetemi docens

Netzwerk Ost-West Tübingen – Szeged

Összehasonlító büntetőjogi szeminárium Szegeden és Tübingenben

2017 nyarán karunk a Bűnügyi Tudományok Intézetének szervezésében első alkalommal adott otthont a Netzwerk Ost-West összehasonlító büntetőjogi szemináriumnak és hallgatói csereprogramnak. A nyugat- és közép-kelet európai országok joghallgatóit összekötő program más egyetemeken immáron 25 éve sikeresen mű-

ködik és idén *Prof. Dr. Karsai Krisztina* és *Prof. Dr. Bernd Heinrich*, a tübingeni Eberhard-Karls-Universität büntetőjogi és büntetőeljárásjogi tanszék vezetője együttműködésének köszönhetően a két egyetem közötti új kapcsolattal bővült.

A 'Straftatbestände gegen die öffentliche Ordnung' címre keresztelt szeminárium középpontjában az

A szeminárium jókedvű résztvevői munka közben

anyagi és eljárási büntetőjog aktuális kérdéseinek összehasonlító jogi vizsgálata állt. A résztvevők egy-egy előre kiválasztott témát dolgoztak fel azonos szempontrendszer szerint annak érdekében, hogy bepillantást nyerhessenek egymás büntetőjog-rendszereibe. A német és a magyar szabályozást bemutató előadásokat követően a párok az összehasonlító munkájuk eredményét közösen prezentálták, amelyet szakmai vita követett.

A hallgatók a tudományos munkán kívül mindkét országban megismerkedhettek a büntető igazságszolgáltatás gyakorlatával is, így ellátogattak például a Szegedi Fegyház- és Börtönbe, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság jóvoltából a röszkei tranzitőnába, illetve Tübingenben tárgyaláslátogatáson és rendőrségi bemutatón vehettek részt. Mindezek mellett változatos programok szolgálták a csapatépítést is, hiszen hiszünk abban, hogy a minőségi jogösszehasonlítás elengedhetetlen előfeltétele a résztvevők közötti jó kapcsolat és barátság kialakítása.

A szemináriumot magyar részről *Almási Ibolya* mesteroktató, valamint *Lichtenstein András* és *Schultz Márton* PhD hallgatók koordinálták. Előadóként részt vettek a programban karunk doktoranduszai, joghallgatói, illetve a német jogi képzés hallgatói: *Bella Eszter*, *Buzai Ágnes*, *Dávid Barbara*, *Görbe Boldizsár*, *Hussein Jasmine*, *Monori Zsuzsanna Éva*, *Szabóné Margit Ágota*, *Tarjányi Rita*, *Tóth Géza*, valamint *Zsitnyánszky-Szöke Réka*. A szakmai segítségért köszönettel tartozunk a német fél részéről *Tamara Rapo* és *Tamara Schneider* tudományos munkatársaknak, illetve a szervezésért *Vivienne Mohr* és *Michelle Scharf* joghallgatóknak. A program a *Baden-Württemberg Stiftung* finanszírozásában, az *SZTE ÁJTK Külügyi Bizottságának* támogatásával valósult meg.

A partnerintézmények részvételével a következő *Netzwerk Ost-West* szemináriumra 2018 szeptemberében, 'Rechtsstaatlichkeit unter besonderer Berücksichtigung der Auswirkungen auf das Strafrecht' címmel kerül sor.

dr. Lichtenstein András
PhD hallgató

Három jogtörténeti konferencia

A kartell, a hivatás és a 'nyolcadik'

Mozgalmas évet zárt 2017-ben a Magyar Jogtörténeti Tanszék, mivel az őszi szemeszterben a tanszék munkatársai három országos jelentőségű konferenciát szerveztek. A szerteágazó kutatási palettát tükrözte a rendezvények tematikája, mivel magánjogi és közjogi tárgyú tudományos tanácskozás mellett a hagyományos Szegedi Jogtörténeti Napokat rendeztük meg.

A Gazdasági Versenyhivatal pályázatot írt ki 2015-ben felállításának 25. év-

fordulója alkalmából a versenyjog hazai történetének feldolgozására, amelynek eredményeképpen a Szegedi Tudományegyetem és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem kutatócsoportjai közös munkára nyertek támogatást. A nívós szakmai eredményeknek köszönhetően 2016-ban a GVH megbízást adott a kutatás folytatására, amelynek célja az 1931. évi XX. tc., az első magyar kartelltörvény bírói joggyakorlatának feldolgozása volt. E munka eredményeit ismertették a részt-

vevő kutatók 2017. szeptember 22-én a SZAB székházában 'A kartelljog múltja' című konferencián. A rendezvényt a Gazdasági Versenyhivatal főtitkára, *Tevánné dr. Südi Annamária* és karunk dékánja, *Dr. Balogh Elemér* nyitotta meg.

Tevánné Südi Annamária

A tudományos diskurzust megalapozta *Dr. Kovács György* a téma közgazdasági

Kovács György

kérdéseinek bemutatásával, amely előadáshoz szervesen illeszkedve elemezte *Dr. Homoki-Nagy Mária* egyetemi tanár a kartellek működésének gyakorlatát a korabeli üzleti életben az erről szóló kartellszerződések segítségével.

A konferencia második részében az állami kartellszabályozás egyes kérdéseivel ismerkedhetett meg a hallgatóság. *Dr. Szabó István* egyetemi tanár a kutatásban résztvevő partnerintézményt,

a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet képviselve a kartellek működésének törvényességi ellenőrzéséről tartott informatív prezentációt. Az anyagi jogi szabályokat követően karunkról *Dr. Varga Norbert* egyetemi docens (Magyar Jogtörténeti Tanszék), a Kartell-jogtörténeti Kutatócsoport vezetője ismer-

Varga Norbert

tette az eljárási kérdéseket központba állító kutatásait, amelyek a bírságolás eszközével igyekeztek jogkövető magatartásra sarkallni a piaci szereplőket. A konferencia időtartama alatt az első kutatási időszak eredményeit bemutató tablóból összeálló, látványos kiállítást is megtekinthette a GVH jóvoltából a rendezvény közönsége. A tudományos tanácskozás rámutatott arra, hogy a levéltári anyagok feldolgozásából kirajzolódó bírói gyakorlat értékes tanulságként szolgálhat a hatályos jogi kérdésekkel foglalkozó szakemberek számára is, amely annak volt köszönhető, hogy a Gazdasági Versenyhivatal több munkatársa is megtisztelte az eseményt jelenlétével.

Két hét múlva, 2017. október 6-án szintén a Szegedi Akadémiai Bizottság székházában már közjogi témájú konferenciára került sor a 'Hivatásrendek történetének vizsgálata az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban' el-

nevezéssel. A tudományos tanácskozáson a Magyar Jogtörténeti Tanszéken létrejött Államtudományi Kutatóműhely kutatói mutatták be a Nemzeti Közzolgálati Egyetem támogatásával megvalósuló pályázat első félévében végzett munkájukat. A konferencia a 'KÖFOP-2.1.2.-VEKOP-15-2016-00001 – A jó kormányzást megalapozó közszolgálat fejlesztés' című projekt keretében valósult meg. A rendezvény résztvevőit a kutatócsoport vezetője, *Dr. Homoki-Nagy Mária* köszöntötte. A hallgatóság megismerkedhetett az alkotmánytörténeti kutatások sokszínűségével.

Dr. Almási Tibor egyetemi docens az SZTE BTK Történeti Segédtudományok Tanszék vezetője ismertette elsőként középkori oklevelek feldolgozásán alapuló tanulmányát, amely a 14. században hivatalt viselő *Hermány nembéli Lampert* országbíró pályájáról szólt. Ezt követően *Dr. Nagy Janka Teodóra* főiskolai tanár, a Szekszárdon működő Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar Szociális Munka és Szociálpolitikai Intézetének igazgatója, mutatott rá az interdiszciplináris jogi kutatások hasznosságára azáltal, hogy a jogászok által végzett kalotaszegi jogi néprajzi és erdélyi néphagyomány kutatásokról nyújtott áttekintést prezentációjában. *Dr. Nánási László* Bács-Kiskun Megyei főügyész az ügyési hivatalt mutatta be a középkori gyökerektől egészen polgári kori átszervezéséig.

Ezzel megalapozott a kávészünet után következő szekciónak, amelynek első két előadásában *Dr. Homoki-Nagy Mária* és *Dr. Papp László*, a Debreceni Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszékének adjunktusa, vázolta a dualizmus kori bírói felelősség jellegzetességeit. *Dr. Rokolya Gábor* közjegyző saját hivatásának szocialista történetét ismertette, amely

Rokolya Gábor

időszakot a közjegyzői tevékenység államosítása jellemezte. *Dr. Antal Tamás*, karunk Európai Jogtörténeti Tanszékének docense, a Szegedi Királyi Ítéletábla gyakorlatában elemezte az 1921. évi rendtörvényt. A konferencia utolsó két előadása a közigazgatási hivatalnokok történetére koncentrált az 1870. évi XLII. törvény-cikk alapján. *Dr. Varga Norbert* a főispáni méltóság megjelenését mutatta be a törvényhatósági jogú városokban, míg *dr. Pétervári Máté* tanársegéd (Magyar Jogtörténeti tanszék) a szolgabírói hivatal felépítésének átalakulását vázolta fel. A konferencia előadásai a jogász hivatásrendek teljes palettáját átfogták, amely által a jogi tanulmányaikat kezdő hallgatók számára átfogó képet nyújtottak. A kutatási projekt ilyen szempontból egyedülálló volt, mivel a jogász hivatásrendeket kutató szakemberek bevonásával a jogi professziók teljes körű bemutatására törekedett.

A félév mintegy megkoronázásképpen került sor 2017. december 6–8. között a VIII. Szegedi Jogtörténeti Napokra, amelynek tematikája a hagyományoknak megfelelően az adott év jubileumaihoz kötődött, így a *Tripartitum* megjelenésének 500. és a kiegyezés megkötésének 150. évfordulójához. A korábbi rendezvényekhez képest jelentős újítás volt, hogy a jogtörténeti kutatá-

sokkal foglalkozó doktoranduszoknak is lehetőségük nyílt kutatásaik ismertetésére. E kezdeményezés igencsak sikeresnek bizonyult, mivel hét egyetem 12 doktorandusza vett részt a tudományos tanácskozáson, amely alkalommal a tapasztaltabb kollégák szakmai észrevételeikkel segíthették a fiatalabbak további munkáját.

A konferencia másik két napján 21 jogtörténész mutatta be legújabb kutatásait, amely szám mutatja, hogy az alkotmány- és jogtörténeti témákban publikálók színe-java tiszteletét tette Szegeden. Ennek megfelelően igencsak változatos témákkal ismerkedhetett meg a két nap közönsége. Büntetőjogi témákban tartott előadást *Dr. Mezey Barna* egyetemi tanár (ELTE), *Dr. Bató*

Mezey Barna

Szilvia és *Dr. Korsós*né *Dr. Delacasse Krisztina* adjunktus (PTE), míg *Dr. Papp László* és *Dr. Völgyesi Levente* egyetemi docens (PPKE) a perjog rendi kori kérdéseivel foglalkozott. *Dr. Szabó Béla* egyetemi tanár (DE) pedig rendhagyó módon egy Magyarországról származó német jogtudós, *Leopold Pfaff* életútjának bemutatásával színesítette a programot.

A délután a magánjogtörténeti kutatások előadása jegyében telt. *Dr. Béli Gábor* egyetemi docens (PTE), *Dr. Peres Zsuzsanna* egyetemi docens (NKE) és *Dr. Szabó Pál* tudományos munkatárs (SZTE

Peres Zsuzsanna

Európai Jogtörténeti Tanszék) a rendi kori jogintézmények elemzését vállalta, amelyek után átmenetet képezett *Dr. Homoki-Nagy Mária* előadása, aki a neoabszolutizmus kori tulajdonviszonyok bemutatásával a *Tripartitum* időszakából a polgári korszakba 'repítette' a hallgatót. *Dr. Tamási Éva* tanársegéd (SZTE Európai Jogtörténeti Tanszék) a házassági jog, *Dr. Varga Norbert* a kartelljog, *Dr. Képes György* adjunktus (ELTE) pedig a 'dohányegyedárúság' jellegzetességeit vázolta a polgári korból.

Az utolsó napra a szervezők az alkotmánytörténeti tárgyú előadásokat gyűjtötték csokorba, amelyek témaválasztását jellemzően a kiegészítés határozta meg, így ezzel kapcsolatban adott elő *Dr. Balogh Judit* egyetemi docens (DE), *dr. Képesy Imre* tanársegéd (ELTE), *Dr. Szabó István* és *Dr. Nagy Janka Teodóra* is. *Dr. Stipta István* egyetemi tanár (KGRE) a történeti alkotmány és a közigazgatási

Stipta István

bíráskodás kapcsolatát elemezte, amely előadás a hatályos jogi szabályozáshoz is szorosan kapcsolódott. *Dr. László Balázs* abszolvált doktorandusz (PTE) ezzel szemben az Árpád-kori közjog áttekintő bemutatását végezte el. *Dr. Antal Tamás* egyetemi docens (SZTE Európai Jogtörténeti Tanszék) pedig a nap előadói közül egyedülálló módon nem magyar témát dolgozott fel, *Morus Tamás* élete egy epizódjának szemléletes ábrázolásával.

Mindhárom konferencia, a VIII. Szegedi Jogtörténeti Napok pedig kiemelt módon rávilágított arra, hogy a rendezvényeket lehetővé tevők áldozatos munkája igen nagy szolgálat a tudományos

közösségeknek, mivel színteret biztosítanak a jogtörténész szakma közötti kutatói kapcsolatok megerősödéséhez és a hatályos jogot művelő kollégákkal való összeköttetések megteremtéséhez. Emiatt rendkívüli kezdeményezés a szakmai utánpótlást jelentő doktoranduszok beemelése a kutatói közösségbe, amely jelentős segítséget nyújt a fiatalok számára a kezdeti lépésekhez a tudományos pályán. Az eredményes szakmai munka mellett a jelen beszámoló által is szemléltetett aktív tudományszervezői tevékenység a 'szegedi jogtörténeti iskolát' az ország vezető műhelyei közé emeli.

dr. Pétervári Máté
tanársegéd

Közbeszerzés – Verseny – Pályázat

Konferencia az ELI-ALPS Lézeres Kutatóközpontban

A Szegedi Tudományegyetem 2017. november 23–24-én a fenti címmel konferenciát szervezett, szakmai programjának kialakítására pedig az Állam- és Jogtudományi Kar Üzleti Jogi Intézete kapott megtisztelő felkérést az év elején az egyetem munkatársai számára megszervezett, sikeres Közbeszerzési Kerekasztal folytatásaként. A konferencia két napján az ország minden részéről érkezett mintegy kétszáz vendég hallgatott színvonalas szakmai előadásokat az aktuális közbeszerzési szabályozási és gyakorlati kérdésekről, a közbeszerzések versenyjogi vonatkozásairól, és a pályázati rendszer működéséről. A konferencián a szakma neves elméleti és gyakorlati szakemberei tartottak hasznos előadásokat az érdeklődőknek.

A konferenciának Szeged ez évben megnyílt nemzetközi jelentőségű ku-

tatóhelye, az ELI-ALPS Lézeres Kutatóközpont adott otthont, ami tovább növelte az esemény különlegességét. Intézetünk történetében ez már a második közös rendezvény a kutatóközponttal, mivel tavasszal 'A technológiai innováció és a gazdasági fejlődés jogi kihívásai' címmel indítottuk el közös innovációs témájú konferencia-programunkat. A konferenciát egyetemünk kancellárja, a program szervezését kezdeményező *Dr. Fendler Judit* asszony nyitotta meg, ezt követően *Dr. Szabó Gábor* rektor úr, és karunk dékánja, *Dr. Balogh Elemér*, valamint házigazdaként *Lehrner Lóránt*, a Kutatóközpont vezetője köszöntötték a vendégeket.

A program első napján az érdeklődők meghallgathatták *Rigó Csaba Balázs*, az Közbeszerzési Hatóság elnökének előadását a közbeszerzésekkel kapcsolatos aktualitásokról, *Dr. Kovács László*, a

Közbeszerzési Hatóság főtitkárának előadását a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárások ellenőrzési tapasztalatairól. *Dr. Csányi István* a Miniszterelnökség Közbeszerzésekre Felelős Helyettes Államtitkára a közbeszerzés aktuális problémáiról beszélt, míg *Dr. Horváth Botond* a GVH Kartell Irodájának vezetője a közbeszerzési kartellekről tartott előadást a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában. *Dr. Ulbert Mónika* az EUTAF Gazdaságfejlesztési és Közigazgatási Támogatásokat Ellenőrző Igazgatóság, jogi- és közbeszerzési auditorja a gazdaságfejlesztési projektek közbeszerzési-jogi ellenőrzési tapasztalatait ismertette. *Dr. Hegyes Péter*, karunk Üzleti Jogi Intézetének egyetemi adjunktusa, gyakorlati kérdéseket vetett fel a közbeszerzések előkészítése körében, majd pedig a Patay Ügyvédi Iroda két munkatársa, az alapító *Dr. Patay Géza* és *Dr. Cser-Palkovics Tamás* előadásait hallgathatták meg az érdeklődők. Az első nap zárásaként a konferencia résztvevői a Katedrális Étterem Látogatóközpontjában egy elegáns állófogadáson vettek részt,

amelyre a szervezők *Szélpál Szilveszter* operetténekes különleges előadásával várták a vendégeket.

A pénteki napot Kancellár Asszony előadása nyitotta meg, amelynek keretében bejelentette, hogy megkezdődhet a szegedi tudományos park fejlesztése az ELI-ALPS kutatóközpont szomszédságában. A tereprendezésre, az előkészítésre, valamint a tervezési munkák egy részére 2019-ig összesen 1,7 milliárd forintos támogatást nyújt a Kormány a Szegedi Tudományegyetemnek. Ezt követően *Dr. Sinóros-Szabó Laura*, az Emberi Erőforrások Minisztériumának stratégiai és fejlesztéspolitikai referense tájékoztatta az érdeklődőket az uniós források felhasználásáról a felsőoktatásban, majd *Kovács Örs*, a Nemzetgazdasági Minisztérium főosztályvezetője beszélt a GINOP projektek előrehaladásáról. Végezetül karunk docense, *Dr. Kampler Béla* előadása zárta a rendezvényt az Európai Unió pályázati rendszerének jellemzőiről, a kkv-k szemszögéből.

dr. Herczeg Ágnes
tanársegéd

A konferencia prominensei

Jakus Péter ELI-HU Nonprofit Kft. beszerzési és közbeszerzési csoportvezető, *Cser-Palkovics Tamás* ügyvéd, *Gellén Klára* intézetvezető, *Balogh Elemér* dékán, *Patay Géza* ügyvéd, *Rigó Csaba Balázs* a Közbeszerzési Hatóság elnöke, *Lehrner Lóránt* ELI-HU Nonprofit Kft. ügyvezető, *Kovács László* a Közbeszerzési Hatóság főtitkára, *Nagy Paulina* SZTE Beszerzési Igazgató, *Herczeg Ágnes* tanársegéd

Karunk új doktorai

Farkas Zsuzsanna „Magánnyugdíj intézményének vizsgálata a közép-kelet európai országok tükrében” címmel védte meg doktori értekezését.

A disszertáció címe már önmagában utal az értekezés¹ alaptémájára, amely a magánnyugdíj intézményének vizsgálata és elemzése meghatározott ismérvek – a magánrendszer személyi köre, a finanszírozás módja, a rendszer kockázatkezelése és az általa nyújtott ellátási típusok, valamint intézményi kerete és a garanciarendszere – alapján első sorban a közép-kelet európai országok tükrében.

A nyolcvanas évek vége óta Közép-Kelet Európa országaiban jelentős gazdasági és társadalmi változások mentek végbe. A gazdasági és társadalmi átalakulás folyamata az állami nyugdíjrendszerekre túlzott terheket rótt, amelynek következtében számos közép-kelet európai ország a nyugdíjrendszerek hosszú távú fenntarthatósága érdekében egy új finanszírozású típusú rendszer, a magánnyugdíjrendszer bevezetése mellett döntött. Ez az új típusú intézmény nem a közép-kelet európai országok találmánya, nem az átmeneti országokban jelenik meg először, hanem Latin-Amerikában. Ugyanis Chile volt az első olyan ország, amely az állami nyugdíjrendszerének finanszírozási nehézségeit 1981-ben egy új típusú,

Farkas Zsuzsanna

kötelező, magán-nyugdíjalapok által működtetett magánigazgatású rendszer bevezetésével kívánta megoldani, amelynek következtében tőkésítette az állami nyugdíjrendszerét. Ez a chilei nyugdíjreform modell értékűnek minősült, mivel nyugdíj-privatizációs áramlatot indított el először a latin-amerikai országokban, majd a Világbank közreműködésével empirikus előzményét jelentette a közép-kelet európai országok reformprogramjának is.

A nyugdíjprivatizációs áramlat hatására összesen 13 latin-amerikai ország az állami, felosztó-kirovó nyugdíjrendszerét részben vagy egészben tőkésített magánrendszerrel helyettesítette. *Carmelo Mesa Lego* a latin-amerikai országok nyugdíjprivatizációjának három különböző típusú modelljét különböztette meg aszerint, hogy a nyugdíjrendszer egyik pilléreként bevezetett magán-

¹ Értekezésem a Globe Edit Kiadó 2018 februárjában megjelentette könyv formátumban.

nyugdíjalapok hogyan viszonyulnak az állami felosztó-kirovó rendszerhez, ugyanis egyrészt versenyezhetnek vele, másrészt felválthatják vagy kiegészítik azt. Ennek alapján megkülönböztethető a helyettesítő modell, a párhuzamos modell, valamint a vegyes modell.²

A közép-kelet európai országok a vegyes típusú modell átvételével alakították át a poszt szocialista, örökölt nyugdíjrendszereiket. A vegyes modell lényege, hogy a nyugdíjrendszer alapvetően két pillérből áll, a kötelező állami felosztó-kirovó elven finanszírozott alrendszerből és a részben kötelező tökefedezeti elven működő alrendszerből. Ez utóbbi tökefedezeti alrendszer ölt testet tulajdonképpen a magánigazgatású magánnyugdíjrendszer intézményében. A vegyes modell először Magyarországon (1998), majd Lengyelországban (1999) került bevezetésre. Ezt követően a lett, a bolgár, a horvát, az észt, a litván, a szlovák, a macedón, a román és végezetül a cseh reformerek választották a vegyes reform útját.

Az értekezés célkitűzései között szerepelt azon alapvető kérdés eldöntése, hogy a közép-kelet európai régióban bevezetett magánnyugdíj modell minősíthető-e kiegészítő rendszernek, amellyel összefüggésben e modell meghatározott ismérvek alapján történő deskriptív jellegű bemutatását, analizálását és fejlődésének értékelését végeztem el. Az értekezés további céljai között szerepelt egyrészt annak vizsgálata, hogy az intézmény működése során megfelele, illetve megfelelt-e a bevezetéskor vele szemben támasztott követelményeknek,

másrészt a pénzügyi és gazdasági válság hatására a magánnyugdíj modell területén alkalmazott jogi intézkedések létjogosultságának és következményeinek értékelése.

Munkám központi kérdésének elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy az 1990-es évek végétől a közép-kelet európai régióban egy teljesen speciális, új típusú magánrendszer jelent meg, amely nem minősíthető kiegészítő rendszernek, hanem a társadalombiztosítási nyugdíjrendszert részben helyettesítő sémának. A közép-kelet európai magánnyugdíjrendszerek szabályozási rendszeréből megállapítottam, hogy e magánnyugdíj modell nagyon szorosan kapcsolódik a társadalombiztosításhoz, amely nem kiegészítő nyugdíjjövedelmet biztosít a kötelező, állami nyugdíjrendszer által nyújtott jövedelem mellett, hanem részben helyettesíti a társadalombiztosítási nyugdíjrendszer által nyújtott ellátásokat.

Az értekezés további célkitűzéseinek teljesítése érdekében végzett kutatásaim során egyrészt megállapítottam, hogy a rendszer bevezetésétől várt pozitív tulajdonságok nagy része nem feltétlenül felel meg a valóságnak. Másrészt, hogy a 2008-as gazdasági és pénzügyi válság hatására a magánnyugdíjrendszerben végrehajtott intézkedések a magánrendszerek gyengítésére illetve megszüntetésére, valamint a magán-nyugdíjalap tagjainak védelme érdekében a válsággal összefüggésben felmerülő rendszertani hibák kiküszöbölésére irányultak. Azonban minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy a kedvezőtlen demográfiai és foglalkoztatottsági mutatók következtében nagyon kockázatos kizárólag egy rendszerre, az állami nyugdíjrendszerre hárítani az időskori szociális biztonság megteremtésének feladatát. Ugyanis a

2 Carmelo Mesa Lego: Private and Public Pension Systems Compared: an Evaluation of the Latin-American Experience, in: Review of Political Economy, Volume 18, Number 3, 317–334, July 2006, 317–320.

magánnyugdíj-alrendszerek az állami nyugdíjrendszerek mellett fontos kiegészítő szerepet játszhatnak. A kiegészítő nyugdíjbiztosítás egyben biztosítást jelenthet az állami nyugdíjrendszer bizonytalanságával szemben. A több lábon álló biztosítási rendszer jobban garantálja az egyének létbiztonságát, mint az egyfokozatú, az egyéni döntéseknek

teret nem engedő, monopolizált intézményi megoldás.³

*Dr. Farkas Zsuzsanna
mesteroktató,
az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának
jogi főreferense*

³ Csaba Iván: Magánbiztosítás és társadalombiztosítás, in: Esély 6/1996, 35.

Kaprinay Zsófia „Az ezerarcú egyesület – Az egyesület hazai szabályozása, annak dilemmái” címmel védte meg doktori értekezését.

Disszertációm középpontjában az egyesület mint jogi személy áll. Ezen intézmény jogi szabályozását több szempontból próbáltam megközelíteni. Témaválasztásom elsődleges indoka, hogy 2012–2014 év között számos jogszabályváltozás következett be ezen a területen, mely kezdődött egyrészt az új Civil törvény és az új Civil eljárásról szóló törvény elfogadásával, majd folytatódott az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével, és ez természetes változásokat hozott az egyesületekre nézve is. Az új szabályozási környezet pedig aggályokat vetett fel mind a civilek, mind pedig a jogalkalmazók körében. Személyes tapasztalatom okán is foglalkoztatott e témakör, hiszen 2010 óta vagyok elnöke egy egyesületnek, így a gyakorlatban felmerülő jogi problémák elméleti jogászként elgondolkodtattak, és az értekezés megírása lehetőséget biztosított e gondolatok mélyebb megvizsgálására, valamint a bennem felmerülő kérdések megválaszolására. Értekezésemből a következő témákat, témaköröket emelném ki.

Az egyik ilyen terület, az egyesület vizsgálata alkotmányjogi szempontból. Abból kiindulva, hogy az egyesület,

Kaprinay Zsófia

mint jogi személy az egyesületi szabadságon mint alkotmányos alapjogon, szabadságjogon alapul, a mentén jön létre, nélkülözhetetlen volt ez irányból történő elemzése. Ennek alátámasztásához megvizsgáltam azokat az alkotmánybírói határozatokat, amelyek az egyesületi joggal szoros összefüggésbe hozhatók, és amelyeken keresztül rálátást kaphattam arra, hogy mit is jelent az alkotmánybíráóság számára az egyesületi szabadság mint alapjog. Hiszen valamennyi ide vonatkozó szabályozás megalkotásánál, módosításánál, megszüntetésénél figyelemmel kellene lennie a jogalkotónak arra a nem elhanyagolható tényre, hogy az adott szabályozás nem sérti-e az egyesületi szabadság érvényesülését.

Azoknak a lehetséges jelzőknek, és összefoglaló elnevezéseknek a részletesebb vizsgálatát is fontosnak tartottam, amelyekkel az egyesületeket illetni, adott esetben azonosítani szokták, így nonprofit szervezet, harmadik szektor, nem kormányzati szervek, civil szektor, közhasznú szervezet. Dolgozatomban rávilágítottam e meghatározások lényegére, és megvizsgáltam, hogy melyik jelzőt, miért, és mikor lehet alkalmazni egyesületek vonatkozásában.

Az elemzés során szükségét láttam az egyesület komplex jogi személy jellegének alátámasztását is, hiszen a szakirodalomban hol azt lehetett olvasni, hogy közjogi, hol pedig, hogy magánjogi jogi személyről van szó. Ennek vizsgálata során három szakaszra bontottam az egyesület szabályozásának fázisát, és arra a következtetésre jutottam, hogy az egyesület a megalapításától a bejegyzéséig egy tisztán magánjogi alapokon nyugvó jogi személy, a működés megkezdésétől közjogi jegyekkel bír, míg a megszűnésével összefüggésben már szintén a magánjogi jegyek lesznek a hangsúlyosabbak, amely az egyesületre vonatkozó jogszabályok értelmezésénél nyújthatnak segítséget a jogalkalmazónak.

Összehasonlító részben elemeztem az egyesület egyesüléshez való viszonyát, annak érdekében, hogy a Polgári Törvénykönyvben elhelyezett jogi személyek pallettáján elhelyezzem az egyesületet mint civil szervezetet. E fejezet jó alkalmat biztosított arra, hogy az egyesület jogi személy kritériumait is bemutatthassam. Az új Polgári Törvénykönyv kapcsán természetesen vizsgáltam a jogi személyekre vonatkozó általános szabályokat, mellyel összefüggésben három kérdéskört emeltem ki, így az általános diszpozitivitás kérdését, a képviselői szabályokat, ezen keresztül pedig a bejegyzés, és változásbejegyzési eljárásokat, tekintettel arra, hogy

ezt a képviselő végzi el törvényből folyó kötelezettségeként. Ezen kívül a felelősségi kérdések, és a törvényességi felülvizsgálati eljárás is a vizsgálat tárgyát képezték. A diszpozitivitás vizsgálata arra irányult, hogy vajon helyesen döntött-e a jogalkotó akkor, amikor egyesületekre nézve is ezt a normát vezette be általános szabályként alkalmazni? E területen számos változtatást javasoltam az értekezésemben, amely már a kézirat leadását követően törvényjavaslat formájában is megelevenedett, majd később az országgyűlés által is elfogadásra került. A képviselői szabályok bemutatásán keresztül a bejegyzési és változásbejegyzési eljárások gyorsításának szükségességét vetettem fel, illetve arra jogszabályi módosításokat javasoltam. A felelősségi részem kutatásának lényege – az egyesület vezető tisztségviselője felelősségének bemutatásán túl –, hogy valóban aránytalanul súlyos-e a jogalkotó az egyesület elnökének felelősségét harmadik személyekkel szemben, avagy ez téves következtetés.

Értekezésem megírását követően számos, általam is aggályosnak vélt területen változásokat eszközölt a jogalkotó, azonban ezt figyelembe véve továbbra is fenntartom a dolgozatomban kifejtett azt a határozott véleményemet, hogy a jelenlegi egyesületi szabályozás, mind a Polgári Törvénykönyv, mind a Civil törvények vonatkozásában túlzott mértékű, szerteágazó, és nagyon nehezen alkalmazható. Sokkal rövidebb szabályozás bevezetése lenne szükséges ezen a területen, a korábbi egyesülési jogról szóló törvény és a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit nem meghaladva, mármint terjedelemre, továbbá a nyilvántartásba vétel gyorsítása, nyilvántartási rendszer erősítése is szükségesnek mutatkozik.

*Dr. Kaprinay Zsófia
tanársegéd*

Legeza Dénes „Egyszer mindenkorra és örökáron – A szerzői jog és forgalomképessége Magyarországon a reformkortól 1952-ig” címmel védte meg doktori értekezését.

A mű a szerzői jog magyarországi történetét, fejlődését, szabályozástörténetét, valamint a forgalomképességen belül több tucat levéltári forráson és jogeseten keresztül azt vizsgálja, hogy milyen feltételek mellett és milyen terjedelemben volt szokás a szerzői-kiadói jogot átruházni. A témaválasztás kezdete a reformkor, bár az előzmények miatt a disszertáns pár oldal elejéig visszanyúlik a 18. századra, a kutatási időszak vége pedig az 1950-es évek eleje, amikortól kezdve jogszabályi alapon korlátozták a szerzői jogok átruházását.

A dolgozat elsődlegesen azt az alapvetést kívánja megcáfolni, hogy az 1884. évi első magyar szerzői jogi törvény előtti időszakban a szerzői művek lényegében nem álltak jogi védelem alatt. A reformkorban fellendülő magyar nyelvű irodalmi életben számtalan kiadói szerződés kötött, amelyek kitértek a szerzői jogra is. Mivel a 18–19. század fordulóján a szerzői jogot természetjogi alapon adottnak vették, ezért elegendőnek tartották a kiadói szerződést szabályozni. Elemzésemben igyekeztem világossá tenni, hogy a hazai kiadói gyakorlat és a kodifikációs próbálkozások erősen táplálkoztak az 1794. évi porosz ALR és az 1812. évi osztrák ABGB kiadói szerződésre vonatkozó szabályaiából. Arra is törekedtem rávilágítani, hogy ezen elemek többnyire még a 20. század közepi kiadói szerződésekben és a bírói joggyakorlatban is tovább éltek.

A dolgozat egyik ívét a szerzői és kiadói jog szabályozástörténete alkotja, míg a másikat a bírói gyakorlat elem-

Legeza Dénes

zése. A szerzői-kiadói jog átruházásának terjedelméről és tartalmáról szóló ötödik fejezet teszi ki a könyv mintegy negyedét. A fejezet kilenc alpontban több tucat jogeseten keresztül vizsgálja a reformkor nyomdai és szerkesztői szerződéseit, az örök időkre és örökárú szerződések tisztességességét, a kiadók és szerzők közötti viszonylag rugalmas kapcsolatot, a felek ügyleti akarátát, a szerződések utólagos módosítását, a műalkotás dologi példányának és szerzői jogának különállóságát, valamint a személyhez fűződő és személyiségi jogok viszonyát.

Az értekezés egyik következtetése, hogy az úgynevezett monista (a szerzői jogok nem ruházhatók át) és a dualista (a vagyoni jogok átruházhatók) elmélet szerinti elhatárolás inkább csak elméleti, sem mint valódi kérdés a hazai szerzői jogi szerződéses gyakorlatban. A több tucat jogesetből pedig az is kirajzolódik, hogy a jogalkotó 'tehetetlenségét' sokszor a bírói jogértelmezés pótolta, valamint, hogy a Magyar Királyi Kúria az ítéletei révén tette a szerzői jog részévé az általános magánjogot, a Kereskedelmi törvény kötelmi szabályait és a

szokásjogot. A dolgozat a kiadói szerződés mellett a zeneműkiadói szerződésekkel, a munkaviszonyban létrehozott művek problémájával és a díjkitűzés szerzői jogi kérdéseivel is foglalkozik.

Az időközben könyv formában¹ is megjelent írás előszavában Gyertyánfy Péter, a Szerzői Jogi Szakértő Testület tiszteletbeli elnöke így összegzi a

dolgozatot: „A könyv szerzői jogi elméleti munka és gyakorlati példákkal színezett, szórakoztató kultúrtörténet kiegyensúlyozott vegyülete.” A ’jogviszonyok’ kapcsán ugyanis a disszertáns a jogalanyokat is bemutatja, így több tucat író, zeneszerző, fordító és kiadó életét, szerződéses viszonyát, vagyoni helyzetét, sikerét vagy éppen bukását ismerhetjük meg.

Dr. Legeza Dénes

főosztályvezető-helyettes

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

¹ Legeza Dénes: A kiadói szerződés története. A reformkortól 1952-ig (A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 69), Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018.

Molnár András „Alapjogi aktivizmus a Supreme Court gazdaszabályozási tárgyú ügyeiben (1890–1937)” címmel védte meg doktori értekezését.

Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (*Supreme Court of the United States*, a továbbiakban: Supreme Court) 1905-ben hozta meg ítéletét a *Lochner vs. New York* címet viselő ügyben, amelyben a szerződési szabadság alapjogával ellentétesnek ítélt egy munkaidőt korlátozó törvényt. A döntésgyakran az illegitim bírói hatáskörtúllépés, a visszaélészerű alkotmányértelmezés jelképeként jelenik meg a szakmai párbeszédben. Az értekezés célja az, hogy precedens-kontextusba helyezze a döntést az 1890–1937 közötti periódusban, és ennek alapján adjon képet a Supreme Court állítólagos aktivizmusáról.

A disszertációnak a bevezetést követő első fő tartalmi egysége (II. fejezet) a kutatás alapjául szolgáló fogalmi kereteket vázolja fel. A ’bírói aktivizmus’ fogalmát a szakirodalom egészen az elmúlt évtizedekig nem elemezte részletesen, noha a kifejezés az 1970-es/80-as évektől kezdve már jelen volt az egyesült államokbeli szakmai közbeszédben, először

Molnár András

a Supreme Court 1950-es és ’60-as évekbeli alapjog-kiterjesztő gyakorlatának, később a Reagan-korszak konzervatív fordulatának bírálataiban. E kölcsönös vádaskodások azonban nem mentesek a politikai-ideológiai felhangoktól. A Supreme Court tevékenységének értékelése az ’aktivizmus’ kifejezés jelentéstartalmának behatárolását is szükségessé teszi. Erre tekintettel az értekezés bemutatja az ’aktivizmus’ fogalmának fontosabb megközelítéseit az amerikai és a hazai szakirodalom alapján, egyúttal

kifejti, mit tekint 'aktivizmusnak' a vizsgálódás keretei között: eszerint aktivista az olyan szisztematikus és következetes döntési gyakorlat, amely kiterjesztő alkotmányértelmezést alkalmaz, és ez által korlátozza a törvényhozó döntési szabadságát. Ezután ismertetésre kerül a tipológia, amely a kutatás során vizsgált döntésanyag elemzésére szolgál. Ennek lényege az, hogy a Supreme Court ítélezési gyakorlatát nem pusztán annak alapján jellemzem, hogy mekkora az alkotmányossá vagy alkotmányellenessé nyilvánítás aránya, hanem aszerint is, hogy az indokolásokban mennyire található közvetlen hivatkozás tudományos szakirodalomra.

A második fő tartalmi egységben (III. fejezet) nagy vonalakban ismertetésre kerülnek azok a főbb irányvonalak, megközelítésmódok, amelyek a Supreme Court vizsgált korszakának kutatása során kirajzolódtak az idők folyamán, továbbá az értekezés is kontextusba kerül ezen irányok között. A *Lochner*-ügyet és korát vizsgáló elemzések között értelemszerűen találhatók olyanok, amelyek mögöttes premisszaként elfogadják azt a bevett elképzelést, hogy a *Lochner*-ítélet rossz döntés, a bírói visszaélés példája. Emellett azonban már korán megjelentek a Supreme Court ítélezési gyakorlatának kvantitatív jellegű értékelései, melyek során számszerűsítve demonstrálják egy vizsgált időszak alkotmányellenességet és alkotmányosságot megállapító döntéseinek egymáshoz való arányát; hasonló elemzések később is megjelentek. Egy további megközelítésmód a Supreme Court egyes tagjai meggyőződésének vizsgálata. A 20. század utolsó harmadában erőre kapó gazdasági jogelmélet a *Lochner*-ítélet 'rehabilitációját' eredményezte, amennyiben az irányzat által felkarolt neoliberális közgazdaságtan

szerint az állami beavatkozás számos területen kimutatható, számszerűsíthető kárt eredményez. A viszonylag friss kutatások szerint a Supreme Court nem valamiféle ideológiai elhivatottságból hozta meg többségi döntését a *Lochner*-ügyben, hanem egy következetes, igaz, a kor társadalmi fejleményei által kikezdett alkotmányossági tesztnek megfelelően. E vonalon *Howard Gillman* kutatása külön kiemelendő: eszerint a Supreme Court-ot egyfajta diszkriminációtilalmi megfontolás vezérelte, az a természetjogban gyökerező igazságossági követelmény, hogy a jogalkotó ne kivételezzon a – kor felfogása szerint – hasonló helyzetű embercsoportok között. Végül *Peter Bernstein* megközelítésén keresztül a *Lochner*-ítélet rehabilitációjának egy, a jog gazdasági elméletétől eltérő rehabilitációjának lehetősége kerül ismertetésre: Bernstein olyan alkotmányértelmezési módszer mellett érvel írásaiban, amely a nevesítetlen alapjogok alkalmazhatóságából indul ki. Ez az elmélet sajátos módon lép túl azon a sok évtizedes nehézségen, miszerint a szembenálló ideológiai táborok rendszerint a 'másik oldalnak' kedvező döntések aktivizmusát róják fel: Bernstein következetesen érvel a *Lochner*-ítélet és a későbbi híres döntések mellett is oly módon, hogy azokat a nevesítetlen alapjogok kibontakoztatásának állomásaiként tekinti.

E fejtegetéseket követi a Supreme Court korabeli gyakorlatának részletes elemzése a harmadik fő egységben (IV. fejezet). A fejezet arra a következtetésre jut, hogy az esetek túlnyomó részében a Supreme Court következetesen passzívista álláspontot képviselt a jogalkotói aktusok alkotmányosságának megítélése során, ugyanakkor bizonyos kérdésekben – az általánosságban megfigyelhető attitűdhöz képest – meglepő

módon aktivista irányba ment el. Mindemellett arra is rámutat, hogy a testület vizsgált gyakorlatában folyamatosan rendelkezésre álltak azok az elvek, amelyek ellenkező előjelű döntéshez vezettek volna, így az értekezésben levezetett álláspontom szerint a Supreme Court 1937 előtti alkotmányértelmezési koncepciója alkalmas volt a megváltozott társadalmi körülményekhez való alkalmazkodásra. Egy alapos szűrést követően négy tárgykörre szűkült az elemzett döntésanyag, mindegyik tárgykör valamilyen formában a piac működésével és a szerződés, illetve a tulajdon szabadságával áll összefüggésben. Először bemutatásra kerül bizonyos nyilvánvalóan káros tevékenységek szabályozása, ide mindenekelőtt a szeszital forgalmazása tartozik, de egyéb tárgykörök is; ez a szakasz megfelelő áttekintést ad azokról a problémakörökről, amelyekre a korabeli közvélemény tradicionálisan úgy tekintett, mint ami aggálytalanul az állami szabályozás tárgya lehet. Másodszor a fejezet elemzi a foglalkozások gyakorlására való alkalmasság problémáját érintő szabályozást; ennek relevanciája abban határozható meg, hogy miként a *Lochner*-ügy és a hasonzorű, szociális-progresszív indítatásból született jogszabályok alkotmányosságával foglalkozó döntések, úgy az e tárgykörrel kapcsolatos döntések is a munkaviszonyhoz, munkaszerződéshez kötődnek, azok létesítésének, módosításának, megszüntetésének lehetséges korlátait feszegetik. Harmadszor szó esik egy speciális kárfelelősségi alakzat, az ún. *fellow servant rule* érvényesülését érintő döntésekről (ennek az elvnek az a lényege, hogy a munkahelyen a munkavállalót a munkavégzéssel összefüggésben érő károsodás esetén a munkáltató mentesül a felelősség alól, amennyiben bizonyítható, hogy a károsodás bekövetkezése

valamely másik munkavállaló gondatlan magatartásának következménye). E tárgykör kapcsán megfigyelhető, hogy a jogalkotó tendenciózusan igyekezett viszaszorítani ennek az elvnek az érvényesülését azért, hogy a munkáltató a másik munkavállaló vétkességére való hivatkozással ne tagadhassa meg a kompenzációt a károsult munkavállalótól. Az ilyen szabályozás szociális indíttatása meglehetősen egyértelmű, továbbá ez esetben is annak lehetünk tanúi, hogy a jogalkotó a munkaviszony jól behatárolható aspektusára nézve alakít ki szabályokat. Végül negyedszer azok a döntések kerülnek áttekintésre, amelyek a munkakörülményeket valamilyen formában szabályozó jogszabályokat érintenek. A *Lochner*-ítélet kétségkívül ebbe a kategóriába esik, ezért kézenfekvő, sőt, elkerülhetetlen volt a leginkább hasonló tárgyú jogszabályokat érintő egyéb döntéseket is megvizsgálni.

Összességében az állapítható meg, hogy a Supreme Court a jelzett időszakban tendenciózusan dogmatikus passzívista gyakorlatot folytatott. A minta elemzése alapján a testület gyakorlata már az 1937-es változást megelőzően is magában foglalta azokat az érveket, megfontolásokat, amelyekkel 1937-tel kezdődően tartózkodott a gazdaság-szabályozási tárgyú jogszabályok alkotmányossági felülbírálatától. Amikor a Supreme Court mégis alkotmányellenessé nyilvánított egy támadott jogszabályt, akkor annak kimutathatóan olyan okai voltak, amelyek semmi körülmények között nem magyarázhatók a testület ideológiai részrehajlásával. Az általános tendencia alól kifejezetten a minimálbért előíró és a szakszervezeti tagságot kizárulában kizáró szerződéseket tiltó törvények megítélése jelentett kivételt.

Dr. Molnár András
tanársegéd

Rónay Zoltán „Egyéni és testületi felelősség a felsőoktatási intézmények vezetésében” címmel védte meg doktori értekezését.

A disszertáció egyszerre összegzése egy közel másfél évtizedes egyetem-vezetői tevékenységnek és az ahhoz kapcsolódó, illetve arra épülő átfogó tudományos kutatás eredményeinek. A vizsgálat középpontjában az a kérdés, illetve az arra adandó válasz állt, hogy mi a magyarázata annak, hogy a jogalkotó (a kormányzat) következetesen az állami felsőoktatási intézmények autonómiáját veszélyeztető, esetenként sértő jogintézmények révén kívánta és kívánja az egyetemek és főiskolák – elsősorban gazdálkodási – hatékonyságát javítani. Az értekezés fő – bizonyított – hipotézise szerint az alapvető megoldandó problémát valójában az okozza, hogy nem sikerült a vezetői felelősség olyan intézményrendszerét kimunkálni, amely az intézményvezetőket a hatékony és korszerű működtetésben érdekeltté teszi, miközben az újabb és újabb megoldások (irányító testület, gazdasági tanács, kancellária, konzisztórium) továbbra is olyan jogszabályi keretek között kerültek kialakításra, amelyek a tényleges felelősséget (és ezáltal a számonkérhetőséget) formálissá teszik. A jogalkotó ezekkel rendre rossz megoldást választott: valamennyi – és különösen a 2014 után kidolgozott – eszköz ugyanis az intézmények működésébe való folyamatos beavatkozással, következképp autonómiájuk egyre erőteljesebb zsugorításával kívánta a helyzetet orvosolni. Mégis azt láthatjuk, hogy e folyamat egyre fokozódó intenzitása inkább egy ördögi kört eredményez, amely az egyre kevésbé hatékony intézmények egyre erőteljesebb közvetlen irányításához, ez utóbbi pedig to-

Rónay Zoltán

vábbi hatékonysáгроmláshoz vezet, és így tovább.

Az értekezés sorra veszi azokat a külső és belső adottságokat, amelyek behatárolják egy egyetemi vezető mozgásterét. Ezek közül első helyen említi a jogszabályi környezetet. Alapvető problémát jelent ugyanis, hogy nem csupán a felelősség tételesjogi szabályozása kimunkálatlan, de az egyes egyetemi vezetők hatáskörét és kötelezettségeit megállapító normák sem alkalmasak a felelősség megalapozására, egyebek mellett azok rendkívül alacsony kodifikációs színvonala, a számos joghézag, önmagának és más jogszabályi rendelkezéseknek ellentmondó mivoltuk miatt. Mindez azt eredményezi, hogy az intézményvezetők e tevékenységüket egy egyébként aránytalanul túlszabályozott közegben úgy kénytelenek megvalósítani, hogy nincsenek, s nem is igazán lehetnek pontosan tisztában kötelezettségeikkel, ez pedig önmagában kérdésessé teszi számonkérhetőségüket.

A külső környezet negatív hatását fokozzák az egyetemek belső szervezeti és működési sajátosságai. Az egyetem-vezetői felelősség vizsgálata során nem szabad ugyanis figyelmen kívül hagyni

egyrészt a sok évszázados fejlődésben és hagyományban gyökerező jellegzetességeket, amelyek az egyetemeket minden más szervezettől eltérővé teszik. Nem véletlen, hogy a sikeresen működő egyetemek soha nem (kizárólag) külső kényszer hatására, hanem a belső, tudatosan alakított innovációik eredményeképpen tudtak fejlődni. Ugyanakkor ez a különőség eredményezi a szervezet szerepkultúrájára jellemző is. Mindezek – kiegészülve az egyetemek (köz)feladatának sajátosságaival, társadalmi szerepvállalásukkal, küldetésükkel – azt eredményezik, hogy a vezetői felelősség hagyományos – polgári jogban gyökerező, a munkajog által kimunkált – eszközei csak korlátozottan érvényesülhetnek. A működésnek csak szűk területén jelentkezik a kézzelfogható kártérítési felelősség, de az általános munkajogi felelősség alapját jelentő hagyományos követelményrendszer is csak limitáltan érvényesül. Az értekezés ezért a felelősség jogi fogalmán túlmutató, interdiszciplináris feltárást is magában foglal. Ennek révén a felelősség-attribúció szociálpszichológiai elméletéből kiindulva vizsgálja az etikus vezetés eszközeinek alkalmazhatóságát, mivel arra támaszkodva a felsőoktatási intézmények vezetői hatáskörükben tudják a kormányzati beavatkozás közvetlen és a jogalkotás közvetett káros hatásait ellensúlyozni. Ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy az a mindenkori kormányzati percepció, amely az egyetemek 'felelőtlenségére' irányul, hatékonyabban befolyásolható, ha az intézmények az önszabályozás révén kívánnak a vezetői mulasztásokkal és visszaélésekkel szemben fellépni, illetve törekednek azokat megelőzni. Ennek fő eszköze pedig a korszerű vezetői etikai szabályozás kimunkálása lehet, amely az etikus vezetés eszközeitől részben függet-

len, de azokhoz sok elemében szorosan kapcsolódik.

Mindazonáltal az egyetemvezetői felelősség legnagyobb területét az a feladatkör teszi ki, amelyet az értekezés szakmai jellegű felelősségként definiál. Ebben rejlik az intézmény vezetőinek tényleges feladata. Ezek sikeressége, az ezek teljesítése során felmerülő hibák vagy mulasztások gyakran nem érik el az etikai felelősségre vonás szintjét sem, és azokhoz jogi felelősség sem kapcsolható. Ezért ezek megítélése önmagában rendkívül bonyolult. A problematikájának különös aktualitást adott az állami felsőoktatási intézmények vezetési szerkezetében nem sokkal korábban bekövetkező radikális változás, az egyszemélyi vezetés kettős vezetéssel való felváltása. Mindez oly módon valósult meg, hogy a két vezető, ti. a rektor és a kancellár hatáskörének elhatárolása korántsem egyértelmű, az egyes tevékenységi körökért való felelősség gyakran nem azonosítható, ráadásul a rektorhoz rendelt felelősségi kör, vagyis az intézmény alaptevékenységnek megfelelő működésért való felelősség úgy vált a működtetésért való (kancellári) felelősség függvényévé, hogy a rektor-nak nincs munkajogi eszköze a kancellár munkakörének ellátását befolyásolni. A kancellári jogintézmény sajátosságai (a kormány által kizárólagos hatáskörben történő kiválasztás és a munkáltatói jogkört gyakorló miniszter teljeskörű utasítási joga) ráadásul lehetőséget adnak a kormányzat számára az intézmény akár napi működésének befolyásolására is. Ez jelentősen deformálja a felelősségi viszonyokat, és ebben a körben a jogi számonkérés lehetőségének kérdései kiemelt hangsúllyal merülnek fel. Ezért az értekezés ez utóbbinak elemzését az autonómia alakulásával összefüggésben végzi el.

Annak érdekében, hogy a kutatás az egyetemi felsővezetői kör felelőssége tekintetében teljeskörű lehessen, indokolt volt a vizsgálatot a hallgatói önkormányzati vezetők felelősségére is kiterjeszteni. Ezt az újszerű megközelítést az e tisztségviselők autonóm felsőoktatási intézményben elfoglalt helye, hatásköre alapozta meg, amely révén lehetőség nyílt analógiát állítani a rektor-intézmény és elnök-hallgatói önkormányzat viszony között. A kutatás alátámasztotta, hogy a hallgatói önkormányzati tisztségviselők – a hallgatói jogviszony közjogi jellegéből adódóan – fegyelmi felelősséggel tartoznak az e mivoltukban elkövetett vétségekért. Ugyanakkor a vizsgálat eredménye arra is rávilágított, hogy éppen e felelősségből adódóan aggályos a kérdéskör rendkívül felületes törvényi szabályozása.

A felelősségvizsgálat körében külön részt alkotott a testületi felelősség áttekintése, amely egyrészt azt tárta fel, hogy a kollektív testületi felelősség lehetőségének szükségképpen elvetésével a testületek tagjainak egyéni felelőssége lényegében jogszabályi alap híján van. Eből következően a testületi döntésekért lényegében senki sem felelős. Az egyes tagok felelősségének vizsgálatát emellett tovább nehezíti egyfelől a hagyományosan kollegiális működési jelleg, amely az egyes tagok döntésekben játszott szerepét jelentősen kiegyensúlyozatlanná teszi, másfelől a komplex vagy speciális szakértelmet igénylő kérdések elbírálása során a szükséges kompetenciák jellemzően hiánya. Mindennek jelentőségét fokozza az a felismerés, hogy részben a törvényi szabályozásból fakadó kötelező, illetve lehetséges esetek, részben az intézmények hagyományos működése számos esetben a rektor és a kancellár felelősségét csökkentő vagy megszüntető módon kapcsol-

ja be ezeket a testületeket (elsősorban a szenátust és a konzisztóriumot) a döntéshozatali folyamatokba, lényegében beközdölve a működésbe a felelősségáthárítást. A konzisztórium kapcsán külön is elemzi az értekezés e testület kiválasztásával és működésével kapcsolatos, kiemelten a tagok jogviszonyának és felelősségének szabályozatlanságából fakadó problémákat.

Minthogy az egyetemek működésének és vezetésének különböző modelljei (ideértve az irányító testületet, a gazdasági tanácsot és a konzisztóriumot is) kapcsán nem csupán a rendre előforduló külföldi példák, hanem a globális összehasonlítás lehetősége miatt is indokolt volt, továbbá a kancellári jogintézmény esetében kifejezetten hivatkozott a jogalkotó a 'német modellre', a kutatás szükségképpen nemzetközi kontextusban valósult meg, miközben a különböző megoldási kísérletek kudarcaiból levonandó konzekvenciák a történeti áttekintést is indokoltá tették. Mindehhez hozzávéve a felsőoktatási jog keresztülfekvő jogági jellegét, összességében egy rendkívül komplex, a szomszédos jogterületekre is kiterjedő, a jogösszehasonlítás és a történeti megközelítés módszerével lefolytatott – az előzőekben részletesen bemutatott – kutatás eredményeképpen nyert igazolást az a fő tétel, miszerint a hazai felsőoktatás számos bizonyított problémája (az alulfinanszírozottság, az autonómia értelmezési viták) mellett lényeges, de eddig kevesebb figyelmet kapó ok a felelősségi szabályok kimunkáltságának hiánya, illetve az azokhoz kapcsolódó további kodifikációs zavarok. Épp ezekre tekintettel az értekezés nem elégszik meg csupán *de lege lata* megállapításokkal és azok értékelésével, de számos ponton *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmaz.

Dr. Rónay Zoltán
egyetemi docens (ELTE)

Sarkady Ildikó „Stratégiák és jogalkotás. A hazai média- és a kapcsolódó szerzői jogi szabályozás elmúlt tíz éve” címmel védte meg doktori disszertációját.

McChesney az Egyesült Államok 21. századi médiapolitikáját vizsgálva a média problematikájának elsődleges tényezőjét a médiatartalomban látja, de még ennél is nagyobb problémának tartja azt a struktúrát, ami a tartalmat generálja. A disszertáció – e megállapítással egyetértve –, a hazai médiaszabályozás elmúlt évtizedének legfontosabb állomásait a 2006 kora őszen indult médiaszabályozási reformtól napjainkig kíséri, és a média-jogalkotás, valamint a kapcsolódó szerzői jogi kodifikáció folyamatait alapvetően a tartalom-szabályozás szemszögéből veszi górcső alá.

Az értekezés központi témájának aktualitását a hazai médiaszabályozási reform tíz éves és a jelenlegi médiaszabályozási rezsim alkalmazásának mintegy fél évtizedes időszaka adja. A dolgozat – e kellő időtávlatból – elemzi a jelenlegi médiatörvények egyik legfontosabb alapját képező stratégiák [Digitális Átállás Stratégiája (DÁS), valamint a Nemzeti Audiovizuális Média Stratégia (NAMS), és az ennek esszenciáját képező Jogalkotási Koncepció] médiaszabályozással kapcsolatos elveit és azok megjelenését vagy éppen hiányának okát a hazai médiatörvények szövegében.

A forradalmi technológiai váltás, a digitalizáció, a múlt század második felétől a média- és hírközlési eszközrendszer folyamatos átalakulásra késztette, így az ezredfordulóra megalapozta a médiaszabályozás 'hardver'-jének, a digitális terjesztési platformok és műszaki megoldások európai uniós szabályrendszerét. A megújult, rendkívül változatos eszközrendszer adott impulzust a

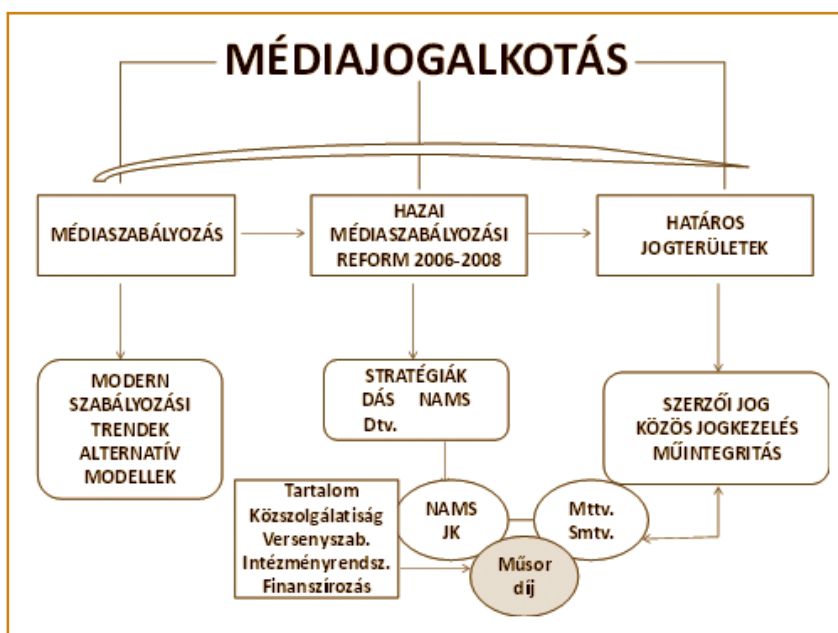

Sarkady Ildikó

tartalmi szabályok uniós újragondolására és eredményezte a médiaszabályozás 'szoftver'-jének, az új tartalom-szabályozási irányelv (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv, AVMS) létrejöttét. A 2002. évi digitális uniós irányelvek és az AVMS irányelv előkészületei lényegi hatással voltak a hazai szabályozási reformra, a digitális törvény kidolgozására, majd pedig a hatályos többszintű médiaszabályozási rendszer kialakítására.

A disszertáció kutatási területe rendhagyó; az értekezés több, egymással horizontálisan és vertikálisan is összefüggő témakört dolgoz fel, és – ebből eredően – a témakörök aktualitása, a dolgozat szerkezete és kutatási módszere, valamint – természetesen – a kutatási megállapítások és következtetések is sokrétűek.

A sorrendben első horizontális témakört – az általános médiaszabályozási bevezetőt és a modern szabályozási struktúrákat elemző részt –, a kutatás középpontjában álló, 2006–2008 között zajlott hazai médiaszabályozási reform elemzése és megállapításai követik; a harmadik főbb témakört pedig a média-

joggal határos jogterületek vizsgálata, elsősorban a szerzői jog audiovizuális médiával összefüggő egyes jogintézményeinek elemzése adja.

Az értekezés az általános médiaszabályozás horizontális témakörben részletesen is elemzi a modern szabályozási struktúrákat, az ön- és társszabályozás alternatív szabályozási modelljeit, és a szabályozási modellek állami-jogi szabályozáshoz való viszonyát, valamint a 'better regulation' uniós módszereit és legújabb eszközeit. A centrumban álló 'átfogó médiaszabályozási reform' horizontális téma keretében a dolgozat részletesen bemutatja a szabályozási reform folyamatát, elemzi a jogi szabályozást megalapozó *Stratégiák* létrejöttének megszokottól eltérő jogalkotási eszközeit és módszereit, a *Stratégiák* lényegét, egymáshoz való viszonyát. A disszertáció e része önálló fejezetet szentel az átvitel technikai szabályozási pillér, a digitális átállás jogi előkészítési folyamatának, a 'digitális' törvény szabályo-

zási céljainak és főbb rendelkezéseinek, valamint teret enged a rádiós médiaszolgáltatás digitális átállásával kapcsolatos szakmai polémiák ismertetésének is. A jogalkotási reform tartalomszabályozási pillére ismerteti a *NAMS Jogalkotási Konceptió* célrendszerét, elveit és szabályozási fejezeteit (a szűk értelemben vett tartalomszabályozás, közzolgáltatásig, versenyszabályozás, intézményrendszer és finanszírozás), majd mindezeket összeveti a 2010-től létrejött többszintű hazai médiaszabályozás rendszerével, jogintézményeivel. A komparatív elemzés rámutat a *Jogalkotási Konceptióban* megfogalmazott szabályozási szándék, célok és tételek médiatörvényekben való megjelenésére, időközi korrekciójára, vagy éppen a jogi szabályozásból való kimaradásra és annak okaira; e kutatási eredményeket a függelék Megvalósulási Táblázata foglalja össze.

A dolgozat tartalomszabályozási fejezetében a *műsordíj* jogi természetének vizsgálatán keresztül kirajzolódik az

egy jogintézményen belüli konvergencia léte, a műsordíj lényegéhez tartozó különböző – polgári-, média-, hírközlési- verseny- és szerzői jogi –, szempontok egymást kiegészítő összhangja, és a jogterületek eltérő szemléletéből eredő, egymással párhuzamosan létező értelmezések megnyilvánulása, a jogterületek integritása is. A disszertáció kutatási eredményeit és következtetéseit is a főbb témaköröknek megfelelően összegzi.

Az elvi jellegű, 2006 és 2008 között kidolgozott *Stratégiák és Jogalkotási Konceptió*, valamint a konkrét – mintegy három évvel későbbi – normaszövegek funkciója eltérő. Összevetésük, komparatív elemzésük mégis – tudományos és jogtörténeti megközelítésben is – rendkívül izgalmas feladat, jelentős szakmai kihívás.

Az értekezés a jelenlegi hazai médiaszabályozás alapjait vizsgálva közel száz tétel komparatív elemzésének eredményeként igazolja a *Jogalkotási Konceptióban* meghatározott szabályozási elvek

80 százalékos megjelenését a normaszövegekben. Így a *Konceptióban* kerültek először megfogalmazásra – mások mellett – az új 'médiatörvény' megalkotásának és az új médiaszabályozási rendszer kialakításának szükségessége, a közszolgálati primátusa, a média- és hírközlési felügyeleti intézményrendszer konvergenciája, stb.

A kutatás megállapításai bizonyítják azt is, hogy a 2010-ben létrejött új szabályozási rendszer egy több éven keresztül formálódó, eredetileg a parlamenti pártok konszenzusával támogatott, szakmailag médiapiaci kutatásokkal, stratégiákkal megalapozott, a határos jogterületeket átvilágító tanulmányokkal is alátámasztott médiaszabályozási reform és kodifikációs folyamat eredménye, mely folyamatban a jelölt – annak idején – meghatározó szerepet vállalt.

Dr. Sarkady Ildikó

ügyvéd,

*az Audiovizuális Média
volt kormánybiztosa*

***Siket Judit* „A helyi, területi önkormányzatok közigazgatási autonómiája Magyarországon. Történeti és nemzetközi kitekintéssel, figyelemmel a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájára” címmel védte doktori értekezését.**

A disszertáció középpontjában a hazai területi önkormányzatok közigazgatási autonómiájának elemzése áll, történeti visszatekintéssel, továbbá az önkormányzati rendszer nemzetközi kontextusban történő értékelése, példákkal illusztrálva az európai standardok érvényesülését. A hazai helyi, területi önkormányzatiság értékelése különös hangsúlyt kapott az Alaptör-

Siket Judit

vény, majd ezt követően az új önkormányzati szabályozás elfogadását követően, így elsődlegesen a 2011–2012. éveket követő változásokra koncentrálni a dolgot. A téma aktualitását az Alkotmányban és az önkormányzati törvényben kialakított helyi önkormányzati rendszerben bekövetkezett mélyreható változások adják, amelyek eredményeként a helyi önkormányzati autonómia jelentősége relativizálódott. A történeti visszatekintés arra a kérdésre fókuszál, hogy kimutatható-e – ha igen, mennyiben – folytonosság a polgári Magyarország önkormányzati rendszere és a rendszerváltozást követően létrehozott önkormányzati rendszer között. A történeti fejtegetés a jelen folyamatainak jobb megértését szolgálja.

Az 1990-ben – a közjogi reformok egyik meghatározó részeként – megteremtett önkormányzati struktúra a helyi önkormányzatok számára a helyi közügyek területén széles körű autonómiát biztosított, amely szervezeti, szabályozási, funkcionális, személyzeti és gazdasági autonómiaként írható le a helyi önkormányzati szervek és az állami szervek kapcsolatrendszerében. Önkormányzati rendszerünk Európában példaértékűnek minősült a helyi demokrácia, az autonómia megvalósulása szempontjából, azonban magán viselte annak a politikai környezetnek a bélyegét, amelyben létrejött: ez tükröződött az állam és az önkormányzatok között a hatáskörök megosztása terén is. A demokratikus deficit leküzdése eredményeként a rendszerváltozást követően megformált helyi önkormányzati rendszer fenntarthatósága pénzügyi, gazdasági szempontból igen hamar megkérdőjeleződött, a helyi önkormányzatok által nyújtott közszolgáltatások színvonala településenként jelentékeny eltéré-

seket idézett elő, illetve tovább erősítette a már létező színvonalbeli eltéréseket.

A dolgozatban az autonómiának csupán azokat a dimenzióit vizsgálom, amelyek a területi önkormányzatosság meghatározó elemei, leszűkítve az önkormányzati igazgatás területén jelentős szereppel bíró közigazgatási autonómia-elemekre. Az autonómia tartalma önmagában nem értelmezhető, a települési-területi önkormányzati önállóság, a függetlenség fogalomrendszere kizárólag viszonyrendszer elemeként határozható meg. Az államszervezet és a helyi önkormányzatok struktúrájának rendszerszerű elemzése nyújthat segítséget az autonómia lényegének, jelentés-tartalmának meghatározásakor. Éppen ezért elengedhetetlen annak tanulmányozása is, hogy a helyi önkormányzati alrendszer hogyan illeszkedik az állami szervek rendszerébe, az állami közfeladat-ellátási kötelezettség teljesítésébe. A települési-területi igazgatás szintjén elhelyezkedő autonóm területi egységeket illetően az elmúlt évtizedek permanens módosulást, reformot eredményeztek, nemcsak hazánkban, hanem nemzetközi viszonylatban is. A reformfolyamatok szoros összefüggést mutatnak az állami funkciók definiálásával, az állam szerepfelfogásával, a társadalom életére való befolyás gyakorlásával.

A kutatás alapvetően annak a változásnak a bemutatását tűzte ki célul, amely az önkormányzathoz való jog tartalmi változását, a települési-területi önkormányzatok jogállását, a helyi közügyek körének alakulását, a közszolgáltatási feladatok ellátását érintően a rendszerváltozást követően Magyarországon lezajlott. A helyi demokrácia európai alapértékeinek gyakorlati érvényesülése, az önkormányzati önállóság megnyilvánulása egyes területein a dolgozat

az Európa Tanács helyi demokráciával kapcsolatos legfontosabb dokumentuma, a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája standardjait, alapelveit tekinti az összevetés alapjának, referencia pontjának. A dolgozat a Chartát zsinórmértékként kezeli, különös figyelmet fordít az önkormányzatiság Chartában megjelenő tartalmi elemeire. Le kell szögezni azonban azt, hogy a Charta nemzetközi szerződésként funkcionál, keretjellege az alapértékek mentén rendkívül változatos megoldásoknak biztosít teret.

Az értekezés kiemelt kutatási témája az Európa Tanács értékrendjében meghatározott autonómia-tartalmak hazai gyakorlatban történő tükröződése az elmúlt negyedszázad tapasztalatai alapján. A nemzetközi kitekintés teszi lehetővé a Chartában lefektetett értékrend dinamizmusának, folyamatos alakulásának tanulmányozását, ezáltal elkerülhetővé válik az egyoldalúság. A dolgozat amellett érvel, hogy a helyi demokrácia értékei nem eshetnek áldozatul a gazdasági körülmények változásának, ugyanakkor a társadalmi atmoszféra, a nemzetközi környezetben bekövetkező átalakulás az önkormányzati rendszerben is indukálhat módosulást. A kutatás eredményeinek összefoglalásaként a dolgozat egyfajta keretet kíván teremteni a hazai önkormányzatiság alakulásának bemutatásához, továbbá próbál magyarázatot adni arra, hogy az önkormányzati autonómia megítélése, a reform erejű intézkedések értékválasztási változásokkal összefüggésbe hozható-e.

A területi decentralizáció, az önkormányzatiság a modern állami berendezkedés alapértéke, ezért a participáció, a közügyekben való részvétel, a szubszidiaritás elvei mentén az önkormányzatok helyzetének rendezése, a népfelség helyi-területi szintű érvényre juttatása

alapvető kérdése a helyi demokrácia kiteljesítésének. A területi alapon szerveződő önkormányzatoknak a helyi igazgatásban, a helyi közszolgáltatások nyújtásában betöltött szerepének újragondolása elengedhetetlen, a helyi igények artikulálására alkalmas területi közösség működése az állam, a központi kormányzat alapvető érdeke. A jelenlegi, erős központi állami teóriával szemben létezhet más koncepció is, nevezetesen a demokratikus választott önkormányzatok autonómiájának megerősítése. A cselekvésre képes és alkalmas önkormányzatok autonómiájának kiteljesítéséhez elengedhetetlen az önkormányzati feladatrendszer ismételt felmérése, a helyi közügyek tartalmának újragondolása. A helyi közügyek körébe tartozó feladatkörökben válik elengedhetlenné az önkormányzatok cselekvési lehetőségének megerősítése.

A helyi, területi önkormányzatok autonómiájának az előzőekben kifejtett szempontok szerint történt feldolgozását követő tovább-fejlesztéssel összefüggő javaslatok megfogalmazásakor előfeltételként olyan önkormányzatiság megeremtését tartom elengedhetetlennek, amely a szó nemes értelmében valódi önkormányzat, magas színvonalon képes kielégíteni a helyi közszolgáltatásokkal kapcsolatos igényeket, igazodik a helyi sajátosságokhoz, a közhatalmat a településen, területen élő választópolgárok érdekében gyakorolja. Ez az önállóság hatékony feladatellátási kötelezettséget ró az önkormányzatokra, amelyek integratív formációk kialakítását is szükségessé teszik.

Az értekezésben megfogalmazott fejlesztési javaslatok közül kiemelkedően fontos az önkormányzatok alkotmányos helyzetének megszilárdítása – ideértve az önkormányzathoz való

jog Alaptörvényben történő rögzítését —, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy ténylegesen a helyi demokrácia letéteményeseivé válhassanak. Ezzel párhuzamosan az önkormányzati alapjogok rögzítését is fontosnak tartom annak érdekében, hogy a helyi önkormányzatok jogvédelme teljes körben megvalósulhasson.

A valódi decentralizáció, a helyi, területi önállóság megteremtése — ideértve a politikai, a fiskális, valamint az adminisztratív decentralizációt — szükséges teszi elsődlegesen a helyi közügyek körének ismételt mérlegelését. A helyi közszolgáltatási funkciók centralizációs folyamata tapasztalatainak levonása elengedhetetlen, hiszen megállapítható, hogy azok a strukturális reformok, amelyek az önkormányzati rendszer hatékonyságának erőteljes romlását eredményezték, az állami feladatellátás során sem valósultak meg. Ugyanakkor a helyi önkormányzatok a helyi közügyek jelentős részében elveszítették befolyásukat, eszközeik rendkívül hiányosak

abban, hogy a helyi közérdek érvényesítése terén fellépessenek.

Újragondolásra érdemes *Magyary Zoltán* következő gondolata az önkormányzatiság továbbfejlesztésében: „A központ sohasem vállalkozhatik minden közigazgatási feladat ellátására. Mindig keresni fogja a munkamegosztást, a tehermentesítést és ezt azáltal éri el, ha jól választja ki azokat az ügyeket, amelyeket magának tart fenn. Magának a dolog természeténél fogva az országos jelentőségű és a közigazgatás egészét érintő ügyeket kell fenntartania, a kisebb jelentőségű vagy helyi ügyeket pedig az önkormányzatoknak átengednie. A közérdekre káros, ha a centralizáció és decentralizáció kérdésében hatalmi, nem pedig szervezési szempontok a döntők.”¹

*Dr. Siket Judit
tanársegéd*

1 *Magyary Zoltán: Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. század államában. A magyar közigazgatás szervezete és működési rendje, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942, 111.*

Sulyok Márton „Magánszféravédelem a tisztességes eljárásban. Az alapjogsértő bizonyítás összehasonlító alkotmányjogi vizsgálata” címmel védte meg doktori értekezését.

„Egy civilizált világban nem lehet titkot tartani [...], nincs olyan magánszféra, amelyet ne lehetne megsérteni[...] A társadalom egy maszkabál, amelyben mindenki elrejtí igaz karakterét és elrejtőzve fedi azt fel.”¹

1 Emerson, Ralph Waldo: *The Conduct of Life/Worship*, in: R. W. Emerson — B. Packer et al. (eds.): *The Collected Works of Ralph Waldo Emerson*, Volume VI. Harvard University Press, Belknap Press, 2004, 119.

Sulyok Márton

– írta *Ralph Waldo Emerson*, korának egyik legnagyobb politikai gondolkodója az 1860-as évek Amerikájában. „A magánszféra korának vége.” – hangzott el 250 évvel később, 2010-ben *Mark Zuckerberg*, a legnagyobb közösségi oldal tulajdonosának szájából, aki szerint a *privacy* (magánszféra) többé már nem a társadalmi norma.² E két gondolat szembeállításra adta doktori értekezésem alapötletét, még úgy 8 évvel ezelőtt.

Téziseim kiindulópontját az alábbiakban ekként lehetne összefoglalni: „[ú]gy tűnik, hogy a magánszféra az, amely civilizálttá tesz bennünket”,³ tehát egy civilizált világban lehet (és kell) is titkot tartani, nincs vége a magánszféra korának, sőt annak alkotmányos helyiértéke jelentősen megnő a 21. században.⁴ Épp ellenkezőleg. Köszönhetően az információs és kommunikációs technológiák (IKT)⁵ robbanásszerű fejlődé-

sének, az információs társadalomban és az információs jogokkal összefüggésben olyan új interdiszciplináris jogterületek jelennek meg, mint pl. az információs technológiai (IT) rendszerekkel összefüggő jogi problémákat szabályozó IT-jog, vagy az adatvédelmi jog, amelyek többletvédelmet képesek biztosítani a magánszférát érő újabb és újabb sérelmek ellen.

Az IKT által biztosított ún. IKT előnyök révén a társadalom a technológia ún. ’felvértező hatásának’ (*empowerment effect*) előnyeit élvezzi, amelynek köszönhetően hatékonyan képes a mindennapi életvitelbe integrálni az eddig szokatlan és/vagy szabályozatlan technológiai megoldásokat is. A technikai fejlődés azonban magával hozza annak igényét, hogy az alkotmányban és az eljárási törvényekben rögzített szabályokat fejleszteni kell.

Az alkotmányjog, illetve az eljárásjogok kódexei nem tudnak olyan gyorsan reagálni a társadalmi változásokra (részint a jogfejlődés, részint a jogalkotás ütemének lassúsága okán), amint az kívánatos lenne a jogalanyok szemközéből, illetve az *online* bizalmi kapcsolattartás nagyon gyors táulását sem képesek lekövetni úgy, ahogy például azt az adatvédelmi vagy az IT-jog teszi.

Az alkotmányi szintű szabályozással és a szektorális, eljárásjogi törvényekkel kapcsolatban megfogalmazott fejlődési, fejlesztési igényből álláspontom szerint elsődlegesen az következik, hogy a magánszférát – 21. századi, megváltozott és később részletesen elemzett értéktartalmára tekintettel – az alkotmányba beépített tisztességes eljárási többletgaranciák érvényesítésével kell védelmezni. Ez az alkotmányi

2 Huffington Post, 2010. március 18: *Facebook’s Zuckerberg Says Privacy No Longer A ‘Social Norm’*

http://www.huffingtonpost.com/2010/01/11/facebook-zuckerberg-the_n_417969.html

3 Ellen Alderman – Caroline Kennedy: *The Right to Privacy*, Alfred A. Knopf, New York, 1995, xiii.

4 Ezzel kapcsolatban lásd pl. Daniel J. Solove – Neil M. Richards: *Privacy’s Other Path: Recovering the Law of Confidentiality*, in: *Georgetown Law Journal* (96) 2007:123–179 (online) http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2078&context=faculty_publications

Danielle Keats Citron – Leslie Meltzer Henry: *Visionary Pragmatism and the Value of Privacy in the Twenty-First Century*, in: *Michigan Law Review* (108) 2010:1107–1126.

5 Az IKT fogalom magyarázatát lásd pl. Colrain M. Zuppo: *Defining ICT in a Boundaryless World: the Development of a Working Hierarchy*, in: *International Journal of Managing Information Technology (IJMIT)* Vol. 4, No. 3, August 2012, 13–22. (online) <http://airccse.org/journal/ijmit/papers/4312ijmit02.pdf> (2016. 06. 25.)

szintű védelem pedig másodsorban tovább kell, hogy hasson a szektorális garanciák rendszerére, és tükröződnie kell az eljárásjogi szabályokban.

A német alkotmánybíróság (BVerfG) által jogértelmezésen keresztül még 2008-ban megalkotott ún. IT-alapjog (ti. az IT rendszerek bizalmasságához és integritásához fűződő alapjog) szükségessége vonatkozásában Küpper⁶ úgy nyilatkozik, hogy mivel „a meglévő alapjogok az ember magánszféráját nem védik az információs technika területén,”⁷ így a német alkotmánybíróság kiterjesztette annak védelmét. Ahogy ez a német példa is mutatja, fokozatosan fejlesztett védelmet kell tehát nyújtani a magánszférának és a magánszféra ’érintetetlen magterületéhez’ (*unantastbaren Kernbereich*)⁸ tartozó bizalmi kapcsolat-tartásnak az IT-rendszerek világában. Ezt a védelmet pedig nyújtani kell az ún. bizalomszegés árán, magánszférá- illetve alapjogsértő módon szerzett bizonyítási eszközök felhasználásával szemben is, különös tekintettel az *on-line* és az elektronikus térben létesített és fenntartott bizalmi kapcsolatokra és kommunikációra (összefoglaló néven ezentúl: bizalmi kapcsolattartásra).

E védelemnek számos formája létezik a különböző országokban, jog-

rendszerekben az alkotmány és a szektorális törvények szintjén. Értekezésemben ezek ismertetésére, és a polgári eljárásjogi garanciarendszer vonatkozásában analogikus használatukra is törekedtem, elsődlegesen az alkotmányi szinten olyan tisztességes eljárási szabályokra összpontosítva, amelyeket a polgári eljárásjog vonatkozásában a magánszféravédelmi garancia-rendszer szélesítésében lenne szükséges megalkotni. Mindez abban az átfogó összehasonlító alkotmányjogi vizsgálatban kapott helyet, amely a tisztességes eljáráshoz való jog „átfogó és korlátozhatatlan minőségének”⁹ az információs társadalomban való fejlesztésére irányult, olyan lehetőségek után kutatva egy jogrendszerközi elemzésben, amely a bizalmi kapcsolattartást védelmező magánszférához való jog tényleges eljárásjogi védelmének alkotmányi szintű megteremtése köré építkezett.

Elvi alapot ehhez a vizsgálathoz az információs társadalomban a társadalmi szerződés¹⁰ központi joglemondási elemével kapcsolatban lezajlott paradigmaváltás feltárása adta. Emiatt ugyanis értelmezésemben – az egyes jogaikról való lemondás helyett – hangsúlyosabbá válik az állampolgárok többletjog-követelése az immáron szolgáltató államtól. Ezt konkretizálva

6 Vö. Herbert Küpper: IT-alapjog és elektronikus magánszféra – az alkotmánybíróság legitim jogfejlesztése vagy tilos jogalkotása? (I. rész), in: Közjogi Szemle (4) 2009:1–6 [Küpper 2009].

7 Küpper 2009, 4. Bővebben pl. Wolfgang Hoffmann-Riem: Der grundrechtliche Schutz der Vertraulichkeit und Integrität eigengenutzer informationstechnischer Systeme, in: Juristen Zeitung (63) 2008:1009–1060.

8 Vö. BVerfGE 80, 367 (374) – elemzi Zakariás Kinga: Az általános személyiségi jog a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában, in: Jogtudományi Közlöny (2) 2013:77–78.

9 Ezt a tételt az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata pl. az alábbi határozatokban munkálta ki: 6/1998 (III. 11.) AB határozat, 14/2004 (V. 7.) AB határozat, 11/2007. (III. 7.) AB határozat.

10 Erről bővebben lásd pl. Robert Joseph Skovira: The Social Contract Revised: Obligation and Responsibility in the Information Society, in: Rasool Azari (ed.): Current Security Management and Ethical Issues of Information Technology, IRM Press, 2003, 165–186.

természetesen tárgya ennek a modern társadalmi szerződésnek a magánszféra fokozottabb állam általi védelme iránti igény, és a magánszférajogokra vonatkozó többletkövetelés is. A technológiai fejlődés hatására nem csak az államnak kell és lehet többleteszközöket és -jogosítványokat juttatni polgárai fokozottabb ellenőrzésére, és ezzel növelni annak információs hatalmát, hanem a polgárok magánszféráját is egyre szélesebb körű védelemben kell részesíteni, mégpedig nem csak az állammal szemben, hanem a technológia által felvértezett társaikkal szemben is.¹¹ E garanciarendszer kiszélesítése pedig el-

sődlegesen az alkotmányba épített biztosítékokon, másodlagosan pedig az alkotmányi védelmen alapuló szektorális törvényekben elhelyezett explicit feketen keresztül kell, hogy megtörténjen, ahogy ezt téziseimben is megfogalmazom, bizonyítékkizárási szabályok, és más olyan jogi transzplantok, valamint migráló alkotmányos eszmék összehasonlító (alkotmányjogi) vizsgálatán¹² keresztül, amelyeket más jogrendszerek már alkalmaznak a magánszféra hatékony eljárásjogi védelme keretében.

*Dr. Sulyok Márton
tanársegéd*

11 Az állami információs hatalom szabadságjogi korlátairól, különös tekintettel e körben a magánszférához való jogra, lásd Szabó Máté Dániel: Az információs hatalom alkotmányos korlátai, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2012.

12 Vö. pl. Stephen C. Thaman (ed.): Exclusionary Rules in Comparative Law, Springer, Dordrecht – Heidelberg – New York – London, 2013.

Tamási Anna Éva „A veszprémi és a székesfehérvári szentszékek törvénykezési gyakorlata házassági perekben (1850–1920)” címmel védte meg doktori értekezését.

Életünk alapvető emberi kapcsolata, és ezáltal az egyik legfontosabb jogintézmény, a házasság minden korban a vizsgálódások fókuszában volt, és ott is kell maradnia hatalmas jelentőségéből kifolyólag, mint a következő generációk életének kulcsa. Doktori értekezésemben jogtörténeti megközelítésben vizsgáltam meg, hogy az egyházi bíróságok gyakorlatában, az egyes eljárásjogi intézmények keretei között miként jelent meg e jogintézmény. A nagy magánjogász, *Szladits Károly* is megál-

Tamási Anna Éva

lapította, hogy „a keresztény művelődés keretében a házassági köteléki jog a kánonjogban kapta nagyszerű kiképzé-

sét,” ennek fényében a dolgozat elsődlegesen kánonjogi alapokon vizsgálja a házassági eljárási kérdéseket. Emellett természetesen helyet kell kapniuk civiljogi kérdéseknek is, mivel napjainkra e szabályozás vált uralkodóvá hazánkban és külföldi viszonylatban egyaránt.

A magyar királynék városában az 1570-es években, dolomit sziklára épült várban található a Veszprémi Érseki és Főkapitányi Levéltár, ahol – Veszprém megyei illetőségem okán – levéltári kutatásaim egy részét végeztem. 1880 és 1890 között négy földrendést és három tűzvészt élt át a város, így sok felbecsülhetetlen értékű dokumentum szinte teljes egészében megsemmisült (a megyei és a városi levéltárban teljesen, az érseki levéltárban pedig, talán mivel a város legmagasabb pontján található, néhány doboz megmaradt.). Sajnos a fellelhető iratok elég hiányosak a századfordulót megelőző időszakból, a meglévő iratok pedig még nincsenek rendszerezve. A Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltárban szerencsére az iratok hiánytalanul fennmaradtak, a fentiekhez hasonló természeti katasztrófák nem pusztították az értékes dokumentumokat, így az ottani anyagból teljesebb képet kaphatunk a bíraskodási gyakorlatot tekintve. Dolgozatomban tehát a veszprémi és a székesfehérvári szentszék törvénykezési gyakorlatát vettem górcső alá, kiegészítve a Szombathelyi Püspöki Levéltár néhány releváns anyagával, ennek megfelelően nagyrészt primer forrásokra – a levéltári anyagra – támaszkodtam.

Az értekezés felépítését tekintve először bemutattam, hogy a 19. század folyamán, még a több évszázados múltra visszatekintő *Corpus Iuris Canonici* hatálya alatt miként alakult

az egyházi bíróságok házassági ügyekben folytatott bíraskodási gyakorlata. Ezt követően, ahol a jelentősnek tekinthető változtatások okán szükséges, az 1917-es *Codex Iuris Canonici* rendelkezéseit elemeztem. Végül a hatályos, 1983-as kódexünk szabályozását villantottam fel röviden, megvizsgálva a házassági ügyekben folytatott eljárás legfontosabb újdonságait. Ahhoz, hogy minél szélesebb körű rálátásunk legyen hazánk egyházi joggyakorlatára, véleményem szerint a partikuláris rendelkezésekből, jogalkalmazásból kell kiindulni, mert ezekből lehet levonni országosan érvényesülő tendenciákat. Dolgozatomban tehát elsődlegesen arra a kérdésre keresem a választ, hogy miként ültették át a gyakorlatba az egyetemes kánonjogi rendelkezéseket hazánkban: miként valósultak meg hazánk szentszéki gyakorlatában a kánoni jogszabályok.

Másrészt, bár nem egyházjogi törvényről van szó, hazánk házassági ügyekben megvalósult szentszéki joggyakorlatának vizsgálatakor nem mehetünk el szó nélkül a polgári házasságot bevezető 1894. évi XXXI. tc., azaz a Házassági törvény mellett sem, ugyanis e törvénnyel állami kézbe került a házassági ügyek intézése, így ez bizonyos mértékig befolyásolta a perek alakulását az egyházi bíróságokon. Természetesen nem a kánonjogi hatásokat tekintve, vagy jogszabályi szinten, mivel a szentszékek a kánonjog rendelkezéseit alkalmazták, azonban az állami bíróságok előtti köteléki perek egyes hatásai megmutatkoztak a perek számában és fajtáiban, az ügyek alakulásában, a bizonyítási eljárásban. Ennek megfelelően ahol szükségesnek tartottam, e törvény hatásaira is kitértem, valamint a törvényt megalkotá-

sának hosszas folyamatát, 'harcait' is bemutattam. Az állam házassági jogalkotására azért is érdemes figyelmet szentelni, mivel az egyetemes kánonjog rendelkezésein túl hazánk szentszékei az állami házassági jogi normákat is alkalmazták mind az eljárásuk vonatkozásában, mind az ítéletek indokolásában anyagi jogi törvényhelyek citálásakor, így ennek vizsgálata is részét képezi a dolgozatnak. Továbbá a polgári házasság bevezetése kapcsán arra is választ kerestem az értekezés keretei között, hogy hazánkban milyen mértékben vették figyelembe a külföldi, szintén a 19. század második felében zajló polgári házassági kodifikációs munkálatokat, valamint a Német Birodalomban az 1875-ös, a polgári házasságot birodalmi szinten először bevezető törvény milyen megoldásokat alkalmazott.

Több jogintézmény vizsgálatakor – természetesen, ahol releváns – az egyházi és a polgári törvényhozásban, törvénykezésben egyaránt megjelent jogintézményeket párhuzamosan vizsgáltam, rávilágítva azok rokon vonásaira, esetleges egymásra gyakorolt hatásaira, különbözőségeikre. A dolgozat fontos célkitűzése volt tehát, hogy azok a házassági jogintézmények, amelyek mind a kánonjogban, mind állami magánjogunkban megtalálhatók voltak – akár egymástól átvéve, akár külön fejlődés révén – összehasonlító módszerrel bemutatásra kerüljenek.

Kutatásaim során rábukkantam néhány nagyon érdekes, különleges esetre is. Egyik ilyen különlegesség *gr. Andrássy Natália* felperes (*Andrássy Gyula* volt miniszterelnök unokahúga) és *gr. Széchenyi Aladár* alperes (*Széchenyi Ferenc* dédunokája) Veszprémben in-

dított, majd egészen ötödfokig (!) jutó házassági bontóperének anyaga. Ezen a váloperen keresztül mutatom be, hogy egyrészt pontosan hogyan zajlott az egyház berkein belül ez a különleges, érvénytelenség megállapítását célzó per, másrészt azért is szentelek neki külön fejezetet, mert az 1910-es évektől drasztikusan megszorodó erőszak és félelem (*vis ac metus*) címén indított pereknél e jogeset precedensértékűnek számított, ez járult hozzá leginkább az oly sokat emlegetett bírói gyakorlat kialakításához.

Bár jogtörténeti értekezésről van szó, jelenkorunk égető kérdéseire is szeretnék reflektálni, mind egyházi jogi, mind a házasság polgári jogi vonatkozásaiban. Egyházjogi tekintetben hatalmas változások mentek végbe a 2015-ös évben, ugyanis olyan jelentős változtatásokat hoztak az eljárásjog tekintetében, mint például a két egybehangzó ítélet megkövetelésének eltörlése házassági perekben. Továbbá az elvált újrَاهázasodottak egyházjogi megítélésének kérdése sosem volt annyira aktuális téma, mint napjainkban. A korral járó változások szele tehát az egyházat is megérintette. Emellett polgári jogunkat tekintve is megjelentek a házasság intézménye mellett, mely korábban szinte kizárólagos együttélési forma volt, olyan társas együttélési formák, melyek korábban – főleg tömegesen – elképzelhetetlenek voltak, viszont ma már jelentős számot képviselnek. Erre hatályos Alaptörvényünk is reflektált, a házasság fokozott védelmével, mely témakör égető aktualitása mellett szintén nem mehettem el szó nélkül egy házasságjogot tárgyaló munkában.

Dr. Tamási Anna Éva
tanársegéd

Bemutatkoznak a karunkon újonnan habilitált oktatók

Dr. Kovács Péter egyetemi docens közgazdaságtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Statisztikai és Demográfiai Tanszék) habilitációjára karunkon 2017. január 12-én került sor. Tantermi előadását „Statisztika: Ápol és eltakar”, tudományos előadását „A pénzügyi kultúra mérési modelljei, fejlesztési lehetőségei” címmel tartotta.

Ahhoz, hogy az egyén teljes jogú tagja legyen a társadalomnak, információval kell rendelkeznie mindennapjaink komplex társadalmi, gazdasági folyamatairól, helyzetéről, ehhez pedig pénzügyi, gazdasági, statisztikai írni-olvasni tudásra, jártasságra van szükség. A doktori fokozatom megszerzése óta kutatásaim fő fókuszában a pénzügyi kultúra (*financial literacy*), a statisztikai jártasság (*statistical literacy*), statisztikai oktatásfejlesztés, illetve a többváltozós statisztikai elemzési technikák alkalmazásának terjesztése áll. Tevékenységem során az említett területeket nemcsak vizsgálom, hanem a kutatási eredmények alapján fejlesztési programok kidolgozásában is részt veszek.

A mindennapokban gyakran botlunk statisztikai adatokba, felmérésekbe. Az adatok tengerében már azt is nehéz eldönteni, hogy számunkra mi hordoz információt, és mi nem. Ezzel párhuzamosan többször halla-

Kovács Péter

ni azt, hogy a statisztika a lényegét eltakarja, megbízhatatlan, megkérdőjelezhető eredményre jut. Tantárgyi előadásomban arra akartam rávilágítani, hogy nem magával a statisztikával van baj, hanem e módszertan nem körültekintő alkalmazása, az eredmények félremagyarázása, félreértése, azaz a statisztikai jártasság alacsony szintje a probléma gyökere. A statisztikai jártasság a statisztikai adatok, üzenetek megértésének, kritikus értékelésének és kommunikálásának képessége, amely öt tudáspillér (írás, olvasás, statisztikai tudás, matematikai tudás, kontextus ismerete, kritikus kérdések) mellett az egyéni attitűdre, meggyőződésre és a kritikus hozzáál-

lásra épít. A vizsgált problémától az adatok, diagramok közzétételéig több munkafázison kell keresztül jutnunk, melyek során számos olyan torzító tényező léphet fel, melyek nem megfelelő kezelése torz eredményekhez vezethet. Például, ha a valóság mérhető jegyeit nem megfelelően térképezzük fel, vagy nem megfelelően választjuk ki a vizsgálati célcsoportunkat, vagy a vizsgált minta nem reprezentatív, esetleg félreérthető kérdéseket alkalmazunk egy kérdőíven, vagy az adatok feldolgozása során ejtünk hibát, mind-mind veszélyeztetik az adatok minőségét. Az előadás során számos torzítást okozó példát hoztam fel. A középértékek, diagramok, jelenségek közötti kapcsolatok téves, félreérthető kommunikációjára számos, televízióban bemutatott hibás diagramot, reklámszlogent mutattam be.

A pénzügyi kultúra témakörének vizsgálatát 2011-ben kezdtük el középiskolások körében az Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesülettel közösen. A vizsgálatokat a későbbiekben kiterjesztettük a felsőoktatásban tanulóakra is. A vállalkozások pénzügyi 'kultúrájának' vizsgálatát 2014 óta folytatjuk. A pénzügyi kultúra minden korosztályt érint, hiszen a mindennapok (például vásárlások) során pénzügyi döntéseket kell hoznunk, illetve egy család, háztartás tagjaként a mindennapi pénzügyi döntések befolyásolják az életünket. Emellett tudósításokban nap mint nap jelennek meg pénzügyi, gazdasági vonatkozású hírek, anyagok, amelyek megértéséhez megfelelő mértékű pénzügyi, gazdasági ismeretekre van szükségünk. A pénzügyi kultúra témaköre mind a lakosságot, mind a vállalkozásokat érinti, ugyanakkor a két szegmens ese-

tében más-más vizsgálati módszereket, eltérő megközelítéseket kell alkalmaznunk. Tudományos előadásom fókuszában a pénzügyi kultúra mérési modelljei, fejlesztési lehetőségei álltak.

A pénzügyi kultúra a tudatosság, ismeretek, készségek, attitűdök és viselkedések kombinációja, melyekre szükség van a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez. Ez az összetett meghatározás összetett vizsgálati modellt igényel. A szakirodalom a vizsgálandó részterületekben (banki szolgáltatások, megtakarítások és befektetések, hitelezés, nyugdíj és biztosítás, infláció, diverzifikáció, kamatos kamat) nagyrészt egyetért, ugyanakkor az alkalmazott kérdések száma, típusa, az egyes területek súlya, mélysége, a feldolgozási módszertan különbözik, így az eredmények összevetésére csak korlátozottan van lehetőség. A lakosság körében végzett hazai kutatások eredményei a pénzügyi ismeretek alkalmazásának viszonylag alacsony színvonaláról árulkodnak, ugyanakkor a fiatalok főleg az otthon látottakra próbálnak támaszkodni. Kérdés, hogyan lehet fejleszteni a lakosságot, a fiatalok pénzügyi kultúráját? Előadásomban a pénzügyi kultúra mérési, vizsgálati problémáit, illetve a hazai középiskolások és vállalkozások körében végzett kutatásaink főbb eredményeit és fejlesztési tevékenységeinket (táborok, továbbképzések, tréningfoglalkozások) mutattam be. A pénzügyi kultúra meggyőződésem szerint gyakorlatias oktatással fejleszthető. Az elmúlt évek érdekes eredménye, hogy a teszten szignifikánsan jobb eredményt érnek el azok, akik az iskolában hallottakra próbálnak támaszkodni, mint azok,

akik az otthon látottakra vagy önálló *internet* használatra próbálnak támaszkodni. Emellett a felnőttek, a felsőoktatásban résztvevők és középiskolások számára is ugyanazok a problémás területek: számolási készség, jegybanki funkciók, infláció, kamatos kamat. Témaköröket tekintve legnagyobb kü-

lönbség a munka világa és a hitelek, legkisebb különbség a megtakarítások és a banki szolgáltatások esetében van, mely az egyéni tapasztalat fontosságára is felhívja a figyelmet.

Dr. habil. Kovács Péter
egyetemi docens

Dr. Ember Alex adjunktus állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Munkajogi és Szociális Jogi Tanaszék) habilitációjára karunkon 2017. március 1-én került sor. Tantermi előadását „A munkaviszony létesítésének szabályai”, tudományos előadását „A tanulmányi szerződés munkajogi szabályai” címmel tartotta.

Mind oktatói, mind kutatói tevékenységem során kiemelkedő fontosságú szerepet tölt be a munkaszerződések napi szintű vizsgálata, tanulmányozása, bemutatása, így tekintettel erre, valamint arra a nem elhanyagolható tényre is, hogy a munkajog fejlődése alapvetően a munkaszerződés intézményén keresztül indult meg, választásom a habilitációs tantermi előadásomat illetően e témakörre esett. A munkaszerződések fontosságát, ezen belül is a jogszerűen megszerkesztett munkaszerződések kiemelkedő jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni a munkaerő-piaci szereplők, valamint a hallgatók körében.

A munkaviszony létrejöttéhez kapcsolódó előadásom megtartása során elsőként a munkaszerződés mint speciális magánjogi szerződéstípus alapvető – munkaviszonyt létrehozó, azt

Ember Alex

alakító – funkcióját, valamint – annak érvényességére is kiható – alakítására vonatkozó szabályozást tekintettem át. Majd ezt követően a munkaviszony létesítésének garanciális szabályai, különös tekintettel a személyiségi jogok védelmére, illetve további, különös feltételei kerültek bemutatásra. Ezt követték a munkaszerződés – kötelező, természetes, eshetőleges valamint mellőzhetetlen tartalmi elemei, tipizálásuk szempontjai, az egyes típusok jogi jellemzői, majd zárásként a munkaviszony létesítéséhez kapcsolódó munkáltatói írásbeli tájékozta-

tási kötelezettség alapvető szabályai kerültek ismertetésre, kitekintéssel az Európai Unió szabályozási normákra. Előadásom keretében fontosnak tartottam hangsúlyozni a munkaszerződés kollektív szerződéshez való viszonyulásának főbb pontjait is, így a munkaszerződés tartalmi elemeit is e vonatkozásban mutattam be átfogóan, vizsgálva a Munka Törvénykönyve diszpozitivitása által adott lehetőségeket, valamint hangsúlyozva a kógens rendelkezések jogi, eltérést meg nem engedő jellegét.

Bár az elődleges habilitációs kutatási területem a munkaviszony megszüntetése volt és a habilitációs értekezésemet is ebben a témában írtam, a habilitációs bizottság döntése alapján a tudományos előadásomat a másodlagos kutatási területemről kellett megtartanom. Ennek szintén nagyon örültem, ugyanis ez a munkaviszonyhoz kapcsolódó egyes megállapodások témaköre, ami nevezetesen a tanulmányi szerződést és a versenytilalmi megállapodást jelenti. Ezek kapcsán jelenleg is részt veszek a Kúria joggyakorlat elemző csoportjának munkájában.

Tudományos előadásom témája a munkaviszonyhoz kapcsolódó egyes megállapodások közül a tanulmányi szerződés lett, amelyre mint kicsit magyar sajátossággént is meghatározható jogintézményre tekinthetünk. A tanulmányi szerződés kutatási területének egyik fő érdekességét az adja, hogy e szerződéstípus a munkajogi szabályozásban különös szerepet tölt be annak speciális megítélése folytán, a tanulmányi szerződés ugyanis – jogági hovatartozását vizsgálva – a polgári jog és a munkajog határterületén elhelyezkedő jogintézmény. E körben különbséget tehetünk a munkaviszony

alanyai között létrejövő szerződés és a munkajogi jogviszony alanyi körébe nem tartozó felek között megkötött szerződés között. A két szerződés közötti különbséget a jogszabályi háttér adja: míg a munkajogi jogviszony alanyai között létrejövő tanulmányi szerződés esetén a Munka Törvénykönyve szabályait kell alkalmazni, addig az e körbe nem tartozó felek között létrejövő szerződésre a Polgári Törvénykönyv szabályai irányadók azzal, hogy a tanulmányi szerződés mint atipikus szerződés jöhet létre a szerződési szabadság elve alapján. Magam és más szerzők álláspontja szerint annak sincs akadálya, hogy a munkáltató a vele munkaviszonyban még nem álló személlyel az Mt. vonatkozó szabályai alapján kössön tanulmányi szerződést, azonban a vita elbírálása ebben az esetben nem a munkaviszonyból eredő igény érvényesítésének rendje szerint alakul.

Előadásomban mindemellett rávilágítottam a jelenleg hatályos szabályozás és a korábbi rendelkezések közti hasonlóságokra, illetve különbségekre, valamint az e szerződés megkötésével keletkező jogok és kötelezettségek körére. Emellett kiemelt fontossággal kezeltem a kötelezettségszegés körében felmerülő kérdéseket is. A tanulmányi szerződés elméleti keretein túl a gyakorlati jelentőségét a munkáltatók egyre növekvő szakemberszükséglet iránti igénye teremti meg, így az e területen végzett kutatások is hozzájárulnak e szerződések jogszerű megkötéséhez, azok elterjedéséhez, segítve mind az elméleti mind a gyakorlati szakemberek munkáját.

*Dr. habil. Ember Alex
egyetemi docens*

Legújabb MTA doktoraink

A magyar tudományos minősítési rendszerben saját teljesítménnyel, pályázat útján elérhető legmagasabb grádics az MTA doktora cím. Karunk oktatói közül legutóbb (2005) **Jakab Éva** professzor asszony szerezte meg, 2017-ben azonban mindjárt három kollégánknak gratulálhattunk.

Blutman László „A nemzetközi jog érvényesülése a magyar jogban: fogalmi keretek” címmel védte meg akadémiai doktori értekezését. A nyilvános vitára 2017. április 10-én került sor az MTA Felolvasótermében.

Az értekezés témája a nemzetközi jog és a magyar belső jog viszonya, a nemzetközi jogi normák érvényesülésének normatív-fogalmi keretei a magyar joggyakorlatban. A téma a nemzetközi jog, a magyar alkotmányjog és az Európai Unió jogának határvidékén helyezkedik el. A Magyarországra kötelező nemzet-

közi jogi normák belső jogban való érvényesülésének kereteit az alkotmányos rendezés határozza meg. Ugyanakkor az elméletben alkalmazott fogalmi rendszer nem nyújt elég széles eszköztárt azon problémák és jelenségek leírására és elemzésére, melyeket a magyar belső jogban a nemzetközi jog érvényesülése felvet.

Ezen a problémán alapul az értekezés célja. A jelenleg szokásosan alkalmazott fogalmi rendszer problémáinak és elmentmondásainak feltárása, a fogalmak további javítása és csiszolása, valamint a szükséges distinkciók meghúzása után

MTA doktori védés: Blutman László és a bíráló bizottság

a mögöttük álló logikai összefüggések gazdagítása abból a célból, hogy lehetővé váljon egy olyan leírása a nemzetközi jog érvényesülésének, mely a szabályozást és a joggyakorlatot differenciáltabban és zártabb összefüggésrendszerben tükrözi. E cél megvalósításának van egy sajátos akadálya is: a magyar alkotmányjog, a nemzetközi jog és az Európai Unió joga sok tekintetben eltérő fogalmakat használ a belső jogban való érvényesülés leírására. Egy koherensebb megközelítésnek az eltérő fogalmi rendszereknek közös nevezőt kell kínálnia.

Az értekezésben alkalmazott elemzés alapját a konkrét magyar szabályozás, az arra épülő jogalkalmazói gyakorlat, és az azokra reflektáló tudományos értelmezések adják, ezért a központban a nyelvi-logikai elemzés áll. Ez a konkrét jogalkalmazási jelenségekből, szövegekből kiinduló egyfajta empirikus megközelítést és elemzést jelent (ezt máshol *szövegempirizmusnak* neveztem). E megközelítés a joggyakorlat (pl. bírósági határozatok), a jogi közbeszéd, az ezeket értékelő tudományos álláspontok által használt terminusok, formulák, szövegrészletek fogalmi-logikai elemzéséből indul ki, és így igyekszik feltárni a gyakorlati problémákat, a gyakorlat esetleges ellentmondásait.

A jogban az elmélet és a jogdogmatika problémái részben a terminus- és fogalomhasználat zavaraiiban gyökereznek, amelyeket előzetesen el kell háritani (pl. a nemzetközi szerződések 'közvetlen alkalmazhatósága'). A szövegempirizmus gyanúval viseltetik a merész következtéseken alapuló, vagy deduktívan levezetett, vagy egyszerűen intuitíve megfogalmazott általános megállapítások iránt, melyet a jogról, joggyakorlatról tesznek. Ehelyett a joggyakorlat jogszövegeinek elemzésével elmélyíti az analízist, és

igyekszik sokrétűen árnyalt képet adni a valós folyamatokról. Ami a kémikusnak a különböző anyagokkal megtöltött kémcsövek sorozata, az a jogi elemzésben a joggyakorlat terminusai, nyelvi formulái és szövegrészletei.

E sajátos megközelítésnél a vizsgált szavak és kifejezések szemantikai tartalma, a tételezett lehetséges joghelyzetek összefüggései, a jogalkalmazói (bírói) és az azokat értelmező tudományos megállapítások, a feltáruló logikai összefüggések rendszere a ráépülő megállapítások (következtetések) elsődleges alapjaként jöhet figyelembe. Természetesen mindez nem egyszerűen nyelvi elemzést jelent, mert ezzel elegyedik egy analitikus dogmatikai vizsgálat a mélyebb logikai összefüggések feltárása végett. A jogi elemzésnek körülbelül ez az a módszere, melyet *Kövy Sándor* sárospataki professzor már kétszáz éve a '*positivum philosophiája*' kifejezéssel jelölt.

A fent körvonalazott megközelítésnek megfelelően, az értekezésben először az Alaptörvény nemzetközi jogi klauzulájának elemzését végeztem el, melynek kiemelt célja az alkotmányi fogalmak és a nemzetközi jogi fogalmak egymásra vonatkoztatása. Az elemzés behatárolja a nemzetközi jog érvényesülését biztosító alkotmányi alapokat, körvonalazza a felmerülő problémákat, és értelmezi a használt terminusokat – azaz megteremti a későbbi elemzés kereteit.

A nemzetközi jog érvényesülésének leírása adekvátabb és differenciáltabb akkor, ha a nemzetközi jogszabályok lehetséges joghatásait vizsgálom a jogrendszerben. A joghatások feltérképezéséhez néhány előkérdést tárgyalni kellett. Egyrészt, nemzetközi jogi szabály a belső jogban rendszerint nem egyedül fejt ki joghatást (pl. egy tényállás jogi

értékelésénél), hanem más jogi szabályokkal együtt. Így a normakapcsolatok problémái nem kerülhetők meg. A joghatások nem mérhetők fel az elsőbbség, valamint a jogforrási hierarchia tradicionális kérdéseinek tárgyalása nélkül. De ez egyben rá is mutat a hagyományosan alkalmazott fogalmi rendszer elégtelenségére.

Ezután következett a joghatások felmérése a joggyakorlat három területén:

ez a jogalkotás, az alkotmánybíráskodás és a bírósági jogalkalmazás. (A vonatkozó közigazgatási gyakorlat elemzését itt nem végeztem el). Mindhárom esetben természetesen eltérő szempontrendszer érvényesül az adott terület sajátosságai miatt. Úgy vélem, hogy a differenciáltabb megközelítés eredményeként, tisztább képet kapunk a nemzetközi jog joghatásairól a magyar joggyakorlatban.

Karsai Krisztina „Az alapelvek rendszere az európai büntetőjogban” címmel védte meg akadémiai doktori értekezését. A nyilvános vitára 2017. június 7-én került sor az MTA Felolvasótermében.

Az értekezés témája az európai integráció, azon belül is e jogi folyamat büntetőjogra gyakorolt hatása, egyfelől az önálló uniós büntetőjogi kompetenciák, másrészt pedig az uniós jog és a nemzeti büntetőjogok közötti komplex kölcsönhatási rendszerének vizsgálata képezte a munka tágabb témakörét. A disszertáció a büntetőjog hagyományos alapelveinek érvényesülését, azok funkciójának és jelentésének változásait, valamint újonnan létrejött alapelvek ismerveit tárta fel és foglalta rendszerbe. A büntetőjog írott szabályainak alapvető fundamentuma alapvető követelmény a jogi integráció következtében előálló újfajta jogi (büntetőjogi) koncepciók esetén is, az alapelvek a legfontosabb humanista, jogállami és emberi jogi követelményeket képesek hivatkozhatóvá és alkalmazandóvá tenni.

Az európai integrációban az elmúlt húsz évben a legdinamikusabban fej-

lődő politika a legtágabb értelemben vett igazságügyi együttműködés témaköre volt, ezen belül mind a polgári ügyekben, mind a büntetőügyekben való együttműködés ('európai büntetőjogi integráció' vagy 'európai büntetőjog') körében olyan újszerű, mondhatni forradalmi jogintézmények születtek, amelyek messze meghaladták a jogászok, s különösen a büntetőjogászok elképzeléseit. Ez az evolúció azonban a kezdetekben nem büntetőjogi kodifikációs – értsd: uniós büntetőjogi kodifikációs – mesterterv alapján haladt, építőkövei uniós integrációs célokat szolgálnak elsődlegesen. A tagállamok által közösen deklarált és képviselt európai vagy éppen uniós értékek minél szélesebb körű védelme, a makroszintű – először – gazdasági, majd ezt kiegészítve és magasabb szintre emelve társadalomépítő célkitűzések (személyek szabad mozgása, szabad és biztonságos Európa, jog érvényesülése határokon kívül) jogi megvalósítása körében felmerült olyan következményeket tekinthetünk ezen építőköveknek, amelyek a büntetőjogi szabályozórendszerekre is szükségképpen kihatással vannak.

Az Európai Unió önálló entitásként vált meghatározó szereplővé a modern európai jogfejlődésben és képes lett arra is, hogy a tagállamok zárt belső büntetőjogi rendszereit markánsan uniós (= több tagállami; tagállamok közötti; európai) érdekek és jogi mechanizmusok mentén alakítsa. A nagydoktori értekezés kimutatta, hogy a zárt, belső tagállami büntetőjogi keretrendszerek az uniós jogi integráció következtében kinyílnak, és a fragmentális jogi kölcsönhatások – az uniós jogi keretrendszer újszerűségéből és általában véve is az Unió működési modelljéből fakadóan – lassan valamifajta egésszé alakulnak. Ezt lehet uniós büntetőpolitikának tekinteni, ami ma már a tagállami büntetőjogból ismert rendszertan teljes spektrumára kiterjeszti jogi befolyási övezetét. Ez azért lényeges, mert bármilyen célspecifikus és fragmentális is ez a fejlődés eredményeit tekintve, minden új jogintézmény, minden új megoldás végsősoron mégiscsak ugyanarra az életbeli jogviszonyra vonatkozik: az egyén, az in-

dividuum büntetőjogi felelősségét és a 'megbűnhődést' érinti. Ekként nem különbözik a hagyományos (nemzeti) büntetőjog központi koncepciójától és a társadalmi főfeladatától sem. Emiatt van alapvető jelentősége annak, hogy az Európai Unió különböző jogalakpokból és szabályozási szükségletekből kinövő, büntetőjogot alakító, jogi értelemben is változatos tevékenységét a jogtudomány analitikus munkával feltárja, lehetőség szerint rendszerbe foglalja és dogmatizálja, valamint a jövőre nézve megoldási javaslatokat kínáljon, éppen azért, hogy az individuális büntetőjogi felelősség nemzetállami szinten ismert és érvényesített koncepciója a szupranacionális szinten is helyt foghasson – amíg eltérő koncepció nem születik.

A disszertáció az alábbi főkérdések megválaszolására helyezte a hangsúlyt. Az Európai Unió mint tagállamoktól elkülönülő szupranacionális entitás rendelkezik-e *ius puniendi*-vel? A doktori mű bemutatja azt a folyamatot, amelyben a *ius puniendi* utáni 'vadá-

MTA doktori védés: Karsai Krisztina és az egyik cenzor, Kengyel Miklós

szat' érhető tetten az uniós szintéren, és amelynek eredményeképpen a ma hatályos joghelyzetben létezik egyértelműen átruházott büntetőjogi hatáskör. Ez azonban továbbra sem generális kompetencia-transzfer, hanem részleges átruházást jelent.

Milyen korlátai vannak a részleges büntetőhatalomnak? A tagállami környezetben hagyományosan és rendszeresen a büntetőjogi alapelvek tartalmazzák az állami büntetőhatalom korlátait, az *individuum* irányában történő hatalomgyakorlás körében a jogalkotót és a jogalkalmazót egyaránt vagy éppen külön-külön kötő alapelvek említendők. Ennek uniós szintű értelmezését és alkalmazhatóságát vizsgálja az értekezés, valamint megállapítja és analizálja az európai büntetőjog – újonnan létrejött – *sui generis* alapelveit. Az egyén védelmét a korlátozott uniós büntetőhatalommal szemben a tagállami büntetőjogi alapelvek szupranacionális szintű tartalommal való elismerése és az európai jogi alapelvek büntetőjogi tartalommal való megtöltése szolgálja. E vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a törvényeség elvének korlátozó hatása szintet

fog lépni, azaz nem a tagállami törvényesség elve fogja korlátok közé szorítani az uniós büntetőhatalmat, hanem ennek uniós szintű jogi leképeződése. Kimutatta, hogy a bűnösségen alapuló felelősség elve – a tagállami elfogadottsághoz képest – erőteljesebb lesz az uniós jogi keretrendszer tekintve, aminek az lehet a következménye, hogy az objektív alapú felelősségi formák nem nyernek koncepcionális elfogadást.

A disszertáció bizonyította, hogy az *ultima ratio* alapelv felhívása az európai büntetőjog körében legfeljebb tetszetős érvelési eszköz, azonban tartalmi magja – szemben a tagállami felfogásokkal – nem azonosítható, vagy legalábbis nem büntetőjog-releváns. A kétszeres eljárás tilalmával kapcsolatosan pedig kimutatta, hogy a transznacionális érvényességének elismerése (ami a schengeni végrehajtási egyezményről történt meg) alapvető fordulatot hozott a más tagállamból származó ítéletek belső joghatásainak elismerésében, és azt, hogy jogfejlesztő hatással van az országok közötti joghatósági konfliktusok feloldási keretrendszerére is.

Dr. Karsai Krisztina
egyetemi tanár

Nagy Ferenc „Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban” címmel védte meg akadémiai doktori értekezését. A nyilvános vitára 2017. november 2-án került sor az MTA Felolvasótermében.

Az értekezés célkitűzése a büntetőjog átfogóbb jellegű elméleti alapkérdéseinek, az anyagi büntetőjog tudománytörténetének, továbbá azon büntetőjogi

tendenciáknak a vizsgálata, számbavétele, amelyek a büntetőjog alakulására, fejlődésére meghatározó jelentőséggel bírtak és bírnak, illetve a szerzői álláspont kialakításához is segítséget nyújtottak. Az értekezés anyagi büntetőjogi témaköre meghatározta az elkészítés során alkalmazott módszereket is, így a tárgyalta büntetőjog-elméleti, tudománytörténeti kérdések és problémák kiválasztása, bemutatása és elemzése

során döntően büntetőjogi forrásokra kellett támaszkodni, a történeti, dogmatikai elemzés és jogösszehasonlítás aspektusának figyelembevételével.

Az értekezés három fő pillérének megfelelően az első, az elméleti alapkérdések sorában vizsgálta a szerző az erkölcs/morál és a büntetőjog kapcsolatát; a büntetőjog valódi szellemi forrását/gyökerét; a szabadság és a biztonság eszméjének (jog)filozófiai hátterét és büntetőjogi megjelenését/megítélését; a büntetőjog feladatát; a büntetőjogi dogmatika jellemzőit, a büntetőjogi dogmatika és a kriminálpolitika egymáshoz való viszonyát.

A doktori disszertáció gerincét, a második fő pillért a hazai anyagi büntetőjog tudományának lényegre törő bemutatása adja. A büntetőjog tudománytörténetével összefüggésben az elmúlt évtizedek során átfogóbb keretek között fel nem dolgozott anyagi büntetőjog hazai tudományának alakulásáról számol be a szerző a hat részre bontott korszakolás alkalmazásával és a meghatározó jogtudósok büntetőjogi munkásságának vázolásával.

A büntetőjogot jellemző, a harmadik fő pillért jelenti a tendenciák és ezek körében külön kiemelésre kerül(t) egyrészt a jóvátétel, a sértetti oldal érdekeinek fokozottabb figyelembevétele, másrészt az ellenség-büntetőjog, a jogállami büntetőjog eróziójának problémaköre, továbbá a büntetőjog *ultima ratio* jellegétől eltérően – a büntetőjogi felelősség és határainak előbbre hozatala és kiterjesztése.

Úgyszintén a tendenciákban kerül kifejtésre a honi szakirodalmunkban szinte még újdonságként ható és hazánkban elsőként a szerző által (is) nevesített 'szimbolikus büntetőjog' problémaköre. A szimbolikus bün-

Nagy Ferenc

tetőjog toposzával az ún. modern büntetőjogi rendszer típusa írható le, amely – egyebek mellett – azzal jellemezhető, hogy egyrészt a büntetőjog hatókörének már említett kiterjesztése valósul meg, másrészt a büntetőjog által elérhető magatartás-irányító hatás és eredmény túlértékelése következik be. A két faktor együtthatása jelentős deficithez vezet a tényleges jogtárgyvédelem tekintetében, anélkül, hogy a jogalkotó ezt a végrehajtási deficitet tudomásul venné. Vagyis a törvényhozó a valódi problémát meg sem próbálja orvosolni, a problémakezelés kimerül az eszkalálódó punitivitás és szigor kíséretében a szimbolikus jellegű büntetőjogi szankció(k) előírásában. A törvényhozó ezáltal demonstrálja és kommunikálja a döntési és cselekvési képességét a tényleges jogtárgyvédelem tulajdonképpeni feladatának elmulasztása ellenére.

*Dr. Nagy Ferenc
egyetemi tanár*

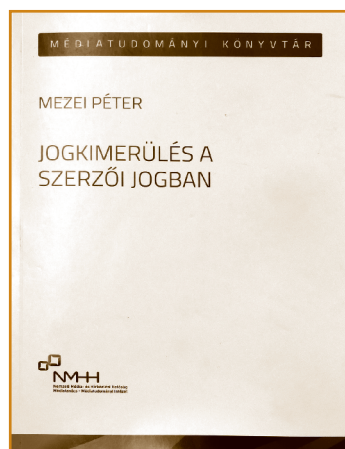
Mezei Péter

Jogkimerülés a szerzői jogban¹

Jogi szakirodalmat olvasni jó, mert a szaktudás ezen a módon bővíthető a leggyorsabban. Jogi szakirodalmat olvasni az elméletben csak kevésbé jártas gyakorlati szakembernek különösen jó, mert segítségével ismét felépíthető a jogrendszer önmagában álló, ideális világa. A közel húsz éves 'új' szerzői jogi törvény világában szocializálódott, a 'régí' Sztj-t szinte csak a történelemkönyvből ismerő jogász számára egy sok évtizedes jogintézményről szóló szakkönyv megértése újrajzolja, értelemmel tölti fel a 'korábbi' világ kereteit.

Mezei Péter könyve ilyen szakkönyv. Okos, elgondolkodtató, mély elméleti tudás van mögötte, amely leginkább a jogi, gazdasági, kulturális összefüggések felismerésében és kristálytiszta logikával való leírásában érhető tetten. A szerző ráadásul jogösszehasonlító módszert alkalmaz, amely szemlélet globalizált világunkban a jogi szakkönyvtárakból az üzleti tárgyalóasztalok kellős közepére költözik. A könyv nem csak szerzői jogászok számára lehet érdekes: a figyelmes olvasó egy földrészeken és évtizedeken átívelő utazást élhet meg. Megismerhető az a szabályozási logika, ahogyan a saját kulturális piacukat óvó nemzetállamok a szerzői jogi terjesztésre vonatkozó részletszabályokkal rendezik a jogkimerü-

lés szabályait, vagy épp szándékoltnak hallgatnak róla. Mert a kötet témája végső soron ez, a jogkimerülés, amely alapján – ahogyan a szerző az előszóban megfogalmazta – „a jogosult köteles tűrni az általa jogszerűen[...]forgalomba hozott szerzői művek adott műpéldányainak utólagos [...]terjesztését, amennyiben [...]megfelelő díjazásban részesült.”

A könyv I. fejezete (A jogkimerülés dogmatikai alapjai) végtelenül izgalmas levezetéssel teszi érthetővé, miként függ össze a nemzeti kulturális piac fejlesztése, mint elsődleges nemzetállami igény és a jogkimerülés szabályozása. A könyv alapján mindenki számára világossá válhat, milyen okok miatt érvelt a jól működő belső piaccal rendelkező Németország vagy az USA a *nemzeti* jogkimerülés mellett, és miért kellett a jelentős kulturális importra szoruló

¹ Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatudományi Intézet, 2016

Hollandiát kifejezetten rákényszeríteni a *nemzetközi* jogkimerüléstől való tartózkodásra. A terjesztési jog, a szerzői jog területiális jellege, a terjesztési jog érvényesülését korlátozó jogkimerülés, és a mindezt átszövő regionalizmus a könyvet olvasva új nyugalmi helyzetbe rendeződik.

Miközben a könyv a magyar jogfejlődéssel csak említés szintjén foglalkozik, Mezei Péter megkerülhetetlen alaptételként, következetesen alkalmazza elemzése során az Szjt. preambulumbába foglalt azon elvet, amely szerint a szerzői jog a jogosult, a felhasználó és a nagyközönség érdekeinek kiegyensúlyozott védelmével érheti el csak célját. Ennek megfelelően minden esetben körültekintően elemzi mindhárom érintett csoport érdekeit. Ha a jogosult a terjesztési jog területiális felfogásával árdiszkriminációt alkalmaz, úgy ennek hatásait elemzi a társadalom és a felhasználók szempontjából is. Ez a többretegű elemzési módszer jól kimutathatóvá teszi, hogy az érdekek egy sor esetben csak egymás kárára érvényesíthetők, az egyensúlyi állapot megtalálása csak komplex látásmóddal érhető el.

A könyv II. fejezete az európai uniós jogfejlődést vizsgálja, alapvetően történeti szempontból. A fejezetet olvasva értelmezhetővé válik, milyen logika alapján biztosított előnyt az Európai Bíróság a Római Szerződés 36. cikkére hivatkozva a Deutsche Gramophon és a Membran ügyekben az árumozgás szabadságának, a terjesztési jog szigorúan területiális megközelítésével szemben. Ahogyan a szerző kellő hangsúllyal rávilágított: mivel az EGK elsődleges célja a belső piac fejlesztése volt, a terjesztési jog földrajzi korlátozása nem alkalmazható, ha annak kizárólagos célja a párhuzamos import megakadályozása.

Az uniós szerzői jogalkotás vertikális időszakának elemzése, így az 1991-es szoftver irányelv, az 1992-es bérlet irányelv, majd az 1996-os adatbázis irányelv bemutatása jól értelmezhetővé teszi, hogyan vált alapelvvé a jogkimerülés intézménye a műpéldányok adásvétellel történő megszerzésére. Ehhez hasonlóan, a horizontális irányelvalkotás eredményeinek, így elsősorban az Infosoc irányelv szövegének elemzésével a szerző tulajdonképp a ma ismert keretekhez ér el. A fejlődési lánc megértésével ugyanakkor az eddig szigetként élő szabályok pontosabban értelmezhetővé, esetenként érthetővé váltak.

A monográfia III. fejezete az amerikai jogfejlődésre koncentrál. A kontinentális joghoz szokott magyar jogászok számára mindig élvezetes, ha egy hozzáértő szakértő utat vág és egyértelmű irányt mutat a precedens-jog erdejében. Mezei Péter épp ezt teszi, amikor a talán többek által ismert 1908-as Bobbs-Merrill ügy, és a szinte senki által nem ismert előzményügyeket (Henry Bill Publishing) ismertetve átvet a *first sale doctrine* 1909-es jogszabályba iktatásáig.

Az 1976-os US Copyright Act, majd az 1984-es Record Rental Amendment és az 1990-es Computer Software Rental Amendment elemzése a jog és a logika szórakoztató elegyét mutatja meg a szerző közvetítésében. Ahogyan az olvasó megismeri a terjesztésre vonatkozó kizárólagos jog korlátozását (mágt a jogkimerülést), majd a korlátozás korlátozását (másként: a jogkimerülés korlátozását a hangfelvétel és a szoftver bérbeadás tekintetében), végül pedig a korlátozás korlátozásának korlátozását (pl. a célhardver elválaszthatatlan részét képező és a másolás lehetőségét ki-

záró szoftverek bérbeadhatóságát biztosító szabályozást) jól megmutatja az egymásnak feszülő gazdasági, kulturális és lobbierdekek mozgását. A könyv utolsó, IV. fejezete a digitális technika és a jogkimerülés közös metszetét vizsgálja. Pontosabban azt, hogy van-e ilyen közös metszet, és ha nincsen, úgy szükség lenne-e rá?

Míg a korábbi három fejezet egyik fő érdeme a jogfejlődés logikájának biztos kézzel történő bemutatása, úgy a IV. fejezet esetében erről szó sem lehet, hiszen jelenleg legjobb esetben is csak azt tapasztalhatjuk, hogy egymástól térben, időben, tárgyában is eltérő ügyekben hoznak különböző szintű és különböző jogrendszerekben működő bíróságok ítéletet. A IV. fejezet erőssége a szükségszerűen kazuisztikus bírósági ítéletek szintetizálása, a visszatérően alkalmazott jogelvek absztrakt szintű megfogalmazása.

A szerző ezt követően arra tesz – sikeres – kísérletet, hogy a digitális jogkimerülést egy sor különböző szempont szerint vizsgálja. Mivel a digitális technika alkalmazói minden korábbinál gyorsabban, kreatívabban és hatékonyabban reagálnak a bírósági ítéletekre, ezért a vizsgálat nem állhat meg konkrét technológiai megoldás elemzésénél. Mezei Péter helyesen ismeri fel, hogy a jogrendszernek olyan technológia-semleges megoldást kell kínálnia, amely a felhasználók érdekein túl kellő súllyal figyelembe veszi a jogosultak és persze a közönség érdekeit. A társadalmi konszenzust tehát magas absztrakciós szinten kell jogszabállyá formálni, majd a kiérlelt jogelveket kell a gyakorlatban megfelelően alkalmazni.

Mezei Péter azonban nem csak elemez, hanem kötete végén határozottan állást is foglal a digitális jogkimerülés

szükségessége mellett. Álláspontja szerint a digitális jogkimerülés intézményét két technológiai feltétel mellett kellene vezetni: a szerző véleménye szerint az első technológiai feltétel egy hatékony ún. *forward and delete* technika bevezetése. A hivatkozott eljárás lényege, hogy a digitális állományok a műpéldány üzembiztos és ellenőrizhető törlésével egyidejűleg kerülnek mások számára átadásra. A másik elvárás az eredetileg jogszerűen értékesített példányok meta-adatai között elhelyezett egyedi azonosító szám, egyfajta vízjel alkalmazása, mely talán leginkább a jogkezelési adattal rokonítható.

A szerző konklúziója az, hogy a digitális jogkimerülés kifejezett megerősítésével jól járnának a felhasználók, mivel új piacok nyílnának meg előttük. Jól járnának végfelhasználók is, mivel a piac bővülése rendre az árak csökkenéséhez vezet. Az elemzés szerint azonban a digitális jogkimerüléssel a jogosultak sem járnának rosszul, mivel – jogszerű eljárást feltételezve – a jogosultak továbbra is gyakorolhatnák engedélyezési jogukat, a műpéldányok első értékesítéskor pedig továbbra is hozzájutnának megfelelő díjazásukhoz.

Ahogy az előzőkből is látható volt, Mezei Péter pengeélen tancolva igyekszik megtalálni az új egyensúlyt. Ő maga is látja azonban, hogy az egyensúly csak szakmapolitikai támogatással teremthető meg. Leginkább talán ennek köszönhető, hogy zárszávéban az amerikai *Dennis Karjala* szavait idézi: „Vagy hiszünk abban, hogy a jogkimerülés a digitális világban is megmarad, vagy nem. Ha már nem hiszünk ebben, akkor világosan mondjunk le róla ahelyett, hogy a »másolat« szó értelmét verbális gimnasztika segítségével értel-

mezzük a többszörözés törvényi fogalmának feltárása érdekében.”

Egy szerzői jogász, sok év elmélyült gondolkodás, több jogterület beható ismerete, közel kétszáz oldal írott szöveg, közel 1000 lábjegyzet, húsz ol-

dalnyi irodalomjegyzék, egy izgalmas utazás és egy még izgalmasabb gondolatkísérlet. Ez Mezei Péter könyve.

Dr. Békés Gergely
ügyvéd,
a Szerzői Jogi Szakértő Testület tagja

Révész Béla (szerk.)

A szegedi jogbölcseleti iskola alapítója

Horváth Barna emlékkönyv

Igen megtisztelő számomra a felkérés, hogy ismertessem a címben jelzett kötetet (A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 67, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2017), s szeretném megragadni az alkalmat, hogy egyben nagyrabecsülésemet fejezzem ki a szegedi jogi kar iránt, amely évtizedes erőfeszítéssel törekszik feltárni azon jeles elődeit, akiket a szocializmus évtizedei alatt *anathema* alá helyeztek. Így például már 1993-ban a Kar konferenciát rendezett *Horváth Barna* tiszteletére, ahol a szólón kívül a szegedi jogi karról *Ruszóly József* levezető elnöksége alatt *Zlinszky János*, *Balogh Elemér*, *Zsidai Ágnes*, *Paczolay Péter*, *Szabadfalvy József*, valamint *Varga Csaba* rótt le kegyeletét a nagy előd előtt. Az újrafelfedezés azonban már korábban elkezdődött, mégpedig *Varga Csaba* elszánt előd-felderítő munkájának kezdeményezése nyomán. *Varga Csaba* ugyanis akkoriban, tehát a hetvenes években az Országgyűlési Könyvtárban dogozott másodállásban, és így hozzáfért akár a zárt anyagokhoz is. A kötetben szereplő tanulmányában utalást tesz arra, hogy az MTA Jogtudo-

mányi Intézetének akkori igazgatója, *Szabó Imre* milyen szerepet játszott – az 1955-ben megjelent „Burzsoá állam-

és jogbölcselet Magyarországon” című könyvében – nemcsak Horváth Barna, de más ’burzsoá’ jogtudósok (pl. *Bibó István*) kiszorításában az eleven állam- és jogtudományi életből. Én magam a hetvenes évek közepén kaptam felkérést a *Medvetánc* szerkesztőségétől, hogy írjak egy bevezető tanulmányt Horváth Barna egy 1945-ös, „Demokrácia és jog” címmel tartott előadásá-

hoz, ami alkalmat szolgáltatott arra, hogy elmélyedjek az ő munkásságában.

Mármost ami az előttünk fekvő emlékkötetet illeti, legyen szabad megjegyezni, hogy emlékeim szerint Először Szabadfalvi József nevezte Szegedi Iskolának Horváth Barna három tanítványát: *Bibó Istvánt*, *Szabó Józsefet* és *Vass Tibort*, és ezt abból a levélből vette, amelyet Horváth Barna írt Bibónak 1942. december 13-án. A 'mester' ebben a levélben egyébként megfeddette Bibó Istvánt, mivel olyan esszét írt, mint a „Pénz” stb., holott ő nagy, összefoglaló műveket várt tanítványaitól. Az elnevezés utána átkerült a közhasznú fogalmak közé.

Maga a könyv – *Trócsányi László* igazságügyi miniszter úr köszöntője, illetve *Révész Béla* bevezetése után – három részre oszlik. Először is vannak a tanulmányok, amelyek Horváth Barna munkásságának egyik és másik oldalát elemzik, vagy egész munkásságára világítanak rá. Ezekből a magvas tanulmányokból igaztalan dolog volna bárkit is kiemelni, mert akárcsak bemutatásuk (19 tanulmány!) szétfeszítené eme rövid ismertetés kereteit. Egészében azt lehet mondani, hogy ezek tanulmányok valóban, összességükben egy nagy Horváth Barna-monográfia alapját képezhetik. Ezután a szerkesztő Horváth Barna néhány saját írását helyezte el a kötetben: először is eredetileg angolul írt s töredékesen maradt önéletrajzát (ami szóló fordításában és az ELTE Szociológiai Intézete kiadásában jelent meg 1992-ben), továbbá a Révész Béla által rekonstruált 1949-es „Nemzetközi jog” szövegét, ami *Boleratzky Loránd* korrektúra példányából, az ő hozzájárulásával jelent meg a kötetben, illetve „A nemzetközi jog természete” c. részt, fakszimilében. Ezt követi Horváth Barna bibliográfiája,

amelyet részint ő maga készített, illetve *Cs. Kiss Lajos*, Szabadfalvi József, Révész Béla és Varga Csaba összeállításában lett közzétéve, s kiegészítve a Horváth Barnáról szóló irodalommal. Végezetül „Horváth Barna irathagyatéka” címmel olvashatunk egy Révész Béla által összeállított dokumentumgyűjteményt, amit nevezett nagy munkával a korabeli jegyzőkönyvek, hírlapi cikkekből, főként a Dél-magyarországból, és meghívókból, stb. állított össze. Sajnos itt a fotókópiák egyes dokumentumokat nehezen olvashatóvá tesznek.

Ahelyett, hogy kiemelnék néhány írást önkényesen a kötetből, engedtessek meg nekem, hogy személyes élményeimet mondjam inkább el: az én találkozásomat Horváth Barnával, mivel ennek szerintem általánosabb jelentősége lehet. Először is, ismét hadd emlékeztessék Varga Csabára, akitől feltehetőleg az első inspirációt kaptam a Horváth Barna iránti érdeklődésem felkeltésére. Akkoriban, a hetvenes-nyolcvanas években együtt dolgoztunk a Jogtudományi Intézetben, és naponta vitattuk meg az éppen aktuális pletykákat és a politikai helyzet alakulását. Mivel a hetvenes évek második felében átkerültem, pontosabban: Szabó Imre nyomására eltávolítottak az Intézetből, az ELTE Szociológiai Intézetébe, ahol meglepetésemre a szociológusok is felfedezték Horváth Barnát, mint a magyar szociológiatörténet egyik kísérletező alakját, mivel már a harmincas években könyvet írt a közvélemény vizsgálatáról. Úgyhogy mikor a *Medvetánc* egyik szerkesztője megkért, hogy írja bevezetőt a „Demokrácia és jog” című előadásához, örömmel tettem eleget. Amikor aztán 1988-ban eljutottam Amerikába, a Soros-Alapítvány ösztöndíjával, amit arra kaptam, hogy emigráns magyar szociológusok hagyatékát tanul-

mányozzam Amerikában, eljutottam Horváth Barna fiához, *Horváth Bédi*hez. Sosem felejttem el, hogy neki már előző évben jelezték, hogy megyek hozzá, de ennek ellenére némi bizalmatlansággal fogadott, hiszen – akkor még – abból a szocialista országból jöttem, amely apját elűldözte. De amikor átnyújtottam neki a *Medvetánc*-beli cikkemet fénymásolatban, láthatólag megnyugodott. Majd behozott egy füzetet, ami Horváth Barna naplója volt, mégpedig abból az évből, 1949-ből, amikor emigrált. Én rávettem magam, de megdöbbenve tapasztaltam, hogy november 17., tehát a disszidálás napja előtt egy halvány feljegyzése sem volt arról, hogy mi a terve. Mikor átfutottam, megkérdeztem Bénit, hogy van-e ebből még több. És ő akkor elárulta, hogy az apja 1929-től haláláig 39 füzetben minden napról feljegyzést készített. A füzetek, amik páratlan betekintést engednek egy huszadik századi magyar értelmiségi létformába, attól kezdve, hogy mit olvasott, mit étkezett, hová kirándult, milyen előadásokat tartott, stb., sőt, ha nem volt ideje beírni aznap, a lányát vagy fiát kérte meg, hogy írjon be helyette. Nos, ez a napló-sorozat azóta már az MTA Kézirattárába van letéve, s várja a kiadóját. Sajnos csak egy-két nap eltöltésére volt időm akkor a Massachussets állambeli Hingham-ben, ezért két hét pótidőt kértem a Soros Alapítványtól, amit meg is kaptam, és akkor visszatérően, négy nap alatt elkészítettem a hagyaték nyilvántartását. Azóta ez is az MTA Kézirattárában van.

Már visszajöttem Amerikából, mikor még az 1988-as őszi folyamán kaptam egy angol nyelvű gépelt kéziratot Horváth Bénitől. Ez volt Horváth Barna önéletrajza, ami töredékes volt, és a Circus Juris közepén megszakadt. Miért angolul? – merült fel a kérdés. A szövegből kiderült,

hogy ezt ő 1944–45-ben írhatta, amikor a szovjet csapatok közeledtek Magyarországra felé, vagy már itt voltak. S mikor a hagyatékot tanulmányoztam, találtam egy ajánlólevelet, amit a nagy amerikai jogtudós, *Rascoe Pound* írt, s ebben Horváth Barnát ajánlja *visiting professor*-nak – a levélből nem tűnik ki, hogy hová. Felteszem, hogy Horváth Barna talán már ekkor készült Amerikába, s talán tudat alatt, emigrációra is. Ebben az is némiképp megerősít, hogy fiát, Bénit már korábban, talán 1947-ben elküldte, aki Amerikában először *Szentgyörgyi Albert* asszisztenseként kezdte pályafutását. Ő maga, mint ezt nekem Szabó József elmondta, csak azután határozta el magát az emigrációra, hogy behívta a pesti jogi kar akkori dékánja, *Mártonffy Károly Moór Gyula* visszavonulása után. Horváth Barna azt hitte, hogy felajánlja neki a jogbölcseleti tanszéket. De Mártonffy közölte, hogy az úgynevezett világnézeti tantárgyak tanszékvezetése a marxistáknak van fenntartva, és felkérte Horváth Barnát, aki akkor egy egyetemi tanárok kinevezését javasló akadémiai bizottság alelnöke volt, hogy tegye meg javaslatát *Szabó József*re. Horváth Barna – Szabó József elmondása szerint – először is megijedt, mert bár Szabót alig ismerték, csak azt tudták róla, hogy ’vad kommunista’, s ezért igent mondott. Ezt állítólag Horváth Barna így mesélte el neki. Emlékeim szerint Horváth Barna egy levélben azt írta neki, hogy „tudom, mért jöttem el, és miért nem megyek vissza.” Még Szabótól azt is megtudtam, hogy Horváth, amikor a *New School for Social Research*-ben tanított, New Yorkban, igen keveset keresett, mivel akkoriban a professzorokat aszerint fizették, hogy hány hallgatójuk volt. S mivel neki kevés hallgatója volt, főként ázsiaiak, japánok meg kínaiak, mivel az amerikai

fiatalokat nem vonzotta a neokantiánus ihletettségű jogfilozófiai előadás, így alacsony lett a fizetése. A felesége tartotta el a családot, mivel elvégzett egy könyvelői tanfolyamot, és alkalmazást nyert egy bankhivatalban. Akkor fordult jóra Horváth Barna sorsa, amikor 1956 után átkerült az *Amerika Hangja*-hoz, ahol már tisztességesen megfizették.

Horváth Béni szerint az apja ismerte Szabó Imre könyvét, el is volt keseredve miatta, s készült is írni róla, aztán letett szándékáról, mert úgysem remélhette, hogy valahol Magyarországon leközlönék. Egyébként mindig bizakodó volt, s szerette az amerikai életformát. Ám öreg korára agyereumeszedésben szenvedett, s lánya, *Horváth Nati* mesélte el nekem a következő, tragikusan

groteszk, bár a maga nemében meghatározó esetet. Egy alkalommal sétálva a Washington-i utcán, apja a következő kérést intézte hozzá: „Kislányom, vigyél engem a Toldy Ferenc utcába!” S mikor lánya próbálta magyarázni neki, hogy ez most nem megy, nagyon messze van stb., akkor ingerülten kirántotta kezét a lányából, előrerohant, megállított egy taxit és beszólt magyarul: „Legyen szíves a Toldy Ferenc utcába!”

Ebben, a pillanat felnagyításában, szemlélhetjük minden magyar, első generációs politikai emigráns tragédiáját és szemérmes hazaszeretetét.

Dr. Nagy J. Endre
professor emeritus

(Budapest, Semmelweis Egyetem)

Gácsi Anett Erzsébet

A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban

A szegedi Iurisperitus Kiadó gondozásában jelent meg (2016) *Gácsi Anett Erzsébet* adjunktus „A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban” című könyve (A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 59). A monográfia a szerző 2015-ben, *Fantoly Zsanett* témavezetése mellett elkészített és *summa cum laude* minősítéssel megvédett, azonos című doktori értekezésének javított és bővített változata. Ahogy az akkori opponensek, *Elek Balázs* és *Fenyvesi Csaba* tették a disszertációról a védeken, én is csak az elismerés hangján tudok szólni magáról a könyvről ebben az ismertetőben.

Már a témaválasztás is dicséretet érdemel: a bizonyítékok megszerzése, felhasználása és azok értékelése a büntetőeljárásban a büntető eljárásjog örökzöld – mindaddig a maga teljességében monografikus szinten fel nem dolgozott – problémája, hiszen tényeket csak bizonyítékok segítségével és által lehet megállapítani, a történeti tényállás ismeretének hiányában pedig jogot alkalmazni (bűnösséget kimondani, szankciót kiszabni) nem lehet. A jogellenes bizonyítékok ezen belül is egy sajátos problémakört jelentenek, hiszen a jogállamiságnak önálló fokmérője, hogy

lehetővé – vagy éppen kötelezővé – teszi-e a vizsgált büntetőeljárás rendszer annak a törvénytelen bizonyítéknak a kizárását, amely adott esetben nagyon is segítené a tényállás valósággal adekvát megállapítását. Ahogy azt a szerző is helyesen megállapítja: „A jogellenesen megszerzett bizonyítékok esetén ugyanis a kettős érdek ütközik egymással.” Fontos téma képezi tehát a könyv tárgyát, amely alapos vizsgálatot és kutatást kíván, és amelyet a szerző nagyon precízen és színvonalasan végezett el.

A tíz fejezetből álló mű valójában hat, tartalmi szempontból jól elkülöníthető részre tagozódik: a jogállami büntetőeljárás kérdéseit taglaló első részre (I. fejezet); a jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelésének kérdését az Amerikai Egyesült Államok jogában vizsgáló második részre (II. fejezet); az 1973. évi I. törvény szabályozását és az ahhoz kapcsolódó joggyakorlatot bemutató harmadik részre (III. fejezet); a hatályos büntetőeljárás törvény (1998. évi XIX. törvény, a továbbiakban: Be.) szabályozását és az annak alapján meghozott bírói döntéseket elemző negyedik részre (IV–VIII. fejezetek); az új büntetőeljárás törvény (a könyv írásakor még el nem fogadott 2017. évi XC. törvény, a

továbbiakban: új Be.) kodifikációja kapcsán elemzést tartalmazó ötödik részre, valamint az összefoglalást tartalmazó hatodik részre.

A teljesen logikus, a jogállami büntetőeljárást és magát a választott témakört a múlt–jelen–jövő tengelye mentén, hazai viszonylatban feldolgozó szerkezetet csak látszólag töri meg az amerikai kitekintésről szóló második rész. Az ugyanis csak elsőre tűnik feleslegesnek az olvasó számára: egyrészt rendkívül érdekes és a jogi elmét pallérozó olvasmány, másrészt azt is szükséges hangsúlyozni, hogy a kontinentális jogrendszerekben megszokottól jelentősen

Szerzők és méltatók: Révész Béla, Nagy J. Endre, Gácsi Anett Erzsébet, Mészáros Bence és Békés Gergely

különböző amerikai jogi gondolkodás és jogelvek a látszat ellenére egyáltalán nem hatástalanok Európában, és így hazánkban sem. Érdeemes tehát bemutatni a tengerentúli döntéseket és a mögötük meghúzódó elvi megfontolásokat, mivel azok adott esetben hivatkozási alapként szolgálhatnak magyarországi döntésekben is, ahogy azt a szerző be is mutatja a 'mérgezett fa gyümölcsének' elvével kapcsolatban.

A hatályos jogot és joggyakorlatot bemutató negyedik rész teszi ki a könyv több mint harmadát, amelyben a szerző jó tudóshoz méltóan – a pontos és egyértelmű eredmény érdekében – elemeire bontja vizsgálatának tárgyát, a Be. 78. § (4) bekezdésének generálklauzuláját, és külön-külön veszi górcső alá annak egyes fordulatait ('bűncselekmény útján', 'más tiltott módon', 'a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával' megszerzett bizonyíték kizárása). E rész kapcsán – alapossága mellett – még kiemelendő az az átlagot messze felülmúló mértékű, és pontosan ezért nagyon értékes empirikus kutatás, amelyet a szerző a vonatkozó joggyakorlat átvilágításával elvégzett, és amely konkrétan 164 db, 2006–2015 között

született bírósági döntés áttekintésében ölt testet. Az új Be. Szabályozási Elveit ismerhette még csak a szerző könyvének írásakor, magát a normaszöveget még nem, ennek ellenére élt egy – mint később kiderült, sajnálatos módon nem teljesült – *de lege ferenda* javaslattal az ötödik részben, pedig mindkét változtatás, amelyet a generálklauzula szövegében eszközölni javasolt a szerző, indokolt lett volna.

Könyvének értékéből mindez semmit sem von le, hiszen, mint minden színvonalas mű, kortalan igazságokat tartalmaz, és az sem kizárt, hogy a törvényhozó az első jogalkalmazási tapasztalatok birtokában még teljesíti Gácsi Anett Erzsébet átfogó kutatásának eredményeképpen kiértékelte javaslatát. Addig is, ajánlom ezt a könyvet minden jogalkalmazónak, aki a büntető igazságszolgáltatásban végzi munkáját (nyomozóknak, ügyészeknek, bírácoknak, ügyvédeknek), kutatóknak, jogtudósoknak, egyetemi oktatóknak, de mindenki másnak is, aki szeretné alaposan megismerni a magyar (és az amerikai) büntető eljárásjog e sajátos és izgalmas területét.

*Dr. Mészáros Bence
egyetemi docens (NKE)*

Az elnöki pulpitus

Professor impiger

Josef Bischof 56 éve az egyetemi katedrán

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Tanácsa Civis Academicus Honoris Causa-díjat adományozott Dr. Josef Bischof részére a német-magyar oktatási és tudományos kapcsolatok ápolásáért, a szegedi jogi kar nemzetközi beágyazódásának elősegítéséért.

– Köztudomású Tanár Úrról, hogy magyarországi származású, mégis a Német Demokratikus Köztársaságban (NDK) nőtt fel. Hogyan alakult Tanár Úr életútja?

1936. december 22-én születtem egy svábok lakta Bács-Kiskun megyei településen, Garán. Gyerekkoromban voltaképpen az utcán tanultam meg a magyar nyelvet, ebből fakadóan csak be-

szélni tudok magyarul (értem tehát magát a beszélt nyelvet), azonban a magyar nyelvtani szabályok betartásával – mivel soha nem tanultam – nehézségeim vannak. 1943-ban általános iskolai tanulmányaimat szülőfalumban kezdtem meg. Magyarországot 1947-ben azért kellett elhagynunk a családommal, mert a svábokat kitelepítették Magyarországról. A kiköltözést követően számos nehézségünk adódott, nekem főként az, hogy nem tudtam jól németül, így először a nyelvet kellett elsajátítanom. Ma már anyanyelvi szinten beszélek és írok németül. A beilleszkedés gyorsan sikerült, amelyet bizonyít, hogy 1951 és 1953 közötti időszakban a Sachsen tartománybeli Stolpenben szereztem

Karsai Krisztina, Josef Bischof és Nagy Ferenc professzorok

géplakatosi szakképesítést. 1957-ben Drezdában szereztem érettségi bizonyítványt.

– *Hogyan alakult egyetemi jogász pályafutása?*

– Miután leérettségiztem, beiratkoztam a Lipcsei Egyetem (Universitt Leipzig) jogi karra, ahol 1962-ben szereztem jogász diplomát. Az egyetem elvégzését kvetően tudományos segédmunkatársként, majd tudományos munkatársként dolgoztam a Lipcsei Egyetem Büntetőjogi Tanszékén – megszakítás nélkül – egészen 2001-ig. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy tanszéki oktatoi munkámon tlmenően 1965 és 1967 között az egyetem rektora mellett, valamint 1968-ig a készülő német büntetőtörvénykönyv kodifikációs bizottságában is tevékenykedtem. Egyetemi oktatoknt büntető anyagi jogból, eljárásjogból és kriminolgibl egyaránt tartottam szemináriumokat, gyakorlatokat, záróvizsga-felkészítőket. Rendszeresen témavezetője voltam diplomadolgozatoknak, bizottsági tagként vettem részt továbbá doktori fokozatszerzési eljárások, szak- és záróvizsgák lebonyolításában. Doktori fokozatot 1969-ben szereztem, a lipcsei egyetem *Facultas docendi* elismerő címet 1972-ben adományozott számomra.

– *Hogyan emlékszik vissza, mi adta a lehetőséget a szegedi és lipcsei büntetőjogi műhelyek közötti partnerségi kapcsolat kialakítására?*

– Az első alkalommal a magyar akadémiai szférával 1958 decemberében teremthettem kapcsolatot, amikor több lipcsei egyetemi kollégámmal Budapestre látogattunk. Ekkor Magyarországon az 1956-os események okán zavaros volt mg a helyzet, amely hátrányos kihtssal volt a mindennapi életminőségre nézve. 1960 nyarán a lipcsei egyetem egy

szegedi egyetemi delegációt látott vendégül, amelynek oktatok és hallgatok egyaránt tagjai voltak. Ennek ksznhetően ismerkedhettem meg olyan kiváló kollégákkal, mint *Pólay Elemér*, *Maday Pál*, *Ruszoly József*, *Koós Ilona*, *Könczöl László*, *Tóth Tamás*, *Harangozó József*, *Merényi Kálmán* vagy *Prchy Antal*. 1963 augusztusában a szegedi jogi kar segítő közreműködése révén lehetőségem nyílt több hétig kutatoi ösztöndíjjal Szegeden tartózkodni. Ily módon bepillantást nyerhettem különböző, Szegeden működő magyar jogalkalmazói szervek tevékenységébe.

Ezt kvetően megszaporodtak az oktatoi kutatóutak a két intézmény között. Így például 1965 októberében *Tokaji Géza* tltethetett el egy hónapot nálunk. Tokaji rögtön be is kapcsolódott a *Prof. Wilfried Friebe*l által szervezett tudományos munkába. Később, hasonló kutatuton vett részt több alkalommal is Pólay Elemér, aki római jogi előadásokat is tartott az érdeklődő lipcsei hallgatok számára. A szegedi büntetőjogászok közül Tokaji Géza mellett *Fonyó Antal* s *Hofszang József* is részt vett a lipcsei egyetem által szervezett tudományos konferenciákon. A gymlcsz koperci egyfajta szentesítseknt a két fakultás 1974-ben együttműködési megállapodást kötött egymással, amelyet 1986-ban és 1996-ban is megújított.

– *Hogyan alakult a szegedi jogi karral való kapcsolata a rendszerváltást követő években?*

– A rendszerváltást kvetően az együttműködés a két kar között változatlanul fennmaradt, ksznhetően a két tanszékvezető, *Walter Gropp* s *Nagy Ferenc* szervezőmunkájának. Ennek hatására, mint már említettem, a két jogi kar közötti együttműködési megállapodás 1996-ban ismét megújításra ke-

rült. Rendszeressé vált, hogy Professor Gropp és én a büntetőjog általános és különös része, valamint az alkotmányjog körében német nyelvű kurzusokat tartottunk magyar hallgatók számára. Később ezeket a szemináriumokat az Osnabrücker Egyetemen oktató Arndt Sinn-nel közösen tartottuk. Úgy gondolom, ezek a kurzusok mind az oktatók, mind a hallgatók számára nagy haszonnal jártak. Gropp professzor ugyan 1998 áprilisában Gießenbe kapott tanácskezelési kinevezést, e körülmény azonban egyáltalán nem befolyásolta a szegedi egyetemmel fennálló baráti kapcsolatunkat. Én Lipcsében maradtam, és folytattam oktatói tevékenységemet.

– *A hosszú, évtizedes együttműködés során bizonyára számos emlékek gazdagodott. Ezek közül melyiket emelné ki?*

– Számtalan felejthetetlen élménnyel gazdagodtam magyarországi tartózkodásaim során. Ezek közül kettőt emelnék ki. Az osztrák-magyar határnyitás tizedik évfordulója alkalmából a magyar kormány ünnepi fogadást adott német, osztrák és magyar meghívottak számára 1999 szeptemberében az Országgyűlés kongresszusi termében. Ab-

ban a kivételesen szerencsés helyzetben voltam, hogy ezen az ünnepségen részt vehettem. A rendezvényen felszólalt a három nemzet miniszterelnöke Gerhard Schröder (Németország), Viktor Klima (Ausztria) és Orbán Viktor (Magyarország). Az esemény rávilágított az 1989. évi határnyitás kardinális jelentőségére, amelyet az érintettek a magyaroknak soha nem fognak elfelejteni.

A másik, általam kiemelt emlékként megőrzött esemény Gropp professzor szegedi díszdoktorrá avatása volt 2014-ben. A Walter Groppnak adományozott kitüntető cím voltaképpen a szegedi és lipcsei jogász képzőhelyek közötti partnerségi kapcsolat egyfajta csúcspontjának tekinthető. Ezen túlmenően kiemelten szeretnék köszönetet mondani a szegedi kollégák közül Nagy Ferencnek, Karsai Krisztinának, Ruszoly Józsefnek, Hofszang Józsefnek és Szomora Zsoltnak a szegedi és lipcsei jogi kar között tudományos együttműködés fenntartásában és fejlesztésében nyújtott közreműködésükért, valamint barátságukért.

*Dr. Gácsi Anett Erzsébet
és Dr. Gál Andor
adjunktusok*

A szegedi szociális jogi iskola megteremtője

Beszélgetés a 70 esztendőes Czúcz Ottó professzorral

– *Professzor úr a gyermekkorából mire emlékszik vissza a legszívesebben, mi a legkedvesebb ifjúkori élménye?*

– Utólag megítélve: meglehetősen szegények lehettünk (mint a környezetünkben mindenki), de szüleim varázslatos módon minden szükséges dolgot előteremtettek a tisztas életfel-

tételekhez. A családuk történetéhez hozzátartozik, hogy volt egy bátyám, aki a háború alatt torokgyíkban meghalt, így a szüleim valószínűleg a szokásosnál is jobban vigyáztak rám, mindig éreztették velem, hogy nagyon szeretnek, talán egy picit ‘túl is féltettek’.

Amúgy csendes gyerekkorom volt, amíg egyszer fel nem fedeztem a helyi kultúrház könyvtárát. Nem volt ott sok könyv, s talán a világirodalom klasszikusai sem voltak meg hiánytalanul, mégis a világ ezen keresztül nyílt meg számomra. Felfedeztem régmúlt korok hőseit, a „Török-fejes kopját” meg az „Egri csillagokat” olvasva végigizgultam a törökök elleni harcokat, új kontinenseket fedeztem fel, s végigolvastam a romantikus irodalom hazai és külföldi klasszikusait. Gyönyörű és izgalmas időszak volt.

Az örökifjú professzor

– *Mi határozta meg Professzor úr pályaválasztását?*

– A középiskolában főként a természettudományi tárgyakban jeleskedtem, matematikából megyei versenyekre is eljutottam. Így az első gondolatom az volt, hogy valamilyen természettudományi pályát kellene választanom. Többféle lehetőség között ingadoztam, s amikor már kezdett szorítani a jelentkezési határidő, még mindig nem tudtam, hogy valójában merre is szeretnék haladni. Ebben a helyzetben kérdezte meg az akkori osztályfőnököm (*Gidófalvi*

Györgyné, akit férjével együtt akkor is és azóta is nagyra becsülök), hogy a biztonság kedvéért nem akarom-e beadni a jelentkezésem a jogi pályára is, mert szerintem nagyon jó jogász lennék. Ez a lehetőség addig még nem fordult meg a fejemben, de első meglepetésemben már alá is íratva velem a jelentkezési lapot, s nem sokkal később már be is hívtak felvételizni.

– *Milyenek voltak az egyetemi évek? Mely oktatók voltak Professzor Úrra a legnagyobb hatással az egyetemi évek alatt?*

– Az egyetemi tanulmányaimat az egy éves kötelező katonai szolgálat után kezdtem meg (aminek értelmét és hasznosságát akkoriban még sokáig nem sikerült megértenem), kezdetben nem igazán találtam meg az egyetemen sem a helyem. Elsőként a római jog logikáját és rendszertanát kezdtem értékelni, de igazából akkor fedeztem fel a jogi szakma rejtett értékeit (később a szépségét), amikor elkezdtük a polgári jogot tanulni. Rám ekkoriban a legnagyobb hatással *Kemenes Béla* polgári jogi és *Kovács István* alkotmányjogi, később pedig *Martonyi János* közigazgatási jogi és *Nagy Károly* nemzetközi jogi előadásai voltak.

– *Hogyan alakult Professzor Úr életútja az egyetem elvégzését követően? Hogyan került kapcsolatba a jogtudománnyal?*

– Az egyetemi tanulmányaim vége felé azon gondolkodtam, hogy legszívesebben valamely bíróságon szeretnék dolgozni, de ezt az ötletet hamar el is hessegettem, mivel akkoriban a bíróságokra olyan kevés fogalmazói helyet hirdettek meg, hogy reménytelennek tűnt egy ilyen posztot találni. A dilemmámat az oldotta meg, hogy *Nagy László* professzor úr (aki ekkoriban az egyetemi állása mellett a Munkaügyi Minisztériumban a jogi főosztályt is vezette)

jelezte, hogy kapott ott egy új státuszt, s oda keresne egy munkatársat. *Veres József* professzor úr engem ajánlott, s így a diplomám átvételét követően, 1971-ben, Budapesten kezdtem a jogászai pályámat a Munkaügyi Minisztériumban.

Munkám során – a szokásos adminisztratív feladatok mellett – sok kis cikket, elemzést és tanulmányt is kellett írnom, amiben (mások számára is láthatóan) nagy örömet leltem, s így amikor 1974-ben a szegedi jogi karon a Munka- és Szövetkezeti Jogi Tanszéken is nyílt egy állás, Nagy professzor úr megkérdezte, hogy nem lenne-e kedvem ott folytatni a pályámat. Így kerültem vissza a szegedi jogi karra.

– *Hogyan kezdődött Professzor úr pályafutása a tanszéken? Milyen volt fiatal oktatóként a tanszéken dolgozni?*

– A munkajog oktatásának része volt a társadalombiztosítás is, ami abban az időszakban nagyon el volt hanyagolva. Így a munkajogi képzés szokásos feladatai mellett fokozatosan erre a témakörre kezdtem koncentrálni. Írtam egy kiegészítő jegyzetet, egy sor kisebb nagyobb tanulmányt, jogszabálygyűjteményeket kezdtem összeállítani s lassan kiderült, hogy ez a terület legalább olyan jelentős, mint maga a munkajog. Hamarosan kapcsolatba kerültem a társadalombiztosítást akkoriban irányító hazai intézményekkel, majd Nagy László professzor úr nemzetközi kapcsolata révén egy éves kutatói ösztöndíjat kaptam *Hans F. Zacher* professzor úrtól (a Max-Planck Intézet későbbi elnökétől) a müncheni Max-Planck Institut für ausländisches und internationales Sozialrecht-be. Később ugyancsak egy éven át a genfi egyetemen is lehetőségem nyílt kutatásokat folytatni.

– *Az oktatói és tudományos tevékenység mellett milyen közéleti tevékenységet vállalt Professzor úr?*

– Az egyetemi közéletben voltam dékánhelyettes, dékán, és két cikluson át rektorhelyettesi tisztséget is betöltöttem. Négy éven át tagja voltam a nyugdíj-biztosítási önkormányzat elnökségének. Elnöke voltam a kormány által 1997-ben létrehozott „Esélyt a tanulásra közalapítvány” kuratóriumának. Szervezőségi tagja voltam és vagyok több hazai és nemzetközi szakfolyóiratnak.

– *Mit jelentett a család jelenléte és támogatása ebben a gazdag és tartalmas szakmai pályafutásában?*

– Nagyon sok segítséget kaptam tőlük, különösen a feleségemtől, aki néha éjszakákon át gépelte a könyveim, tanulmányaim (mások számára nem könnyen olvasható) kéziratait. Biztosította a nyugodt családi háttérrel a külföldi konferenciáim, tanulmányútjaim idején. Megesett, hogy éjszakákon át (a lefekvésükig a gyerekeket is bevonva) együtt számolgattuk az „Esély” közalapítvány által nyújtható ösztöndíjakat. El sem tudom mondani, hogy milyen sokat köszönhetek nekik.

– *Kérem, meséljen alkotmánybírói és EU Bírósági bírói múltjának mérföldköveiről, mind emberi (karrier), mind szakmai (meghatározó ügyek) vonatkozásban!*

– 1998-ban választottak meg alkotmánybírónak. Kitűnő kollégákkal ismerkedhettem meg, közöttük *Németh Jánossal*, aki elnökként irányította a testület munkáját, majd (mások mellett) *Harmathy Attila*, *Kukorelli István*, *Kiss László*, később *Bihari Mihály* professzor urakkal dolgozhattam együtt. *Paczolay Péter* volt az első néhány évben a testület főtítkára. Nagyszerű időszak volt. Az ott töltött öt év alatt 121 ügynek voltam előadó bírója.

Megválasztásom idején a Szolnok megyei Néplap egyik újságírója interjút készített velem és a cikkében meg-

jegyezte, hogy az alkotmánybírói poszt a legmagasabb bírói tisztség, amit Magyarországon egy jogász elérhet. Akkor egy kicsit fellengzősnek, újságírói túlzásnak éreztem ezt a megfogalmazást, mert miért is gondolhatott volna arra bárki, hogy ennek a hazai tisztségnek a fontosságát egy külföldön ítélkező jogász-tevékenységgel mérje össze. 2004-ben azonban felül kellett vizsgálnom az álláspontomat (és gondolatban megkövettem az érintett újságírónőt), amikor felkérést kaptam, hogy vállaljam el az Európai Unió (akkori nevén) Elsőfokú Bíróságának első magyar bírása tisztét. Rengeteg izgalmas ügyet tárgyaltam. Volt közöttük olyan bank-feltőkésítési ügy, amelyben az (áttételes) pertárgy-érték meghaladta az 5 milliárd eurót. Egy másik 10 szereplős kartell ügyben több mint 600 milliós bírság jogszerűségét kellett megítélnünk. Ebben a perben összesen több mint 1200 oldalt tett ki a 10 ítélet terjedelme. Két cikluson keresztül tanácsvezető elnöknek választottak a kollégáim. A belső ügyrendünk nem engedett hosszabb időszakot. Az ott töltött 12 év alatt több mint 260 ügynek voltam előadó bírása.

– *Ha visszagondol Professzor úr erre a nagyon szép egyetemi és bírói pályára, akkor meg tudná-e fogalmazni, hogy mire a legbüszkébb?*

– Röviden három dolgot említenék: Elégedettséggel tölt el, hogy egy nagyon szegény Szolnok megyei kis faluból ki-merészkedve igazán érdekes pályát sikerült befutnom. Nem győzők eléggé hálás lenni a sorsnak azért, hogy milyen sok kitűnő kollégával és emberrel dolgozhattam együtt. De a legbüszkébb a tanítványaimra vagyok, akik közül sokan már eddig is elképesztően izgalmas szakmai pályát jártak be, és még előttük az élet.

– *Milyen tervei vannak most Professzor úrnak?*

– Az elmúlt években a luxembourgi egyetem vendégprofesszornak kért fel az ottani master-képzés keretében. Ezt szeretném még folytatni, amíg erőm engedi. Végül nagyon remélem, hogy valamilyen formában a szegedi jogászképzésbe is be tudok kapcsolódni. Talán tudok még adni néhány érdekes szakmai információt a mostani hallgatóknak is.

*Dr. Hajdú József
egyetemi tanár*

Visszatekintés a múltba és jövőkép

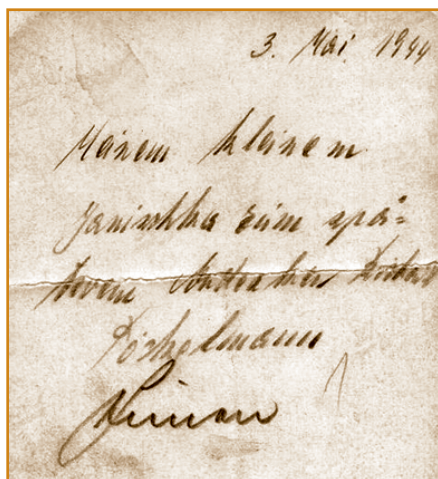
Beszélgetés a 75 éves Herczeg János emeritus professzorral

– *Ünnepi könyve 2012-ben jelent meg karunk kiadásában. Abból kimaradt a „Hogyan is történt? Az életút kezdete” című fejezet. Mi és hogyan is történt 1944–45-ben, amikor kisgyermek volt, majd később iskolás korában, az 50-es években és 1956-ban? Hogyan alakult élete kisgyermekként a II. Világháború irtózasos vérszivarában? – er-*

ről kérdeztük 2018. március 20-án készített interjúnkban a professzor urat.

– Ahogy olvasok egyre többet – fejet hajtva az áldozatok, az üldözöttek, a haláltáborokban, a Duna-parton, a csatamezőkön, hadifogolyként életüket veszítették, Budapest ostromában, a környékbeli harcokban meghaltak, a

világháború világméretű áldozatainak emléke előtt –, arra gondolok, miért e pusztulás, kik sodorták kis népünket a legsötétebb vészbe¹, miért haltak fiatal honfitársaim a Don-kanyarban, itthon, a Dunántúlon, Budapesten és környékén? A németek nem voltak megelégedve Magyarország háborús magatartásával, ezért elhatározták az ország megszállását, ami 1944. március 19-én megtörtént a 'Trójai ló' fedőnevű terv alapján.

A „Trojanisches Pferd” után, 1944. május 3.

1 Idézet Ungváry Krisztián: A II. világháború mítoszai című írásából. Forrás: mek.oszk.hu/08400/08474/08474.pdf

Német katonák „itt maradtak”, a házunkban elszállásolva. Ők készítették rólam a felvételt. A menekülés után a fotó alapján (látszik a zománc sérülése) kapta vissza édesapám kifosztott házunkba a sparherdet. Ennek lényege, hogy 1944. március 18-án Bicskén átvonulónak álcázott 10–15 katonavonat torlódását idézték elő, a csapatokat kivagonírozták, és másnap hajnalban megszállták a fővárost. Súlyos harcok folytak a Budapest elfoglalására törekvő szovjet erőkkel. A németek – az irtózatoss erejű harcokat elszenvedő – Bicskén nem tudtak áttörni. A fentiekhez tartozik Sztálin napiparancsa a Bicske körüli harcokról,² „During the offensive, troops of the front captured by storm the towns of Szekesfejevar and Bicske [...]” (J. STALIN, Marshal of the Soviet Union, Supreme Commander-in-Chief)

1944 decemberében egészen a községünkbe (Bicske) ért tehát a háború. Három hónapig állandó harcok színhelye volt a környék. „Borzongva jár vissza emlékezetünkbe az elmúlt tél. Száguldó tankok. Lebulló bombák, csattogó ágyúk vijjogása, amint rejtekhelyeinket zúzza, tépi s pislákoló lámpáink fényét percnként oltogatja. Még bennünk él a ránk tört halál őrzöngése. Nem jutott egy megcsendesült perc sem, melyben halottainkat eltemethettük volna. Katonák, segítséget könyörgő emberek sebt sem tudtuk bekötözni. Nem tudtunk segíteni. Ott haltak meg a pincéink ajtaja előtt.” (Szebik Károly lelkész visszaemlékezése)³

A mai helyzetre reagálva, ki kell emelnem, én is voltam menekült (ez akkor volt, amikor kitelepítettek bennünket

2 J.V. Stalin: Order of the Day December 24, 1944 Forrás: <https://www.marxists.org/reference/archive/stalin/works/1944/12/24.htm>

3 Bicske története. Forrás: <http://kd.bloglog.hu/2010/01/05/3701-bicskei-kisterseg/>

egy éjszaka Etyekre), ugyanakkor nem dobáltunk senkit kövekkel. Visszatérve az elkezdett gondolatmenethez, *„Bicske lakosságát 7543 főt 1945. január 22-én kitelepítették, elsősorban Etyekre, és csak március 25-én, virágvasárnap térhetek baza. Nagyon nehéz elképzelni, hogy több mint két hónapig minden ellátás; élelem, fűtés, világítás, orvos nélkül hogyan élt meg hét és félezer ember a kemény télben. A község romokban, üresen, sérülten, állatok nélkül, élelem nélkül maradt.”*⁴

*„Egy este el kellett hagynunk a falut. Megyünk, vonszoljuk magunkat az ismeretlenség felé. Hátunkon egyetlen batyu. Kezünkön kicsike gyermekeink. Ez a mindenünk. Másnap, harmadnap, mindennap újra, több, mint két hónapon át koldulni járunk. Csak így jut, de mégis mindennapi kenyér.”*⁵

Etyeken szörnyű körülmények között éltünk. Maig emlékszem a házakra, ahová én is koldulni jártam. És itt esett meg csodáival határos megmenekülésem a biztos halálból. Édesapám mondta el évekkel később, amikor már egyetemista voltam: *„Kint kószáltál a falu szélén, kézigránáttal játszottál, egy éppen arra járó szovjet tiszt tépte ki a kezedből és messze hajtotta a szántásra.”*

Etyekről való visszatérésünk után azt tapasztaltuk, hogy minden odaveszett. Itthon a község a pusztulás képét mutatta. A házak nagy része romokban, üresen, elhagyottan állt. Élelem nem volt, az állatállomány elpusztult, a tavaszi szántást nem lehetett megkezdeni, a határ nagy része el volt aknásítva, életveszélyes volt kimenni a földekre. Kiégett falak, üszkös gerendák, romok, feltépett

föld, törmelékhalmozok mutatták a szörnyű pusztítást, megsemmisült minden. Édesapám barátai tanácsára összes vagyonát faanyagba fektette a háború kezdetekor, az óriási mennyiségű, futball-pályányi fenyőgerendát a szovjet hadsereg elszállította hídépítéshez.

*„Húsvétól csak egy hét választott el, mikor hazaindulhatunk. Még csak egy-két ember lézengett a községben. Szörnyű ez a csönd, ez a mozdulatlanság. Minden lépésben halottak, romcsok, romok.”*⁶

Herczeg János: Rom, 1986, (olaj, farost)

*„Tovább megyek. Nem találok egy ép házat. Kidőlt falak, összeszakadt tetők, elégett házak. Kétkerekű taligával hazaérkező szótlan emberek. Az udvarokon, a kis kertekben is halottak pibennek: polgárok, magyar, orosz, német katonák. Aztán számon vesszük, mi maradt meg abból, ami a miénk volt. Egy-egy elvadult macska búvik elő rejtékhelyéről. Más állat nincs. Élelem alig. Itt-ott porral, kővel, gránátszilánkkal kevert búza. Ami nekem maradt, megosztom öttel. Mások is így tesznek [...] erre jut a háború után született ember: adjunk bálát Istennek, hogy nem akkor éltünk családjainkkal Bicskén.”*⁷

4 Szebek Károly, lelkész összeállítása; Németh Géza, lelkész visszaemlékezései a környéken zajló pusztításról: Forrás: <http://csakvar.lutheran.hu/003-csabdji/csb1>

5 Bicske története. Forrás: <http://kd.bloglog.hu/2010/01/05/3701-bicskei-kisterseg/>

6 Bicske története. Forrás: <http://kd.bloglog.hu/2010/01/05/3701-bicskei-kisterseg/>

7 Bicske története. Forrás: <http://kd.bloglog.hu/2010/01/05/3701-bicskei-kisterseg/>

Bicske a lakóházakban is óriási károkat szenvedett (87%), szinte nem volt olyan lakóház, amelyet tűzérési lövedék vagy bombabecsapódás ne ért volna. Ha a lakosság ebben az időben bent lakik a községben, akkor sokkal több polgári áldozatot is követelt volna a német támadás. Hazatérés után házunk – amelyet édesapám 1941-ben épített – kifosztva, romokban állt. Ennivaló sem volt, édesanyám a vonat tetején utazott Debrecenig, hogy krumplit vehessen. Súlyos beteg lett, ez egész további életemet végigkísérte.

– *Hogyan alakultak az iskolai évek?*

– Szorgalmas tanuló voltam, csupa kiváló jegyekkel. Gyakran jártam édesapámmal a szétrombolt Budapestre, ahol ő a helyreállítást vezette az V. kerületi Építőipari Vállalat építésvezetőjeként. A Dimitrov téren volt az irodaház (a Szabadság-híd pesti hídfőjénél), reggel édesapám irodájában összegyűltek a művezetők, a sarokban volt egy kutyaól, abban egy bábu láncra verve. A reggeli rituálé úgy kezdődött, hogy édesapám vezetői megnyitója után, minden jelenlévőnek sorban le kellett köpnie a bábút, az volt ugyanis „Tito, a láncos kutya.” A vállalat igazgatója végzettségét tekintve borbélysegéd volt, ő adta ki a fenti utasítást, de szerencsére az építészeti dolgokba nem szólt bele. *„Az ember bárhol is lehetett, 1945 és 1956 között egészen biztosan volt olyan pont, amikor bukott, és potenciálisan akár az életét is veszíthette volna. Legfontosabb a korszak fizikai túlélése volt [...]”*⁸

8 Faragó Csaba visszaemlékezése. Forrás: http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=1493 „Az ember bárhol is lehetett, 1945 és 1956 között egészen biztosan volt olyan pont, amikor bukott, és potenciálisan akár az életét is veszíthette volna. Legfontosabb a korszak fizikai túlélése volt. Nem volt szabad tehát nagyon előre törtetni, mert az megbosszulhatta magát. Ez az élet minden területére igaz volt. Egy ellenzéki politikus-

Emlékszem, egyszer egy didergős, hideg, téli napon édesapám magával vitt Felcsútra, egyik testvére temetésére. Gyalog mentünk a fagyott téli domboldalakon, így kiegyenesítettük a kanyargós utat. Nem tudtam, miért halt meg. Édesapám sok évvel később mondta el: a kocsmában beszélgettek, szidták a gyűlölt Rákosi-rendszert. Este szóltak, hogy éjjel biztosan jön az ÁVO. Lement a pincébe, és megivott egy doboz permetlé nikotint.

Aztán jött Nagy Imre 1953-ban, édesapám azonnal önállósította magát, ismét vállalkozó lett, mint a háború előtt, csak kicsiben. Volt egy hűséses cigány munkása, a Nándor, mindig ő vigyázott rám, amikor az összebombázott romok (felcsúti olajtelep) között dolgoztunk, sokat tanultam tőle, jártunk a határba ürgét önteni, ez volt a csemege. Emlékszem, később édesapám már nagyobb munkákat is rám bízott kereset fejében, a segédjeivel falaztunk, vakoltunk, kéményt raktunk, egyszer én festettem ki nyáron az iskolánkat: nehéz munka volt. Édesanyám már jobban volt, nagy földek voltak bérletben, azokban kapáltuk a végláthatatlan sorokat a tűző napon, borzasztóan kilátástalan munka

ból könnyen lett fasiszta, egy kommunistából trockista, egy földművesből kulák, egy fizikai munkából közveszélyes munkakerülő stb. A leghelyesebb a következő volt: szürke, jellemtelen kisemberként nem látszódni, elvegyülni a tömegben. Egy lenni a 9-10 millióból. Tapcsolni muszáj volt, de nem volt szabad túl hangosan tapsolni. Pont annyira, amennyire az átlag teszi. Nem volt szabad 5 cm-rel sem magasabbnak sem alacsonyabbnak lenni az átlagnál. Panaszkodni a rendszerre vagy egyszerűen a körülményekre a legszigorúbban tilos volt. Senkinek sem lehetett saját véleménye, pontosabban fogalmazva a véleménye csak és kizárólag a Párt véleménye lehetett. Párt megmondta a kisember véleményét. Nyilvános gyűléseken, ha Rákosi vagy Sztálin neve elhangzott, akkor tapsolni kellett.”

volt. Ő hozzá volt szokva a nehéz élethez, ikrek voltak, két egyforma kislány, édesanyjuk korán meghalt, belehalt a munkába. A két kislánynak az egész falu csodájára járt, dagasztották a kenyeret, fejték a tehenet, hajtották a fogatot.

Hazajött végre 1953-ban az orosz hadifogságból a Pisti Bá', édesapám testvére: cipőtalpat, nadrágszíjat főztek, azt ették. Vele is sokat dolgoztam, kertészkedett és kosarat font, ezeket vele árultam hajnalonként a piacon. Lovakat is tartott, jártunk szántani, vetni. Egyszer szántás közben az eke ahogy kifordította a fekete, zsíros földet: egy kerek csillogást láttam, egy ezüstpénz volt Mátyás király képmásával!

Az élet szürke és szomorkás volt, hallgattuk a Szabad Európa Rádiót. Kint járva a határban, láttam egy léggömböt, szóródtak belőle a röplapok, valami felhívás volt, hogy eszméljünk, jár nekünk a szabadság. Egyszer délelőtt, az iskolában kicsapódott az ajtó, bezúdult egy zászlós tömeg. „Kitört a forradalom!” – kiáltották. A zászlóvivő a szomszédunk volt, a bicikliszerelő. Mi is fegyvereket gyűjtötünk, géppisztolyokat. Molotov-koktélokot készítettünk másfél literes családi sörös üvegekbe. Később megindult az áradat Nyugat felé, ott mentek el előtünk a főutcán. Aztán kihirdették a statáriumot.⁹

9 A rögtönítélő bíraskodást 1956. november 11-én rendelte el a frissen összetákolts Kádár-kormány 28-as számú törvényerejű rendeletével (Tvr.), amely bizonyos cselekedeteket (lőfegyver, lőszer birtoklása, be nem jelentése, gyilkosság, rablás, illetve erre irányuló szervezkedés stb.) kizárólag halálbüntetéssel sújtott. Vagyis a forradalomban (háborúban tehát) való fegyveres részvétel, ellenállás halálos ítéletet vonzott, és ez a bosszújellegű rendelkezés 1961. április 16-áig volt érvényben. Az 1956. évi 28. számú törvényerejű rendelet [valamint a 6/1956. (XII. 11.) Korm. rendelet a rögtönbíráskodás részletes szabályainak megállapításáról] 1956. november 11. napjának 18 órájától kezdődő hatállyal elrendelte a rögtön-

Meg kellett szabadulnunk a géppisztolyoktól. Hideg, ködös őszi napon próbáltuk összetörni, ugráltunk rajtuk, nem volt hatásos. Délig le kellett adni a fegyvereket, beraktuk mindet a kabátjaink alá és elindultuk a rendőrség felé. Ott állt három pufajkás, volt köztük egy alacsony, nem bántottak. Majd 40 évvel később TV-t néztem, valaki kiásta levéltári dokumentumokból, hogy korábbi karhatalmista miniszterelnökünk Bicske és Mór térségében volt megbízva a fegyveres egyének begyűjtésével, hát tátva maradt a szám. Az utolsó emlék, szól a rádió egyre halkabban, már alig érthető: „*Save Our Souls*”, akkor még nem tudtam angolul, nem értettem, csak éreztem, mit jelent. Komor, szomorú, kilátástalan idők járták, később olvastam Márai Sándor versét.¹⁰

bíraskodást. Rögtönítélő bíróság elé utalta a gyilkosság, szándékos emberölés, gyújtogatás, rablás (fosztogatás), közérdekű üzemek vagy a közönség életszükségletének ellátására szolgáló üzemek szándékos megrongálásával elkövetett bűntett, valamint a lőfegyver, lőszer, robbanószer, illetőleg robbanóanyag engedély nélküli tartása által elkövetett bűntett miatti eljárást, ideértve a felsorolt bűntettek elkövetésére irányuló szövetséget és szervezkedést is. Ezen túlmenően a tvr. új büntetési tényállást is megállapított: bűntetté nyilvánította a hatóságnak való bejelentés elmulasztását arról, hogy más lőfegyvert, lőszert tart engedély nélkül a birtokában. A rögtönbíráskodási eljárás a katonai bíróság hatáskörébe tartozott. A rögtönbíráskodás hatálya alá tartozó bűntettek büntetése halál volt (1956. évi 32. számú tvr.). A rögtönítélő bíraskodást végül az 1957. évi 63. törvényerejű rendelet szüntette meg Magyarországon 1957. november 3. napjával. Forrás: <http://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/stattvrs.htm> és <http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/historia/95-0910/ch09.html>

10 Márai Sándor: Mennyből az Angyal, Forrás: http://www.szepi.hu/irodalom/vers/kedvenc/kv_007.html

Márai Sándor
MENNYBŐL AZ ANGYAL
– MENJ SIETVE

*Az üszkös, fagyos Budapestre.
Oda, ahol az orosz tankok
Között hallgatnak a harangok.
Ahol nem csillog a karácsony.
Nincsen aranydió a fákon,
Nincs más, csak fagy, didergés, éhség.
Mondd el nekik, úgy, hogy megértsék.
Szólj hangosan az éjszakából:
Angyal, vigyél hírt a csodáról.*

*Csattogtasd szaporán a szárnyad,
Repülj, subogj, mert nagyon várnak.
Ne beszélj nekik a világról,
Ahol most gyertyafény világol,
Meleg házakban terül asztal,
A pap ékes szóval vigasztal,
Selyempapír zizeg, ajándék,
Bölcs szó fontolgat, okos szándék.
Csillagszóró villog a fákról:
Angyal, te beszélj a csodáról.*

*Mondd el, mert ez világ csodája:
Egy szegény nép karácsonyfája
A Csendes Éjben égni kezdett –
És sokan vetnek most keresztet.
Földrészek népe nézi, nézi,
Egyik érti, másik nem érti.
Fejük csóválják, sok ez, soknak.
Imádkoznak vagy iszonyodnak,
Mert más lóg a fán, nem cukorkák:
Népek Krisztusa, Magyarország.*

*És elmegy sok ember előtte:
A Katona, ki szíven döfte,
A Farizeus, ki eladta,
Aki háromszor megtagadta.
Vele mártott kezet a tálba,
Harminc ezüstpénzért kínálta
S amíg gyalázta, verte, szidta:
Testét ette és vérért itta –
Most áll és bámul a sok ember,
De szólni Hozzá senki nem mer.*

*Mert Ő sem szól már, nem is vádol,
Néz, mint Krisztus a keresztfáról.
Különös ez a karácsonyfá,
Ördög hozta, vagy Angyal hozta –
Kik köntöserre kockát vetnek,
Nem tudják, mit is cselekszenek,*

*Csak orrontják, nyíznak, gyanítják
Ennek az éjszakának a titkát,
Mert ez nagyon furcsa karácsony:
A magyar nép lóg most a fákon.*

*És a világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról.
Az államférfi parentálja,
Megáldja a szentséges pápa.
És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez miregre kellett.
Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?
Mért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: „Elég volt.”*

*Nem érti ezt az a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott. Aztán csend lett.
De most sokan kérdik: mi történt?
Ki tett itt csontból, húsból törvényt?
És kérdik, egyre többen kérdik,
Hebegve, mert végképp nem értik –
Ők, akik örökségbe kapták –:
Ilyen nagy dolog a Szabadság?*

*Angyal, vidd meg a hírt az égből,
Mindig új élet lesz a vérből.
Találkoztak ők már néhányszor
– A költő, a számar, s a pásztor –
Az alomban, a jászol mellett,
Ha az Élet eleven ellett,
A Csodát most is ők vigyázzák,
Leheletükkel állnak strázsát,
Mert Csillag ég, hasad a hajnal,
Mondd meg nekik, – mennyből az angyal
New York, 1956.*

Akkoriban nem olvashattuk ezt. Visz-
szatérve iskolás éveimre: az egyetemre
első körben nem vettek fel. Szüleim
álma volt, hogy orvos lesz a fiuk. A
felvételin „X”-es származásának mi-
nősültem, ez is hozzájárulhatott, hogy
nem vettek fel. Emlékszem, szüleim
kínkeservesen próbálták igazolni, hogy
családunk nem volt ellensége a Kádár-
féle munkás-paraszt rendszernek, nem
volt eredményes, visszaköszöntek az
50-es évek. Elmentem munkát keres-

ni, róttam Budapest utcáit, a gyárakat, üzemeket. Egy kórházban majdnem be is álltam beteghordónak, de este kikap-
tam édesapámtól, aki szigorúan rám
parancsolt, hogy nehéz fizikai mun-
kát keressek, mert különben nem lesz
esélyem. Végül többszöri próbálkozás
után az Autóvillamossági Gyár kovács-
műhelyében álltam munkába, hatalmas
kemencék és óriás prégépek mellett. A
vasanyagot kellett odahordanunk, hát
ezt tényleg nehéz volt, néha már úgy
éreztem, hogy nem marad ép bőr a te-
nyerem, az éles vaslapok a vastag bőr-
kesztyűt is átvágták.

Viszont jó helyen laktam, a Rózsa-
dombon, Bimbó út 12., abban a ház-
ban, ahol az akkori oktatási miniszter
is lakott (édesapám szerzett ott egy kis
sufnit a pincében, rendbe hozta, kifes-
tette, ismerte a házat és a személyzetet
régebről, a lakásért cserébe fűtöttem
a kazánt). A ház előtt fegyveres őr állt,
minden reggel, munkába menet rácso-
dálkoztam a dobtáras géppisztolyára, és
csak magamban gondoltam, „Na lám,
nemrég még nekem is volt ilyen!” Aztán
édesapám kezébe vette további sorso-
mat, azt mondta: „Ne jelentkezz ismét
Budapestre, próbáljuk meg Szegeden.”
Fizetetlen szabadságot vettem ki, Sze-
gedre jöttem, itt beiratkoztam a felvételi
előkészítőre. Éjt nappallá téve tanultam,
ismételtem az anyagot. A Béke-téri tan-
terembe bekéredzkedtem, hetekig, min-
den nap ott, az üres teremben mondtam
fel a tanult anyagot. Nagyon megszeret-
tem Szegedet, a legszebb város, engem is
befogadott. Ezt követően az eredmény
megjött, felvettek az Egyetemre!

– *Professzor Úr, hogyan foglalná össze
múltbéli tapasztalatait?*

– Ma is az a kérdés foglalkoztat, mi-
ért érte népünket a jelenkori három-
szori sorscsapás, 1919, 1941–45 és az

1956-os megtorlás? Kiindulópontom
az, hogy kétszer vesztes világháborúba
rántottak bennünket. A politikai veze-
tő réteg 1919-ben olyanok kezébe adta
az országot, akik elszigeteltek, megutál-
tattak bennünket, fegyveres konfliktust
kezdtek szomszédainkkal, ami totális
anarchiába torkollott, így jött Trianon.
A politikai elit 1944–45-ben szörnyű
következményekkel átengedte a hatal-
mat a nyilasoknak, iszonyatos tragédi-
ába taszították az országot, amelyet a
Szovjetunió azután hatalmába kerített.¹¹

Ezután jött az 1956-os megtorlás,
1956. november 4. Machiavelliánus el-
vekkal (ellenfelekkel gyors és kímélet-
len leszámolás, majd konszolidáció, a
hatalomgyakorlás finomítása, enyhíté-
se). 'Butcher of Budapest' – a külföld
Kádárt így aposztrofálta. Mégis sokan
nosztalgiával emlékeznek a Kádár-kor-
szakra, mert a hatvanas-hetvenes évek-
ben példátlanul hosszú ideig viszony-
lagos anyagi biztonságot teremtett. Ez
korábban Bethlen Istvánnak 10 évig si-
került (1921–31).¹² És éppen ez az, ami
a rendszerváltás első másfél évtizedében
nem sikerült a politikai elitnek. Mosta-
nában olvastam *Korbuly Dezső*¹³ és *Bibó
István*¹⁴ írását, „Zsákutcába vezetett tör-
ténelem, máig hat a magyar vezető réteg

11 Velünk élő Kádár: a politika az árulások mű-
vészete Forrás: [http://archiv.xxszadintezet.
hu/rolunk_irtak/velunk_elo_kadar_a_politi-
ka_az_arulasok_muveszete.html](http://archiv.xxszadintezet.hu/rolunk_irtak/velunk_elo_kadar_a_politi-
ka_az_arulasok_muveszete.html)

12 Velünk élő Kádár: a politika az árulások mű-
vészete Forrás: [http://archiv.xxszadintezet.
hu/rolunk_irtak/velunk_elo_kadar_a_politi-
ka_az_arulasok_muveszete.html](http://archiv.xxszadintezet.hu/rolunk_irtak/velunk_elo_kadar_a_politi-
ka_az_arulasok_muveszete.html)

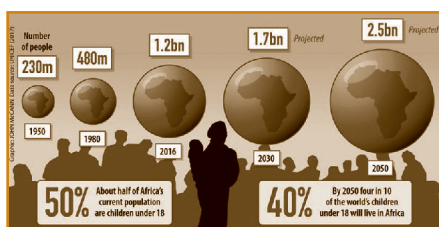
13 Korbuly Dezső: Zsákutcába vezetett tör-
ténelem. A magyar vezető réteg máig ható
torzulása. Forrás: [http://www.hetek.hu/
hit_es_ertekek/201008/maig_hat_a_magyar_
vezetoi_reteg_torzulasa](http://www.hetek.hu/hit_es_ertekek/201008/maig_hat_a_magyar_vezetoi_reteg_torzulasa)

14 Bibó István: Eltorzult magyar alkat. Forrás:
[http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/350.
html](http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/350.html)

torzulása.” Ez tanulságos számomra, mert ismét történelmi sorsforduló közeleg. Ha most is elrontjuk, nincs többé esélyünk.

– *Mire gondol Professzor Úr?*

– A felettünk ketyegő időzített bomba, a túlszorodásra, ez szakterületem. A világ népességének egynegyede, 2,5 milliárd ember a szomszédságunkban, Afrikában lesz 2050-ben. Nyolcvan év múlva, 2100 körül túllépheti az 5 milliárdot, törpeként maga mögött hagyva Kínát és Indiát.

Forrás: <https://mg.co.za/article/2017-10-26-00-a-quarter-of-the-world-will-be-african-by-2050>

Emiatt évszázadunkban a migráció lett életünk fő kérdése. A migrációs világ-krízis fő felelősei a volt kolonialista, gyarmattartó országok, amelyek magukra hagyták kifosztott gyarmataikat, az ott élőket, és most a drámai erővel jelentkező terheket olyan országokra akarják 'szolidaritásra' (milyen szolidaritás, ami kötelező?) hivatkozva 'szétosztani', akik soha nem vettek részt gyarmatok kizsákmányolásában. Vagy egyszerűen 'kilépnek' (Brexit) a problémakörből.

A fő probléma az, hogy a gazdag, erős országok nem igazán mutatnak hajlandóságot Afrika megsegítésére, hogy kilábaljon az imperialista, gyarmati években rájuk kényszerített szegénységből, és a példátlan kizsákmányolásból. A kolonialista uralom ráadásul vissza-

vetette Afrika fejlődését.¹⁵ Afrikaiakat erőszakkal Londonba hurcoltak 1570-től kezdődően, és a Londoni Tőzsdén eladták őket.¹⁶ London nagyrészt a rabszolga-kereskedelemnek 'köszönheti', hogy ma a világ egyik jelentős pénzügyi központja.¹⁷ A hajdani rabszolgák leszármazottai felbéreltek egy New York-i ügyvédet, hogy követeljen milliárdos kártérítést a Lloyds of Londontól a hajdani *genocidium*-ra hivatkozva.¹⁸

Ugyanakkor a szemünk előtt zajlik (sajnos idehaza is) az egyre többet birtokolni akarás, a kapzsiság kultúrájának kialakulása. Adam Smith már 1759 körül kifejtette, hogy „velünk születik a mindig többre vágás.” A kapzsiság egykor bűn volt, ma a gazdaság motorja.¹⁹ *Nouriel Roubini*, a híres közgazdász – aki előre megjósolta a 2008-as gazdasági világválságot – nemrégiben kijelentette: „Azt hittük, hogy a piaci automatizmusok képesek lesznek a mértéktelen kizsákmányolást megakadályozni, de tévedtünk.” Érdemes elolvasni az alábbi tanulmányt.²⁰

15 Colonialism. Forrás: <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/211-development/44527.html>

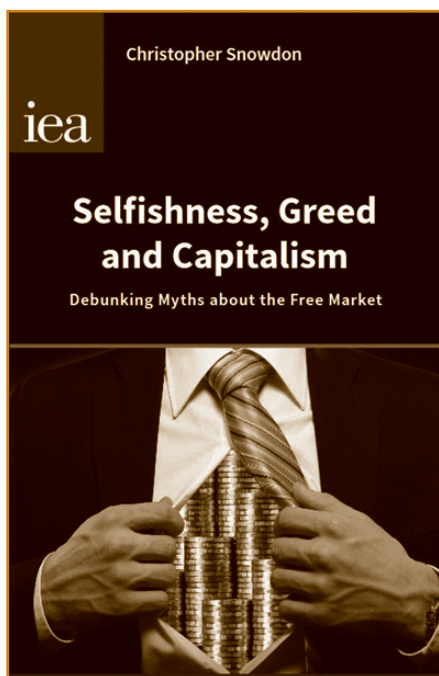
16 How the City profited from Slavery. Forrás: <http://thenewblackmagazine.com/view.aspx?index=730>

17 How the City profited from Slavery. Forrás: <http://thenewblackmagazine.com/view.aspx?index=730>

18 Slave descendants sue Lloyds for billions. Forrás: <https://www.theguardian.com/money/2004/mar/28/insurance.usnews>

19 Franz Segbers (Társadalmi Etika professzora a marburgi egyetemen) – A kapzsiság megfékezése. Forrás: <http://www.gerlo.hu/kommunizmus-vita/segbers.html>

20 Selfishness Greed and Capitalism. Debunking Myths of the Free Market. Forrás: <https://iea.org.uk/wp-content/uploads/2016/07/Selfishness,%20Greed%20and%20Capitalism.pdf>

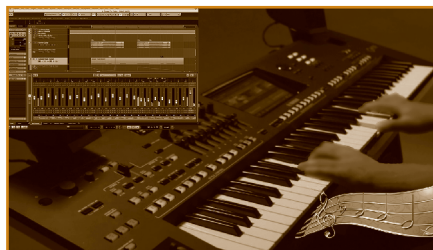
Forrás: www.iea.org

Idézem Csíkszentmihályi Mihály gondolatait arról, hogy a fogyasztói társadalom, a fogyasztás nem vezet boldogsághoz. Csíkszentmihályi híres FLOW-elméletének²¹ egyik központi gondolata, hogy az emberek magas fokú örömet, intenzív boldogságélményt általában nem olyankor élnek át, amikor passzívan (fogyasztóként) viselkednek, hanem olyankor, amikor figyelmüket, pszichikai energiáikat egy kihívást jelentő feladat megoldására koncentrálják. Egy tevékenység nem attól válik örömtelivé, hogy a tevékenység során mit kapunk, sokkal inkább attól, hogy mi magunk milyen energiákat, figyelmet, elköteleződést adunk bele. A mai világban a mohó társadalmi elit mások rovására, sáskák módjára haj-

szolja a kizsákmányolást és a mértéktelen fogyasztást, helyette értékteremtésre kellene váltania.

– *Professzor úr, mostanában szakterületei mellett milyen kreatív tevékenységgel büszkélkedhet?*

– Létrehoztam egy korszerű zenei munkaállomást, megvásároltam a nagy zenei stúdiókban is használatos programokat, és számítógéppel asszisztált zene-szerkesztéssel foglalkozom.

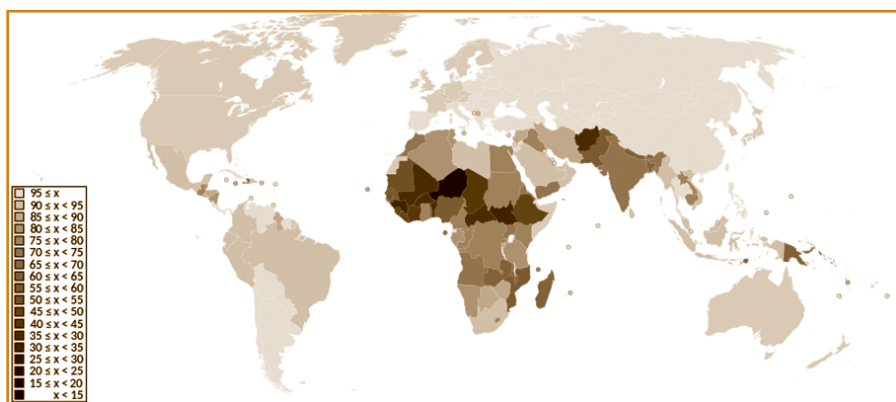

– *Térjünk vissza napjaink mindenkit érintő, égető, fő problémájára, szomszédunkra, Afrikára.*

– Afrika a Föld második legnagyobb kontinense. Mi az oka a fenyegető Afrikai népességrobbanásnak? A valamelyest csökkenő csecsemő és gyermekhalandósági rátát ijesztően magas szaporodás kíséri,²² 5,5 gyermek/nő. A HIV/AIDS járvány sem csökkentette a népességet. Ha a trend nem lassul, katasztrofális következményekkel, éhínséggel, háborúkkal kell számolni. A hatvanas években Tunéziában még 5,5-nél is magasabb volt a szaporodási arányszám, de a sikeres családtervezési és oktatási programnak köszönhetően mára 2,1-re esett vissza. Hasonlóan eredményes családtervezési programokat láthattunk Latin-Amerikában és Ázsiában is. Tehát lenne megoldás! Sajnos az írástudatlansági ráta, az oktatás hiánya ijesztő mérvű.

21 Csíkszentmihályi Mihály – FLOW. Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%ADKszentmih%C3%A1lyi_Mih%C3%A1ly

22 Overpopulation in Africa. Forrás: <http://interesting-africa-facts.com/Africa-People/Overpopulation-in-Africa.html>

Forrás: World map of countries shaded according to the literacy rate for all people aged 15 and over.
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_literacy_rate

Tagja voltam 1972-től kezdődően hosszú évekig a WHO Speciális Kutatócsoportjának, jelentős eredményeket értünk el az emberi szaporodás területén, számos módszerünk ma az orvosi gyakorlat részévé vált világszerte. Egyik projektünknek része volt a természetes családtervezés vizsgálata, hiszen a földkerekség nagy részén a párok jelentős arányban ezt használják, és ez az egyetlen módszer, amit a katolikus egyház is hajlandó elfogadni. Tanulmányoztuk például Peruban, a civilizációtól elzárt, magas hegyi falvakban, írástudatlan közösségekben a szokásokat. Meglepő volt számunkra a gyakorlat: az asszony közölte férjével a havivérzése első napját, és ettől kezdve a férj feladata volt, hogy kiszámolja a ciklus közepén a fogamzóképes napokat. Afrikában is lenne remény ezzel a módszerrel a szaporodás fékezésére.

A katolikus egyház a múltban gondolt arra, hogy eltörli a fogamzásgátlás tilalmát. VI. Pál pápa 1964-ben felállított egy bizottságot ennek megbeszélésére. A résztvevők többsége, 60, (64 teológusból) és 15-ből 9 kardinális javasolta a tiltás eltörlését. Ezután VI. Pál kiadott egy enciklikát és megerősítette a tiltás további fenntartását. A katolikus egyház most sem változtat a fogamzás-

Keresztények aránya a Szub-Szaharai Afrikában
 Forrás: by reddit user Kurupt4Ever

gátlásra vonatkozó tiltásán. A Fülöp-Szigetek elnöke 2013-ban törvényt fogadtatott el a szexuális nevelésről, és a fogamzásgátlók ingyenes hozzáféréséről a szegény rétegek számára. Ezt az egyházi hierarchia azonnal megtámadta, és a visszavonást Ferenc pápa is támogatja.²³ Afrika nem tud száz éveket vár-

²³ Philippines, Reproductive Health Bill.
 Forrás: <https://www.catholicnewsagency.com/news/paul-vi-was-right-to-warn-against-contraception-pope-francis-says-71589>

ni, hogy a befolyásos katolikus egyház változtasson a fogamzásgátlással kapcsolatos álláspontján. Sajnos, néhány kétségbeesett, alulfinanszírozott fogamzásgátlási programon kívül nem látunk előretörést Afrikában. A házasságban elő nők csupán 29%-a használ fogamzásgátlást, szemben a globális 69%-al.²⁴ Képzetlen, fiatal nők nem tudják áttörni a paternalista társadalmi korlátokat és a vallási tilalmat, a szaporodási ráta tovább nő, együtt a munkanélküliséggel, szegénységgel. Naponta 20 000, 18 évesnél fiatalabb lány szül, 90%-ban házasságon kívül.

Európának – ha igazán meg akarja oldani a migrációs krízist – előbb szembe kellene néznie kolonialista múltjával, hiszen a mai Európa ebből gazdagodott meg.²⁵ Az Európai Unió (EU) számára nem járható út, hogy a 'becsalogatott' új, szegényebb tagországok vállára rakjon terheket, gyakorlatilag az EU-s jólétből részesedés fejében. Az EU jövője azon képességétől függ, hogy meg tudja-e újítani intézményeit, tud-e munkahelyeket és növekedést létrehozni, vissza tudja-e állítani az elitek iránti elvesztett bizalmat, és képes lesz-e megérteni, hogy az európai polgárokat egyetlen kérdés nyugtalanítja, mégpedig az, hogy a tömeges, illegális, ellenőrizetlen migráció radikálisan megváltoztatja az európai nemzeti kultúrát.²⁶

24 How to defuse sub-Saharan Africa's population bomb. Forrás: <https://www.newscientist.com/article/dn21745-how-to-defuse-sub-saharan-africas-population-bomb/>

25 Europe won't resolve the 'migrant crisis' until it faces its own past. Forrás: <http://theconversation.com/europe-wont-resolve-the-migrant-crisis-until-it-faces-its-own-past-46555>

26 The Near Future: Tensions are Rising. Forrás: <https://www.dni.gov/index.php/global-trends/near-future> és <https://www.dni.gov/index.php/digital-extras/printable-formats>

– Ez megdöbbentő kép. Professzor úr mit javasol?

– A legszigorúbb eszközökkel meg kell állítani az Európába özőnlő illegális migrációt. A hetvenes években a Washingtoni Egyetemen dolgoztam, és klinikai munkám melletti kutatásaimat vezető professzorom egyszer elmondta, hogy 1956-ban amerikai kormányservek Bécsbe delegálták; feladatául szabták, hogy interjút készítsen a menekülő magyarokkal, így dőlt el, ki mehet Amerikába. A nyolcvanas években sikerült együttműködést kialakítanom a Nottingham-i egészségügyi vezetéssel. Elmondták, hogy inkább velünk szeretnének megállapodást kötni (ez évekig jól működött, kint dolgozó kollegáim itt-hon mind vezető beosztásba kerültek), mert a volt birodalomból jövők később magukkal hozzák egész rokonságukat, és ezt a kis szigetször nem bírja el. Tehát a jogi és védelmi eszközökkel meg kell állítani az európai kultúrát tönkretévő, a szociális, egészségügyi rendszereket kiszippolyozó illegális migrációt. Ha visszatekintünk a történelemben, látható, hogy védelmi harcainkkal ez korábban többször sikerült.

A védekezéssel egy időben érvényre kell juttatni Afrikában a családtervezési programokat, az oktatást, a szexuális nevelést, a nők jogait, a családok erősítését (ittthon is), ezeket segíteni, támogatni kell kormány szinten. A vallási vezetők meggyőzésével, segítségükkel Afrikában harcolni kell az integrált szexuális-reproduktív-egészség-programok elindításáért, a fogamzásgátlás állami támogatásáért és azonnal fel kell állítani egy hatalmas nemzetközi pénzügyi alapot (EU, és az öböl menti gazdag arab országok hozzájárulásával, vegyennek részt ebben más gazdag országok is, mert Afrika néhány évtized múlva a

globalizációnak 'köszönhető' mobilitás révén az egész világot eláraszthatja fenn tarthatatlan népességével), a pénzügyi alap több millió oktatót, tanárt, tanácsadót, egészségügyi szakembert, szociális

munkást küldjön Afrikába a programok beindítására és működtetésére.

Dr. Gácsi Anett Erzsébet és

Dr. Gál Andor

adjunktusok

Amikor a tanítvány adja át a diplomát

Beszélgetés

Tóthné Fábián Eszter professzor asszonnyal

– *Hogyan került Professzor asszony a szegedi jogi karra (hallgatóként)?*

– Véletlenül és meglehetősen kalandos úton. Ugyanis én az ELTE Természettudományi Karára jelentkeztem, geofizika szakra. Voltam felvételizni. Ennek eredményeként azt közölték, hogy hely hiányában nem tudnak felvenni, azonban, mivel második lehetőségnek a Szegedi Tudományegyetem TTK vegyész szakát jelöltem meg, átküldték az anyagomat. Fogok kapni új értesítést,

pótfelvételi idején. Nem örültem, mert a fizikát jobban szerettem, mint a kémiát. Mentem újra felvételizni, most kémiából. Kérdeztetek, példát kellett megoldani a táblánál. Majd közölték, azon nyomban, hogy felvesznek, de már nem tudnak nekem adni sem kollégiumot, sem ösztöndíjat. Lényegében már a korábbi rendes felvételizők között megtörtént az elosztás. Nagyon elkeseredtem és mondtam, hogy ez azt jelenti, nem tudok tovább tanulni. Édesanyám

Tóthné Fábián Eszter

háztartásbeli, mostohaapám tanító, és velem együtt négy gyermekről gondoskodnak. Hatan vagyunk egy tanítói fizetésre. (Édesapám 1944-ben honvédként a háború áldozata lett.) Ezek után megszólalt a bizottság egyik tagja: „Mi jut eszébe, ha azt hallja, hogy valaki jogász?” Mondtam kissé szipogva, hogy egy kopasz öregember egy poros irodában. Furcsán néztek rám, kicsit mosolyogva, majd közölték, hogy azért kérdezik, mert a jogászoknál még volna hely, felvételre is, kollégium is. Ösztöndíj talán már ott sem lesz az első félévben, de meg kellene próbálni, ha ennyire nehéz a helyzetem és komolyan tovább akarok tanulni. Felajánlották, hogy a kérdést feltevő tanár úr átkísér, ha nem ismerem a várost. Szomorúan megköszöntem, és mondtam, megpróbálom. Átmentünk. Megmutatott a tanár úr néhány tanszéket. Nem volt ott senki, hiszen a többség nyári szabadságát töltötte már. Nem csalódtam. Az épület is igen 'lehasznált' volt. A tanszékek pedig igazolták a poros irodai elképzelésemet, zsúfolt, régi könyvespolcaikkal. Ne felejtjük el a háború után, általánosan nehéz anyagi helyzetet. 1953-ban járunk. Messze még a felújítás, emeletráépítés. Amíg megnéztük ezt az egy-két irodát, összehívtak egy bizottságot, az én felvételiztetésem céljából. Arra határozottan emlékszem, hogy az elnöke *Schultheisz Emil* professzor volt, a Büntetőjogi Tanszék vezetője. Próbáltak engem kérdezgetni történelemből, én pedig elmondtam, hogy bár szerettem a történelmet, főleg a történelmi regényeket, de én eddigi felvételi vizsgáim során előbb fizikából, egy félórával ezelőtt pedig még kémiából feleltem. Ezekből a tárgyakból készültem. Kérdezgettek még néhány dolgot, aztán kiküldtek. Várjak a folyosón! Majd behívtak és

közölték, hogy felvesznek, az irataimat át fogják kérni a TTK-ról. Kollégiumi elhelyezést tudnak adni, ösztöndíjat az első félévben már nem, de a másodiktól biztosan, ha jól tanulok. Elfogadtam. Gondoltam, legalább módom lesz továbbtanulni. Nem emlékszem rá, hogy megköszöntem-e...

Mi volt ennek a különös bánásmódnak a hátterében? A jogász szakmának ebben az időben egyáltalán nem volt jó hírneve. Szinte senki nem akart jogi karra jelentkezni. A kari vezetés szétküldte az oktatóit a pótfelvételikre, még a Természettudományi Karra is, hogy akit lehet, próbáljanak áthozni. Aki a TTK felvételi bizottságában ült és engem átkísért, nem volt más, mint *Tokaji Géza* tanársegéd úr a Büntetőjogi Tanszékről. Végül is 72 elsős gyűlt össze, de csak 13 akart eredetileg jogász lenni. Édesanyám hetekig szomorkodott, mostohaapám dühös volt: „Ilyen nincs – mondta –, hogy valaki jelesen érettségizik, és nem tud oda bejutni, ahová szeretne!” Bizony, volt ilyen, még a későbbi évfolyamoknál is, az én esetenél még direkter átírányítás is. Nekem tulajdonképpen csak 'felajánlották' a lehetőséget, bár akkor hirtelen nem volt más választásom. Azzal vigasztaltam édesanyámékat, és bevallom magamat is, hogy legalább belül vagyok az egyetem kapuján, innen könnyebb lesz átmenni másik szakra. Hogy miért nem értem bele a keretbe a geofizikusoknál, annak a következő okait sejtem:

1. Tudomásom szerint erre a szakra összesen 18 hallgatót vettek fel. Ebben az időben elsődlegességet élveztek az ún. szakérettségis tanulók.

2. A békési Állami Szegedi Kis István Gimnázium humán tagozatára jártam és ott érettségiztem. Megjegyzem, ez a gimnázium, az államosítások előtt, a re-

formátus egyház gimnáziuma volt. Itt jártam ki az általános iskola V., VI. és VII. osztályát. Az eredetileg nyolcosztályos gimnáziumnak az első négy osztálya 1945. év szeptemberére átalakult a kötelezővé tett, nyolcosztályos általános iskola felső tagozatává, és lett belőle a gimnázium általános iskolája. 1948-ban (vagyis a 'fordulat évében') véglegesen megszűnt ez a variáció is. A gimnázium neve megmaradt, általános iskolája megszűnt. A még meglévő felső tagozattal négyosztályos lett. Így a 8. osztályt, a körzetesítés miatt, már mindannyian a lakhelyünkhöz legközelebb eső általános iskolában végeztük el. A többség azonban visszaigyekezett eredeti gimnáziumába. Így én is. Elnézést kérek e kis oktatási reformos kitérőért. Kihagyhatatlan volt. Az nagyon valószínű, hogy a humán érettségim nem volt tökéletes ajánlólevél a geofizika szakhoz, különösen a szűk létszámkorlát miatt.

3. Ebben az időben elég szigorú volt az említett körzetesítés, településen belül éppen úgy, mint országon belül, és én délföldi voltam, iskolámat tekintve is, lakhelyemet tekintve is. Tehát szegedi felsőoktatási intézményben lett volna a helyem. Amúgy pedig magam is azt jelöltem meg másodikként.

Így lettem én joghallgató. Évvége felé írt ugyan a család még egy szigorú hangú levelet *Buza László* dékán úrnak, hogy engedjenek engem át a TTK-ra. Hívatott a Tanulmányi Osztály vezetője, *Falábú Dezső* úr, és megkérdezte, hogy mi az én gondom? Nem értettem, mert nem tudtam a levélről. Felvilágosított. Elmondtam neki az előzményeket, és hogy valóban nem ide készültem, a családom pedig különösen nehezményezi a történeteket.

Közben be kell vallani, kezdett nekem tetszeni, amit tanultunk. Mindenekelőtt az államjog/alkotmányjog, a jogelmé-

Bónis György tanársegédje: Nagyné Szegvári Katalin

let/jogfilozófia (akkor ezek a tárgyak az első éven voltak), egyetemes jogtörténet, jól szórakoztunk a logika órán (akkor ilyen is volt), a latinnal nem volt gondom, hiszen összesen 8 évig tanultam előzőleg. (Akkor is volt latin óránk, a korábbi gimnáziumi tanárunkkal), amikor egy évig nem gimnazisták voltunk. Nem tudom hogyan oldották meg, de így volt. A gimnáziumban pedig, a kötelező orosz nyelv mellett tantervszerűen, rendszeren, latin óránk is volt.)

Az első félévem jól sikerült, hiszen a magyar jogtörténet jó (4) jegyemen kívül a többi jeles (5) volt. Szerénytelenül megjegyzem, több 'jó' nem volt később sem az indexemben, csak egy önként választott németnyelv jegy. (A papír alapú ügyintézés korában, ide jegyezték be az államvizsga/zárvizsga jegyeket is 'végbizonyítvány' címen.)

Tehát közöltem, hogy ha már így történt, én inkább maradnék. Átvillant az agyamon persze az is, hogy ha átmennék máshová, újra elsős lennék. Egy 19 éves ember szemében egy egész év, az igen hosszúnak tűnik. Maradtam. Lassan a család is belenyugodott, bár el sem tudták képzelni, hogy egy ifjú hölgy mit keres ezen a pályán...

– *Mennyiben volt más akkoriban az egyetemi élet, a mostanéhoz képest?*

– Nagyon más volt. Tananyagban, létszámban, elhelyezésben, tanulócsoportokat illetően, oktató-hallgató viszonyt illetően. Nem ismertük a digitalizált ügyintézt, személyesen intéztük dolgainkat. Szerintem emberközpontúbb, és ezzel együtt emberségesebb is volt. Nem volt 'bolognai rendszer', hírből sem ismertünk ilyesmit. Ez azt is jelentette, hogy egyáltalán nem lehetett válogatni a tantárgyak között, vagy abban, hogy melyik tárgyból mikor vizsgázik valaki. Viszont a

szakma dolgozta ki, hogy mi a célszerű sorrend. A tantervnek megfelelően kellett teljesíteni a vizsgákat. Említhetem magát a vizsgáztatást is, sőt a sikertelen vizsgák következményeit is. Évközben zárthelyi dolgozatokat ugyan írtunk, de a vizsgáztatás mindig szóbeli volt. Akkor még a vizsganapjainkat sem mi osztottuk be, hanem a tanulmányi ügyintézők, akik azonban ügyeltek arra, hogy legyen elég napunk a felkészülésre. Az adott napon kellett vizsgázni, vagy orvosi igazolást kellett vinni. Ez egy kicsit szigorúnak tűnik, de legalább mindenki igyekezett beosztani a rendelkezésére álló időt. Itt jegyezném meg, hogy akinek nem sikerült az utóvizsgálója, rendszerint megismételte az egész évet. Ha jól emlékszem, csak egy rendes uv. volt. A második már rendkívüli, engedélyhez kötött, ha egyáltalán adott a dékán úr ilyen lehetőséget. Sajnos nem találtam meg az akkori kari vizsgaszabályzatot, pedig érdekes lenne. Évismétlésnél minden tárgyból újra kellett órára járni, vizsgázni. Esetleg a korábbi 'jelest' és 'jót' el lehetett fogadtatni. Volt olyan évfolyamtársam, akinek csak az egyik jogtörténet vizsgálója nem sikerült, mégis egy évvel utánunk végzett. Az ő esetét érdekességgént jegyeztük meg, mert azzal mentegőzött, hogy román az anyanyelve, ezért nehezen fejezi ki magát. *Bónis György* professzor erre megszólalt: „Rendben, akkor mondja románul.” A professzor úr ugyanis a kolozsvári egyetem tanára volt a az 1940-es években, több nyelven beszélt, többek között románul is. Sajnos, a hallgatónak így sem ment a válasz...

A tananyaggal kapcsolatban úgy vélem, hogy az egy sűrítmény volt, hiszen négy tanévbe kellett beleférnie. Megjegyzem, a társadalmi viszonyok

szabályozása is egyszerűbb volt, dacára a leírhatatlan politikai, társadalmi átalakításoknak. Államosítások szinte korlátlan volta, a mezőgazdaság igen keserves átszervezése, tulajdonkorlátozások, stb. Előbbire példa: édesanyám alig tudta megmenteni édesapám egyszemélyes szabóműhelyéhez tartozó, egyetlen varrógépét. Igazolnia kellett, hogy csak a család ruháit javítja vele. „Mert a magántulajdon, a magán kisipar is, szüli a kapitalizmust...” Ez megengedhetetlen! A műhely akkor már régen nem volt meg, mint említettem, édesapám 1944 decemberében meghalt. Nem is ott laktunk, ahol korábban. Utánunk jöttek a várostól 10 km-re levő ta-

nyára, a szabóműhely eszközeinek államosítása céljából, kerékpáron, mert oda más közlekedési eszköz nem volt, esetleg lovaskocsi.

A jogalkotás, amely területen stabil szabályokat akart teremteni, lényegében a jól bevált régi jogintézményeket alakította az új helyzethez (lásd pl. szövetkezet). Egyébként azt nagyon el tudtuk fogadni oktatóinktól, hogy minden tárgynál az elvi alapok a legfontosabbak, és azok a konkrét szabályok, amelyek ezeket valóban kifejezik, és rögzítik. Ahogy *Kovács István* professzor mondta: „A konstans elemek a fontosak.” Azokra a csomópontokra volt figyelemmel az oktatás, amelyek

A Kar legendás tanárai közül néhányan, 1970-ben.

*Állnak: Pólay Elemér, Bérczi Imre, Tóthné Fábián Eszter, Pethő István, id. Martonyi János, Both Ödön, Kemenes Béla, Balázs József és Tóth Lajos
Ülnek: Vargáné Tolnai Márta és Veres József*

alapján el lehetett igazodni később, a részletszabályokban. A magam részéről a jogrendszert a repülőgép tervezéshez szoktam hasonlítani. Az aerodinamikának vannak szabályai. Nem lehet az összefüggéseket figyelmen kívül hagyni, és csak ötletszerűen valamit kiragadva, egyedi szabályokat alkalmazni, mert előbb vagy utóbb, lezuhan a gép, vagy fel sem emelkedik.

A tananyagról még annyit, hogy heti 2 elméleti és 2 gyakorlati órában volt marxizmus-leninizmus. Ez, az első 2 tanévben, inkább nemzetközi és magyar munkásmozgalom története volt. Eseménytörténet, nevekkal, dátumokkal, egyéb számokkal és persze ideológiával. Majd politikai gazdaságtan következett. Az 1956/57. tanév első felében még beindult az ún. történelmi materializmus oktatása is. Továbbá 3 tanéven keresztül ugyancsak heti 2 órában kötelező orosz nyelvoktatás folyt. Aminek a végén kvázi kis nyelvvizsgát tettünk. (A 60-as években, aki kérte, annak elismerték nyelvvizsgaként.) Heti 6 óránk + felkészülés tehát olyasmire ment el, aminek nem igazán láttuk az értelmét. A munkások sorsát természetesen nem szociológiai alapon vizsgáltuk, mert az 'bur-

zsoá áltudomány' számított volna. Az orosz helyett vagy mellett, szívesen tanultunk volna más nyelvet, próbálkoztunk is vele, de az már nem fért bele az időbe. A marxizmus és a nyelvoktatás nagyjából így folyt minden karon, minden szakon, ott is, ahol a tanulmányokkal semmilyen összefüggést, távolról sem mutatott. Nem véletlen, hogy a hallgatóság e miatt is lázongott.

Az oktatók – hallgatók közötti kapcsolat általában közvetlen volt, bár többségünk annál jobban tisztelte az oktatókat, semhogy csak úgy beszélgetést kezdeményezzünk. Ezt a magatartást hoztuk magunkkal. Az oktatók viselkedésének jellemzésére megemlítem Schultheisz Emil professzor példáját. A női hallgatók nem tudták az utcán megelőzni a köszönésben, de másoknál is hasonló volt a helyzet, ha nem is ennyire egyértelműen. Legfeljebb egyszerre köszöntünk egymásnak. A kisebb létszám miatt, igencsak mindenki ismert mindenkit. Köszöntés persze illendő volt akkor is, amikor az óra kezdődött. Az oktató bejött, mi felálltunk, ő pedig annyit mondott: „Foglaljanak helyet!” Ebben szerintem semmi poroszos nincs. Kultúra kérdése. A tömeges je-

*A Kari Tanács vezetősége.
Tóthné Fábián Eszter, Veres József, Papp Ignác, Kemenes Béla és Dobler László*

lenlét nem ment fel a 'viselkedés' alól.

Az sem volt ritka, hogy csak úgy minden különösebb apropó nélkül beszélgetést kezdeményeztek velünk. *Antalffy* professzor egyszer megkérdezte tőlem: „Magának mi az anyanyelve?” Mondtam, hogy magyar. „Nem is tud szlovákul?” Sajnos nem, válaszoltam. Számára furcsa volt a kiejtés, azért kérdezte. Elismerem, az én anyanyelvem nem egyszerűen magyar, hanem békési: 18 éves koromig ott éltem. Ott pedig egy mélyen beívódott 'i'-zö nyelvjárás dívott, megspékelve kemény diftongussal. Egy 1467. évi oklevélben említett városi pecséten – a település nevéként, felirat formájában – még ezt olvassuk: „NEMES BIKIS VÁROS PETSETTI”. Nem 'i'-ztem” ugyan, de diftongusom az volt. Valamennyi mai napig érződik ebből nálam, főleg, ha fáradt vagyok. Amikor visszamentem Szegedről 5 év után szülővárosomba, érettségi találkozóra, magam is elcsodálkoztam az emberek kiejtésén. Az édesanyámék már nem ott laktak, de a rokonsághoz később gyakran visszajártam. Amikor Orosházára ért a vonat, már félig otthon éreztem magam, mivel az ottani állomáson vonatra szállt emberek már nagyjából úgy beszéltek, mint a békésiek. Mára, mindez a múlté. Az idősebb korosztály beszédformája is átalakult.

Ami a hallgatók közötti viszonyt illeti, mint említettem, 72-en indultunk és folyamatosan fogytunk. 46 hallgató kapott, együtt, ebből az évfolyamból diplomát. Mind a négy évfolyamnak megvolt a maga állandó tanterme, de ami ennél is fontosabb volt a közösség alakítása szempontjából, az az, hogy állandó tanulócsoportok voltak. Gyakorlati órákon, szemináriumokon, mindegyiken, mindig ugyanazok a hallgatók vettek részt. Ez is hozzájárult

ahhoz, hogy ismertük egymást, és jó barátságok alakulhattak ki. Időnként csoportbulik voltak, kirándulások, ahová egy-egy oktatót is meghívtunk. Egyébként pedig alig volt közöttünk szegedi lakos. Ez jellemző volt mind a négy évfolyamra.

Kollégisták voltunk zömmel, albérlők csak elvétve akadtak köztünk. Igaz, a kollégiumok elég zsúfoltak voltak. Emeletes ágyakkal oldották meg a férőhelyeket. Mi például – elsős korunkban – tizenhárman laktunk egy szobában. Öt db. emeletes ágy volt és három szimpla. Középen két sor hosszú asztal, amiben mindenkinek volt egy-egy fiókja. Szekrények a folyosón. Egy tágasabb fél szekrény jutott mindenkinek. Ez zárható volt, a szokványos szekrénykulccsal, de nem emlékszem rá, hogy valami elveszett volna. Ilyen helyzetben szükség volt az alkalmazkodásra, figyelmességre. Másképpen nem tudtunk volna tanulni, aludni. Tanulószoja ekkor még nem volt. Kellett a hely a hallgatók elhelyezésére. Volt olyan szobatársunk, aki, mikor hazaértünk, azonnal elkezdte a délelőtti lejegyzett előadás anyagát megtanulni: hagytuk. Összetartó társaság voltunk. Tőlünk azt sem tudták meg, hogy ki tépkedte le (szó szerint) a falról az akkor szokásos dekorációt, a 'nagyemberek' képeit. Szerencsére képereteket nem kellett rombolni, mert a kollégiumnak arra nem futotta. Azért nem minden szobában volt ilyen szerencsés összetételű a társaság.

– *Szakmai pályafutását tekintve hogyan alakult élete az egyetem elvégzését követően?*

– Nem volt ez könnyű időszak a szegedi egyetemisták elhelyezkedését illetően. Gyanúsak voltunk. Az utolsó évünket mi 1956 őszén kezdtük, 1957. július 4.-én volt az avatásunk. Mint kollégisták mindenütt ott voltunk, leg-

alábbis október 26-ig, amikor a többség megpróbált hazautazni. Mindenhol riasztó hírek érkeztek. A jogi karon már október 24-én nem volt oktatás; mi naivan bementünk, már azért is, hogy valamit megtudjunk az előző napi események után, hiszen az egyetem rektora is ott volt a felvonuló hallgatók között. Egész délután, késő estig zsongott a város. Este már óriási tömeg volt az utcán. 24-én egy számomra nem ismerős fiúhallgató – talán másodéves lehetett –, de az is lehet, hogy nem joghallgató volt, keskeny fekete szalag darabokat osztogatott azzal, hogy tüzzük a gallérunkra. Azt mondta, ha megkérdezik a rendőrök, hogy miért van ez rajtunk, mondjuk, hogy tegnap este a rádiónál elesetteket gyászoljuk. Így tudtuk meg a tragikus eseményeket. Nem volt akkor mindenki kezében telefon. A kollégiumban csak az igazgató és a portás felügyelete alatt volt egy. Rádiót is csak akkor hallgathattunk, ha valaki hozott otthonról. Ne felejtjük el, hogy ez sem volt akkor még tömegcikk. Egyetlen egy ilyen rádióra emlékszem az egész Irinyi Kollégiumban. Október 23-án délután

és este, az egyetemi hallgatók Szegeden is az utcán voltak. Csak a felháborító Gerő beszédet hallottuk a rádióból, mert a hangszóró ki volt téve a Széchenyi téren egy oszlopra. Akkor jöttünk a gázgyártól visszafelé, amikor a beszéd tartott.

Visszatérve az eredeti kérdésre, úgy volt, hogy a Polgári Jogi Tanszéken maradhatok. A tudományos diákkör tikára voltam és demonstrátor. Azonban nem kapott a Kar erre a célra státuszt. Ez már április, május környékén tudott volt. Tehát más után kellett néznem. Szegeden akartam maradni. Szeged Megyei Jogú Város Tanácsa a VB Igazgatási Osztályára jogászt keresett, II. fokú gyámügyi és lakásügyi feladatok intézésére. Akkor még Szegeden voltak kerületi tanácsok is, és ott intézték az első fokú ügyeket. Nekem a fellebbezések jutottak volna, elvileg. Ezt elfogadhatónak találtam, bárismét nem az lett a sorsom, amit szerettem volna. Nem beszélve arról, hogy az ilyen ügyekben az ügyfelek természetesen személyesen jöttek, és keresték az igazukat. Nem a jogi munka volt nehéz ebben, hanem pszichikailag volt

A JATE avató tanácsa: Tóthné Fábián Eszter, Kemenes Béla, Szalamin Edit és Szalay István

megterhelő egy kezdőnek, a gyermekek sorsán való civakodás hallgatása, a borzasztóan súlyos lakáshiány miatt, a lakhatási problémák intézése.

A hatalom is 'érdeklődött' – minden héten belátogatott egy rendőr az irodánkba. Ketten voltunk egy szobában. A kollégánő régi dolgozó volt. Tőle kérdezte, mi újság, közben szidta az ellenforradalmár diákokat. Később egyre kevesebbszer jött, de még a következő évben is, be-belátogatott. (Akkor is jöttek újabb hallgatók a jogi karról.) Szerencsémre 1958. augusztus 1-jével átkerülhettem a Szeged Városi Döntőbizottsághoz. Későbbi neve: Szeged Városi Gazdasági Döntőbizottság. Túl sok köze a tanácshoz nem volt, mert szervezetileg a Budapesten székelő Központi Döntőbizottság része volt. Vidéken viszont a megyei tanácsok adtak helyiséget ennek a szervezetnek, és azokon keresztül kapták a fizetésüket is az itt dolgozó bírók. Egyedül Szeged Megyei Jogú Város mellett szerveztek önálló döntőbizottságot, mert a Csongrád Megyei Döntőbizottság székhelye, akkor

még Hódmezővásárhelyen volt. Viszont Szegeden volt sok olyan állami, tanácsi és szövetkezeti gazdálkodó szervezetnek a székhelye, amelyek alperesként szerepeltek ezekben a perekben.

Kezdetben én voltam a vezetője is és a beosztott bírója is ennek az egységnek, annak ellenére, hogy évente 8-900 per folyt. Amikor eljöttem, már volt egy beosztottam és egy iktató-leíró is. 1972-ben pedig ez a szervezet beépült a rendes bíróságok szervezetébe, gazdasági ügyszakként. Jó ajánlólevél volt ehhez az álláshoz, hogy én a kötelező szakmai gyakorlatomat, 1956 nyarán, Budapesten, a Központi Döntőbizottságnál töltöttem. Ez a munkám vezetett vissza később, 1963 őszén – előbb csak másodállásban – 1964 februárjától főállásban a Polgári Jogi Tanszékre.

Az oktatói munkát szerettem. Ezt csak úgy érdemes csinálni, ha az embernek meggyőződése, hogy akik vele szemben ülnek, valóban meg akarják tanulni a szakmának legalább azt a részét, ami kell a továbbiakhoz, a későbbi eligazodáshoz. Ehhez persze az is kell,

*A díszdiplomások ünnepségén.
A képen az aranydiplomáját átvevő Lippai Pál, mellette Martonyi János*

hogy stabil legyen a jogrendszer. Oktatóként tartottam elméleti, gyakorlati órákat, nappali, levelező, és amíg volt, esti tagozaton, a kecskeméti kihelyezett tagozaton, párhuzamosan: polgári jogból és családi jogból. Mintegy három évtizeden át voltam diákköri patronáló tanár. Foglalkoztam a TDK tagjaival, amennyiben kötelmi jogból, vagy családi jogból választottak témát. Évtizedekig úgy történt a diákkörös foglalkozás, hogy 2-3 hetenként volt ülés és erre valamelyik diákkörös készített egy kb. 20 oldalas tanulmányt, amit előadott. A témákat természetesen jó előre kiválasztották. Másik két hallgató opponálta a dolgozatot, a többiek hozzászóltak. Kíváncsi volt, hogy lehetőleg más is olvassa el az írásos anyagot. Végül a professzor összefoglalta, értékelte a munkát. A családjogi diákkör később önállósult, de a működés módszere nem változott. Ezek a dolgozatok igen jó előkészítői voltak a diplomamunkáknak. Későbbi fejlemény, hogy az ülésekre időnként egy-egy elismert szakem-

bert is hívott a tanszék, akik beszéltek munkájukról, annak valamilyen fontos, érdekes részéről.

Mivel gyakorlati jogászai munka után kerültem az egyetemre, azzal sem akartam megszakítani a kapcsolatot. Így voltam vállalati jogtanácsos is, majd 1986-ban az Egyetemi Oktatók Jogi Képviselői Munkaközösségének alapító tagja, amely szervezet később átalakult ügyvédi munkaközösséggé. Ez utóbbi munka feladta a leckét, mert az ügyvédek szépen sorban kirendelték büntetőügyben védőnek, ha valakinek nem volt jogi képviselője, de kötelező lett volna az eljárásban annak jelenléte. Az az ügy, amiben kirendelték, előre megfontolt szándékkal, társtetteségben elkövetett emberölés volt. Az előzetes letartóztatás ügyében még elkészítettem a fellebbezést, mert ez volt a feladatom. Sajnos én az áldozattal tudtam együtt érezni, nem az elkövetőkkel... Kénytelen voltam szüneteltetni ezt a tevékenységet.

1989. évben megtagaszt az akkor még két önálló szegedi egyetem, a JATE és a SZOTE rektora, közösen, a SZOTE Egészségügyi Főiskolai Karán induló Általános Szociális Munkás Képző Szak vezetésével, és egyben felkértek a családi jog oktatására is. Ilyen jellegű oktatás korábban, ebben az országban nem volt. *Széll Éva* professzor asszony, a főiskolai kar igazgatónője és *Nagy László* professzor, a Munkajogi és Mezőgazdasági Jogi Tanszék vezetője, közös munkájának eredményeként jött létre itt, ekkor ez a szak. Ősszel már részt vettem az oktatók keresésében, és számos értekezleten. Félévig tartott kb. a 8 szemeszteres tanterv kialakítása, amerikai és holland szakértők segítségével. Mindezt át kellett konvertálni levelező szakra is. Majd elő kellett készíteni 3 posztgraduális szakot, tantervvel és ok-

Tóthné Fábrián Eszter gyémántdiplomát kapott

tatókkal. Ezek voltak az egészségügyi – igazságügyi – és migrációs, menekültügyi szakok. Mondhatni igen korszerűek voltunk (1989–90).

Főállásban maradtam a JATE ÁJTK Polgári Jogi Tanszékén. Másodállás volt számomra a főiskolai, de meglehetősen leterhelt 1995 júliusáig. Párhuzamosan végeztem a feladatom a jogi karon is. Munkaidő kedvezmény a másodállás ellátásához nem járt, hiába volt ez közös szak a két egyetem között, és amelyben a JATE jogi kara, jelentős oktatási szerepet vállalt. Évekig tagja voltam mind két kar tanácsának, érdekes tapasztalatokat szereztem.

Folyamatosan tagja voltam a jogi kar különféle állami bizottságainak is: Szakmai- Továbbképzési- Nevelési- Könyvtárügyi- és a Posztgraduális, Továbbképzési Bizottságnak. Később ennek a feladatai bővültek. Oktatási és Posztgraduális Képzési Bizottság elnevezés fejezte ki a változást. Így alkalmam volt az oktatási reformok mikéntjét közelebbről is látni, bár a végrehajtásban, mint oktató, amúgy is részt vettem. Emlékezetes számomra az ún. kiscsoportos

oktatásra való áttérés, amikor az volt a minisztérium kívánsága, hogy lehetőleg 10 főnél több hallgató ne legyen egy gyakorlati csoportban. Később a szükséghelyzet felvitte 15-re a létszámot, hiszen oktató csak annyi volt, amennyi korábban. Végül visszaállt a 20 fő körüli létszám. Ezután jött az ún. ágazati oktatás, amikor is a kötelező tárgyak 20%-ában valamilyen speciális többlet ismeretet lehetett szerezni. Így: az igazságüghöz, a gazdaság jogi szabályozásához, vagy az államigazgatás/közigazgatás szabályozásához közelebb vivő tantárgyakból lehetett választani. Végül ez is lassan megszűnt. Ezzel a 20%-os aránnyal nem lett volna rossz megoldás ez. Az oktatási reformok kidolgozóinak tudomásul kellene venniük, hogy tíz szemeszteres oktatással sem lehet olyan jogászokat kibocsájtani az egyetemről, akik azonnal bármilyen részfeladat végzésére készen állnak. Ehhez a kíváncsalomhoz visz közelebb majd a jogi szakvizsga, és az azt megelőző 3 éves gyakorlat. Nem elemezném az állandó változtatások hatását. Az újabb, szintén ágazati oktatásnak nevezhető reform,

Görög Márta, Balogh Elemér, Tóthné Fábíán Eszter, Hegedűs Andrea és Szeibert Orsolya

még karakteresebb. A jövő mutatja meg, ez mennyire válik be.

1987-től 2013 augusztusáig cenzora voltam az IM IRM Országos Jogi Szakvizsga Bizottságának. Érdekes volt megfigyelni, hogy igen sok esetben milyen jól teljesítettek azok a volt hallgatók a szakvizsgán, akik nem nagyon jeleskedtek hallgató korukban. Mások pedig az elvi alapokból azt is elfelejtették, amit több tantárgyból is megtanultak, mint feltétlen figyelembeveendő kiindulási pontot.

A társadalmi változások arról győzték meg, hogy a szegedi jogi karon is el kell indítani, végzett jogászok számára, a családjogi szakjogász szakirányú továbbképzést. A 2000-es évek elején megkezdjük a tanterv, tantárgyprogram összeállítását. Oktatókat kerestünk, akik a célnak megfelelő tematikákat elkészítettek. A 2006. évre összeállt a teljes tanterv, oktatókkal, tematikákkal és a szemeszterek órarendjeivel, stb. együtt, amikor is megváltozott a jogszabályi környezet. Át kellett az egész tervet alakítani a felsőfokú szakképzés szakalapítási és szakindítási új követelményeinek megfelelően. Pótolhatatlan segítséget jelentett számomra ebben a munkában *Hegedűs Andrea* docens asszony, kedves kolléganőm szervező munkája, aki méltán vehette át tőlem a szakirányú továbbképzés vezetését, a 2014. évben. Öröndetes tény, hogy a bejelentkezett szakemberek, igen komolyan dolgoznak a követelmények teljesítésén. A múlt évben végzett évfolyam, záróvizsgázó 14 hallgatója, két éves, intenzív szakmai képzés után, összességében jeles eredménnyel (4,55-ös átlaggal) fejezte be tanulmányait! A Nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény értelmében a *Legum Magister* vagy *Master of Laws* (rövidítve: LL.M.) cím viselésére jogosultak.

– *Melyek voltak oktatói pályafutásának legemlékezetesebb pillanatai?*

– Nem akarom felsorolni, hogy mi minden elfoglaltságom volt még, pl. tanulmányutak belföldön, külföldön, szakmai előadások, konferenciák, melyeken részint előadó is voltam vagy csak részt vettem. Tanulmányt készítettem az MTA Jogtudományi Intézete által összefogott, népgazdasági jogi kutatóhálózatától kapott megbízás alapján; pályázatokat készítettem az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) I/1., I/3. számú felhívásaira, majd a csoport témavezetői teendőit láttam el. A Magyar Jogász Szövetség megyei, később országos szinten működő Családjogi és Gyermekvédelmi Szakosztályának elnöke, ill. társelnöke voltam. Két doktori iskolai tantárgyat gondozok jelenleg is. Csak azt kívántam érzékeltetni, hogy igen zsúfolt szakmai feladatok mellett nehéz kiválasztani, hogy melyek voltak a legemlékezetesebb pillanatok. Mégis, néhány eseményt megemlítenék.

Amikor bekerültem a Karra, egyedüli női oktató voltam, aki jogot oktatott. Nyelvtanárnők ugyan voltak, de ők elkülönültek minden tanszéktől, bár akkor még a jogi karon volt a főállásuk. Mintegy évtized után került a karra, és ugyancsak a Polgári Jogi Tanszékre, kolléganőm, *Simics Zsuzsa* (később *Könyáné*). A szakszervezet éves beszámolójában közölte, hogy a jogi karon a női oktatók körében 100%-os létszámemelkedés történt. Ezen jól szórakoztunk.

Emlékezetes volt, és nagyon megtisztelő természetesen az is, hogy én lehettem a jogi kar első női dékánhelyettese, 1979. évben. Elég nagy vihart kavart, még csak az előzetes híre is. Nekem fogalmam sem volt erről az elgondolásról, semmit nem tettem az ügy érdekében, amikor már mindenféle aggályok merültek fel má-

sokban. Előtte való években a kandidátusi minősítéshez szükséges teendőkkel voltam elfoglalva. Nyelvvizsgák letétele (akkor az orosz mellett már kötelező volt egy nyugati nyelv is), disszertáció elkészítése, tézisek szétküldése, az MTA Minősítő Bizottsága részére különböző okmányok benyújtása, stb. Végül, március 26-án megvédtem disszertációm, az Akadémián. A rektori hivatalban még nem tudták, hogy megvan a fokozatom. Amint az egyik ottani előadó elmondta nekem, nemcsak az volt a baj, hogy fokozatnélkülinek gondoltak, hanem, mindenféle nőpolitika ellenére, mégis, legalább idősebb lennék!

A Karon magam is tapasztaltam, hogy ebből az elképzelésből probléma van. Ezen, az akkor még ízig-vérig férfias karon, nehéz volt elképzelni egy női vezetőt. Némelyek azt vizionálták, hogy újra fogom rendezni az irodákat, mert bizonyára akarok majd önálló szobát és egyébként is... Akkor ugyanis nem volt a dékánhelyetteseknek külön irodája és nekem is egy kicsi, másik szobából leválasztott helyiségem volt. A tanszékvezetőm, Kemenes Béla professzor sem örült, annak ellenére, hogy nem volt korábban semmi problémánk egymással. Végül leszögezte, hogy ha tényleg én leszek a dékánhelyettes, akkor tudjam, hogy a kulcson belül ő mondja meg, mi hogyan van. A tanszék kulcsa lett a 'választóvíz' az intézkedéseket illetően. Végül is mindenki megnyugodott. 1985. július 1-jéig tartott a megbízatásom, azaz két 3 éves cikluson keresztül.

Az első női oktató voltam a karon, akit címzetes egyetemi tanárnak nevezték ki 2005-ben. Ennek volt ugyan egy nehezen megélt előzménye, amit itt most nem részleteznék. Röviden mégis annyit, hogy amikor évekkel korábban a habilitáció kérdésével foglalkoztam,

1995. július 29-én kaptam egy-egy levelet rektor úrtól és a Habilitációs Bizottság elnökétől, miszerint a bizottság megszavazta, hogy megindulhat az eljárás, november 8-i kelettel pedig, hogy mégsem. Indokolás nem volt... Nézzük a kellemesebb eseményeket.

Hasonlóképpen, elsőként kaptam meg, a Kar által újonnan alapított Oktatói Kari Életmű-díj kitüntetést, és ekkor vehettem kezembe, egy megható ünnepség keretében, a kollégáim által számomra írott emlékkönyvet. Ezúton is köszönöm mind az ötletadóknak, és mindazoknak, akik nagy munkával mindezt létrehozták, megszervezték, köszöntöttek. Olyan ügyesen titkolták kolléganőim, hogy mi készül, minek következtében én egészen más jellegű tanszéki rendezvényre készültem. Pár nappal korábban, a kari honlapot böngészve, találtam egy meghívót, ami erről a rendezvényről szólt. Többször el kellett olvasnom, hogy mi is lesz tulajdonképpen? Bevallom, még a tethelyen sem fogtam fel igazán, mi történik, de nagyon örültem ennek a megtiszteltetésnek!

Felejtethetetlen a 2009-ben megkapott Az Év Oktatója-díj is, amit a kari Hallgatói Önkormányzat nevében, annak elnöke adományoz. Minek lehet jobban örülni, mint a hallgatók elismerésének? Természetesen a többi kitüntetést is nagy megtiszteltetésként éltem meg, mint például a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt adományozását. Hasonlóképpen nagy meglepetést szerzett az is, amikor az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon az általam patronált szerzőket díjazta a bizottság, többször első helyezettként. Emlékezetes számomra *Eörsi Gyula* professzor gratulációja „Az élettársi kapcsolat jellegéről és szabályozása miként-jéről” c. cikkemmel kapcsolatban (in:

Magyar Jog, 1977/8.). Nagyon tiszteltem a tudását, és el sem tudtam képzelni, hogy elolvasta a cikket. Ekkor volt soron az 1959. évi Ptk. módosítása. *Szilbereki Jenő* professor „Megjegyzések a Polgári Törvénykönyv módosításához” c. írásában (in: Magyar Jog, 1977/11.) megemlítette ezt a cikket, több más írással együtt, mint ami hozzájárult a Ptk. módosításához. Ugyanis ekkor került bele a Ptk.-ba az élettársi kapcsolat szabályozása „Közös háztartásban élők vagyoni viszonyai” cím alatt.

Hasonlóképpen jó érzés volt olvasni a Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság elnöke, *Vékás Lajos* professor megbízó levelét, amivel felkért tanulmány készítésére a házastársi vagyoni jog témakörében, és egyben a Családjogi Munkabizottság munkájában való részvételre. Ez a feladat 1998-tól 2007 első feléig tartott.

Ugyancsak megörvendeztetett *Kőrös András* kúriai tanácselnök úrtól azt a

kijelentést olvasni, hogy az új Ptk. Családjogi Könyvében, a házassági vagyoni jog újraszabályozása nagy részben az én tanulmányomon alapul. („A családi jogviszonyok egy életre szólnak” *Kőrös András* interjúja dr. Tóthné Dr. Fábíán Eszter címzetes egyetemi tanárral, in: Családi Jog 2016/2.). Természetesen jó látni az egykori tanítványok sorának sikeres pályafutását.

– *Sikeresnek tartja-e szakmai életpályáját, visszatekintve az elmúlt évtizedekre?*

– Az ember saját maga nehezen tudja megítélni saját munkáját; sikeres-e vagy sem. Sokféle tevékenységem volt. Mindenről nem is lehet beszámolni. Azt a tapasztalatot szűrtem le és adnám tovább, hogy céltudatosan kellene az időt beosztani, tudni kell néha nemet mondani. Mindenekelőtt pedig, bízni kellene önmagunkban.

– *Napjainkban is nagyon elfoglalt, mivel tölti az idejét legszívesebben? ...és mi az örök fiatalság receptje?*

Görög Márta, Balogh Elemér és az ünnepelt

– A családról eddig még szó sem esett, pedig van. Sajnos a fentiek érzékeltetik, hogy sokszor nélkülöztek engem, akárhogyan igyekeztem. Nem könnyű, ha nincs a közelben nagyszülői csapat. Sokszor egy nagyszülő nem is elég. Most megpróbálok valamit pótolni.

Szabadidőmben legszívesebben olvasok, mindenfélét, nem győzők eleget, de ma is a szakma köt le jobban. Ez már

bizonyára ártalom. Az utolsó kérdésre nem tudom a választ, talán, majd ha 'elég idős' leszek hozzá, hiszen még a vasdiplomát meg sem kaptam, csak nagyon szép ünnepségek közepette, az Arany- és a Gyémántdiplomámat.

Sok örömet és sikeres életet kívánok a Dialógus olvasóinak!

*Dr. Hegedűs Andrea
egyetemi docens*

A jogtudós igazságügyi miniszter

Beszélgetés Trócsányi Lászlóval, karunk professzorával

– *Milyen okok vezették arra, hogy az Ön által vezetett Igazságügyi Minisztérium 2016 tavaszi félévében elindítsa az IM Nemzeti Kiválósági és Tanulmányi Jogász-ösztöndíj-programot?*

– Az igazságügyi miniszteri kinevezésemkor, mint egyetemi tanár erkölcsi kötelességemnek tartottam, hogy az Igazságügyi Minisztérium érezzen felelősséget az állam- és jogtudományi karok sorsa iránt. Az Igazságügyi Minisztérium és a jogi karok természetes szövetségesek, az egyetemi oktatók tudományos kutatásaikkal segíteni tudják a tárca munkáját, ugyanakkor a minisztérium is ösztönzést tud adni a tudományos munkának. Együttműködésre vagyunk ítélve, és ez így helyes. Fontosnak tartottam, hogy az igazságügyi politikáról szóló – 2014 decemberében kihirdetett – kormányhatározat kimondja, hogy „szükséges a jogászképzés színvonalának emelése, a jogász hivatás védelme és a jogász identitástudat növelése.” A kitűzött cél megvalósításához szükséges eszközrendszer kidolgozása

úgy miniszterként, mint egyetemi tanárként szép kihívást jelentett számomra. Olyan intézkedésekre volt szükség, amelyek alapot teremthettek egy tanulmányi tehetséggondozási, valamint egy jogtudományi kutatást, oktatásfejlesztést támogató rendszer kialakításához és tartós működtetéséhez. Mindenekelőtt szükséges volt felmérni a hazai jogászképzés aktuális helyzetét, melynek során egyértelműen beigazolódott, hogy – a közhiedelemmel ellentétben – jelenleg nincs jogász túlképzés. Az Igazságügyi Minisztérium felelős államtitkára, *Vízkelety Mariann* valamennyi jogi kar vezetőjével tárgyalásokat folytatott, majd ezt követően a Kormány elé terjesztettem a jogászképzés helyzetéről szóló jelentésemet. Nem tudom, hogy mikor fordult elő utoljára, hogy a Kormány kifejezetten a jogászképzés helyzetéről tárgyalt volna. Nagyon örülök, hogy elképzeléseimet sikerült a kormányülésen elfogadtatnom, és lehetővé vált, hogy konkrét intézkedéseket tegyünk a karok irányába.

Az előzetes vizsgálat során szembe-
tűnő volt, hogy a vidéki jogi karok eseté-
ben az államilag finanszírozott hallga-
tói helyek száma rendkívül alacsony. Ez
a körülmény magában hordozza annak
veszélyét, hogy tehetséges fiatalok kizá-
rólág anyagi okok miatt nem tudnak a
jogászképzésben részt venni. A Nemzeti
Kiválósági Jogászösztöndíj létrehozásá-
val arra teremtünk esélyt, hogy a vidéki
jogi karok is bírjanak népességmegtartó
erővel, hiszen kiemelkedő képzettségű
szakemberekre a jövőben sem csak Bu-
dapesten, hanem az ország egész terüle-
tén igény lesz. A program küldetése az,
hogy a tanulni vágyó, elhivatott vidéki
fiatalok jelentős kormányzati segítséget
kapjanak tanulmányaik finanszírozá-
sához. Szintén az öt vidéki jogi karon
Tanulmányi Jogászösztöndíjban része-
sülhetnek az önköltséges képzésben ta-
nuló hallgatók. Az egyetem tanulmányi
ösztöndíjrendszerével azonos módon
működő támogatás egyfajta buzdítás,
hogy minél több hallgató törekedjen
egyre jobb tanulmányi eredményre és
többleteljesítményre. Érdemes tehát
lelkiismeretesen helytállni az egyetemi

évek alatt is, erre biztatnék ezúton is
minden fiatait.

– *A kari, belső vélemények rendkívül po-
zítívak a jogászösztöndíjas rendszert illetően.
Mik az eddigi minisztériumi tapasztalatok
a tehetséges hallgatók támogatását illetően?*

– Örömmel hallom, hogy a kar is po-
zítív visszajelzéseket kap, csakúgy, mint
a minisztérium. A visszacsatolás rend-
kívül fontos része minden támogatási
programnak, hiszen ebből tudjuk, hogy
helyes irányba haladunk-e, illetve ezek
fényében tudjuk a finomhangolásokat
elvégezni. A jogászösztöndíjak először
a 2016/2017-es tanév második félévében
váltak elérhetővé. A tavaszi félév folya-
mán mind a 250 Nemzeti Kiválósági
Jogászösztöndíjra sikeresen pályázó jog-
hallgatónak én magam, vagy az igazság-
ügyi kapcsolatokért felelős államtitkár
asszony adta át a minisztérium elismerő
oklevelét. Fontosnak tartottam, hogy a
hallgatók tudják, hogy az általuk elért
tanulmányi és szakmai eredményeket
értékeljük és jutalmazzuk. Ellenben ez a
díjazás nem automatikus, sőt, nem elég
csak fenntartani kiváló tanulmányi átlá-
gukat, hanem új célokat kell kitűzniük

Trócsányi László a Parlamentben

maguk elé. A minisztérium már ekkor arra törekedett, hogy szellemi értelemben közelebb kerüljön a hallgatókhoz. Át akarjuk nekik adni azt az üzenetet, hogy csak motivált, a tudomány iránt nyitott hallgatóból lesz jó jogász, bármelyik jogász hivatásban is helyezkedjen el a későbbiekben.

Az első félévüket és vizsgaidőszakukat sikeresen teljesítő jogászösztöndíjasoknak szól a februárban – hagyományteremtő jelleggel – megrendezett Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíjasok Találkozója. A rendezvény célja, hogy az első éves hallgatók érdeklődését és elkötelezettségét növeljük már tanulmányaik legelején. Ezért nem csak az Igazságügyi Minisztérium egy-egy munkatársától hallhatnak rövid szakmai előadásokat, hanem az Alkotmánybíróság vagy az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala kollégái is érdekes megközelítésből világitanak rá egy-egy témára. Jómagam pedig igyekszem az Igazságügyi Minisztérium szervezetét és feladatkörét bemutatni a hallgatóknak.

2017 novemberében több mint száz joghallgatót láttunk vendégül a minisztérium épületében a Jogászösztöndíjasok Szakmai Napján. Ezen a rendezvényen a tanulmányaikban előrehaladottabb ösztöndíjasok vettek rész és különböző szekciókban nyerhettek bepillantást a minisztérium mindennapi munkájába, feladataiba. Fontos, hogy a jogi karok különböző ösztöndíjasai egymást is megismerjék, e konferencia erre is lehetőséget adott. Előadások hangzottak el többek között a jogalkotás legfontosabb eredményeiről, valamint bemutatásra került az Igazságügyi Minisztériumnak az európai ügyek vitelében játszott szerepe is. Remélem, hogy ezeknek a személyes találkozónak a sikerét nem csak a hallgatói tel-

jesítmény növekedésében tudjuk majd lemérni, hanem esetleg a gyakornokoknak jelentkezők számában is. Hiszem, hogy e rendezvényeken keresztül maga a minisztérium és a szakmai kodifikációs munkánk is ismertebbé válik a joghallgatók körében.

– *A Minisztérium ugyancsak 2016-ban indította útjára a részben oktatók, részben hallgatók támogatását megvalósító IM Kutatási és Oktatásfejlesztési Programokat. Eredményesnek ítéli-e ezt a minisztériumi programot?*

– Amiként a kiváló hallgató büszkesége egyetemének, úgy a tudományt művelő oktatói, és a kutató kollégák is azok. A Kutatási és Oktatásfejlesztési Programok alkalmat teremtenek egyrészt arra, hogy olyan jogi kari szintű kutatások valósuljanak meg, amik összekapcsolják a különböző jogágakban tevékenykedő kollégákat, másrészt az oktatáshoz, vagy épp a hallgatói aktivitás növeléséhez szükséges eszközök kidolgozására adnak lehetőséget. Ez a támogatási program is fejlődött az elmúlt évek folyamán, a tapasztalatok és a visszajelzések fényében. A tárca meghívást kapott a Jogász Dékáni Kollégium üléseire, ahol képviselteti is magát. Ilyen alkalmakkor lehetőség nyílik – amivel élni is szoktunk – kikérni és meghallgatni a jogi karok vezetőségének véleményét nem csak a minisztérium által támogatott programok, hanem a jogászképzést érintő tendenciák kapcsán is.

A programok 2016-os bevezetése óta eltelt időben nyilvánvalóvá vált, hogy erősíteni szükséges a karok karakterét, hiszen mind a nyolc jogi kar saját 'egyeniséggel', képességgel rendelkezik. A karok kutató és oktató kollégáival történő rendszeres konzultációk során bizonyossá vált, hogy nem egy jogterület önmagában, hanem egy témakör közös

kutatása, különböző jogágak szerinti vizsgálata, a szintetizáló munka tudja jobban meghatározni egy intézmény profilját. A kutatási témák meghatározásakor fontosnak tartom, hogy mind a jogalkotás, mind a tudomány szempontjai érvényesüljenek. Fontos, hogy az érintett kar és a minisztérium között személyes egyeztetésre kerüljön sor a kutatási téma meghatározásakor. Igyekszem személyesen is részt venni e megbeszéléseken és közösen meghatározni a fontosabb irányokat. Vannak karok, amelyek a minisztériumi támogatásnak köszönhetően kutatási centrumot hoztak létre, így például az ELTE jogi kara családjogi, a Pázmány jogi kara pedig Zlinszky János Jogtörténeti Kutatóközpontot alapított. A Károli jogi kara a modern technológiák jogi kérdéseit helyezte vizsgálódásai középpontjába, a debreceni jogi kar a fogyasztóvédelemre, a miskolci pedig a környezetvédelem jogi kérdéseire koncentrált. Győrtől a közérdek fogalma köré, Pécsen eddig a választott bíráskodás, míg Szegeden a Jogklinika és a komplex szellemi tulajdonvédelem köré összpontosult a kutatómunka. Nem lehetséges felsorolni az összes magyarországi jogi kari projektet és sikert egy interjú keretei között, de ezekből a példák közül is jól látszik, hogy mennyire szerteágazó a jog, a jogászképzés, milyen sokszínű a jogtudományban rejlő kutatási és oktatási lehetőség és irány. Meggyőződésem, hogy az Igazságügyi Minisztérium és a nyolc magyarországi jogi kar közös gondolkodása, partnerségen alapuló szakmai kapcsolata mindenképpen egymás épülésére szolgál.

– *A Minisztérium egy harmadik támogatási formát is útjára indított 2017-ben, amit dedikáltan a Doktori Iskolák kaptak a PhD hallgatók kutatásainak ösztönzése*

céljából. Bár az első ilyen támogatási periódus épp az interjú készítésének idején zárul, ugyancsak érdekes kérdés, miként értékeli a Minisztérium ennek a támogatási formának a működését.

– A jogi karok elemi érdeke, hogy doktori iskoláikban olyan hallgatókat tudjanak, akik hazai és nemzetközi szinten is képesek sikereket elérni a jogtudomány különböző területein, ezzel is előmozdítva saját szakmai előmenetelüket és öregbítve *alma mater*-ük hírnevét. Az előbb említettem, hogy a programok is folyamatosan fejlődtek, korrigálódtak az elmúlt évek folyamán. A programok PhD hallgatók irányába való kiterjesztése egy válasz a jogi karokon felmerült igényekre.

A doktori iskolák és azokon keresztül a doktoranduszok támogatása arra hivatott, hogy elősegítse a fokozatszerzéshez szükséges eredmények elérését. Amennyiben a doktori képzés keretében elvárjuk, hogy a PhD hallgatók részéről színvonalas magyar és idegen nyelvű publikációk szülessenek, hazai és nemzetközi konferenciákon vegyenek részt, vagy elmélyülten kutassanak egy külföldi könyvtárban, akkor lehetőségeinkhez mérten támogatnunk kell ezeket a szakmai törekvéseket is. A doktori iskolákban egyfajta 'utánpótlás nevelés' is folyik, nem csupán a különböző hivatásrendek számára, hanem a jogtudományt oktató egyetemek számára is. Úgy gondolom, hogy a minisztériumi programok ebben az összetételben az osztatlan jogászképzésben résztvevő joghallgatóktól a PhD hallgatókon keresztül, az oktató és kutató kollégákig mindenkit el tudnak érni. A motiváció, az aktivitás növelése, a kézzel fogható eredmények pedig a nagy hagyományú magyar jogászképzés színvonalának továbbbi emelését szolgálják.

– Végül, mint minden esetben, a fiatalokat, családjaikat, vagy épp a kollégáimat is az épp futó programokon felül egy dolog foglalkoztatja igazán: lesznek-e hasonló támogatások a jövőben is? Milyen folytatása várható ezeknek a programoknak?

– A 2017-es év végi adatok alapján elmondható, hogy több mint 1000 kiemelkedően tehetséges joghallgató eredményét díjazta az IM a Nemzeti Kiválósági Jogászösztöndíj keretében, és több ezer joghallgatót buzdított még jobb tanulmányi eredmény elérésére a Tanulmányi Jogászösztöndíjon keresztül. Két év alatt 107 különböző nagyságú és témájú kutatási és oktatásfejlesztési program valósult meg a nyolc jogi karon, szintén a programok keretében. A 2018-as évben a források biztosítottak mind a jogászösztöndíj-programok, mind a Kutatási és Oktatásfejlesztési

Programok támogatására. Bízom benne, hogy a 2016 óta elért eredmények hozzájárulnak, hogy ne csak ebben a ciklusban, hanem a következőben is folytatódhasson a munka.

Egyúttal szeretnék köszönetet mondani az állam- és jogtudományi karoknak, hogy miniszteri munkámat ebben a kormányzati ciklusban végig segítették. Köszönettel tartozom a minisztériumon belül működő, a Jogászképzés Támogatását Koordináló Programiroda munkatársainak és annak vezetőjének – a Szegedi Tudományegyetem egykori hallgatójának és munkatársának – *Kardos Lilinek*, akiknek munkája nélkül az Igazságügyi Minisztérium nem tudná e szép munkát eredményesen elvégezni.

Dr. Mezei Péter
egyetemi docens

Pszichológusként a jogászok között

Beszélgetés a 70 éves Zakar András c. egyetemi tanárral

Professzor úr korántsem szokványos évtizedeket tudhat magamögött. A szakmai előmenetele már azért is sajátos, mivel pályája bölcsész keretek között indult, s a további – egyre differenciálódó – munkája jó negyedszázaddal ezelőtt jogász közegben folytatódott. Szerencsére ma is aktívan részt vesz az oktatásban, a kutatásban és a szakmai közéletben egyaránt.

– Mire emlékezik vissza igazán szívesen gyermekkorából?

– Az egész gyermekkoromra mindig szívesen emlékezem. A háború után szü-

letett népes évfolyamok tagjaként – társaimhoz hasonlóan – nekem is bőven kijutott a nehéz időkből. Az akkor szinte általános 'három generációs családok' életét éltük kemény munkával, ahol az összetartozásunkat mindenben egymás tisztelete és szeretete hatotta át.

Apai ágon a Tápióságból származom, dédapám 1848/49-ben 'gyerekkatonaként' vett részt történelmünk igazán dicsőséges küzdelmeiben. Ezért később bujdosnia kellett, s így került a Duna vidékére. Végül Solton telepedett le, ahol családot alapított. Közel ötven éves volt már, amikor nagyapám szü-

letett, aki tőlem 70 évvel idősebb volt. Fiatal gyermekkoromat – szüleim és a testvérem mellett – főként az ő közvetlen közelében töltöttem. Írástudatlan letérem olyan emberi-lelki munícióval ajándékozott meg, amely mindmáig életem fontos részét képezi. Családom igen szorgos munkával mindenkor biztosította számunkra, hogy fivéremmel együtt nyugodt és biztonságos körülmények között tanulhassunk. Természetesen mi, gyerekek is derekasán kivettük a részünket – sokszor életkorunkhoz képest megerőltető módon – a családi munkamegosztás ránk háruló feladataiból.

Lényeges változást hozott számomra gyermekkoromban az általános iskola után az, hogy a nagy múltú kunszentmiklósi gimnázium tanulója lehettem. Az ottani tanárok, különösen a fiúkollégium nevelői kiváló és minden tekintetben elkötelezett munkájának és felkészítésének köszönhetem a későbbi életutam szilárd megalapozását. A kollégiumi napirend egész életemben irányítóként szerepelt, illetve szerepel még ma is a munkában és magánéletemben egyaránt.

– *Mi határozta meg a pályaválasztását?*

– A fiatalok pályaválasztását rendszert több tényező befolyásolja. Egyrészt a tantárgyi ismeretrendszer és a tárgyat oktató tanár hatása jelentős mértékben hozzájárul az orientáció kialakulásához. Másrészt a fiatal személyes élményei úgyszintén formálják a pályaelképzeléseket, amelyek időközben módosulhatnak, sőt meg is változhatnak. Hasonlóan alakult ez az én esetemben is.

A kezdetektől nagyobb érdeklődést mutattam a humán tárgyak iránt, ezen belül a történelemhez, az irodalomhoz, nyelvészethez és az idegen nyelvekhez éreztem nagyobb vonzalmat, amelyek terén nyilván egyre jobb is lett a teljesítményem. Egy időszakban a történelem (régészet) tetszett leginkább. Ugyanakkor az egyetemi felvételi kérelmemet először a budapesti jogi karra adtam be, de igen rövid időn belül – még mielőtt a gimnáziumból továbbították volna – megváltoztattam azt, végül is a szegedi bölcsészkar mellett döntöttem.

– *Melyik ifjúkori élménye a legkedvesebb?*

– Így visszagondolva nagyon nehéz lenne egyetlen ifjúkori élményt kiemelni, mert valamilyen mértékben szinte

Zakar András és Balogh Elemér, a háttérben Visontai-Szabó Katalin

mindegyik kedves számomra. 14 évesen elkerültem otthonról, azt követően már csak látogatóba (a hosszabb-rövidebb szünetek alatt) mentem haza. A gimnáziumi időszak jelentősen átalakította, pontosabban kiteljesítette az egész életformámat és a gondolkodási módomat is. A rövid négy év leforgása alatt kisgyerekből igen ütemesen fiatal felnőtté váltam. Főként annak következtében alakult ez így, hogy havonta csak egyszer kaptunk eltávozást, a kollégiumban pedig jól szervezett, de szigorú rend szerint éltük az életünket. A kortárs-csoport összetartó ereje olyan mértékű volt, hogy a második osztálytól kezdve már nagyon vártuk a nyári szünet végét, hogy ismét együtt lehessünk. Egyébként a szeptemberben induló tanulás már azért is üde pihenést jelentett számunkra, mert akkor nekünk a nyári szünet során mindvégig komoly fizikai munkát kellett végeznünk. Én másodikos gimnazistaként egész nyáron 16 órás műszakban az öntözésnél dolgoztam, 17 évesen meg naponta több száz gabonával töltött zsákot mozgattam meg. Abban az időben egy hét 6 munkanapból állt (pontosabban a 'hétvége' szombaton 13 órakor kezdődött), a pihenés mindössze vasárnapra korlátozódott, amikor esetleg kerékpárral tehetünk rövid kirándulásokat a környéken.

A kérdésre válaszolva számos igen kedves gimnáziumi élményt sorolhatnék, amelyek a különböző középiskolai rendezvényeinkhez és kirándulásainkhoz, a helyi és területi tanulmányi versenyekhez, és nem utolsósorban az általam nagyon kedvelt sporteseményekhez kötődnek. Az utóbbival kapcsolatban elmondanám, hogy a kedvenc sportágam, a kalapácsvetés szépségeit először gimnazistaként ismertem meg és próbáltam ki, ebben a csodálatos és komplex

dobószámában több megyei versenyen is dobogós helyezést értem el.

– *Hogyan emlékezik a katonai időszakára?*

– Az akkori felsőoktatási felvételi rendszer szerint a legtöbb szakra szinte csak maximális eredménnyel (a bővös 20 ponttal) lehetett bekerülni a vezető intézményekben. Így különös elismerést jelentett, ha valakit felvettek az egyetemre. 1964-től kezdve a fiúknak egy évig sorkatonai szolgálatot kellett teljesíteniük a tanulmányaik megkezdése előtt. Ennek megfelelően a felvételi értesítés kézhezvételét követően hamarosan megkaptam én is a behívó parancsot: a mezőtúri lövészezredhez vonultam be.

Az előttünk lévő évfolyam – ugyanis ők voltak az elsők e tekintetben – eléggé próbára tették a parancsnokok türelmét, akik úgy döntöttek, hogy a következő garnitúrával (ezek voltunk mi) már 'következetesebben' fognak bánni. Így az ott töltött 11 hónap és 1 nap minden egyes perce emlékezetes maradt számunkra. Egyébként az ottani teljesen új élethelyzet mindinkább összekovácsolta a sorstársakat. Ugyanakkor a remény mindvégig megmaradt bennünk még a legkellemetlenebb esetekben is, hogy egyszer csak letelik a katonaidő és végre mehetünk egyetemre.

Minden katonaviselt ember számos katonatörténetet tud előadni, amelyek az idő múlásával kiszíneződnek és megszőpülnek. A szorosan vett katonai kiképzésen túl jó pár maradandó élményem ma is elevenen él az emlékezetemben, többek között a díszalakulatban való városi részvétellel, a kiskunfélegyházi hadi sportünnepellyel, a gyakori hőtörlesztések eltakarításával, a tiszántúli (Csökmő, Szeghalom, Gyulavári) árvízi védekezéssel kapcsolatban. Nyilván sok nevetséges és humoros helyzet adódott

folyamatosan a katonaságunk alatt, amelyeket soha nem lehet elfelejteni. Főleg az idősebb parancsnokok közül többen a hiányosabb ismereteik és a szerény tájékozottságuk, valamint a rugalmatlanabb magatartásuk révén az állandó viccelődéseink céltáblái lettek. Szerencsére a fiatal tisztek már jóval képzettebbek voltak, és az emberi hozzáállásuk is egyre kedvezőbb lett. Megemlítem, hogy az akkori hadnagyunk háromcsillagos tábornokként vonult nyugállományba, és az altábornagy úrral szívélyes barátságot ápolunk mind a mai napig.

– *Milyenek voltak az egyetemi évei?*

– Az egyetemi éveiket az emberek általában életük egyik legszebb időszakának szokták nevezni. Ugyanezt mondhatom el én is, mivel számomra az öt év alatt mindvégig megmaradt az a különleges érzelmi töltet, amely a seregből való leszerelésünkkel vette kezdetét. Az egyetemi élet – különösen a katonasághoz képest – nagyfokú szabadságot jelentett. Az előadásokon és a szemináriumokon keresztül hamar megismertük a bölcsészkar sajátos hangulatát, s az első sikeres vizsgák után már igazi bölcsésznek éreztük magunkat.

Magyar-történelem szakon kezdtem a tanulmányaimat, majd felvettem a pedagógia szakot, azon belül a pszichológiára specializálódtam.

Kollégistaként ugyanabban a szobában laktam öt éven át, mindössze pár méterre a menza bejáratától. A kisméretű ötfős szobánkban folyamatosak voltak az összejövetelek, így a vidámság sohasem hagyott el bennünket. Az épületünk alagsorában működött a kedvelt Gödör étterem, de a többi vendéglátóhely sem volt elérhetetlen távolságban. Ezért az ösztöndíjainkat gyakran a vagonok kipakolásáért kapott keresettel egészítettük ki.

Az egyetemi időszakomhoz számos kellemes emlékem fűződik. Szívesen látogattam a különböző kulturális rendezvényeket (különösen tetszettek az Auditórium Maximum teltházas előadásai). Rendszeresen sportoltam, helyi és országos versenyeken vettem részt. Minden nyáron legalább egy hónapot különböző német városokban (Wismar, Meissen) dolgoztam.

Közben előfordultak különleges események is, pl. az 1970-es árvíz idején, amikor éjjel a tanárainkkal együtt dolgoztunk a gátakon, másnap pedig mentünk hozzájuk vizsgázni. Ugyancsak emlékezetes, amikor a dékánunkkal, *Halász Előd* professzorral reggelig tartó vidám beszélgetést folytattunk a kollégiumi szobánkban.

Mindezekén túl számomra mégis a legfontosabb ebből a korszakomból, hogy utolsó egyetemi éveinkben ismertük meg egymást a feleségemmel, akivel a diplománk kézhezvétele után egy héttel házasságot kötöttünk.

– *Hogyan alakult az élete az egyetem után, miként kezdődött a bölcsészkar pályafutása?*

– Az egyetem utolsó félévét már levezető tagozaton fejeztem be, mert közben Kecskeméten a Pályaválasztási Intézetben jó állást kaptam, nagy szerencsére fiatal házasként még lakást is. Számomra rendkívül érdekes és igen változatos tevékenységet kínált az első munkahelyem, ahol a sűrű napi elfoglaltság mellett érdekes kutatásokat is végeztem, amelynek alapján elkészítettem a bölcsészdoktori értekezésemet.

Három év után kerültem vissza Szegedre, s itt az egyetemünk pszichológiai tanszékén két évtizeden át – tanársegédként, utána adjunktusként, majd docensként – a tanárképzés pszichológiai programjának keretében oktattam és

kutattam. Megalapítottam a Pályalélektani Tanszéki Csoportot, s elsőként beindítottam a pályatanácsadók képzését.

– *Hogyan került kapcsolatba a karunkkal, milyen bölcsészként dolgozni a jogászok között?*

– Kedves barátom és sporttársam, Molnár Imre professzor – aki akkor a dékáni tisztelet töltötte be – hívására kerültem a jogi karra, amely életem legjobb döntésének bizonyult. Nagyon örülök, hogy az itteni kollégák az első perctől mindenben támogatták az elképzeléseimet. A hallgatóság szintén „vevő volt” kezdettől a pszichológiára. Az elmúlt mintegy negyedszázad folyamán a szegedi állásom mellett dolgozhattam párhuzamosan más hazai és külföldi felsőoktatási intézményekben, részt vehettem különböző kutatásokban és közreműködhettem a szakmai közélet sokféle területén.

Bölcsészként rövid időn belül sikerült beilleszkednem a jogászok közé, amely szerintem a közös akaratnak és a kölcsönös elfogadásnak köszönhető. A jogpszichológia kereteit és tartalmi programját máshol nem állt volna módomban kidolgozni. A magam részéről ezért a támogatásért a jogi kar vezetéséről, az oktató kollégákról és valamennyi kari munkatársról csak elismerően tudok nyilatkozni, és egyben köszönettel tartozom mindazoknak, akik segítettek és segítik ma is a munkámat.

– *A közéletben milyen tevékenységeket vállalt, illetve vállalt?*

– A szakmai közéletbe még hallgatóként (mint diákköri titkár) belekóstoltam. Az elmúlt évtizedek során számos testületben vettem részt, amely folyamatosan komoly elfoglaltságot és időnként számottevő terhelést is jelentett, viszont mindig a szakterületem előrehaladását

szolgáltatta. Ezeket a funkciókat átadtam az utódaimnak, akik örömmel nagy odaadással és szakavatott hozzáértéssel folytatják a megkezdett munkát.

A szakterületem ismereteit és lehetőségeit alkalmazva és felhasználva, mintegy hobbiként régóta kapcsolatokat ápolok valamennyi közösséggel (általános iskola, gimnázium, középiskolai kollégium, egyetemi évfolyam, sporttársak és katonatársak csoportja), amelyeknek tagja voltam az életem során. Ez a tevékenység idő- és munkaigényes, de számomra megnyugvás és öröm, ha társas közösségeinket összefoghatom és támogathatom.

Legújabb vállalkásomként a volt gimnáziumom öregdiák mozgalmát szívesen szervezem és irányítom, amely igazi kihívást és egyben hasznos elfoglaltságot is jelent számomra.

– *Melyek a jövőbeli tervei?*

– A hetven éven túl a tervezés már más léptékben történik, mint az aktív időszak során. A terveimet sohasem vertem nagydobra, de mindig tervszerűen életem és dolgoztam. Jelenleg órákat tartok és közreműködöm a vizsgáztatásban. Legfontosabb feladatomnak tartom, hogy a lehetőségeimhez képest segítséget nyújtsak a fiatalabb kollégáimnak.

A kutatás az egyetemi munka igazán szép része. Ugyanakkor a határtalan lehetőségek tárháza e téren – véleményem szerint – sohasem fogja majd megadni azt az érzést, hogy már mindent elvégeztem. Ezért úgy gondolom, hogy még mindig bőven akad megvalósításra váró feladat.

– *Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést. A továbbiakban jó egészséget és sok boldogságot kívánunk.*

*Dr. Visontai-Szabó Katalin
adjunktus*

Spain BCN Program

Adminisztratív munkatársaink Barcelonában jártak az Erasmus+ mobilitás keretében

A barcelonai székhellyel rendelkező nyelviskola folyamatosan szervez egyhetes angol és spanyol nyelvtanfolyamot kezdő és haladó szinten. 2017 őszén az Erasmus+ programnak köszönhetően két turnusban, októberben és novemberben utaztunk a tengerparti városba, hogy spanyol nyelvtanfolyamon vegyünk részt. Kezdő, de annál intenzívebb nyelvi kurzuson tanultunk hétfőtől péntekig napi 5 órában. Dél előtt 09:30-tól délután 14:30-ig tartott a képzés, melyen a közvetítő nyelv az angol volt. Így három nyelven kellett gondolkodnunk, ami igen izgalmas és fárasztó kihívás volt az egy hét alatt, de könnyen hozzá lehetett szokni és pár nap elteltével már nem okozott gondot. Összehasonlíthatatlan élményt jelentett anyanyelvű embertől tanulni. *Miriam*, a tanárnő nagyon lelkesen spanyol hévvel vezetett végig bennünket a nyelvtan rejtelseiben, mely igen emelte a képzés színvonalát. A napok múlásával egyre több tanult szót ismertünk fel az utcákon járva vagy hallva az emberek beszélgetését elkapva egy-egy ismerős kifejezést, sőt a boltokban az idő előre haladtával bátrabban használtunk egy-egy spanyol mondatot is. Egészen más a tanult nyelvet az adott országban elsajátítani, ahol rögtön lehetőség van annak gyakorlati használatára.

Szerencsés választás volt az őszi kurzus, hiszen rajtunk kívül csak 3-4 fő volt

a kezdő csoportba sorolva Európa más országaiból, ami igen ideális hangulatot teremtett az oktatáshoz, és segített mélyen elsajátítani az órákon elhangzottakat. Minden egyes nyelvtani részt, nehezebb szófordulatot addig gyakoroltunk, amíg nem ment tökéletesen. Nyelvi fej-

Barcelonában spanyolosan

Csikós-Kiss Gabriella, Engi Erika és Kovács Gabriella

lődésünket segítette jó néhány könnyed, játékos formába ágyazott szituációs játék. 2 fős csoportokban gyakoroltuk a beszédet, kiejtést, sokat is nevtünk ez idő alatt, hisz nem ment minden elsőre.

A hét második felére már képesek voltak kisebb – egyszerűbb szövegezésű – bekezdést spanyolról angolra fordítani vagy fordítva. Igen hasznos volt az a gyakorlat, hogy minden órát az előzőekben tanultak átismétlésével kezdtünk. Ezáltal a beszéd- és íráskészség, a megismerési hajlandóság is nagymértékben fejlődött, és elősegítette a tudás beépülését. A szervezés kiváló volt a nyelviskola részéről, és a képzés időtartama alatt végig nagyon barátságos fogadtatásban volt részünk.

Barcelona egyszerűen magával ragadó! Bár csak öt délután állt rendelkezésünkre, mindenképp megérte a 'rohamléptekben' zajló városnézés. *Antonio Gaudi* alkotásai igazi mesterművek, volt alkalmunk néhányat megtekinteni alaposabban is (pl. *Sagrada Familia*). A Güell Parkot minden ide látogató számára javasoljuk, hiszen az onnan látható panoráma kihagyhatatlan élményt jelent. A város szívébe, a gótikus negyedbe is elkalauzoltak bennünket oktatóink már rögtön az első délután, ami nagyon érdekes és hasznos volt; több híres templomot, épületet, a Városházát

és a Kolombusz emlékművet is megtekinthettük.

Katalónia Nemzeti Múzeumába is a szervezők jóvoltából jutottunk el. Az épület előtt áll a híres zenélő és fényjátékot adó szökőkút, amit szintén sikerült egyik este megcsodálnunk. A Montjuic hegyről induló libegőt is kipróbáltuk, mely a tenger fölött vitt bennünket egészen a tengerpartig. Balra a város panorámájában gyönyörködtünk, míg jobbra a hullámozó tenger hangulata ragadott magával bennünket.

Az élmény befogadását segítette az időjárás alakulása is, amely különösen kegyes volt hozzánk: csupa napsütés, 15-20 fokos hőmérséklet volt jellemző a mediterrán, pálmákkal gazdag városban. Barcelona építészeti szépségei, rendezett és biztonságos utcái, természeti adottságai rendkívül élvezhetővé teszik a várost, az emberek szívélényesek, a 'mediterrán életszeretet' szemlélet érezhető.

Köszönjük, hogy részesei lehettünk ennek; Adios Barcelona!

*Csákvári Adrienn, Csikós-Kiss Gabriella,
Engi Erika és Kovács Gabriella*

Tanuljunk spanyolul – Aprender español

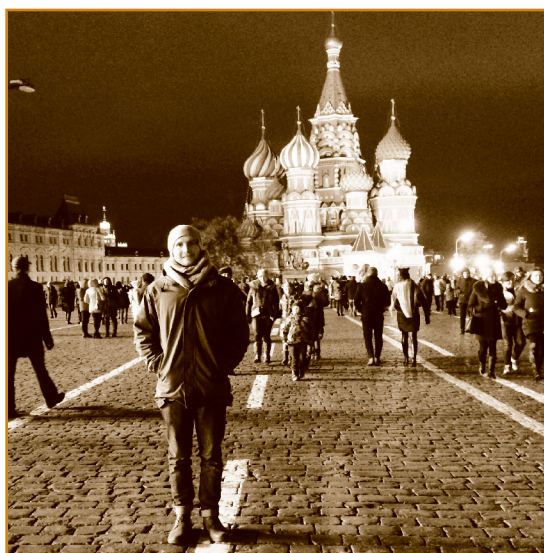
Erasmus programmal Rigában

Mivel sok barátom, ismerősöm tanult egy-két félévet Erasmus-szal külföldön, én sem akartam kimaradni ebből a lehetőségből, így 2017 januárjában beadtam a jelentkezést. Korábban több alkalommal volt szerencsém meglátogatni a balti régió országait, a mobilitást megelőzően utoljára 2016 októberében a magyar labdarúgó válogatott Lettország elleni meccsére látogattunk el (zömében joghallgató) barátaimmal. Ekkor döntöttem el véglegesen, hogy Riga az a város, ahol szívesen eltöltenék huzamosabb időt.

A város 700 ezres lakosságával a legnagyobb a Baltikumban, az egyetemi képzések is többnyire ide összpontosulnak, ennél fogva eléggé 'diákbárát': számos étterem, szórakozóhely, koncert és egyéb kikapcsolódási és kulturális lehetőség van. Mivel kedvelem a hűvösebb időjárást, így az őszi félévet választottam a mobilitás időpontjaként, remélve, hogy novembertől hóesés lesz és megtapasztalhatom az 'igazi' telet, e feltevésém sajnos nem bizonyult helyesnek, ugyanis folyamatosan + 1–3

fok körül ingadozó hőmérséklet mellett főképp eső esett, de az szinte minden nap, a tetejébe a napsütéses órák alacsony számát is megszenvedtem. Szerencsére azért januárban beköszöntött a várva várt hó és hideg, így ha rövid időre is, kicsit ebből is jutott nekem.

A balti államokban sajátos módon keveredik a poszt-szovjet életérzés az egyértelmű nyugati orientációval és fejlődéssel. A középkorban nagy számban éltek németek Rigában, ez leginkább az óváros építészetén és a lett gasztronómián érhető tetten napjainkban. Lettországban nagyon érződik, hogy hosszú ideig a cári Oroszország, illetve a Szovjetunió része volt. Az utcán, a boltban, tömegközlekedési eszközön sok orosz beszédet lehet hallani. Mivel Rigában él az orosz kisebbség túlnyomó része, így itt arányuk még magasabb, mint országosan, különösen a külső kerületekben. Aki egyébként nem beszéli a lett nyelvet, az nem is kapott teljes értékű állampolgárságot a Szovjetunió felbomlása után, hiába

Moszkvában, a Vörös Téren

lakott az ország területén évtizedek óta. A lettek nagyon büszkék saját államiságukra, nemzeti függetlenségük ünnepén, november 19-én minden házon kívül van a lett zászló, sőt, aki nem teszi ki, az közigazgatási bírsággal sújtható!

A fejeketfejük háza előtt

A Lett Egyetem a szegedinél korábban, már augusztus utolsó hetében elkezdte a tanévet, így az augusztus 30-iki érkezéssel lemaradtam az orientációs programok egy részéről. Szerencsére ez nem okozott problémát a beilleszkedéssel. Szállásom kollégiumban volt, egy, a magyar kollégiumok átlagos színvonalán lévő épületben. Kétszemélyes szobákba voltunk beosztva, nekem azonban szerencsém volt, ugyanis a szobatársamul kijelölt német hallgató pár nap után úgy döntött, hogy inkább albérletbe költözik át (nem volt elégedett a konyha felszereltségével), így egyedül maradtam, és nem is kaptam januárig szobatársat.

A beiratkozással kapcsolatos papírmunka gyorsan és meglepően zökkenőmentesen ment, a rigai egyetem dolgozói az

adminisztrációs feladatok megoldásában felkészültek és készségesnek bizonyultak az egész félév során. Szeptember első hetétől elkezdődtek az órák. A jogi tárgyak alapvetően a nemzetközi jogra, Európai Unió jogára koncentráltak, azonban volt néhány helyi specifikumokat is érintő tantárgyam. Összehasonlítva az SZTE képzésével, azt lehet elmondani, hogy nagyobb hangsúlyt fektetnek az oktatásban az egyéni felkészülésre, hallgatói prezentációkra, illetve a csoportos munkákra és alapvetően jóval aktívabb hallgatói magatartást követelnek meg a szorgalmi időszakban, mint nálunk. A leadott anyagot zh-k során az itthonihoz hasonlóan kérték számon. A vizsgaidőszakban ezzel szemben inkább a gyakorlatra koncentrálnak, a tárgyak kb. felénél ún. *open-book* vizsga volt, ahol egy adott jogi problémát kellett megoldani, itt már nem arra voltak kíváncsiak, hogy tudjuk-e a (zh-k során már számon kért) anyagot, hanem hogy azt hogyan tudjuk alkalmazni.

A jogi tárgyak mellett alapkörű orosz nyelvoktatásban is részt vettem, ami a hallgatók egyöntetű véleménye szerint az egyik legjobb óra volt, egy nagyon lelkes tanárnővel. Ezen az órán nem csak joghallgatók, hanem más karról jött diákok is részt vehettek: akikkel a legjobban összebarátkoztam a félév során, azokat itt ismertem meg.

Rigából két további utazást tudtam megejteni, egyrészt egy kifejezetten diákok számára szervezett Szentpétervárt és Moszkvát is érintő orosz utat, másrészt komppal egy hétvégi kirándulást Stockholmba. Mind a két túra életre szóló élmény volt. Összességében úgy érzem, nagyon jó döntést hoztam azzal, hogy részt vettem az Erasmus programban. Mind Lettországot, mind a régiót nagyon jó szívvel tudom ajánlani mindenkinek!

*Nagy Nándor Kristóf
joghallgató*

Erasmus Sevillában

Az elmúlt félévben lehetőségem nyílt Spanyolországban tölteni öt hónapot, köszönhetően az Erasmus+ támogatásnak. Választásom elsősorban a nyelvtanulás miatt esett az országra, emellett régi vágyam volt, hogy megismerjem az országot, amelynek kultúrája régóta vonzott. A választott városom Sevilla lett, és bár az utam előtt többen is felhívták a figyelmem az andalúz nyelvjárás megértésének nehézségeire, ezt csak plusz kihívásnak vettem, melyet le kell győzni.

Megérkezésem után hamar sikerült megismernem a spanyol emberek közvetlenségét, és segítőkészségét. Talán a csodálatos éghajlat teszi, hogy az ott élő emberek ennyire boldog életszemléletűek. Az emberek kedvessége és különleges életfelfogása mellett az andalúz vidék varázsa ragadott meg. Kezdvé a gyönyörű természeti látványosságokkal, az apró települések romantikus mivoltán át, a nagyvárosok is tartani tudják szépségüket a rohanó embertömeg ellenére. Sevilla különösképpen jó példa erre. Bár az uniformizálódás itt sem állítha-

tó meg, a város mégis gögösen ellenáll az őt ért ostromra. Központja hűen viszszaadja az idelátogató emberek tömegeinek a korabeli érzést, gondoljunk csak a város muzulmán időszakára, vagy a *reconquista* utáni időszak elbűvölő épületeire. A színpompás házak és a városnak természetes életet adó növények százainak ötvöződése számomra feledhetetlen szépséget nyújtott.

A félév során lehetőségem nyílt Andalúzia további városait is megismerni, s bár lehetett a település kicsiny falu, vagy akár nagyváros, mind-mind egy zsongó, vidám embertömeg emlékét hagyta meg számomra. A spanyolos napirend hamar közel került a szívemhez, ugyanis a koránkelés nem szeretetével kezdve, a szieszta létén át, az esti, színes városi életig egytől egyig vonzóná válhat minden odalátogatónak véleményem szerint. A spanyolok nagyon büszkéek kultúrájukra, és ennek megnyilvánulása egyik legkedvesebb emlékem marad. Talán a legkellemesebb csalódásként ez ért, hogy a kultúra megőrzése tényleg nagyon fontos a spanyol emberek életében. Ennek

Felfedezőút a Guadalquivir mentén

kiváló példája volt a *flamenco* táncosok majdnem mindennapos előadása, illetve a romantikus érzületű gitárosok játéka akár az óváros szűk utcáin, akár a lélegzetelállító *Plaza de España*-n. Köszönhetően az ott élők hazaszeretetének, hamar beavatnak a legfontosabb tudnivalókba, legyen ez akár a város történetével kapcsolatos, vagy éppenséggel a helyi foci legvitatottabb kérdése: Sevilla vagy Betis? Nem tartott sokáig rájönnöm, milyen fontos szerepet tölt be a szórakozás a spanyol mindennapokban. Az élet szeretetének ilyen mértékével, úgy hiszem, Spanyolországon kívül csak kevés helyen találkozhatunk.

Az egyetemi élet kezdetben nehezen indult, angol nyelvű kurzusok ugyanis alacsony számban voltak elérhetőek, és azok helyei gyorsan elfogytak. Ezután igen hamar megértettem mire figyelmeztettek, mikor otthon felhívták a figyelmemet az andalúz nyelvjárás érdekességeire. Azonban engem éppen ez a kezdeti nehézség segített hozzá, hogy nagyobb motivációval tanuljam a nyelvet. Emellett a csoporttársaimtól, tanáraimtól és a koordinátoromtól (aki viccesen megjegyezte,

hogy Andalúziában, a nagy hőség következtében az embereknek fontosabb dolgokra kell tartalékolniuk az energiájukat, mintsem a szavak végi 's' hang kiejtésére) is rengeteg segítséget kaptam, azonban a vizsgákra keményen készülni kellett. A hazautam előtti sikeres spanyolnyelvű vizsgák nagy örömet szereztek, és újabb motivációt adtak a nyelv elmélyítésének folytatásában.

Hazaindulásom előtt nem fogott el szomorúság, azonban azt nem állítom, hogy nem hiányoznak máris a februári délutánok, mikor pólóban napozhatunk a füves parkokban. Gondolhatjuk úgy, hogy egy ilyen utazásra való felkészüléssel, és az úttal ki kell lépünk komfortzónánkból, azonban úgy vélem, a legjobb dolgok éppen ekkor történnek az életünkben. Úgy érzem, számomra valami egészen új kezdetét jelenti a hazatérés, de azt is remélem, hogy a búcsú Spanyolországtól csak egy rövidebb időre szól, és hamarosan újból meglátogathatom.

Lesetár Zsolt
nemzetközi tanulmányok
BA szakos hallgató

Plaza de España

Negyvenöt éve végeztünk

A kevés néha több. Néhány mondatba sűrítve is lehet tartalmas, sokatmondó beszámolót készíteni: ilyen írást olvashatunk alább, 45 éve diplomázottak tollából, a fiatalabbak élménybeszámolója pedig sok érdekes részletet árul el.

Az évfolyamunk 1972-ben 103 fővel végzett. Azóta ötvenként rendszeresen találkozunk Szegeden, és az utóbbi időben, évente minden szeptember első szombatján pesti kávéházban húszan-huszonöten. Feltehetjük a kérdést, hogy mi hoz össze bennünket ennyi év után? Bevallhatjuk, hogy a fiatalságunk

legszebb évei az egyetem időszaka volt: szabadság, szerelem, barátság és az értelem káprázatos világában. Ezek az emlékek, érzések, történések idéződnek fel a most már évenkénti együttléteink során. A fenti élmények hatására örömmel megyünk a szeptemberi találkozóra, ahol tudjuk, hogy mindig szépséges, kedves emlékekkel lepjük meg egymást. A baráti hangulatú kávéházi beszélgetések hozadéka a régi barátságok megújulása: közös utazások, színház- és tárlatlátogatások, rendszeres kapcsolattartások.

dr. Molnár Melánia és

dr. Szentkirályi László

Egy ritka, régi felvétel karunk épületéről, az emeletráépítés előtti évekből

Mátészalkától Párizsig

A történetünk, azaz a József Attila Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kara 6. csoportjának krónikája 1982. szeptember 10-én kezdődött. Aznap léptük át először egyetemi polgárként az alma mater kapuját, hogy a mai digitális világban már hihetetlen módon, aznap délelőtt közösen, kézzel kitöltsük az indexünket és beletegyük a 13 forint értékű illetékbélyeget. Visszatekintve, akkoriban végtelenül sok időnk volt egymásra és az egyetem folyosóin az órák előtt, a városban hazafelé sétálgatva, a szabad délutánokon, esteken, hétvégéken, a könyvtárból jövet-menet, és a hazautazások közben órákat beszélgetve alaposan megismertük egymást. A 'megpróbáltatásokat' – egy-egy nehéz vizsgát – egészséges összekapaszkodással, egymást jegyzettel, tippekkel, vagy éppen a lektorátus eldugott sarkában tartott mazeszemináriummal vészeltük át, ahol a mezei joghallgató számára elérhetet-

len magasságban szárnyaló politikatudományi szakkikkeket érthető magyar nyelvre fordították le és magyarázták el az ehhez kellő ismerettel és érdeklődéssel bíró társaink, hogy mindenki sikeresen teljesítsen a megmérettetéskor. Nálunk igen változatos egyéniségek találkoztak. Volt köztünk tudós-palánta és két lábbal a földön járó, notórius teaivó és családi pálinkafőző, csendesek és a politikai viták szószólói, komolyzenei kórustag és vizsga előtt a folyosón Micimackót éneklő rocker, feleség és szerelmespár, a nemzetközi jogi előadást sutyiban magnón rögzítő gépiró, az előadások csendjében kötötűt potyogtató, otthonról kapott apanázsát napi kiflire beosztó és azt, africana csokik temesvári értékesítéséből nyert bevétellel a szabadkai hanglemmez- és könyvvásárlás érdekében kiegészítő nagy utazó, coffjafakarárásban szemináriumon szundikáló, legcsinosabb-legvörösebb és későbbi

*Álló sor: Fazekas Sándor, Bertók János, Füleki László, Pálfi Péter, Polgár Péter, Nemes Sándor és Denke Gergely
Ülnek: Baják Erzsébet, Szentandrás Edit, Kósa Ildikó, Kasa Katalin, Juhász Ildikó és Sefia Nobel Márta*

orgonaépítő. A szép és színes kis világa-ink az eltöltött évek alatt alaposan összszeccsiszolódtak és az emlékek felidézése érdekében tanulmányaink 1987-es befejezését követően 2003-ban és 2007-ben is találkoztunk.

A csoport tagjai jelenleg a Mátészalka – Párizs tengelyen élnek és dolgoznak, ezért a 30 éves találkozásnk időpontját közösen, már egy évvel korábban kiválasztottuk és ezúton is köszönjük, hogy *Balogh Elemér* dékán úr készségesen, egy röpke e-mail-váltással helyet adott nekünk a Kar épületében 2017. április 8-án. A beszélgetést *Denke Gergely*, a találkozóink megszervezésének motorja kezdte; megemlékeztünk azokról a társainkról, akik sajnos már csak a felhők pereméről figyeltek bennünket és azokról, akik valamilyen kivételes okból távol maradtak, azután ki-ki elmondta a saját családi és szakmai történetét. Sorra vet-tük régi, nagy formátumú professzora-inkat: az elválaszthatatlan *Pólay Elemért* és *Both Ödönt*, *Kemenes Bélát*, akinek bri-liáns előadásai a mai napig sziklaszilárd alapot adtak a polgári joghoz, és aki az évfolyam írásbeli vizsgán legjobban szereplő három hallgatóját előadáson tapssal elismerve a teljesítmény tiszte-letére is felhívta a figyelmünket. *Kovács Istvánt*, aki személyes tanáccsal segítette egyikünk pályafutását, a mindig végtele-nül elegáns és precíz, érthető és követ-hető előadó és korrekt vizsgáztató *Cséka Ervint*; *Nagy Károlyt*, aki ugyan megkö-vetelte, hogy tudjuk mikor és hol kötöt-tek a vikunyak védelmére nemzetközi egyezményt, azonban aki az utóvizsgán is könnyű szívvel adott ötöst, ha sike-rült szó szerint visszaadni a tanultakat. Persze emlegettük az akkori fiatalokat is: *Juhászné Zvolenszky Anikót*, *Bobvos Pált*, *Lakó Ibolyát*, akik az elméleti is-meretek mellett gyakorlati példákkal is

segítettek bennünket. Mára a vizsgák előtti „De minek kell ezt megtanulni, mire tudom ezt használni az életben?” – kérdések elhalványodtak, maradt az az érzés, hogy az egyetem számunkra tartást, világlátást, gondolkodásmódot és jó alapot adott a problémák feldolgo-zásához és megoldásához. A végzésün-ket követően elképzelhetetlenül megvál-tozott világban és a pályán is megálltuk a helyünket a családjainkban magánem-berként, a szakmában miniszterként, bíróként, OECD tudományos szakér-tőként, közjegyzőként, jogtanácsosként, ügyvédként, ügyészségi és közigazgatási szakemberként.

A beszámolók után végigjártuk az egykori iskola folyosóit, bekukkantot-tunk a termekbe, a korábban elzárt csi-galépcsőre, a felújított udvarra és meg-csodáltuk a Lófara körül felújított teret. Ezután átsétáltunk a Bajor Étterembe, ahol megebédeltünk és késő délutánig beszélgettünk. Felidéztük a régi történe-tek, így azt a nőnapot, amikor az ös-zses fiú meghívta az összes lányt a Brnói sörözőbe szigorúan csak egy pohár ital-ra, de ahol késő délutánig a hasunkat fogtuk a nevetéstől, mert valakinek mindig eszébe jutott egy újabb a vicc; vagy azt a reggelt, amikor a csoportbulit követően arra ébredtünk, hogy a sző-nyegen egy nyakkendő úgy van kinyúj-tóztatva, hogy annak gondolatbéli meg-hosszabbítása pont a szekrény tetején elhelyezett pálinkás pohárra mutasson, mert rend a lelke mindennek...

Szép nap volt. Két gondolattal bú-csúztunk; egyrészt azzal, hogy feltétlen találkozunk öt év múlva, másrészt az-zal, hogy bizonyára azért éreztük már megint jól magunkat egymással, mert önzonosak tudtunk maradni.

Dr. Szentandrás Edit
köztisztviselő

Metamorfózis

Egy jogásznak indult előadóművész vallomásai

Széles Flóra Szegeden végzett jogi tanulmányokat, különösen ki-tűnt jogtörténeti érdeklődésével. Szíve és tehetsége azonban tovább vitte – életútjának eddigi történéseiről olvashatjuk vallomását.

Széles Flóra

Debrecenben születtem 1990. február 22-én. Anyukám szülei laktak a közelben, Nyírlugoson (a nagymamám most is ott él) és nagyjából egy éves koromig velük maradtunk, ezért születtem Debrecen városában. Majd elköltöztünk Vádra, 8 éves koromig éltünk ott. Utána érkezünk (1998-ban) Szegedre. 24 éves voltam, amikor eljöttem Budapestre a

Színház- és Filmművészeti Egyetemre. Így otthonomnak Szegedet érzem és valom. Hiszen ott nőttem fel valójában.

Bár a szüleim sosem foglalkoztak a művész világban, én 3 éves koromtól fogva a rabja lettem. Először a balett lépett be az életembe, Vácott. *Jeszzenszky Endre* mester keze alatt tanultam táncolni. Utána kezdtem el a hegedű (*ifj. Baranyai György* volt a tanárom) és szolfézs tanulást. Egy évig zongora órákat is vettem. 14 éves koromban kezdtem el magánéneket tanulni Szegeden *Széll Pálné Marika* néninél. Utána lánya vette át az oktatásomat, *Széll Bernadett*. Az igazi nagy szerelem azonban a színház volt. Itt minden egyszerre jelen volt. A zene, a tánc és az ének is velem maradhattak. *Varjasi Ottóné* rendezte azokat az előadásokat, amik végképp elrendelték a sorsomat. Játszottunk *My fair lady*-t, *Padlást*, *Kapi el*-t, *Grease*-t, *Dzsungel könyvét* és még sorolhatnám....

Az érettségi évében, 18 évesen jelentkeztem először a Színművészeti-re, de akkor még nem sikerült a felvételim. A második rostan estem ki, még nem értem meg a feladatra. Az utána következő években a Szegedi Tudományegyetem jogi karán tanultam és közben folytattam a képzésem művészeti téren is. Rengeteg különböző fellépésen állhattam színpadra Szegeden és környékén. A fordulópont akkor következett be, amikor műsorvezetőként tagja lettem a Magyaróttaszerzők- és énekesek Délmagyarországi Egyesü-

tének. Később énekesként is színpadra állhattam a műsoraikon. *Lévai László* énekes ekkor mutatott be *Nagy Imre Erik* zeneszerzőnek és zongoraművésznek. Ő ismertetett össze *Gyüdi Sándor*-ral, aki elhívott egy meghallgatásra a Szegedi Nemzeti Színházba. Ennek a meghallgatásnak lett az eredménye, hogy eljátszhattam Annie szerepét az *Ács János* által rendezett *Bob herceg*-ben. A színházban rengeteg támogatást kaptam, hogy igenis próbáljam újra a felvételit. *Ács János* rendező, *Gyüdi Sándor* igazgató úr, *Szilágyi Annamária* és *Gömöri Krisztián* színművészek végigkísérték és segítették az Egyetemre vezető utamat.

Végül 2014-ben sikeres felvételit tettem és elindulhattam azon a pályán, amire mindig vágytam. A jogi pályát félbe kellett hagynom. Ez nem volt könnyű, hiszen rengeteg energiát és munkát fektettem bele. Ráadásul a professzoraim és tanárain sok izgalmas és csodálatos élménnyel és tudással ajándékoztak meg. De még ők is teljes mellzélességgel támogattak az álmaim meg-

valósításában. Kiemelném *Balogh Elemér* professzor urat és *Harangozó Attilát*.

Jelenleg a 4. évemet töltöm itt Pesten az egyetemen, *Novák Eszter* és *Selmeczi György* zenés színművész osztályában. Azóta már játszottam Veszprém-ben a Petőfi Színházban (*Nebáncsvirág*; francia operett), a Vígszínházban *Kölyök* szerepében láthatnak a Padlásban, március 15-én a Papp László Budapest Sportarénában játszottam *Eszter* szerepét a *Talpra magyar rockmusical* ősbemutatóján. És jelenleg is készülöben vannak új projektek. Az osztállyal is folyamatosan dolgozunk, több előadásunk is fut az egyetem Ódry Színpadán: *George and Cole*, *Avantgarde*, *Alhangya* (*Martin McDonagh* darab), *Nyíregyháza utca* (*Szilágyi Eszter Anna* darabja), *Koldusopera* (*John Gay* műve).

Hogy a továbbiakban mi vár rám, az még a jövő zenéje. Csak remélni tudom, hogy sok-sok munka és ösztönző kihívás fogja kísérni továbbra is az utamat.

Dr. Szondi Ildikó
egyetemi docens, rovatfelelős

A Talpra Magyar! rockmusical ősbemutatóján (Budapest, Papp László Sportaréna)

Könyvkiadás, ösztöndíjak

A szegedi jogi karon folyó tudományos és oktatói munkát sokoldalúan támogató Pólay Elemér Alapítvány töretlenül folytatta 2017-ben is tevékenységét. Alapítványunk országosan, sőt nemzetközileg is mind ismertebb szakmai könyvkiadói tevékenysége érdemel kiemelés, amelynek egyik újabb állomásként létrehozta a Iurisperitus Kiadót. Tudományos, szakmai sorozataink kötetait e kiadó gondozza. Újabb (al)sorozatokat is indítottunk azokban a szakmai szegmensekben, ahol a kari tudományos-oktatói tradíció ezt lehetővé tette. A régebbi és újabb kiadványaink megvásárolhatók karunkon a Jogi Információs Kabinetben, és megrendelhetők drótpostán (jik@juris.u-szeged.hu). Következzék a 2017. esztendő könyvtermése.

Lectiones Iuridicae

17. *Farkas Csaba* (szerk.): Húsz év mérlegen. Közbeszerzésünk múltja, jelene és jövője

18. *Fejes Zsuzsanna – Soós Edit – Varga-Jakó Mira Anna* (szerk.): A modern állam 21. századi közjogi kihívásai. Az állami funkciók változásai az európai integrációban

19. *Erzsébet Csatlós* (ed.): Recent Challenges of Public Administration. Papers Presented at the Conference of 'Contemporary Issues of Public Administration'

20. *Erzsébet Csatlós* (ed.): Recent Challenges of Public Administration 2. Papers Presented at the Conference of '2nd Contemporary Issues of Public Administration'

A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára

62. *Pákozdi Zita*: A jogerő tárgyi terjedelme a polgári perben

64. *Gellén Klára* (szerk.): Honori et virtuti. Ünnepi tanulmányok Bobvos Pál 65. születésnapjára

67. *Révész Béla* (szerk.): A szegedi jogbölcseleti iskola alapítója. Horváth Barna emlékkönyv

68. *Görög Márta – Hegedűs Andrea* (szerk.): Lege duce, comite familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábán Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára

Fundamenta Fontium Iuris

10. *Tóth Judit*: Kézikönyv a jogklinikai képzéshez

Fundamenta Fontium Iuris Administrationis

(A szegedi közigazgatási jogi iskola tankönyvei)

Csatlós Erzsébet: Az európai uniós koordináció Magyarországon és a magyar nemzeti érdek az Európai Unióban

Fundamenta Fontium Iuris Historici

(A szegedi jogtörténeti iskola tankönyvei)

Blazovich László: A középkori európai város és jogélete

Fundamenta Fontium Iuris Internationalis

(A szegedi nemzetközi jogi iskola tankönyvei)

Orsolya Johanna Sziebig: Basics of International Law. Course Book

Paella és gulyásleves

Spanyol vendégprofesszorok látogatása a jogi karon

2017. április 23–26 között három spanyol vendégprofesszor látogatott el hozzánk az Extremadurai Egyetem jogi karáról (Facultad de Derecho Universidad de Extremadura), Cáceresből. *Antonio Silva Sanchez*, *Manuel Peralta Carrasco* és *Ángel Acedo Penco* a Magánjogi Tanszék (Departamento de Derecho Civil) professzorai, akik polgári joggal, családjoggal és római joggal foglalkoznak. Sanchez professzor továbbá a mediáció népszerűsítésével is szívesen foglalkozik. Mindannyian tagjai egy nemzetközi kutatócsoportnak (GIDEPA: Grupo de Investigacion de Estudios de Derecho de España, Portugal y América Latina), mely a spanyol, portugál és latin-amerikai jogrendszerek összehasonlítását végzi. Karunk és a Cáceresi jogi fakultás kapcsolata ugyan még csak 3 éves múlt-ra tekint vissza, azonban ilyen rövid idő alatt is igen gyümölcsözőnek bizonyult.

Sanchez professzor 2016 tavaszán is két hétig élvezte egyetemünk vendégszeretét, és több érdekes előadást is tartott az érdeklődő hallgatóknak. 2016 áprilisában karunk oktatói részt vehettek a nagy sikerű nemzetközi családjogi konferencián, melyet spanyol kollégáink szerveztek 'Il congreso internacional de aproximacion e integracion del Derecho de familia. Nuevos retos y realidades' címmel. A konferencián előadást tartott *Kaprinay Gizella Zsófia* tanársegéd, *Balázs Réka* PhD hallgató és *Visontai-Szabó Katalin* adjunktus.

A 2017-es látogatás keretében április 24-én egy informális találkozásra került sor, melyen egy kellemes ebéd mellett részt vettek *Mezei Péter* dékánhelyettes úr, *Császár Mátyás*, a kari Külügyi Bizottság titkára, valamint jómagam. Hétfőn 17.00 órakor a Polgári Jogi, Polgári Eljárásjogi és Családjogi

A képen: Manuel Peralta Carrasco, Visontai-Szabó Katalin, Antonio Silva Sanchez, Hegedűs Andrea és Ángel Acedo Penco

Manuel Peralta Carrasco, Visontai-Szabó Katalin és Zakar András

TDK keretében *Manuel Peralta Carrasco* és *Ángel Acedo Penco* előadást tartottak a kari társalgóban a „Fogyasztói jogok védelméről” (*La protección de los derechos económicos del consumidor*). *Antonio Silva Sanchez* volt az esemény moderátora. Az előadás spanyol nyelven hangzott el, a tolmácsolásról *Deli Alexandra* joghallgató gondoskodott. Kedden 14.00 órakor a SZAB szék-

házban a Jogpszichológiai Munkabizottság szervezésében újabb előadásra került sor: Manuel Peralta Carrasco és Visontai-Szabó Katalin „Érvek a mediáció szükségessége mellett Magyarországon és Spanyolországban” című közös előadását hallgathatták meg az érdeklődők.

Dr. Visontai-Szabó Katalin
adjunktus

Navigare necesse est

25 éves a szegedi munkaügyi kapcsolatok és társadalombiztosítási képzés

„Nem elegendő minden egyes ember akaratát, szükséges, hogy mindannyian összességükben akarjanak.” (Kant)

Balogh Elemér dékán úr a 2017. május 18-án tartott emlékülést a következő szavakkal nyitotta meg: „25 év nagyon jelentős idő, amiről meg kell emlékezni. Semmi más nem számít, mint a valódi teljesítmény, ezt ünnepeljük most.” Annak ellenére, hogy a

magyar társadalombiztosítás története a 13–14. századig, a munkaügyi kapcsolatok megjelenése pedig a 19. század közepéig vezethető vissza, a jogtudományi karok tantárgyai között sokáig nem szerepelt sem a munkaügyi kapcsolatok, sem a társadalombiztosítás/szociális jog. Következésképpen ezeken a területeken dolgozók szakmai képzésére sem volt felsőoktatási keretekben működő képzés.

A folyamatos fejlődés mellett a II. világháborút követően a társadalombiztosítást államosították, majd 1950-től egészen 1984-ig a szakszervezetek irányítása alá került. Az állami társadalombiztosítás központi igazgatási és ügyviteli feladatait a Szakszervezetek Társadalombiztosítási Központja (SZTK) látta el. 1964-től a társadalombiztosítás irányítása és felügyelete – beleértve a társadalombiztosítási ügyintézők háromszintű képzését – az SZTK helyett a SZOT Társadalombiztosítási Főigazgatóságához került. 1984-től a társadalombiztosítás irányítását a szakszervezetektől az állam az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság (OTF) irányításával vette át. A rendszerváltásig a társadalombiztosítási szakemberek oktatása egy 'házon belüli' – háromszintű – képzési rendszerben történt. A képzés szempontjából jelentős változást hozott, hogy a rendszerváltást követően a társadalombiztosításban dolgozó szakemberek is a köztisztviselői törvény hatálya alá kerültek. A törvény – a vezetőkre, de más pozíciókra nézve is – állami felsőoktatási intézményben szerzett oklevélhez kötötte az alkalmazás/továbbalkalmazás követelményét. Ennek az

igénynek a kielégítésére – az országban elsőként Szegeden – jött létre az első társadalombiztosítási főiskolai képzés.

A munkaügyi kapcsolatoknak sem a fogalma, sem az oktatása nem létezett a szocialista időszakban. A polgári típusú átalakulás után meghonosítására azért volt szükség, mert működése négy olyan cél köré összpontosult, amelyek a kiegyensúlyozott munkahelyi viszonyok megteremtéséhez és fenntartásához elengedhetetlenek: *a)* a munkaerőpiac szereplői közötti együttműködés fenntartása, *b)–c)* a munkahelyi konfliktusok lehetőség szerinti megelőzése és a már kialakult viták megoldása, valamint *d)* rendeltetésszerű működésével a munkahelyi demokrácia megteremtése és fenntartása.

A fentiekből érezhető, hogy 1992-ben két olyan szakterület hiánypótló felsőfokú képzésének elindítása volt napirenden, ami annak idején az országban egyedülálló kezdeményezés volt. Ehhez a felismeréshez kellett egy olyan világlátott professzor (*Nagy László*) kezdeményezése, aki mindig egy lépéssel előtte járt a körülötte lévő valóságnak, valamint egyetemi és egyetemen kívüli munkatársainak lelkesedése és kitartó

Czucz Ottó kitüntetést vesz át a dékántól, jobbján Tóth Ferenc

munkája. Nem volt ez a folyamat dialmenet, hiszen számos külső és belső hátráltató körülménnyel kellett megküzdeni. Évtizedekkel az elindulás után is hallhatók olyan hangok, amelyek 25 évvel az elindulás és sikeres teljesítmények után is megkérdőjelezik a képzések létjogosultságát.

Visszakanyarodva a képzés alapjául szolgáló személyi, tárgyi és szubsztanciális feltételek megteremtéséhez, kijelenthető, hogy a társadalombiztosítási jog oktatásához szükséges kutatás nem volt előzmények nélküli Szegeden. A legelső személy, aki a társadalombiztosítási (később szociális) jog önállóvá válását kezdeményezte Szegeden a nyolcvanas évek első felében Nagy László professzor úr volt, akinek biztatására a további lépéseket Czúcz Ottó professzor (akkor még adjunktus) tette meg. Ezt a folyamatot erősítette, hogy a 80-as évek közepén Czúcz professzor úr egy kutatási ösztöndíjat nyert a müncheni Max Planck Intézetbe, amely mind a mai napig Európa egyik legjobb, ha nem a legjobb szociális jogi kutatóbázisa. Ennek a kutatóévnnek volt a gyümölcse az 1984-ben megjelent első tudományos jellegű társadalombiztosítási jegyzet. Czúcz professzor az alábbiak szerint idézi fel

az indulás göröngyös, de felemelő és teremtő folyamatát.

1992. szeptember 1-én indult a képzés. Az előzmények sokkal messzebbre nyúlnak vissza. 1976-ban írt Czúcz Ottó kiegészítést a Nagy – Weltner-féle Munkajog tankönyv XII. fejezetéhez, ami a társadalombiztosításról szólt. Az első stencilezett kiegészítés – ami az évek során folyamatosan bővült – lett a társadalombiztosítási jog első mérföldköve Szegeden. A képzés indítását segítő további fontos lépés volt, amikor Nagy László professzor úr megkeresésére Bartos István úr, az OTF akkori Főigazgatója támogatta, hogy egy önálló főiskolai képzés létrehozásával emeljék a társadalombiztosítási ügyintézők képzésének szakmai színvonalát.

A főiskolai képzéseket megelőzve 1989-ben indult el az első társadalombiztosítási posztgraduális képzés, amin túlnyomó részben az OTF központi és megyei vezetői vettek részt, akiknek volt már valamilyen szakirányú diplomájuk. Számukra jött létre a társadalombiztosítási ismereteket tartalmazó kiegészítő posztgraduális képzés. Ennek mintájára 1990-ben elindult a Munkaügyi Kapcsolatok Posztgraduális képzés is. Mindkét képzés levelező rendszer szerint működött. Négy féléven keresztül szemeszterenként 2–3 alkalom-

A képzés két 'motorja' – Dabis Erzsébet és Hajdú József

mal jöttek a 'hallgatók' Szegedre. Jó hangulatú és szakmai kapcsolatokat inspiráló képzéssé vált. A pozitív tapasztalatot felbátorodva 1991-ben került betervezésre a fenntartó minisztérium felé az a javaslat, miszerint tudományos alapokon álló, de pragmatikus főiskolai képzés elindítására lenne szükség a munkaügyi kapcsolatok és a társadalombiztosítás területein. A kérdésben a Művelődési Minisztérium – széles körű szakmai egyeztetést követően – 1992. augusztusában döntött és engedélyezte mindkét képzés elindítását. Az első évfolyam levelező formában, zárt beiskolázással – a TB szervek, illetve a Munkaügyi Minisztérium segítségével – indult.

A két főiskolán elsősorban a jogtudományi tárgyak dominanciájával, de interdiszciplináris – főleg gazdasági, szociológiai – megalapozással indult el a képzés. Kezdetektől fogva – a munkáltatói visszajelzések alapján – a képzés egyik erősségét jelenti, hogy a Szegeden végzett hallgatók nem 'félnek' a jogtól, bátran nyitják ki a jogtárat a tanult vagy új kérdések felmerülésekor. Az első időszakban ez a jogközpontúság szükség-szerűség volt, de mára már tudatosan építünk erre az erősségünkre.

Kijelenthető, hogy az SZTE ÁJTK-n negyed százada elindult főiskolai képzések – köszönhetően a kiváló oktatói és hallgatói közösségnek és elkötelezettségnek – az elmúlt évtizedekben a munkáltatók körében ismertté és a végzett hallgatók keresetté váltak. A visszajelzések azt mutatják, hogy hallgatóink az oklevelek megszerzését követően elsősorban a kormányhivataloknál, önkormányzatoknál és a versenyszférában különböző szociális partnereknél, ill. munkáltatóknál munkaügyi és HRM munkakörökben helyezkedtek el.

Czucz Ottó professzor úr 1998-ig vezette a képzéseket. Akkor választot-

ták meg előbb alkotmánybíróvá, majd 2004-től a luxembourgi Európai Unió Bíróságának bírójává. Ezen elfoglaltságai és a földrajzi távolság miatt kikerült a főiskolai képzések közvetlen irányításából, de szellemiségét tekintve mostanáig mentori pozícióban maradt.

A Tanszék és az Intézet főállású munkatársain kívül az oktatók túlnyomó többsége meghívott külsős oktatóként látja el a feladatát. Ez is szándékos része a képzésnek, hiszen az alkalmazott társadalombiztosítási és munkaügyi ismeretek átadására mindig olyan szakembereket kérünk fel, akik nemcsak tanítják, de csinálják is a szakmát. Nagyon sok elkötelezett kollégával dolgozunk együtt, akikről büszkén elmondhatjuk, hogy többségük nálunk végzett ez elmúlt 25 év alatt. Kiváló diákból lett még kiválóbb szakember és oktató.

A főiskolai képzések egyik alapító oktatója és jelenleg is aktív 'motorja' dr. Dabis Erzsébet bírónő, akit 1980-ban neveztek ki munkaügyi bírónak és Arany Jánosné Dobler Katalin révén került kapcsolatba Nagy László professzor úrral és a képzéseinkkel. Anekdotaként mondta el, hogy egy véletlen folytán *quasi* fogadott lánya lett Nagy Lászlónak, hiszen a professzor úr 1944. december 25-én sérült meg és jött haza a Don-Kanyarból, Dabis bírónő pedig ugyanezen a napon született.

Nagy László olyan embereket keresett az oktatói stábjába, aki hittek a munkaügyi kapcsolatok létjogosultságában és jövőjében. Dabis bírónő először oktatásszervezési feladatokat végzett, hiszen az első feladat az volt, hogy viszonylag rövid idő alatt össze kellett szedni a csapatot, amely a munkaügyi és társadalombiztosítási jogi tárgyakat tanítani tudta. A képzés beindítását közvetlenül megelőzően az Esztergomi Főiskolának

volt egy kihelyezett Felsőfokú Munkaügyi Tanfolyama Szegeden, ahol Dabis bírónő is oktatott és személyes 'csábítására' a főiskola indulása előtti évfolyam szinte teljes egészében beiratkozott az újonnan induló munkaügyi kapcsolatok szegedi főiskolai képzésére. A bírónő is megerősítette, hogy az elmúlt 25 évben végzett hallgatók és a munkáltatók visszajelzései egybehangzóan azt támasztották alá, hogy van létjogosultsága ennek a képzésnek. Talán Ő fogalmazta meg a legjobban a képzés kezdetektől fogva változatlan krédóját: „Szeretnénk megtanítani a hallgatókat gondolkodni és hozzásegíteni ahhoz, hogy képesek legyenek a saját szakmai jövőjüket építeni.” Ennek érdekében mindig törekszünk a folyamatos oktatási és módszertani fejlesztésre.

A képzés másik alapító oktatója *Dr. Tóth Ferenc* c. főiskolai docens úr. Szinte az elsők között volt, aki Magyarországon a nyolcvanas évek elejétől a Munkaügyi Kutatóintézetben (Budapest) a munkaügyi kapcsolatok témakörét kutatta. (Az Intézetről írva jegyzem meg, hogy a kezdeti időszakban számos kiváló oktató onnan érkezett Szegedre, például *Dr. Ladó Mária* c. főiskolai docens, vagy *Dr. Orolin Zsuzsanna*, és még hosszan folytathatnám a sort.) Ebben az időszakban az Intézet szoros kapcsolatban állt az ILO-val és a Világbank szakembereivel. Az együttműködés eredményeként egy olyan új intézményrendszer fogalmainak és működésének az alapjait kellett lefektetni, amire korábban nem volt példa hazánkban. A munkaügyi kapcsolatok megalapításának első lépései ide vezethető vissza. 1988-ban az ILO támogatásával rendeztek egy konferenciát Budapesten, ahol először foglalkoztak hivatalosan a munkaügyi kapcsolatokkal és itt használták először a 'munkaügyi kapcsolatok' elnevezést.

Nagy László professzor úr a konferencia után javasolta, hogy a munkaügyi kapcsolatok képzést azonnal be kellene vinni a felsőoktatási képzésbe. Ennek hatására 1990-ben került megszervezésre – az országban elsőként – a munkaügyi kapcsolatok posztgraduális képzés. Ezen az induló évfolyamon kb. 40 fő vett részt, akik nagyon különböző mértékben és módon érintkeztek munkájuk során a munkaügyi kapcsolatokkal. Már abban az időben is nagyon fontos és sokszor kényes témák merültek fel a képzés során, illetve a szakdolgozatokban. Egyértelmű volt az üzenet és a kíváncsi: a hallgatók meg akarták érteni a munkaügyi kapcsolatok sajátosságait, működését és lehetőségeit. A képzésekből olyan emberek kerültek ki, akik a maguk területén sikeres karriert futottak be. A titok talán abban rejlett, hogy magukévá tették, hogy „Közös nyelvet kell beszélni a munka világában.”

Az emlékülésen ezt követően Hajdú József, a Munkaügyi Kapcsolatok és Társadalombiztosítási Képzések Intézetének vezetője – aki a kezdetektől fogva részt vett a képzések szervezésében és fejlesztésében – a jelenről és a jövőről szólt néhány szót. Három olyan tényezőt emelt ki, amiért véleménye szerint érdemes a szegedi jogi karon MK–TB-s diáknak lenni: *a)* kiemelkedő színvonalú elméleti és gyakorlatorientált képzés, *b)* neves tanárok és diákok és *c)* a gyönyörű város.

Kezdetől fogva a szegedi képzés védjegye és erőssége, hogy a szűkebb értelemben vett szakmai ismereteket (munkaügyi kapcsolatok, szociális ellátások és HR) nagyon mélyen megalapozott jogi kontextusba ágyazza bele. Az elmúlt néhány évben egyre világosabbá vált, hogy az eddig klasszikusnak tekintett munkaerő piaci 'partnerünk' (az állam)

felvevőképessége megváltozik és elsősorban más képzési intézményből is vesz fel alkalmazottakat. Következésképpen a képzés hagyományos felvevőpiaca – terveink szerint – kiegészül egy új munkaerő piaci szereplővel: kis- és középvállalkozásokkal (SMEs), akik már korábban is jelen voltak, de szerepük várhatóan megerősödik. Ezért elhatároztuk, hogy elindítjuk a komplex ismeretekkel rendelkező szakemberek képzését, akik terveink szerint a kis- és középvállalkozások munkaügyi *factotum*-ává („mindenesévé”) válnak. Olyan szakemberek képzését tervezzük, akik mind a munkajog, a munkaügy, a munkaügyi kapcsolatok, a társadalombiztosítás és adójog, valamint a HR kérdésekben egyaránt tájékozottak. Ők lesznek azok, akik nagyon költséghatékonyan, elmélyült jogi és gyakorlati ismeretekkel felvértezve képesek lesznek egy kisebb cég – tág értelemben vett – munkaügyeit vinni. A gyakorlati ismeretet részint az OKJ-s képzések (bér- és társadalombiztosítási ügyintéző) számítógépes képzési programjaiból, részint a kötelező szakmai gyakorlatokból szerzik (OKJ-BA-MA szinergia). A képzés gyakorlatorientáltságát erősíti, hogy az új HR szakirányon is érvényesül a korábbi oktatói humán erőforrás politikánk,

vagyis az oktatók a volt kiváló hallgatóinkból tevődik össze, akik több éve a gyakorlatban dolgoznak. Ez több éve kiválóan működő garanciát jelent.

Az oktatás módszertanát tekintve a gyakorlatorientáltságon kívül bevezetjük a kompetencia alapú BA-MA képzést. Kifejezett célunk, hogy rátermett és szakmailag kompetens hallgatókat bocsássunk ki a munkaerőpiacra. Ennek érdekében az alábbi fontosabb képességeket igyekszünk módszertani eszközeink fejlesztésével megerősíteni: *a)* szakma specifikus problémamegoldó, konfliktuskezelő és kommunikációs módszerek alkalmazása, *b)* életvitelszerű konfliktuskezelő attitűd, *c)* szakma specifikus, logikus érvelési, prezentációs technika, *d)* a hazai és nemzetközi szakirodalmi jártasság reflektív visszatükrözése, *e)* vonatkozó jogi adatbázisok magabiztos ismerete és használata, *f)* multidiszciplináris ismeretek célirányos alkalmazása, valamint *g)* csoportos munkavégzés (multikulturális csoportban is).

Intézetünket jelenleg úgy érdemes elképzelni, mint a munkaügyi és szociális ellátási ismereteket – erős jogi megalapozással és gyakorlatorientáltan – oktató képzések szerves mátrixát, amelyen belül az egyes képzéseink – BA, MA és

Az elnöki pulpitus

Tóth Ferenc, Czúcz Ottó, Balogh Elemér, Dabis Erzsébet és Hajdú József

PhD szintű munkaügyi kapcsolatok és társadalombiztosítási és OKJ-s képzések (1. társadalombiztosítási, 2. bérügyintéző, 3. e kettő kombinációja és 4. munkavédelem) neuronok mintájára, egymással kölcsönhatásban kapcsolódnak egymáshoz. Az egyes képzések kapcsolódási hálóját tovább erősíti, hogy a hallgatóknak lehetőségük van arra, hogy tanulmányaik alatt részképzés keretében 1–2 szemesztert töltsenek Erasmus hallgatóként valamely külföldi, elsősorban európai egyetemen. Rövidebben úgy fogalmazhatjuk meg, hogy az Intézet OKJ-tól a PhD-ig folytat magas szintű képzést hazai és nemzetközi hallgatók számára. Az országban egyedülálló példa és ezért nagyon büszkéek vagyunk arra, hogy a külsős meghívott oktatóink közül hárman már megszerezték a PhD tudományos fokozatot és további három kolléga áll a befejezés közelében. Az intézet gesztorként funkcionál, hiszen az egyes képzési szintek közötti átjárás megteremtésével (a hallgatói lemorzsolódás csökkentésére törekedve), a hallgatói tutori rendszer meghonosításával,

a folyamatos elektronikus tananyagfejlesztéssel, munkahelybarát képzési program (ez a levelező és OKJ képzésekben a péntekre és szombatra ütemezett konzultációkat jelenti) bevezetésével, a munkaerőpiacon keresett gyakorlati tapasztalatok megszerzése érdekében szakmai tapasztalatszerzés szempontjából releváns munkahelyeken szervezett szakmai gyakorlati/gyakornoki programokkal igyekszünk hallgatóink érdeklődését fenntartva elhelyezkedésük esélyét növelni és karrierépítésüket segíteni. A Kar munkatársai segítenek megtalálni a hallgatóknak a szakmai kihívásokat, a személyiségük megismerését, a bennük rejlő egyéniségek és tehetségek kibontakozását, valamint a meglévő és új nyelvismereteik bővítését.

Magától értetődőnek vesszük, hogy ebben az eredményben a képzés oktatóinak, hallgatóinak munkáján kívül számos munkáltatói partnerünk vett részt, akik nélkül nem lennénk képesek magas szintű gyakorlati tudás átadására. Az intézetben évtizedek óta a tudás és a kiválóság találkozik és számos kiemel-

Csoportkép a Kar bejáratánál: 25 éves az MK-TB képzés

kedő egyéni karrier és még több szorgos szakember kezdte itt az életpályáját. Büszkék vagyunk minden hallgatónkra, akik akár az egyetemi padokban, akár végzett szakemberként megállják a helyüket, dicsőséget hozva saját magukra és az *alma mater*ükre. Mondják, hogy a szegedi MK-TB képzésen szerzett diploma minden esetben biztos belépést jelent a munkaerőpiac klubjába. Ezen kívül szoros emberi, baráti kapcsolatok szövődnek az itt töltött évek alatt, amelyek később személyes és/vagy megbízható szakmai kapcsolatokká alakulhatnak át.

Az intézet hitvallása és küldetése szorosban kapcsolódik egy korábbi rektor, *Szent-Györgyi Albert* professzor gondolataihoz: „Az egyetem feladata hármas. Legősibb hivatása gyűjteni, terjeszteni és gyarapítani az emberi tudást. Második feladata kis számban nevelni a jövőnek tudósokat, akik majd ezt a hivatást tőlünk átveszik. Újabb eredetű, de nem kevésbé magasztos az egyetemnek harmadik hivatása: a haza számára pol-

gárokat nevelni, akik el vannak látva a szellem fegyverével.” Ezt a szellemi örökséget és intelmet a tanszék és az intézet volt és jelenlegi munkatársai nagy becsben tartják és a tanszék alkotótáborához történő csatlakozástól a távozásig magukénak vallják és híven követik.

A tanszék oktatói kiterjedt hazai és főleg nemzetközi alap- és alkalmazott kutatást folytatnak a munkajog és a szociális jog területén. Az említett kutatásokat a tanszék nem csak a magyar jogra, hanem összehasonlító jelleggel az európai és más jogrendszerekre is kiterjed. A kutatásokban szerzett tapasztalatok szinte azonnal beépülnek a napi oktatásba.

Isten éltesse minden Tisztelt Olvasót, kiemelten azokat, akik bármilyen formában részt vettek a képzés elindításában és működtetésében, itt tanítottak, tanítanak, vagy itt tanultak és jelenleg is nálunk tanulnak!

Dr. Hajdú József
egyetemi tanár, intézetvezető

Három ország, három alkotmánybíró, két közös nyelv

Az Alkotmányjogi Tudományos Diskör, *Tóth Judit* egyetemi docens tanszékvezető kezdeményezésére, 2017. szeptember 21-én egy rendhagyó programmal kívánta közelebb hozni az alkotmányjogi stúdiumot a hallgatókhoz. Nevesül, négy olyan kárpát-medencei alkotmánybíró invitált meg a TDK egy szakmai beszélgetésre, ahol két közös nyelvet is beszéltek, az alkotmányjogot, illetve a magyar nyelvet. Az ülés résztvevői: *Mészáros Lajos* (a szlovák alkotmánybíró, *Korbecz Tamás*

(a szerb alkotmánybíró, *Varga Attila* (a román alkotmánybíró, *Sulyok Tamás* (a magyar Alkotmánybíró elnöke). A beszélgetés moderátora maga *Tóth Judit* tanszékvezető volt, aki rögtön jelezte a hallgatóság felé, hogy sajnálatos módon, *Varga Attila* alkotmánybíró nem tud megjelenni, így a romániai nézőpontot egy későbbi alkalommal ismerhetjük majd meg.

A sokatmondó cím jelentős hallgatóságot vonzott, hiszen mindenki érdeklődéssel várta, hogy pontosan „Mit jelent

az alkotmánybíróági értelmezés és gyakorlat szerint a tisztességes eljáráshoz, így különösen az anyanyelv használatához és a jogi képviselethez való jog Romániában, Szlovákiában, Szerbiában és Magyarországon?” Különösen izgalmas témafelvetés volt, hiszen a tisztességes eljárás egy speciális elemére fókuszált, mégpedig milyen érzés a magyart mint kisebbségi nyelvet is beszélő emberként, alkotmánybíróként olyan ügyeket vizsgálni, amelyekben az anyanyelv használatához való jog merül fel kérdésként. Mindemellett, a beszélgetés másik fő irányvonalául szolgált, hogy melyik ügy volt számukra kiemelkedően fontos eddigi alkotmánybírói pályafutásuk során?

Mészáros Lajos a különvélemény intézményét hangsúlyozta, amely szabadságot jelent számára, hiszen minden ügyben kifejtheti a saját álláspontját, még a többségi nézőponttal szemben is. Mindez fontos szempont, hiszen a szlovák alkotmánybíróság ügyeinek kb. 85%-t egyéni panaszok teszik ki, s azok közül is nagyjából 70% a tisztességes eljáráshoz kapcsolódik. Emlékei szerint nagyon ritka azonban, hogy kifejezetten a nyelvhasználati jogra összpontosító

panasz kerüljön a testület elé, noha, véleménye szerint, az a tisztességes eljáráshoz való jog része, azaz szabadságjognak tekinthető. Az egyik legfontosabb esetként a kettős állampolgárságra vonatkozó ügyet emelte ki, miszerint a szlovák törvényhozás a szlovák állampolgárság elvesztésével fenyegette a kettős állampolgárokat, válaszként a korábbi magyar törvényhozás aktusára. A szlovák jogszabály alkotmányellenességét azonban nem tudták kimondani, részben technikai okok miatt, mivel a szlovák alkotmány kimondja, hogy egy szlovák alkotmánybíróági döntéshez hét szavazat szükséges. Ebben az időszakban viszont csak tizenegy alkotmánybíró volt megválasztva a lehetséges tizenhárom helyre, így a kialakult hat-öt szavazati arány miatt nem mondhatta ki az alkotmányellenességet a testület.

Szlovák kollégáját követően, Korhecz Tamás vette át a szót, aki megjegyezte, hogy a szerb alkotmánybíróságba való bekerülésekor igyekezett olyan területekre koncentrálni, amelyekben eredményeket tud elérni. Tudományos pályája során számos területtel foglalkozott, mint például kisebbségi autonómia,

Mészáros Lajos, Sulyok Tamás, Korhecz Tamás és Tóth Judit

nyelvhasználat, a decentralizáció kérdései vagy éppen a regionalizmus, így az 'alkotmánybírói mez' felöltésekor e pontokon vélte úgy, hogy 'gólt' tud szerezni. Kiemelte, hogy a szerb testület előtt is az egyéni panaszok vannak jelentős túlsúlyban, nagyjából az ügyek 95%-a ilyen eljárás, s ezek többsége a tisztességes eljáráshoz való joghoz kapcsolódik. E jogon belül is kiemelkedik az eljárás ésszerű időn belüli lefolytatásának kérdése. Mindemellett elmondta, hogy az anyanyelv használatához fűződő jog alkotmányos jog Szerbiában, s napjainkban is folyhatnak kisebbségi nyelvű bírósági eljárások az adott kisebbség által lakott területeken. A vajdasági magyarok vonatkozásában megjegyezte, hogy beszélnek szerbül, de nem olyan mértékben, hogy egy formális, bírósági eljárás során is alkalmazzák. Számára érdekes ügyként egy szintén vajdasági büntetőeljárást emelt ki, ahol a terhelt jogerős elítélését követően sérelmezte, hogy nem magyarul folyt az eljárás, pedig neki magyar felmenői vannak, noha soha nem élt a Vajdaságban és magyarul sem beszélt.

Végezetül Sulyok Tamás, a magyar Alkotmánybíróság elnöke szólalt fel, aki

kiemelte, hogy a szerb példával ellentétben az ésszerű időn túli eljárásokkal kapcsolatos panaszok száma viszonylag kevés, ugyanakkor a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése gyakori, hiszen az elmúlt öt évben nagyjából ötven bírói döntés került megsemmisítésre. A bírói önkény határait kívánta felvillantani a hallgatóság előtt, amikor felelevenítette azon ügyet, mikor a bíró nem volt hajlandó a hatályos jogot alkalmazni, ahelyett inkább a bírói esetjogot, gyakorlatot tartotta irányadónak. Emlékeztetesként pedig a Kúria szexuális bűncselekményekkel foglalkozó jogegységi határozatának Alkotmánybíróság általi megsemmisítő döntését emelte ki.

Összefoglalóan, egy érdekesítő, sokoldalú, személyes hangvételű és jó hangulatú szakmai beszélgetés keretében ismerhette meg a hallgatóság az alkotmánybírói lét mindennapjait, illetve a tisztességes eljáráshoz való jog megjelenését az egyes alkotmánybíróságok gyakorlatában. Remélhetőleg, az Alkotmányjogi TDK több hasonló rendezvénnyel öregbíti majd a diákkör és a Kar hírnevét a jövőben.

*Dr. Pongó Tamás
PhD hallgató*

Feszült figyelem a hallgatóság arcán

Jurista Kupa

A Pro Jure Egyesület országos sportfesztivált szervezett Szegeden

Az összes hazai egyetem részvételével megtartott sportrendezvény. Több, mint 500 joghallgató. Jurista Kupa. Ezek a mondatok a Pro Jure Egyesület kezdeti időszakában szinte csak ötleteknek, illúzióknak tűntek. Működésünk elején senki sem gondolta volna, hogy 2017 októberére mindezek valósággá válnak. A napjainkban már harmadik éve tevékenykedő szakmai szervezetünk legnagyobb sikerét egyértelműen a három napos Jurista Kupa megszervezésével érte el.

Indul a sárkányhajó

A Pro Jure Egyesület megalapításának elsődleges oka az volt, hogy a szegedi joghallgatók tanórákon kívüli aktivitását fokozzuk, hiszen ahhoz, hogy hazánkban minél jobb jogásztársadalmat tudhassunk magunkénak, elengedhetetlen az aktív joghallgatói közösség is. Ennek egyik formáját – a tudomá-

nyos előadások, karitatív tevékenység és egyéb, szórakoztató programok mellett – már a kezdetekben egy tudományos sportfesztivál megrendezésében láttuk, amely nemcsak a szegedi joghallgatókat, hanem az ország minden jogi karának hallgatóit célozza. Az egyesület egyik legfőbb célkitűzése tehát már az alapításkor – az akkor még név nélküli – Jurista Kupa megszervezése volt.

A szervezet 2017 elején látta magát elég erősnek és stabilnak ahhoz, hogy belefogjon a sportfesztivál megszervezésébe. Meglátásunk szerint a szóban forgó időszakban manifesztálódott az, amit már a kezdetek kezdetén kívántak az alapítók: az összetartást és az együttműködést. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy az alsóbb éves joghallgatóktól, a záróvizsgázókon – amennyire idejük engedte – és a frissen végzett, mind az egyetem kötelékében maradó, mind az egyetemen kívül elhelyezkedő jogászokon át, a fiatal egyetemi oktatókig bezárólag mindenki egy csapatként dolgozott a közös célért. Mint minden szervezésben, nálunk is voltak zökkenők és nem kívánt tényezők, ez természetesen velejárója az ilyen kaliberű rendezvényeknek. Ennek ellenére azt mondhatjuk, hogy a 'mégis megcsináljuk, a semmi gond, közösen megoldjuk' és a további pozitív gondolatok segítettek leküzdeni a problémákat. A több hónapon át tartó előkészületekkel vált egyértelművé, hogy az egyesület képes egy országos szintű rendezvény megtartására.

2017. október 6-án végül elérkezett a várva várt nap: az egyesület elnökének, valamint a dékán úrnak a megnyitó be-

A szervezők szegedi közössége

szédével kezdetét vette a háromnapos rendezvény. Az egyetemek köszöntésére az egyesület külön standokat állított fel, ahol a sportolók át tudták venni a szervezet által összeállított ajándékcsomagot. Az első napon a sport szerepe csak a vegyes csapatok részvételével zajló sárkányhajóra koncentrált, a fő események – Slam Poetry, illetve a jó hangulatú koncertek – az este folyamán zajlottak le.

A második napon egyértelműen a sportok kapták a legnagyobb szerepet, már reggeltől elkezdődtek a különböző sportágak mérkőzései. A karok – a

már említett sárkányhajózáson kívül – labdarúgásban, kosárlabdában (pontosabban *streetball*-ban) és röplabdában mérhették össze tudásukat, úgy, hogy utóbbi két sportágban külön női ágat is sikerült indítani. Kielezett, rendkívül izgalmas mérkőzéseket láthattak a kilátogató – néhány karnál rendkívül nagy létszámú – szurkolók, óriási hangulatot teremtettek a csapatok. A nap végére mindenki kellemesen fáradtnak érezte magát, mégsem maradhatott el a szórakozás. A szervezők egy 'Isteni Színjáték' fantázianévű programmal várták az egyetemek képviselőit, ahol különbö-

Zárókép: középen a győztes Pázmány csapata

ző – hol játékos, hol kicsit komolyabb – feladatokat kellett teljesíteniük. Az itt megszerezhető pontszámok beleszámítottak a végső pontozásba.

A harmadik nap egyszerre volt szomorú és vidám. Szomorú volt azért, mert már csak a döntők voltak hátra, ezekkel ugyanis véget ért a Jurista Kupa. Vidám volt viszont azért, mert kiderült, hogy ki nyerte meg a vándorkupát, és egyúttal a jogot arra, hogy a következő Jurista Kupát megszervezhesse. Emellett azért is volt örömteli a vasárnap, mert a szervezők elmondhatták magukról, hogy megszervezték egy három napos, egyedülálló országos sportfesztivált az ország joghallgatói számára. Óriási izgalom mellett végül a Pázmány Péter Katolikus Egyetem nyerte el az első helyezést, így 2018-ban ők rendezhetik meg a második Jurista Kupát.

Nem véletlenül hagytam a végére ezt a titokzatos 'második' kifejezést. A Pro Jure célja ugyanis az volt, ne csak egyetlen rendezvényről legyen szó, hanem egy minden évben megrendezésre kerülő rendezvénysorozatról. A Jurista

Kupát követően azonban ez mintegy kötelezettséggé is vált, hiszen kivétel nélkül minden jogi kar hallgatói önkormányzata jelezte: szükség van erre a jogi karokon átívelő, az ország joghallgatóit mozgósító rendezvényre. A munkálatok nem álltak meg, minden erőnkkel azon dolgozunk, hogy segítsük a rendező egyetemet abban, hogy 2018-ban is megvalósítható legyen a Jurista Kupa.

Szeretnénk megköszönni mindenkinek a támogatást, a szurkolást, a karoknak a részvételt. Külön szeretnénk megköszönni a szegedi Állam- és Jogtudományi Karnak, hogy olyan ismeretlen rendezvény részére biztosította támogatását, amely elsőként került megrendezésre, és amely esetén a sikert nem lehetett előre garantálni. Karunk támogató segítségével nélkül aligha lett volna lehetőségünk megszervezni a Kupát. Reméljük egyrészt, hogy sikerült hagyományt teremtenünk, másrészt azt, hogy a következő években Szeged újra otthont adhat a Jurista Kupának!

*Hajdu Szabolcs, Sádt Nóra
PhD hallgatók*

A lelkes győri delegáció

Kupakgyűjtés a jogi karon

A műanyag kupakok gyűjtésének kezdete egészen a 2009-es évre nyúlik vissza. Az Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék akkori ügyintézőjének *Csákvári Adrienne*nek a kezdeményezésére és a Dékáni Hivatal korábbi vezetőjének, *dr. Márkus Andrásné*nak a támogatásával, egy-egy gyűjtődoboz került elhelyezésre a lófari és a Rákóczi téri épületben. A gyűjtés célja a környezetvédelem és újrahasznosítás mellett beteg gyermekek támogatása volt. Az összegyűlt kupakokat magánszemélyek szállították további gyűjtőpontokra (pl.: óvodákba). Mindig volt anyagi támogatásra szoruló beteg gyermek, akinek az ilyen formán befolyt összeggel hozzájárulhattunk a gyógykezeléséhez. Így kerültünk kapcsolatba a *Gyaraki* családdal, kislányuk gyógykezeléséhez szinte Szeged egész területén gyűjtéseket szerveztek. Az évekig tartó támogatásnak *Bogi* fájdalmas elvesztése vetett véget. Édesanyjának kérésére azonban tovább folyt a gyűjtés. 2016 novemberében *Balogh Elemér* dékán úr támogatásával és az édesanya ajánlására vettük föl a kapcsolatot a GEMMA Központtal, ahol szívesen fogadták a felajánlást. Havonta 1 nagyszáknyi műanyag kupakot tudunk újrahasznosításra továbbítani. Az alábbi beszélgetést *Péntek Istvánné*val, a GEMMA Központ igazgatónőjével folytattuk.

– *Honnan jött a kupakgyűjtés ötlete?*

– A GEMMA KÖZPONT (GEMMA Fejlesztő Nevelés-oktatás Végző Iskola Általános Iskola és Készségfejlesztő Iskola) 2015-ben kezdte meg a működését a Bakay Nándor utcában. Súlyos és halmozott fogyatékossgal élő gyermekekkel foglalkozunk. Az elmúlt években az épületet kellett felújítanunk, hiszen több mint 40 éve épült, majd több éve

üresen állt, és nem felelt meg a törvényi előírásoknak. Az építkezés minden anyagi forrásunkat felemésztette és nagyon keveset tudtunk szakmai dolgokra költeni. Közben folyamatosan jöttek hozzánk új családok, hogy szeretnék, ha gyermekük hozzánk járhatna fejlesztő iskolába és nappali intézménybe. Három év alatt megháromszoroztuk az el látotti létszámunkat. Közben sok olyan

családdal kerültünk kapcsolatba, amelynek gyermeke valamilyen betegség miatt került nehéz helyzetbe. Így találkoztunk a Gyaraki családdal is, ahol a kislánynál (*Bogi*) agydaganatot diagnosztizáltak. Súlyos küzdelmeket vívtak, hogy a kislány meggyógyuljon, sokan segítették őket, többek között műanyag kupakok gyűjtésével. *Bogi* szervezete azonban nem bírta a harcot és 2016 októberében meghalt.

Édesanyja nem sokkal később azal kereste meg intézményünket, hogy nem folytatnánk-e a kupakgyűjtést *Bogi* emlékére? Örömmel fogadtuk el a felajánlását, hiszen a mi tanulóink is hasonlóan bátor harcosok ebben a számukra nem könnyű életben. 'Zöld béka kupakgyűjtés' nevet adtunk a kezdeményezésnek, ezzel is emléket állítva *Boginak*, hiszen a béka volt a kedvence. Azóta folyamatosan gyűjtjük a kupako-

kat, mert azok, akik Boginak gyűjtöttek, tovább folytatják a kezdeményezést. Az évek alatt sokan csatlakoztak és folyamatosan csatlakoznak a gyűjtéshez.

– *Mennyibe kerül egy kg kupak és ki veszi át?*

– Egy kg kupakot 70.- Ft áron vesznek át tőlünk, ami azt jelenti, hogy egy nagy zsák (150 literes) kupakért körülbelül 700.- forintot kapunk. Ezt egy műanyag-feldolgozóval foglalkozó cég veszi át tőlünk, ledarálják, és műanyag ládákat készítenek belőle.

– *Mi a célja a kupakgyűjtésnek?*

– Iskolánk tanulói súlyos mozgáskorlátozottsággal élnek, e miatt a hagyományos játszótérket nem tudják használni, vagy csak korlátozott számban és módon. Úgy gondoltuk, hogy mivel Szegeden nincsen akadálymentes speciális játszótér, az iskolánk udvarán megpróbálunk egy ilyen játszótér létrehozni. Ezek az eszközök azonban nagyon drágák, így egy öt hintából álló játszótér kialakítása közel 7-8 millió Ft. Februárban elindítunk majd egy kampányt ez-

zel kapcsolatban, hogy minél hamarabb megépülhessen a játszótér. Jelenleg egy hinta ára gyűlt össze a kupakokból, úgy hogy még sok kupakra lesz szükségünk, hogy teljes legyen a játszótér.

– *Milyen feladatok vannak a kupakokkal?*

– A kupakokat át kell válogatnunk, hogy ne kerüljön bele semmilyen fémes tárgy vagy eszköz. Ezt a feladatot a készségfejlesztő iskolánkba járó fiatalok szokták végezni. Az átválogatott kupakok, nagy zsákokba kerülnek és így szállítja el az átvevő cég.

– *Mikorra készül el a játszótér?*

– A játszótérter gyermeknapra szeretnénk a tanulóinknak átadni. Ha ez sikerül, akkor se fogjuk a kupakgyűjtést abbahagyni, hiszen nagyon sok új ötletünk van még, ami megvalósításra vár.

– *Tisztelt Igazgató Asszony! Köszönjük szépen a tájékoztatását, további megvalósítandó terveket és sikereket kívánunk az iskolának.*

*Csákvári Adrienn
adminisztrátor*

A jog és a pszichológia kézfogója

Jogpszichológia a szegedi jogi karon

Karunkon hosszú időszakra tekinthet vissza a pszichológia oktatása. Korábban *Geréb György* és *Helembai Kornélia* óraadóként tartottak pszichológiai kurzusokat a joghallgatók generációi számára. Három évtizeddel ezelőtt főállású oktatóként *Zakar András* kezdte, majd *Visontai-Szabó Katalinnal* együttesen megszervezték és kialakították a pszichológia kari oktatásának, kutatásának és gyakorlati alkalmazásának rendszerét.

A szűkre szabott lehetőségek között is mindig fontos szempontként szerepelt, hogy a kötelező, majd a kötelezően választható kollégium keretében a joghallgatók megismerjék a pszichológia alapkérdéseit, annak jogi alkalmazási területeit, továbbá a normálistól eltérő lelki működés formáit, valamint a főbb jogágak pszichológiai hátterét és néhány speciális alkalmazott pszichológiai sajátosságát. A folyamatosan meghirdetett pszichológiai fakultatív

Zakar András

Visontai-Szabó Katalin

kurzusok (Az életútfejlődés pszichológiája; Családpszichológia; A jogi pályák pszichológiai sajátosságai; A válás lélektana; Az emberi kapcsolatok pszichológiája stb.) népszerűsége mindmáig töretlen a hallgatók körében. Közülük sokan éppen ezekhez a kérdéskörökhöz kapcsolódóan választják az évfolyam- és szakdolgozati témájukat. Az MKTB szakos hallgatók különböző képzési programjai – nagyon széleskörűen – már a kezdetektől többféle lélektani kurzust (Alkalmazott pszichológia; Munkapszichológia; Általános és szakmai lélektan) tartalmaztak. Az újonnan átalakított *curriculum*ban a Munkavégzés pszichológiája című tárgy – előadás és gyakorlat keretében – új és komplex ismereteket közvetít a hallgatóság részére.

A kutatások alapvetően két irányban folynak, amelyek kiegészülnek további egyéni témák feldolgozásával. Az első irány 'A jogásszá válás folyamatának pszichológiai összetevői és mechanizmusai', amely átfogja és koordinálja a témakörre vonatkozó pályalélektani

és tanácsadás-pszichológiai indíttatású elméleti és empirikus vizsgálatokat. A második kutatási kör a 'Családjog – családpszichológia' címet viselő vizsgálatokra irányul, amelyek elsősorban a család kialakulására, működésére és felbomlására fókuszálnak. A jog és a pszichológia ilyen irányú speciális ötvözése többféle módozatot kínál a családi nehézségek szakszerű és komplex feltárásához és egyben számos probléma hatékony megoldásához. A további kutatások különféle témák feldolgozását célozzák (Az élethez való alapjogok emberi háttérének vizsgálata; Az igazságügyi adatkezelés személyhez kötődő összetevőinek elemzése; Az igazságügyi pszichológiai szakértés új lehetőségeinek feltárása stb.).

Napjainkban az emberi viszonylatok szerepe rohamosan felértékelődik, ennek megfelelően a jog minden egyes – klasszikus és újonnan kialakuló – területén is. Így a jövőben valamennyi jogágban nélkülözhetetlenné válik a pszichológiai szemlélet és szakismeret érvényesítése. A szegedi bázison kiala-

kított országos jogpszichológiai együttműködés (Jogpszichológiai Fórum) kiváló kereteket kínál ennek az egyre inkább nélkülözhetetlen multidiszciplináris területnek az integrálásához és intenzív műveléséhez. Az előremutató nemzetközi példák sokasága ugyancsak igazolja, hogy a jog és a pszichológia helyi együttműködésének mainál sokkal jelentősebb támogatása és az ígéretesen beindult pszichológiai oktatás, kutatás és gyakorlat következetes megőrzése és továbbfejlesztése kari közérdek.

A Karon a jogpszichológia iránti élénk hallgatói érdeklődést jelzi az e tárgyban alakult tudományos diákkör. A Jogpszichológiai Tudományos Diákkör hagyományteremtő szándékkal szervezte meg 2016. április 18-án első látogatását az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe Budapestre. A kirándulásra a helyek 18 óra alatt elfogytak. Az érdeklődés a következő évben sem csökkent, így 2017. április 12-én egy kisebb busszal ismét útra kelt

a 25 fős csapat, hogy betekintést nyerjünk az IMEI lakóinak mindennapi életébe. Az intézménybe azok a bűnelkövetők kerülnek, akik kóros elmeállapotuk miatt nem büntethetők. Megérkezésünk után hamar nyilvánvalóvá vált, hogy előzetes féltreteleink teljesen alaptalanok voltak, az IMEI-ben kezelt vagy megfigyelés alatt álló személyek nagyon csendesen, szerényen és illetékedően viselkedtek velünk. Voltak akik csak messziről figyelték a 'betolakodókat', másokat a kíváncsiság egészen közel hozott, illetve voltak, akik oda is léptek hozzánk és beszélgetést kezdeményeztek velünk. 'Idegenvezetőnk', egy kedves fiatal hölgy, körbevezetett minket, gyakorlatilag testközelből volt lehetőségünk megnézni, miként is telnek a bentlakók hétköznapijai. A hallgatók nem csak a vezetőnknek, hanem dr. Hamula János főigazgató főorvos úrnak is feltehették a kérdéseiket, aki készséggel válaszolt mindenre.

Dr. Zakar András c. egyetemi tanár és

Dr. Visontai-Szabó Katalin adjunktus

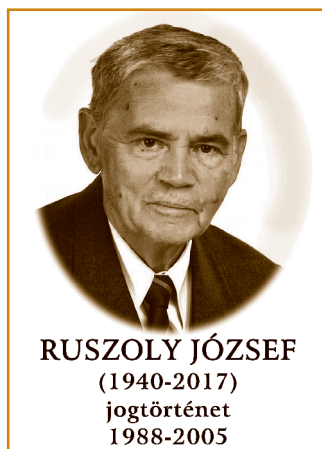
Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet főbejárata előtt

In memoriam Búcsú Ruszoly Józseftől

Dr. Ruszoly József professor emeritus, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának nyugalmazott egyetemi tanára életének 78. évében, 2017. szeptember 24-én elhunyt. Az alkotmány- és jogtörténeti témák kutatásában megnyilvánult életműve, sokoldalú tájékozottsága méltóképpen presztinálta arra, hogy az előtte is jeles hagyományokkal bíró szegedi, továbbá az újonnan alakult miskolci és debreceni jogtörténeti műhelyek szakmai vezetője legyen évtizedeken át.

A lelkében soha el nem hagyott bihari tájakról, Bagamérből indult útjára. Egyetemi tanulmányait Szegeden végezte, ahol *promotio sub auspiciis Rei Publicae popularis* kitüntetéssel szerzett diplomát 1964-ben, s *Maday Pál* meghívására az itteni Jogtörténeti Tanszéken helyezkedett el. Eredményekben gazdag pályafutásának állomásait három város: Szeged, Miskolc és Debrecen tudományegyetemei képezték. Az egész életét meghatározta a magyar és az európai – főként a német nyelvterületre vonatkozó – jogtörténet tisztelete, annak elhivatott művelése, aminek eredményeként *hét százötvenet* meghaladó publikációt tett közzé különböző helytörténeti, országos és nemzetközi periodikákban, tanulmánykötetekben s önálló monográfiák formájában, ami kimagaslóan példaértékű Magyarországon. A munkája éltette, amelyben a tematikai gazdagság, a rendkívüli alaposág és a levéltári kutatások előtérbe helyezése jellemezte, történelmi

RUSZOLY JÓZSEF
(1940-2017)
jogtörténet
1988-2005

műveltsége a 19. századi polihisztorokéhoz ért fel.

Mindezek mellett egyetemi oktatóként joghallgatók generációinak tanára és fiatal pályatársak mentora volt; az általa vezetett szegedi iskola enciklopédikus tudás forrásává vált az európai és a hazai jogtörténelem iránt érdeklődők számára. Mindenkit támogatott, aki a szakma felé érdeklődéssel fordult, de elvárta, hogy kellő alázattal és tudós szorgalommal műveljék azt. A legmagasabb mércét azonban önmaga elé állította; örökké gondolkodó, alkotó elméje szellemi katedrálissá emelkedett. Számos tudományos kitüntetése közül az MTA életműdíját is jelentő *Iuris Consulto Excellentissimo* Díj (2015), a Szegedi Tudományegyetem *Klebelberg Kunó Díja* (2008), valamint a Debreceni Egyetem díszdoktori címadományozása (2006) fejezi ki leginkább a szakmai munkásságának nagyrabecsülését. Ugyanígy

magáért beszélő tény, miszerint a tiszteletére, a 70. születésnapja alkalmából 2010-ben szerkesztett szép emlékkönyvben hatvannégy ünnepi tanulmány olvasható.¹

Kutatásainak három főbb területe bontakozott ki: az 1848:V. tc.-en alapuló hazai választójog gyakorlata és általában a választási bíráskodás története, a 19. századi magyar közigazgatás-történet, különös tekintettel Szeged törvényhatóságára, valamint a német alkotmány- és jogfejlődés vizsgálata. Ezek mellett különösen három férfi: *Szemere Bertalan*, *Osztrovszky József* és *Dettre János* életútja foglalkoztatta,² de nagy figyelmet fordított az egyetem-történetre, a jogtudomány kolozsvári – szegedi múltjára, illetve a szülőfalujának históriájára is. Ez utóbbi keretében éveken át gondozta a 'Bagaméri Krónika' című kulturális folyóiratot. Azok közé tartozott, akik mindig tisztelettel adóztak a hozzájuk hasonlóan elhivatott pályatársaknak és elődöknek, amit érzékletesen fejez ki az is, hogy a könyveit, olykor a tanulmányait, gyakorta ajánlotta egy-egy tudós vagy példakép emlékének; azoknak az örökhagyóknak, akiket őszintén nagyra tartott: pl. *Zsedényi Bélának*, *Csizmadia Andornak*, *Both Ödönnek*, *Nagy Károlynak*, *Degré Alajosnak*, *Hajdu Lajosnak*, *Szabó Józsefnek*, *Püski Sándornak*.

1 Balogh Elemér – Homoki-Nagy Mária (szerk.): Emlékkönyv Dr. Ruzsoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára = Acta Jur. et Pol. Szeged, 2010, Tomus LXXIII, Fasciculus 1–64. (1020 p.)

2 Ruzsoly József (szerk.): Szemere Bertalan és kora = Borsod-abaúj-zempléni történelmi évkönyv 7/1–2. Miskolc, 1991. (431+245 p.); uő. (sajtó alá rend.): Osztrovszky József. Reform, forradalom, kiegyezés: összegyűjtött írások és beszédek = Szegedi arcélek 1. Szeged, 1993. (293 p.); uő.: Dettre János és kora = Szegedi arcélek 3. Szeged, 1994. (317 p.)

Gazdag életművének bibliográfiai összefoglalását Gyuris György készítette el két részletben.³ A műveire irányuló hivatkozások alapján munkássága legmaradandóbb részei a választási bíráskodásról, a *legitimatio* és a *verificatio* intézmény- és eseménytörténetéről írott műhelytanulmányai, tanulmánykötetei és impozáns monográfiái. E helyen ennek az ívét szeretném röviden megrajzolni. A szegedi jogi kar tudósainak korábbi megállapításait is hasznosítva⁴ az 1920 és 1926 közötti magyarországi nemzetgyűlések idején megvalósult verifikációs tevékenység vizsgálatával kezdte el az idevonatkozó kutatásait, amelyek eredményeit 1968-ban tette közzé.⁵ Ezt 1975-ben a választási bíráskodás európai törté-

3 Gyuris György: Ruzsoly József munkássága, 1959–1999. Szeged, 2000. (137 p.), uő.: Ruzsoly József munkássága, 2000–2009. Szeged, 2010. (86 p.)

4 Goltner Dénes: A képviselőválasztások érvényessége feletti bíráskodás alapkérdései = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1937, Tomus XII., Szabó József: Demokrácia és közjogi bíráskodás. Budapest, 1946., Stefan v. Csekey: Über das System der Prüfung parlamentarischer Wahlen. Eine Staats- und verwaltungsrechtliche Studie auf rechtsvergleichenden Grundlagen. Breslau, 1913., Csekey István: A választási bíráskodás szervezéséhez. Állam- és közigazgatásjogi tanulmány, tekintettel az Országos Jogászegyűlés V. szakosztályának kitűzött kérdésére. (Kny. a Társadalomtudományi Szemle 1911. októberi számából) Budapest, 1911., Csekey István: A választási bíráskodás. In: Jogállam 1925, 5–6, 206–213. p., Polner Ödön: A képviselőválasztások érvényessége feletti bíráskodás egyéni kérdéséről = Magyar Jogászegyleti Értekezések 181. (Tomus 21, Fasciculus 1.) Budapest, 1931.; nem szegediként Csizmadia Andor: A magyar választási rendszer 1848/49-ben. Az első népképviselői választások. Budapest, 1963, 167–234. p.

5 Ruzsoly József: A választási bíráskodás Magyarországon a két nemzetgyűlés időszakában = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1968, Tomus XV, Fasciculus 6. (47 p.)

netének részletekbe bocsátkozó feltárása követte: elsődlegesen az angol, a francia és a német alkotmánytörténet ideillő sarokköveit tette a szakmai vizsgálódásai tárgyává, amely önmagán jóval túlmutató eredményként az említett államok közbja historiográfiájának áttekintését is magával vonta.⁶ A tanulmánya elkészítésekor felhasznált tekintélyes mennyiségű külföldi szakirodalom a téma akkori – német s részben francia nyelvű – feldolgozásának legjavát jelentette.

Ezen előzmények nyomán Ruszoly József a kandidátusi értekezését is e tárgykörből készítette 1976-ban. 'A választási bíraskodás története Magyarországon' című, saját idejében is tekintélyparancsolóan terjedelmes értekezésének gépelt kézírata 596 oldalon tartalmazta megállapításait, amelyekhez további 65 oldalnyi jegyzet társult. Szerkezetileg a bevezetésre, tíz fejezetre s az összegzést nyújtó mérlegre tagolódott. A szerző külön mutatta be a választási bíraskodás bevezetésének és szabályozásának történetét a reformkor kezdetétől az 1887. évi képviselőházi házszabály-módosításig, majd az 1869 és 1901 közti képviselő-választási bíraskodás szervezeti és eljárási jellemzőit, valamint annak gyakorlatát elemezte. Az intézménytörténet második nagy korszakában külön tekintette át a Magyar Királyi Kúriának a választási bíraskodásba történő bevonását, a megosztott (bifurkációs) választási bíraskodás szervezeti s eljárási rendjét és az ezen időszak tényleges joggyakorlatát. A közjogi provizóriummal folytatta értekezését, különválasztva benne a nemzetgyűlés(ek) hét évét és a Közigazgatási Bíróság hatáskörébe utalt választási bíraskodás szabályozását, szervezetét, valamint ezek érdemi

gyakorlatát. A befejező részben az 1945 és 1948 közötti periódus új megoldásaival, hangsúlyosan a Választási Bíróság működésével foglalkozott, végül pedig a magyarországi választási bíraskodás egy évszázadának mérlegével és értékelésével zárta megállapításait.

A kandidátusi tudományos fokozat megszerzését követően, 1980-ban jelentette meg az előbbi kézíratos munkájának nyomtatott, monografikus változatát 'A választási bíraskodás Magyarországon 1848–1948' címmel.⁷ Ezen alapmű tette hozzáférhetővé korábban összegzett eredményeit, amelyben német és orosz nyelvű tartalmi összefoglalás, valamint a könyv használatát megkönnyítendő választásföldrajzi és névmutató is szerepel.

Az említett két *opus* fejezeteiből kiindulva később több önálló írása is megjelent az egyes történelmi periódusok tanulmányozásának folytatásaként: így a választási bíraskodás hazai ívének freskója a reformkortól 1945-ig,⁸ majd a Választási Bíróság ellentmondásos tevékenységének tényfeltáró ismertetése,⁹ a hazai választói összeírások és a magyar választási bíraskodási földrajz bemuta-

7 Ruszoly József: A választási bíraskodás Magyarországon, 1848–1948. Budapest, 1980. (564 p.) Lásd újabb kiadásban, uő.: Antal Tamás (szerk.): A választási bíraskodás története Magyarországon = Jogtörténeti Tár 3, Szeged, 2015. (1–564. p.)

8 Ruszoly József: A választási bíraskodás szabályozásának története hazánkban a reformkortól az 1945: VIII. tc. megalkotásáig = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1979, Tomus XXVI, Fasciculus 7. (110 p.)

9 Ruszoly József: Petíciók a Választási Bíróság előtt. Adalékok az 1947/48. évi választási bíraskodás történetéhez. In: Kovács Kálmán (szerk.): A jogalkotás és a jogalkalmazás egyes kérdései Magyarországon. 19–20. század = Jogtörténeti Értekezések 15, Budapest, 1986. (172–209. p.); Ruszoly József: A Választási Bíróság nyomában. In: Magyar Jog 1989/11. (995–997. p.)

6 Ruszoly József: A választási bíraskodás története Európában = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1975, Tomus XXII, Fasciculus 7. (57 p.)

tása,¹⁰ valamint e sajátos *iurisdictio* alkotmánybíráskodási jellegének kiemelése.¹¹

Német nyelven is többször publikált e témája köréből. Jelent meg tanulmánya többek között a *Der Staat* 1982. évi kötetében,¹² valamint egy Münchenben 1983-ban kiadott magyar vonatkozású évkönyvben,¹³ továbbá a néhai Nagy László második szegedi emlékkönyvében.¹⁴ A 2009-ben megjelent vaskos, német nyelvű tanulmánykötetében egybegyűjtve érhetők el ezen írásai.¹⁵ Mindeközben kutatásokat folytatott a modern német verifikációs intézmények tárgyában a választási bíráskodás korszerű alapvetéseit tárva az éppen 'rendszer váltani' igyekvő magyar olvasó szakközönség elé.¹⁶

Ruszoly József kutatási módszertanát – mint minden munkájában – az említett műveiben is az elkötelezettség, a tudósi elmélyültség, a pontos nyelvi kifejezésvilág és a szakirodalom mellett s előtt a levéltári források alapos feltárása és alkalmazása jellemezte. Ekként az országos irányultságú kutatásokon túlmenően nagy jelentőséget tulajdonított az egyedi esetek részletezésének is, amelyekből az egyes intézmények gyakorlati világa tárul elénk. Ennek jegyében írta meg azon tanulmányait, amelyek egyszersmind helytörténeti relevanciával bírnak: találhatók közöttük Bihar vármegyei,¹⁷ Zala vármegyei¹⁸ emlékek csakúgy, mint adalékok Jókai Mór,¹⁹ Ady Endre,²⁰ Achim L. András,²¹

10 Ruszoly József: A választói összeírás és a választási bíráskodás Magyarországon (1848–1875) = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1980 (Martonyi János emlékkönyv), Tomus XXVII. (307–335. p.); uő.: A hazai választási bíráskodás „földrajzához” (1861–1875). In: Ádám Antal, Benedek Ferenc, Szita János (szerk.): Studia iuridica autoritate Universitatis Pécs publicata (Emlékkönyv Csizmadia Andor hetvenedik születésnapjára), Pécs, 1980. (349–368. p.)

11 Ruszoly József: A választási bíráskodás: alkotmánybíráskodás. In: Magyar Tudomány 1990/4. (405–419. p.)

12 József Ruszoly: Zur Institutionengeschichte der parlamentarischen Wahlprüfung in Europa. In: Der Staat 1982, Bd. 21, Heft 2. (203–229. p.)

13 József Ruszoly: Zur Institutionengeschichte der parlamentarischen Wahlprüfung in Ungarn (1848–1948). In: Ungarn-Jahrbuch: Zeitschrift für die Kunde Ungarns und verwandte Gebiete. Hrsg.: Gabriel Adriányi, Ekkehard Völkl. Bd. 12. München, 1983. (149–168. p.)

14 József Ruszoly: Beiträge zur Geschichte der parlamentarischen Wahlprüfung. Wahlprüfung und Repräsentation = Acta Jur. et Pol. Szeged, 2004 (Nagy László emlékkönyv), Tomus LXIV. (403–424. p.)

15 József Ruszoly: Beiträge zur neueren Verfassungsgeschichte (Ungarn und Europa). Budapest, 2009. (447–548. p.)

16 Ruszoly József: A választási bíráskodás

korszerű alapvetése: az 1951. március 12-i német szövetségi törvény (Wahlprüfungsgesetz) létrejötte = In: Acta Jur. et Pol. Szeged, 1991 (Kovács István emlékkönyv), Tomus XL. (279–314. p.); uő.: Választási bíráskodás és alkotmánybíráskodás. Kortörténeti és historiográfiai műhelytanulmány az 1945 utáni (nyugat-)német fejlődésről – értekezések tükrében = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1996 (Tokaji Géza emlékkönyv), Tomus XLVIII. (213–238. p.); uő.: Választási bíráskodás és alkotmánybíráskodás Németországban. Szabó József professzor emlékére. In: Mezey Barna (szerk.): Hatalommegosztás és jogállamiság. Budapest, 1998. (255–287. p.)

17 Ruszoly József: Megtámadott képviselőválasztások Bihar vármegyében (1861–1913). In: Héthy Zoltán (szerk.): A Bihari Múzeum évkönyve, 2. kötet, Berettyóújfalú, 1978. (163–195. p.)

18 Ruszoly József: Zalai választások a Közigazgatási Bíróság előtt (1926/27–1930/40). In: Máthé Gábor, Zlinszky János (szerk.): Degré Alajos emlékkönyv. Budapest, 1995. (279–289. p.)

19 Ruszoly József: A választási bíráskodás és Jókai Mór = Acta Jur. et Pol. Szeged, 2000 (Bérczi Imre emlékkönyv), Tomus LVIII. (443–458. p.)

20 Ruszoly József: Költőnk és joga. Írások Ady Endre életéhez és korához = Acta Jur. et Pol. Szeged, 1998, Tomus LIV, Fasciculus 16. (65 p.)

21 Ruszoly József: Egy százesztendő kúriai

Bajcsy-Zsilinszky Endre²² és Arany János²³ életútjához.

A máig élő alkotmánytörténelemben a választások feletti bíraskodás is helyet foglal: ennek nyomán a rövidebb írásait összegyűjtő kötetében is találhatunk alkotó tollából – főként az 1889/90. évi fordulatot övező közjogi vitákhoz hozzászóló – cikkeket és tanulmányokat, amelyek eredetileg a rendszerváltás forгатókönyvét a valóságban íróknak az e ’nélkülözött’ intézmény iránti figyelem felkeltésére irányultak.²⁴ Sajnos, eddig hiába. A legutóbbi időkben – mintegy autográf szintézisként – a választási bíraskodással kapcsolatos munkáinak tulajdonképpen összefoglalását is megjelentette: külön járva végig az egyetemes és a magyar fejlődési utakat, azok

intézményi jellemzőit.²⁵ Egyébként tanulmánykötet formájában már jóval korábban közrebocsátotta az e szakirányú írásaiból készült válogatását,²⁶ az utolsó könyve pedig szintén ebben a tárgykörben készült.²⁷

Mindezek mellett a választások anyagi jogával és a népképviselői intézmények hazai történetével is részletesen foglalkozott, benne a – bemutatott témakörhöz megannyi szállal kapcsolódó – választójogi törvényekkel és kormányrendeletekkel (az 1848:V. tc.-től az 1945:VIII. tc.-ig), amely publikációiból tartalmas gyűjtés olvasható az ’Újabb magyar alkotmánytörténet’-ben is.²⁸ A hazai választások 1861 és 1874 közötti tényleges gyakorlatát teljesen feldolgozta, választókerületenként tételesen haladva végig levéltári források alapján.²⁹ Az 1848. évi

ítélet. Achim L. András békéscsabai mandátumának megsemmisítése 1906-ban. In: Mezey Barna, Révész T. Mihály (szerk.): Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor 65. születésnapja tiszteletére. Budapest, 2006. (481–501. p.)

22 Ruszoly József: Derecske és Tarpa. Bajcsy-Zsilinszky Endre választási küzdelmeinek történetéhez. In: Uő.: Újabb magyar alkotmánytörténet, 1848–1949. Válogatott tanulmányok. Budapest, 2002. (295–336. p.)

23 Ruszoly József: Arany-szemcse. Bihar megye – benne Szalonta – megkísérelt községrendezése 1848-ban Arany János jegyzői iratával. In: Görög Márta, Hegedűs Andrea (szerk.): Lege duce, comite familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábán Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára = A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 68, Szeged, 2017. (440–460. p.)

24 Ruszoly József: Máig élő alkotmánytörténelem. Szeged, 2002. (8–12. p., 51–53. p., 59–60. p., 86–103. p., 145–154. p.), lásd még: uő.: Az elveszett intézmény. A parlamentáris választási bíraskodás a Nemzeti Kerekasztal 1989. évi tárgyalásain. In: Hitel 2003/9. (80–94. p.); uő.: Die verlorengegangene Institution. Die Frage der parlamentarischen Wahlprüfung vor dem nationalen Runden Tisch 1989 in Budapest. In: Parliaments, Estates and Representation. December 2003. (215–231. p.)

25 Ruszoly József: A parlamentáris választási bíraskodás intézménytörténetéhez. In: Szabó Imre (szerk.): Ius et legitimatio. Tanulmányok Szilbereky Jenő 90. születésnapja tiszteletére = A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 23, Szeged, 2008. (259–278. p.); uő.: A választási bíraskodás hazai intézménytörténetéhez, 1848–1948. In: Pukli Péter (szerk.): A statisztika és a közigazgatás elkötelezettje. Ünnepi kötet a 60 éves Katona Tamás tiszteletére. Budapest, 2008. (415–434. p.)

26 Ruszoly József: Alkotmánytörténeti tanulmányok 2. A választási bíraskodás: közjogi bíraskodás. Szeged, 1992. (358 p.)

27 Ruszoly József: Választójog és választási rendszer Magyarországon = Jogtörténeti Tár 2/4. Szeged, 2016. (424 p.)

28 Ruszoly József: Újabb magyar alkotmánytörténet, 1848–1949. Válogatott tanulmányok. Budapest, 2002. (38–66. p., 67–83. p., 84–93. p., 188–203. p., 264–294. p., 295–336. p., 346–360. p.)

29 Ruszoly József: Országgyűlési képviselő-választások Magyarországon, 1861–1868 = Jogtörténeti Tár 2/2. Budapest, 1999. (558 p.); uő.: Országgyűlési képviselő-választások Magyarországon, 1869–1874 = Jogtörténeti Tár 2/3. Szeged, 2013. (808 p.)

magyar országgyűlési választásokról szóló – a monumentális trilógia harmadik kötetének tervezett könyve – már nem készülhetett el, noha az eljövendő kutatási terveiben mindvégig szerepelt. Az utódokra vár a téma kiteljesítése abban a szellemben, ahogyan ő tette volna.

A honi közigazgatás-történet ugyancsak elválaszthatatlan részét alkotta kutatásainak. A polgári korszak három időközével: a tiszta népképviselői korával (1848–49, 1861, 1867–71), a dualizmuskori törvényhatósági rendszerrel, valamint az 1945 és 1949 között működött nemzeti bizottságokkal foglalkozott – elsősorban Szeged és Miskolc konkrét példáján.³⁰ Az e tárgykörben közzétett írásainak közös vonása az egyedi szervezeti és működési jogi keretek rekonstruálására törekvés volt a helyi szabályrendeletek és közgyűlési vagy városi tanácsi jegyzőkönyvek alapján.

Az egyetemes jogtörténet hazai művelői közül egyedül neki sikerült egyszerűs, mégis részletes tankönyvet írnia, ami végül e műfajnál lényegesen többet jelent: egy alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvet, amelynek enciklopédikus ismeretanyaga a kortárs szakembereknek is megkerülhetetlen.³¹ A németországi ösztöndíjai segítették ahhoz, hogy a hazánkban megszokott kereteket messze túlhaladva, gazdag külföldi szakiroda-

lom felhasználásával³² írjon korszerű szintéziseket Közép- és Nyugat-Európa államairól. Igen szomorú, hogy a bölcsészeti műveltség háttérbe szorulása miatt a lényegében szakmai felvételi követelmények nélkül beiratkozott, csak a kibernetikus világban jártas joghallgatók e műnek a materiális nagyszerűségét és értékeit nem ismerték fel.

A szakmai utókor azonban ápolni fogja tudósi örökségét s emlékezetét, hiszen nem csak a jogtörténészek, hanem az egész szegedi jogászképzés jelene számára is példaadó az a rendkívüli életmű, aminek rövid méltatására itt vállalkoztam. „Így együtt voltunk valami” – írta *Illyés Gyula*, az egyik általa gyakran idézett költő, a hajdúkról szóló versciklusában, és e szavakkal mondom végső búcsút magam is a tanítványok nevében. Így együtt voltunk valami! Isten nyugosztaljon, Professzor Úr!

Dr. habil. Antal Tamás
egyetemi docens

30 Ruszoly József: A szegedi népképviselői közgyűlés, 1848–1871 = Szeged múltjából 3. Szeged, 1984. (215 p.); uő.: Szeged szabad királyi város törvényhatósága, 1872–1944. Tanulmányok és forrásközlés = Tanulmányok Csongrád megye történetéből 35. Szeged, 2004. (336 p.); uő.: Három borsodi örökhagyó: Palóczy László, Szemere Bertalan, Zsedényi Béla. Tanulmányok és dokumentumok. Miskolc, 1992. (215 p.)

31 Ruszoly József: Európai jog- és alkotmánytörténelem = Opera Iurisprudentiae 1. Szeged, 2011. (712 p.)

32 Ruszoly József: Rendiség és népképviselő. In: Acta Jur. et Pol. Szeged, 2018 (Nagy Ferenc emlékkönyv), Tomus LXXXI. (843–858. p.) A német szakirodalmi és a saját szerzői könyvszeretet lásd: 855–858. p.

Kari Hírek

Dr. Pokol Béla egyetemi tanár (Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék), alkotmánybíró Budapesten, a Magyar Igazságügyi Akadémián az Országos Bírósági Hivatal szervezte 'A jogtudomány szerepe' elnevezésű tudományos napon „A jogtudomány társadalomtudományosodása (és perspektivikus létrejötte)” címmel tartott előadást.

2017. március 28.

Dr. Szabó Imre egyetemi tanár (Civilisztikai Tudományok Intézete) előadást tartott Gyulán, a Gyulai Törvényszéken megrendezésre került 'III. Polgári és büntetőjogi felelősség az egészségügyi gyakorlatban (Civil and Criminal Liability in the Medical Practice)' elnevezésű nemzetközi konferencián „Bizonyítás orvosi műhiba perekben a rekodifikált polgári perrendtartás perszerkezetében” címmel.

2017. április 21.

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár (Bűnügyi Tudományok Intézete) előadást tartott Toledóban az Erasmus kezei között megrendezett tudományos konferencián, valamint egyetemi előadásokat tartott.

2017. április 30–május 4.

Dr. Gyenge Balázs tudományos segédmunkatárs (Üzleti Jogi Intézet) előadást tartott Szegeden az 'MTA – SZTE Federal Markets Momentum Research Group' elnevezésű rendezvény keretei között „Free Trade, Public Interest and Reality: New Generation Free Trade Agreements and National Regulatory Sovereignty” címmel.

2017. május 4.

Dr. Gyenge Balázs tudományos segédmunkatárs (Üzleti jogi Intézet) a lengyelországi Lodz egyetemén (University of Lodz) „Corporate Law Residence and Mobility” címmel tartott előadást.

2017. június 1.

Dr. Szomora Zsolt egyetemi docens (Bűnügyi Tudományok Intézete) előadást tartott Isztambulban (törökország) az Istanbul University-n rendezett tudományos konferencián.

2017. június 1–3.

Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus (Bűnügyi Tudományok Intézete) előadást tartott Budapesten a 'Jubileumi Konferenciák az ELTE ÁJK alapításának 350. évfordulója alkalmából' elnevezésű rendezvényen „A terhelte együttműködés rendszere az új büntetőeljárási törvényben” címmel.

2017. június 23.

Dr. Antal Tamás egyetemi docens (Európai Jogtörténeti Tanszék) előadást tartott Budapesten 'A magyar bűnvádi perrendtartás múltja és jelene' elnevezésű konferencián „Az esküdtbíráskodás története Magyarországon” címmel.

2017. szeptember 15.

Dr. Varga Norbert egyetemi docens (Magyar Jogtörténeti Tanszék) előadást tartott Szegeden 'A hivatásrendek történetének vizsgálata az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban' elnevezésű konferencián „A főispán, a törvényhatósági bizottság és a városi tanács működése a polgári kor közigazgatási rendszerében” címmel.

2017. október 6.

Dr. Görög Márta egyetemi tanár (Civilisztikai Tudományok Intézete) előadást tartott Kaposváron a Dél-dunántúli Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium teljes ülésén „A sérelemdíj jogalkalmazási nehézségei” címmel.

2017. október 13.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár (Római Jogi Tanszék) előadást tartott az Oxfordi Egyetemen „Law, Custom and Imperial Jurisdiction in Roman Egypt. A Case Study” címmel.

2017. október 19.

Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus (Bűnügyi Tudományok Intézete) előadást tartott Budapesten a 'Kerekasztalbeszélgetés az új büntetőeljárási törvényről' elnevezésű rendezvényen a Magyar Tudományos Akadémia Rendészeti Albizottsága és a Belügyi Tudományos Tanács szervezésében „Előbb (át)látni kell, hogy utána igazságot tudjunk szolgáltatni. Megjegyzések a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez” címmel.

2017. október 19.

Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár (Magyar Jogtörténeti Tanszék)

Kolozsvárott 'A Magyar Tudomány Napja Erdélyben. Erdély mint jogtörténeti tér' elnevezésű rendezvényen „Egyes magánjogi intézmények átalakulása az 1848. évi erdélyi törvények és az OPTK hatására” címmel tartott előadást.

2017. október 27.

Dr. Hajdú József egyetemi tanár (Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék) előadást tartott Pécsen a 'The Impact of the Globalised Economy on the Labour Law Systems – the Future of the European and the Hungarian Labour Law (A globalizált gazdaság hatása a munkajog intézményrendszerére – az Európai Unió és Magyarország munkajogának jövője a nagy régiók viszonylatában)' elnevezésű konferencián „A »human cloud« és a munkajog” címmel.

2017. október 27.

Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár (Európai Jogtörténeti Tanszék) előadást tartott Budapesten a 'Tradicionális jog, modern jogalkotás' elnevezésű konferencián „A tradíció szerepe a magyar és az európai büntetőjogi kodifikáció történetében” címmel.

2017. november 3.

Dr. Farkas Csaba egyetemi docens (Civilisztikai Tudományok Intézete) Szófiában a Szegedi Tudományegyetem és a Kliment Ohridszki Tudományegyetem szervezésében megrendezett 3. nemzetközi jogi konferencián „The Structure of the Hungarian Civil Code” címmel tartott előadást.

2017. november 3.

Dr. Hegedűs Andrea egyetemi docens Újvidéken 'A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2017' elnevezésű

konferencián „A házastársak öröklési jogi helyzetének megváltozása Magyarországon”, *Dr. Varga Imre* tanársegéd (mindketten: Civilisztikai Tudományok Intézete) „Mindenki egyért – egy mindenkiért: társult perek a haza polgári eljárásában”, címmel tartott előadást.

2017. november 11.

Dr. Mezei Péter egyetemi docens (Összehasonlító Jogi Intézet) előadást tartott a turkui jogi kar információs társadalmi LL.M. képzésén szellemi tulajdonvédelmi tárgykörben, majd előadóként vett részt a Helsinki Egyetem jogi kara által szervezett 'Online Content Distribution Conference' c. rendezvényen, ahol finn, svéd, angol és olasz előadók között számolt be aktuális kutatásáról a jogkimerülés tárgykörében.

2017. november 12–18.

Dr. Bakos-Kovács Kitti adjunktus (Civilisztikai Tudományok Intézete) előadást tartott Újvidéken a 'Harmonization of Serbian and Hungarian Law with the European Law and Cross-Border Cooperation' elnevezésű konferencián „Product Safety in the European Union – Conformity Assessment and CE-Marking” címmel.

2017. december 12.

Kitüntetések

A Nemzeti Média és- Hírközlési Hatóság Elismerő Oklevele

Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2017. április 20-án a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságtól a Médiatanács Médiatudományi Intézetének média- illetve hírközlési témában kiírt pályázatában nyújtott tehetséggondozó munkájáért: *Szilágyi Veronika SZTE ÁJTK-s hallgató díjnyertes pályamunkájának témavezetéséért.*

Magyar Érdemkereszt Lovagkeresztje polgári tagozat

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2018. augusztus 20. alkalmából Balog Zoltántól, az emberi erőforrások miniszterétől a Pesti Vigadóban.

Pro Talentis-díj

Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár (Európai Jogtörténeti Tanszék) vehette át 2017. május 30-án Szegeden, a Pro Talentis Universitatis Alapítvány elnökétől.

Magyar Érdemrend Tisztikeresztje polgári tagozata

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2017. augusztus 21-én Trócsányi László igazságügyi minisztertől, Magyarország köztársasági elnöke megbízásából, államalapító Szent István király ünnepe alkalmából.

Magyar Érdemrend Tisztikeresztje polgári tagozata

Dr. Blutman László egyetemi tanár (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) vehette át 2017. augusztus 21-én Trócsányi László igazságügyi minisztertől, Magyarország köztársasági elnöke

megbízásából, államalapító Szent István király ünnepe alkalmából.

Moór Gyula-díj

Dr. Balogh Elemér egyetemi tanár (Európai Jogtörténeti Tanszék) vehette át 2017. augusztus 21-én Trócsányi László igazságügyi minisztertől, Magyarország köztársasági elnöke megbízásából, államalapító Szent István király ünnepe alkalmából.

MTA SZAB és a Tudomány Támogatásáért a Dél-Alföldön Alapítvány II. díj elismerés

Dr. Molnár Erzsébet tanársegéd (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2017. november 6-án dr. Fülöp Ferenc akadémikustól, a SZAB elnökétől, valamint az Alapítvány Kuratóriumának titkárától, Molnár Árpádtól.

Pro Laudanda Promotione-díj

Dr. Gácsi Anett Erzsébet adjunktus (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2017. november 11-én a Szegedi Tudományegyetem Napja alkalmából.

Mestertanár Aranyérem

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át az Országos Tudományos Diákköri Tanács kitüntetését az MTA Székházában 2017. november 20-án.

MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet Életműdíja

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár (Bűnügyi Tudományok Intézete) vehette át 2017. december 14-én az MTA Humán Tudományok Kutatóháza JTI Tanácstermében.

Trócsányi László és a kitüntettek az Magyar Ügyvédi Kamara Dísztermében

Miniszter Elismerő Oklevele

Dr. Pozsonyi Norbert adjunktus (Római Jogi Tanszék) vehette át az emberi

erőforrások miniszterének kitüntetését 2018. január 13-án, a jogász avatáson.

Kari kitüntetésben részesültek

Oktatói Kari Életmű-díj

Dr. Tóthné Dr. Fábíán Eszter c. egyetemi tanár (Civilisztikai Tudományok Intézete)

Az Év Oktatója

Dr. habil. Mezei Péter egyetemi docens (Összehasonlító Jogi Intézet)

Dr. Visontai-Szabó Katalin adjunktus (Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék)

Civis Academicus Honoris Causa-díj

Prof. Dr. Josef Bischof vendégprofesszor (Universitát Leipzig), az SZTE díszpolgára

Kiváló Dolgozó-díj

Kiss Györgyné Varga Anikó adminisztrátor (Politológiai Tanszék)

Pap Anita adminisztrátor (Civilisztikai Tudományok Intézete)

Ruzsán Krisztina adminisztrátor (Római Tanszék)

Szél Erika tanulmányi előadó, csoportvezető (Tanulmányi Osztály)

Laurea Honoris Causa-díj

Prof. Emeritus Randolph L. Braham (City University of New York)

Diplomaosztó

Munkaügyi és társadalombiztosítási igazgatás

alapszak (BA, nappali tagozat): 54 fő

alapszak (BA, levelező tagozat): 26 fő

mesterszak (MA, nappali tagozat): 21 fő

Jogász szak

nappali tagozat: 136 fő

levelező tagozat: 67 fő

Jogi asszisztens

felsőfokú szakképzés: 42 fő

Nemzetközi tanulmányok

magyar alapszak (BA): 22

magyar mesterszak (MA): 13

angol mesterszak (MA): 8 fő

francia mesterszak (MA): 10 fő

Politológia

alapszak (BA): 13

mesterszak (MA): 1

PhD

Dr. Farkas Zsuzsanna

Dr. Kaprinay Zsófia

Dr. Legeza Dénes

Dr. Molnár András

Dr. Rónay Zoltán

Dr. Sarkady Ildikó

Dr. Siket Judit

Dr. Sulyok Márton

Dr. Tamási Éva

Díszoklevelet kapott

A szegedi jogi karon 60 (gyémánt) és 50 (arany) évvel ezelőtt végzetek 2017. szeptember 29-én vehették át a Rectori Hivatalban rendezett ünnepségen életkorukkal kiérdemelt díszokleveleiket.

Gyémántdiploma

Dr. Berki Ambrus

Dr. Fedor Attila

Dr. Gombos László

Dr. Hodossy Lajosné dr. Bazsika Márta

Madarász Vladimírné dr. Gottlieb Mária

Dr. Mihálffy Lajos

Dr. Pacsika István

Dr. Szabó Benedek

Dr. Tóthné Dr. Fábián Eszter Anna

Aranydiploma

Ábrahám Istvánné dr. Kiss Judit

Dr. Ács Katalin

Dr. Ágoston Katalin Terézia

Dr. Bagi Mária Sára

Bajcsiné dr. Kéry Ildikó

Dr. Balla György

Dr. Bozó István

Dr. Csoma Lajos

Dr. Dienes Veronika Mária

Dr. Dobozy Leventéné dr. Balázs Mária

Dr. Fantoly István

Hévizi Miklósné dr. Brunner Katalin Erzsébet

Dr. Juhász Endre

Dr. Juhász Endréné dr. Balogh Éva

Dr. Katona János

Kónyáné dr. Kovalovszki Julianna

Dr. Korompay Zsolt

Dr. Kovács Ferenc Béla

Leboczkyne dr. Farkas Judit Katalin

Dr. Ligethy Lea

Dr. Lippai Pál

Dr. Martonyi János

Dr. Mezei János László

Nyíri Ádámné dr. Isaszegi Ilona

Dr. Pataki Mária (sub auspiciis Rei

Publicae popularis)

Dr. Somogyi Ferenc

Dr. Sveda Béla

Dr. Szabó Erzsébet

Dr. Szegedi Károly

Dr. Szendrei László

Dr. Törzsy Károly

Dr. Vincze István

Dr. Zauner Katalin (Turai Katalin)